

Om
de indiske Kejsershuse

fra det fjerde til det tiende Aarhundrede

og

nogle ældre Fyrsteslægter

efter samtidige Aktstykker.

Af

N. L. Westergaard.

Forelagt i det kongelige danske Videnskabernes Selskabs Møder

den 19de Mai 1865, 1ste Juni 1866 og 10de Mai 1867.

1. **D**et er vel bekendt, at Indien hverken besidder nogen Historie i sin rige Literatur eller nogensinde synes at have følt Nødvendigheden og Vigtigheden af en paalidelig Fremstilling af Begivenhedernes Gang gennem de mange Aarhundreder af en fortsat Kulturudvikling. Kun paa Slægtlister blev der lagt Vægt, og alle mægtige Ætter synes fra Arilds Tid at have havt saadanne, hvortil der føjedes af og til Meddelelser om enkelte Medlemmers Gjerninger. Slægtregistre ere imidlertid kun knyttede til de levende Slægter; de forsvandt derfor med de uddøende, og for de fremblomstrende indrettedes de efterhaanden i Overensstemmelse med deres Tarv og Krav paa offentlig Hyldest; thi de vare for meget betroede til Mænd, hvis Hverv det var at besynge og lovprise den Æt og den Mand, de tjente. Alle fyrstelige Huse have endnu saadanne Slægtregistre; de naae i Reglen tilbage til den fabelagtige og mythiske Oldtid, og deres Upaalidelighed viser sig saa godt som altid, hvor man kan jævnføre dem med samtidige Aktstykkers Vidnesbyrd.¹⁾ Det samme er Tilfældet med de magre Kongelister, hvormed Brahmanerne slutte deres Fremstilling af Oldtidens Sagnhistorie; de ere tilmed ofte indbyrdes afvigende og bære overhovedet Præg af at være indrettede til at passe ind i et foruddannet vilkaarligt System. Der gives vel enkelte Værker af et mere historisk Udseende; men disse angaae kun enkelte Dele af Indien, som Kashmir, Orissa, sydindiske Riger, Ceylon, og de ere formeget støttede paa

1. ¹⁾ Som et Par Exempler kan nævnes. Fra Nordvestkysten af Halvøen Gujarát fortæller G. L. Jacob 1838 (i J. Roy. As. Soc. V, 73), at Traditionen der i Landet siger, at Bhumli var den gamle Hovedstad i Nord Katyavár, og dette forsikredes af den daværende Ránas Skjalde, i hvis Krøniker Byens Grundlæggelse tilskrives den daværende Fyrstes 391de Forgjænger. — Fra det lille Landskab Tripura, Øst for Brahmaputra, haves et bengalsk Digt Ráj-málá, hvis første Del blev forfattet under Dharma Manik, der blev Konge A. D. 1407 og var den 104de i Rækken; den første Konge hed Trilochana og besøgte Yudhishthira (Journ. Bengal As. Soc. XIX, 533. fig.). — Det samme var Tilfældet i ældre Dage. Hjunthsang fortæller A. D. 648 om den samtidige Konge i Kámarúpa, Bháskaravarman, at han nedstammede fra Guden Náráyana, og at fra den Tid hans Familie var kommen i Besiddelse af dette Rige indtil ham selv, omfattede Rækkefølgen af Fyrster et Tidsrum af tusinde Slægtled. (Hiouen-Thsang, Mémoires II, 77.)

tvivlsomme Slægtregistre og uhjemlede Sagn og Legender til at kunne afgive noget selvstændigt og paalideligt Vidnesbyrd, undtagen for den Tid, der ligger nær ved deres Affattelse.

2. Indiens Historie maa derfor samles udaf samtidige Aktstykker. Disse begynde imidlertid først at komme frem paa en Tid, der er ung i Forhold til Indiens hele Udvikling. To lange Perioder, Veda-Tiden og den brahmanske Udviklingstid, vare gaaede til Ende, og en tredie Periode var begyndt med Buddhismens Udbredelse, før vi møde de første Aktstykker i Kong Açokas Indskrifter (omtr. 250 f. Chr.). Deres Tal tiltager i Tidernes Løb, og den Overensstemmelse, der ikke sjældent findes i den Form, hvori ældre og yngre Aktstykker fra samme Slægt ere affattede, viser klart, at Indien ogsaa i ældre Tid har haft sine Archiver.¹⁾ Men Indien var ikke noget Land, der kunde bevare gamle Archiver, ikke blot formedelst de Omvæltninger, der jævnlig foregik i de fyrstelige Familiers politiske Stilling paa forskellige Steder, men ogsaa formedelst de vedvarende Ødelæggelser, som Naturforholdene i Indien medføre, og som ere en væsenlig Grund til, at intet skrevet der har kunnet bevares uden gennem gjentagne Afskrifter. Aktstykkernes Tal er derfor kun ringe; men desto kostbarere og vigtigere er hvert enkelt der haves, og desto større Tjeneste ydes der ved hvert, som drages frem for Dagens Lys. Aktstykkerne ere: 1) Mynter, der give Oplysning om de Konger, under hvilke de ere prægede; 2) Mindetavler og andre Indskrifter, der ere satte til Minde om enkelte Mænd og Begivenheder, og 3) fornemmelig Gavebreve om bortskjænkede Jordegods, da disse tillige indeholde historiske Oplysninger om Giveren og hans Slægt. Af saadanne Gavebreve blev i det mindste det Exemplar, som Modtageren fik til Hjemmel for sin Besiddelse, ofte indgravet paa Kobbretavler; og da de bleve bevarede med Omhyggelighed, have de bedre kunnet modstaae og undgaae Tidens Ødelæggelse. Til disse samtidige Aktstykker komme fremdeles 4) enkelte Udsagn og Antydninger, der findes i indiske Skrifter, men som maa benyttes med stor Varsomhed²⁾, og endelig

2. ¹⁾ Det er sagtens disses Embedsmænd og Skjaldene ved de forskellige Hoffer, Hjunthsang sigter til, naar han siger: Des fonctionnaires spéciaux sont chargés de consigner, par écrit, les paroles mémorables, d'autres ont mission d'écrire le récit des événements. Le recueil d'annales et d'éditions royales s'appelle Nilapīṭa (le Recueil bleu). On y mentionne le bien et le mal, les calamités et les présages heureux. (Mémoires I, 72.)

²⁾ Man træffer nemlig ogsaa Angivelser meddelte med den største Nøjagtighed i Enkeltheder, men som ere aldeles opdigtede. Saaledes har en astrologisk Forfatter identificeret sig med Indiens store Digter Kálidása, og fremstiller nu sig selv som levende ved Kong Vikramádityas Hof i Aar 3068 af Kaliyuga (o: 33 før Chr.), i hvilket Aar han vil have forfattet sit Værk fra Vaiçákha til Kártika Maaned. (Dr. Bháu Dáji i Journal Bombay B. R. A. S., VI, 26). — Fra en ældre Tid er et andet astrologisk Værk Gárgi-sanhitá, der var kjendt af Varáha-mihira, og hvoraf Dr. H. Kern, i Fortalen til sin Udgave af Brhat Sanhitá S. 36, efter et eneste meget unøjagtigt Haandskrift har givet nogle Uddrag, hvori det hedder i Puránernes sædvanlige profetiske Stil, at i Kaliyuga vil Çiçunága-Ætten herske i Pátaliputra 5505 Aar 5 Maaneder,

5) de Beretninger om Indien, der findes i fremmede, navnlig chinesiske og arabiske Værker. Da de historiske Kilder ere saa faa, er det en Selvfølge, at man, under Forsøget paa at trænge ind i Fortidens Mørke, stadig maa famle sig frem, endog med Fare for at komme ind i en eller anden Vildgang. I denne Henseende er imidlertid den efterfølgende heldigere stillet end hans Forgjængere; ikke blot fordi nye, før ukjendte Aktstykker kunne kaste et bedre Lys, der leder hen til det rette eller dog ind paa et rigtigere Spor, men ogsaa og navnlig fordi, jo mere udmærkede og fremragende Forgjængere han har havt, og jo højere han derved selv er stillet, desto friere kan Blikket være og desto videre kan det naae, hvorved det bliver lettere at skjelne mellem det mere og mindre vigtige og at sætte Kjendsgjerningerne paa deres rette Plads. Dette maa nødvendigvis lede til en Opfattelse af Begivenhederne i deres Sammenhæng, som ogsaa i mange Enkeltheder, der afviger fra Forgjængernes. Af disse vil jeg her kun nævne og fremhæve Prof. Chr. Lassen, fordi han med ualmindelig Lærdom og overordentlig Skarpsindighed har gjort det første store Forsøg paa at samle, ordne og bearbejde det hele adspredte Stof, der havdes til Indiens Historie.³⁾

3. De Efterretninger, som Aktstykkerne give os om Begivenheder og Mænd, om Slægter og Riger, synes vistnok at danne en broget og forvirret Masse uden Orden og Sammenhæng, ligesom et Billede paa selve Indien, opløst i en Mængde Riger uden indbyrdes Forbindelse og Sammenhold; og det første Indtryk, man faaer, er virkeligt det, at Indien vel nok kunde have havt en hel Række af lokale Historier, men ikke nogen almindelig og sammenhængende før Muhammedanernes Komme.⁴⁾ Dette er dog mere tilsyneladende end virkeligt. Indien var vel fra Arilds Tid udstykket i en Mængde Riger af forskjelligt og vaxlende Omfang under arvelige Fyrster; men disse Fyrster vare nærmest Lehnsfyrster, og om de end i Reglen vistnok vare det med Ulyst og Modvillie, saa synes der dog at have været en almindelig Følelse af, at dette Forhold var det naturlige, og at den personlige Ære ikke berørtes af en Underordnelse under en Overherre. Deres Riger vare nærmest Vasallande, hvis Uafhængighed og Selvstændighed beroede paa det Hold, som Overherren til hver given Tid havde paa dem. Der kunde være Tider, hvor der ikke var nogetsom-

et Døgn og 5 Muhúrter (3: 4 Timer), og det endog før Yavanernes Erobring. Dersom Haandskriftets Læsemaade er rigtig, har enten Forfatteren glemt, at Kaliyuga først begyndte Aar 3101 før Chr., eller ogsaa blev den Gang Kaliyugaens Begyndelse beregnet anderledes end senere. For Resten er Puránernes Angivelse langt mere maadeholden, nemlig at de ti Konger af Çaiçunága-Ætten regjerede i alt 360 eller 362 Aar. (Vishnu Purána. S. 467.)

³⁾ Indische Alterthumskunde. I—IV. 1847—62, og anden Udgave I. 1866—67.

3. ¹⁾ Saaledes siger ogsaa Mountstuart Elphinstone: On the whole we must admit the insufficiency of the Hindu chronology, and confess that, with the few exceptions specified, we must be content with guesses, until the arrival of the Mussulmans at length put us in possession of a regular succession of events with their dates. (History of India. 5th ed. S. 159.)

helst Hold, eller hvor der ikke var nogen fælles eller almindelig anerkjendt Overherre, og hvor de følgelig vare aldeles selvstændige, ligesom overhovedet Underordnelsen var forskjellig, navnlig i Forhold til Afstanden fra Magtens Midtpunkt. I de store Riger, som stiftedes, var der heller ikke noget stærkt Sammenhold; derfor med en Herskerfamilies Svækkelse og Fald opløstes strax det samlede Rige, og Sejerherren havde paa ny at samle sit eget Rige, og saa vidt det stod i hans Magt, at bøje gjenstridige Fyrster under sit Herredømme. Alt i Brahmanernes gamle Bøger findes flere Sagn om Fyrster, der have undertvunget hele Jorden (d. e. Indien) eller, som Inderne sige, bragt den under en eneste Solskjærm, da denne var et af den overordnede Herskermagts Insignier. Efter Brahmaniske Anskuelse var det derhos nødvendigt, at en Konge først vandt ved Vaabenmagt et stort Rige, naar han ønskede Ret til at anstille store Offringer, da disse udkrævede Tilstedeværelsen af mange lehnspligtige Vasaller og skatskyldige Fyrster. Ved Begyndelsen af den historiske Tid, ved Begyndelsen af den tredie Hovedperiode af den indiske Udvikling træffes ogsaa et meget stort Rige, hvis Tyngdepunkt laa i Østlandet med Hovedstaden Pataliputra, hvor Alexander den stores samtidige Konge herskede, og hvor denne efterfulgtes af en anden Slægt, som gjennem mindst tre Led hævdede og udvidede det vundne Herredømme. Saaledes var ogsaa Forholdet i de følgende Tider. Det var ikke blot i den muhammedanske Periode, at Indien havde sine Kejsere; det havde ogsaa saadanne tidligere i de mægtige Overherrer over udstrakte Riger. Skjøndt ingen Hersker nogensinde synes at have haft den umiddelbare Raadighed over hele Indien, er det dog klart, at disse Kejsere, hver til sin Tid, vare i anerkjendt Besiddelse af Hovedmagten i Indien, og at deres Indflydelse har strakt sig ud over deres umiddelbare Herredømmes Grændser. De paatrykte Tiden deres Præg og raadede for Indiens politiske Skjæbne; deres Historie danner derfor Grundlaget for den politiske Historie og er den Traad, som samler og forbinder de enkelte Yttringer til en større Helhed. Der har været en lang Række af saadanne Kejsere, som vi kjende af samtidige Aktstykker, udstedte af dem selv eller af deres Hus, og det er derfor ikke nødvendigt at vente indtil den muhammedanske Erobring, for at finde Begyndelsen til en sammenhængende politisk Historie; en saadan kan begyndes langt tidligere, i al Fald med det fjerde christelige Aarhundrede. Det kan vel aldrig blive nogen fyldig Historie; dertil ere Aktstykkerne for faa og for magre, og samtidige Skildringer af Personerne, saaledes som de levede og virkede, fattes aldeles. Men det er gjørligt at give et saa godt som fuldstændigt Omrids af den hele Historie fra det fjerde Aarhundrede af, og at paapege til enhver Tid den, der var i Besiddelse af den højeste Magt, og som var anerkjendt som Indiens Kejser eller gjorde Fordring paa at være det.

4. Kejserne kjendes paa deres ydre Fremtræden. Vel synes i Aktstykkerne alle Fyrster at fremtræde som ligeberettigede i Højhed og Fortrinlighed, og de skildres alle i

ensartede, højtravende og overdrevne Udtryk. Dette var en Følge deraf, at Affattelsen af saadanne Aktstykker var betroet til Lovsangerne; derfor, Fyrsten og hans Slægt skulde have sin Lov og Pris; men det var ikke altid Tilfældet, at det netop var den største og mægtigste Fyrste, som havde de dygtigste Lovsangere. Den ydede Ros og Pris gaaer imidlertid kun til en vis Grændse. Om end en Fyrste var ringe i Magt og Højhed, kunde han dog roses i de stærkeste og mest smigrende Udtryk for sin Tapperhed og Dygtighed, for sin Visdom og Fromhed o. s. v.; men ingen Lovsanger vilde falde paa at kalde en saadan Fyrste for Indiens Kejser eller overhovedet at tillægge ham en højere Rang og Værdighed, end han selv gjorde Fordring paa, eller alle om ham vidste, at han havde Ret til; thi det vilde kun have været at gjøre ham latterlig. Det var ikke blot Kasterne, der i deres gjensidige Forhold havde forskellige ydre Udtryk og Kjendetegn, ogsaa indenfor Fyrsternes Kreds betegnedes den større eller mindre Magtfulde, den højere eller lavere Rang med forskellige Udtryk, og der var forskellige anerkjendte Værdighedstegn, som man satte Pris paa, og hvis Besiddelse man glædede sig ved og var stolt af. De ældste Titler, der i det gamle Indien brugtes om de mægtige Herskere, som havde undertvunget hele Indien, vare *Chakravartin* og *Sárvabhauma*. Den første store Konge, vi kjende af samtidige Indskrifter, Açoka Priyadarçin, kaldte sig imidlertid kun *Rájan*, hvad enten han gjorde det af buddhistisk Ydmyghed, eller fordi dette Ord *rájan* netop var den gamle Titel for Midlandets indviede Konge, ifølge Aitareya Bráhmaņa. Men medens Ordet *samráj*, der efter samme Kilde var den ejendommelige Titel for den indviede Konge over Østlandet, hvor Açokas og hans Slægts Hovedstad laa, maaske netop med denne Slægt, steg til at blive en Titel for en Overkonge, som bød over andre Fyrster, saa var paa den anden Side Ordet *rájan* alt blevet til en almindelig Benævnelse ikke blot paa enhver Fyrste, hvor ringe end hans Omraade var, men overhovedet paa ethvert Medlem af Kriger- eller Adelskasten. Man kjendte derfor og brugte alt den Gang højere Titler, som *mahárája*, *adhirája*, *adhirájádhipa* (Mah. II, 1107), om end maaske med svævende og ubestemt Betydning. Da fremmede Fyrster af græsk Byrd stiftede Riger indenfor Indiens Grændser, oversattes i Mynternes Omskrift *βασιλεύς* ved *mahárája*, og da Titlerne steg med Fremskridtene, blev tilsidst *βασιλεύς βασιλέων* i de indoskythiske Kongers Titler gjengivet med *mahárája rájádhirája*¹⁾, og *mahárája* vedblev vel at være en høj Titel, der blev baaret af en regjerende arvelig Fyrste, men denne var i Reglen dog tillige afhængig af den Overherre, som havde ophøjet ham eller hans Slægt til denne Værdighed.²⁾ Da det store skythiske Indbrud endelig var drevet tilbage, betegnedes Kejseren i sin Stilling og Magt ved Udtrykkene *mahárája-adhirája*, Lehnfyrsters Overherre, og *paraméçvara*, den højeste Herre, sædvanligst ved begge i Forening, og hans Hædersnavn

4. ¹⁾ J. Prinsep, *Essays on Indian antiquities*; ed. by Edw. Thomas. II, 182. 200. 208.

²⁾ Jfr. Valabhi Gavebrevet fra Val.-Aaret 308. (nedenfor § 34. 50.)

var *bhattáraka* eller sædvanligst det mere superlative, *parama-bhattáraka*. Ordet *bhattáraka*, der er en prákrit Afledning af *bhartar*, en Forsørger, Opholder, er formodentlig fra Under-saatters Tiltale gaaet over i Fyrstens Titel; det svarer, som Colebrooke forlængst (1824. Essays II, 303) har bemærket til Titlen Majestæt; det lød for arabiske og maaske alt for persiske Øren som *Balhará*, og den første arabiske Forfatter, som omtaler denne Titel, Kjøbmanden Suleimán, der besøgte Indien, medens Kejserdømmet var i Ráshtrakúta-Slægtens Hænder, og Titlen blev baaret af den, bemærker rigtigheden, at *Balhará* var den ædleste af alle Indiens Fyrster, og at alle anerkjendte hans Højhed og hyldede hans Forrang; hvortil han føjer den Bemærkning, at *Balhará* ikke var et Egennavn, men en Titel af lignende Betydning som Chosroes hos Perserne og Cæsar hos Romerne, og at den blev baaret af alle Konger af hint Hus.³⁾ Men det var ikke blot dette enkelte Hus, det var alle Kejsershuse, der bare denne Titel; selv den Gang, da der blev flere samtidige Kejsere, benyttede de alle denne Titel, indtil den muhammedanske Erobring indførte andre Former og fremmede Titler.

5. Der var i det almindelige Omdømme visse Rettigheder knyttede til Kejserværdigheden. Ikke enhver Konge kunde efter eget Tykke antage Kejsernavnet; der udkrævedes andres Anerkjendelse af hans Ret til at bære det.¹⁾ Denne Anerkjendelse fulgte imidlertid vistnok som oftest med Magten, og hvor vi finde, at en Slægt i længere Tid har baaret Kejsernavnet, kunne vi med Sikkerhed antage, ikke blot at den har havt tilstrækkelig Magt til at hævde denne Værdighed, og at den saaledes i Virkeligheden har udøvet det

³⁾ Relation des voyages faits par les Arabes et les Persans dans l'Inde . . dans le IXe siècle, udgivet med Indledning, Oversættelse af Reinaud 1845. Suleimán siger tillige, at *Balhará* efter Indiens og Chinas overensstemmende Mening var den fjerde af de fire Konger, som ragede op over alle de øvrige; de andre tre vare Herskerne over Araberne, over China og over Romerne. — Der er foreslaaet to andre Forklaringer af Ordet *Balhará*. J. Tod har 1826 (i Transactions Roy. As. Soc. I, 207) villet udlede det af *Bálabhi-ráí*, og er bleven fulgt heri af Gildemeister (Scriptorum Arabum de rebus Indicis loci. 1838. S. 43) og Lassen (Ind. Alterth. III, 490), medens W. H. Wathen har hentydet paa Stamfordaderens Navn *Bhatárka* (1835 i Prinseps Essays I, 254.) Men af dette Valabhi Hus var der kun en eneste, som satte sig paa Kejsertroen, de øvrige havde blot en underordnet Betydning som Vasaller, om end med Titel af *Mahárája* (jfr. § 52. 54.). — Reinaud har forklaret *Balhará* af *Málva-ráí* Málva-Kongen (Relation, Indl. S. 94, og Mémoire sur l'Inde i Mémoires de l'Institut, Académie des inscriptions XVIII. S. 144). Men Málava blev først to Aarhundreder senere, henimod Slutningen af det 10de Aarhundrede, Sædet for et Kejserdømme; før var det, om det end stod højt i literær og videnskabelig Henseende, dog i politisk et ubetydeligt Rige under andres Overherredømme og Beskyttelse (jfr. § 112. 116). Den store Vikramáditya, hvem en Tidsregning skylder sit Navn (jfr. § 2 Anm. 2.), hører ene hjemme i Eventyr og Sagn.

5. ¹⁾ Der fortælles saaledes, at da den sidste Hindu Kejsers Kanyakubja, Jayachandra, vilde gjøre et stort Offer, hvortil de indiske Kongers Nærværelse udkrævedes, blev der sagt ham, at han ingen Ret havde dertil, men at den tilkom Prithivirája, som udeblev netop af denne Grund. F. Wilford i Asiatic Researches IX, 171.

øverste Herredømme i Indien eller over meget store Dele deraf, men ogsaa at dens Ret dertil har været anerkjendt af andre. Imidlertid findes der dog, som det synes, alt tidligt Spor til, at en Slægt har kunnet bevare Kejsernavnet og Værdigheden, efterat Magten var gaaet over i andre Hænder (jfr. § 32), saaledes som det i Indiens nyeste Historie var Tilfældet med de sidste muhammedanske Kejsere.

6. Det er min Agt at paavise de kejserslige Huse, som have hersket i Indien i Tidsrummet fra det fjerde til det tiende christelige Aarhundrede, idet jeg gennemgaaer de samtidige Aktstykker, som ere udgaaede fra dem eller som handle om dem. Disse Kejsers-huse ere **Gupta**-Slægten (§ 7—36) og dens Efterfølgere i **Kanyakubja** (§ 37—49) og **Valabhi** (§ 50—56), samt de to Huse fra Dekhan, **Chálukya**-Huset indtil dets Fald i Midten af det ottende Aarhundrede (§ 57—90), og derpaa (§ 91—118) **Ráshtrakúta**-Huset i *Mányakheta* (*Mánekr*), indtil det henimod Slutningen af det tiende Aarhundrede styrtedes ved samtidige Angreb, i Syd fra den igjen fremblomstrende *Chálukya*-Slægt og i Nord fra *Prámára*-Slægten i Málava, og Indien derved deltes i to samtidige Kejserriger, der vedbleve at bestaae ved Siden af hinanden. Efter et Overblik over dette Tidsrum (§ 119—124), vil jeg gennemgaae de Aktstykker, der haves fra og om de fire indiske Fyrstehuse, nemlig **Andhra** (§ 126—138) og **Abhira** (§ 164—165), og de to *Satrap*-Huse, **Xaharáta** (§ 139—147) og **Sinha** (eller *Sah*; § 148—161), der have staaet i indbyrdes Forbindelse og hersket over Dele af det vestlige Indien i Tiden før *Guptaerne*, og hvoraf Sinha-huset var deres umiddelbare Forgjænger og endog naaede noget ind i Begyndelsen af det nye Tidsrum. Endelig skal jeg kortelig omhandle to i Forbindelse hermed staaende Spørgsmaal, nemlig om *Çaka*-Tidsregningens Oprindelse og Brug (§ 162—163) og om Anvendelsen af Sanskrit og Prákrit som offentlig Skriftsprog (§ 166).

Gupta - Slægten.

7. Denne Slægt har benyttet en Tidsregning, hvis enkelte Aarstal, der med Sikkerhed kjendes, gaae fra 82 til 165. Spørgsmaalet er, paa hvilket Tidspunkt begyndte denne Tidsregning; og saa hullet er endnu vor Kundskab om Indiens ældre Historie, at der derom har kunnet være forskjellige Meninger, som tilmed grunde sig paa den eneste Efterretning, vi have om dens Brug og Begyndelse. Denne Efterretning skyldes den arabiske Forfatter Albirúni, der var født i Indusdalen og fulgte med Mahmud af Ghazni paa hans Hærtog ind i Indien. Der studerede han ivrigt de indiske Forhold og har derom efterladt sig et Værk, der blev forfattet i Aaret 1031. Deri omtaler han først, at Balabhi- eller Valabhi-Tidsregningen begyndte 241 Aar efter Çaka-Tidsregningen, altsaa 319 eller rettere 320 eft. Chr.¹⁾, hvad der ogsaa var bekjendt af en indisk Indskrift; derpaa tilføjer han, efter Reinauds Oversættelse²⁾: Quant au *Gupta kála* (Gupta-Tidsregningen), on entend par le mot Gupta des gens qui, dit-on, étaient méchants et puissants; et l'ère qui porte leur nom est l'époque de leur extermination. Apparemment, Ballaba suivit immédiatement les Guptas; car Père des Guptas commence aussi l'an 241 de l'ère de Çaka.

8. Den almindeligst antagne Mening, som de fleste af de betydeligste og dygtigste Forskere hidtil have vedkjendt sig¹⁾, gaaer ud paa, at da Valabhi-Tidsregningen begyndte ved A. D. 319, saa betegner dette Aar tillige Begyndelsesaaret for denne Slægts Herredømme; at Gupta-Slægten, som utvivlsomt gik forud, derfor maa have levet i Tiden før 319, og at følgelig den Tidsregning, som har været brugt paa Guptaernes Tid og anvendtes paa deres Mindesmærker, ikke kan have været den samme Tidsregning, som Albirúni omtaler, da denne begyndte A. D. 319 og med deres Tilintetgjørelse, men derimod maa have været en ganske anden, hvis Begyndelsesaar laa længere tilbage i Tiden. Af

7. ¹⁾ Gupta-Tidsregningens Aar 1 = Çaka 242; thi 241 er Forskjellen mellem de to Tidsregninger, da Albirúni siger, at naar man fra det givne Çaka-Aar trækker baade Kubiktallet af 6 og Kvadrattallet af 5 ($216 + 25 = 241$), er Resten det tilsvarende Valabhi eller Gupta-Aar; derfor sammenstiller han ogsaa Ç. 953 = G. 712. (J. As. Paris 1844. IV, 285—86). Paa samme Maade er ogsaa 319 Forskjellen mellem Gupta-Tidsregningen og den christelige, og dette Tal lagt til et Gupta- eller Valabhi-Aar giver det tilsvarende christelige, saaledes som man ogsaa har regnet ved de Aarstal, der ere henførte til denne Tidsregning; dens første Aar er derfor i Virkeligheden 320 eft. Chr.

²⁾ Journ. Asiat. Paris 1844. IV, 285. Mémoire sur l'Inde, 103.

8. ¹⁾ E. Thomas i J. Royal A. S. 1848. XII, 6. og i Prinseps Essays I, 271. Lassen, Ind. Alt. II, 750. III, 501. Newton i J. Bombay B. R. A. S. VII, 30.

ældre Tidsregninger er den nærmest foregaaende, som kjendes, Çaka-Tidsregningen, hvis første Aar er 79 eft. Chr.; og man antog da, at det var denne, som var blevet brugt af Guptaerne før Valabhi-Tidsregningens Begyndelse ved Aaret 319. Denne Antagelse frembyder imidlertid andre Vanskeligheder, som Lassen har søgt at løse ved at antage to Gupta-Huse, nemlig et ældre, som brugte Çaka-Tidsregningen, og et yngre, hvis Tidsregning var den, som efter Albirúnis Angivelse begyndte 319 eft. Chr.²⁾ Men alle Aarstal, som haves fra Guptaerne, danne en fortløbende og sammenhængende Række, hvorefter de laveste Tal ere knyttede til de ældste Medlemmer af Slægten og de højeste til de yngste, og derhos ere Mellemløbene mellem de kjendte Tal saa korte, at der kun er meget ringe Sandsynlighed for, at der midt i denne Række af Aarstal har ligget en langvarig Mellemtid og et Skifte af Tidsregning; tværtimod viser alt hen til, at alle de Fyrster, til hvilke Aarstal ere knyttede, have tilhørt et og samme Hus, i hvilken Tid det saa har levet, før 319 eller efter dette Aar.

9. Antagelsen af Çaka-Tidsregningens Brug hos Guptaerne stemmer ikke med den Tid og de Omgivelser, hvortil den fjerde Fyrste af denne Slægt henføres i Indskriften paa Allahábád-Støtten. I denne Indskrift, som en Minister har sat til Minde om sin afdøde Konge, fortælles der, at denne Konge, Samudragupta, modtog Gaver fra en Sassanide. Dennes Navn er vel ikke nævnet, men han betegnes tilstrækkeligt som Sassanide ved de brugte Udtryk, Guders Ætling, Kongen, Kongers Konge, hvilket stemmer med den officielle Titel, som Sassaniderne førte.¹⁾ Denne Slægt vandt Herredømmet i Persien efter en kortvarig Kamp med den sidste parthiske Konge i 226 eft. Chr. (= Çaka 148), og før den Tid gaves der ingen sassanidiske Fyrster. Fra Samudragupta haves endnu ikke noget Aarstal; men fra en af hans Efterfølgere, hans Sønesøn eller Sønesønssøn (§ 24), Skandagupta haves Aarstallene 137 og 141, der efter Çaka-Tidsregningen vilde svare til A. D. 215 og 219, og altsaa endnu tilhøre en Tid, der gik forud for Sassanidernes. Denne Çaka-Tidsregning kan derfor ikke have været Guptaernes; men de maa have benyttet en anden, hvis Begyndelsesaar var senere end 79 eft. Chr., og det ikke saa faa Aar senere, ifølge hvad man maa formode af det, der kjendes til Forholdene i Persien. Den ene Del af den

²⁾ Ind. Alterth. II, 751; det ældre Hus II, 937 flg.; det yngre III, 652 flg. og IV, 645, hvor en Konge af det ældre Hus, Skandagupta, ogsaa bliver henført til det yngre.

9. ¹⁾ Han kaldes *Daiva-putra sháhi sháhán sháhi* i Prinseps Ess. I, 238, eller efter E. Thomas' Undersøgelse af Mindesmærket *Daiva-putra sháhi sháhán sháhi*, J. Bengal As. Soc. 1855. XXIV, 486. Den fuldstændige sassanidiske Titel var: *Mazdayasn bagi* (Navnet) *malkán malké Airdn u Anirdn minichitri min yaztán*. I Indskrifterne paa Taki-Bostan ved Kirmansháh fra Shápúr II (Shahpuhri. 308—380) og hans Søn Shápúr III (383—388) er Ordet *bagi* ombyttet med *shahia* (der er læst *vokhia* i J. As. Paris 1841. XI, 653).

sassanidiske Titel, Guders Ætling, er oversat paa Sanskrit *daiva-putra*; men den anden Del, Kongers Konge, er ikke oversat, men gjengivet med iránske Ord, som vare uforstaaelige for enhver Inder, der var ukyndig i det fremmede Sprog. Grunden hertil forekommer mig at have været den, at man har villet give den officielle Titel, som Sassaniderne selv brugte og hvorunder de kjendtes; men de ældre Sassanider, der vel kaldte sig Kongers Konge, udtrykte ikke denne Titel med persiske Ord, men med de semitiske *malkán malká*, endog i Indskrifter anbragte midt i Persien ved det gamle Persepolis. Deres officielle Sprog i to Sprogarter, tildels arvet fra deres Forgjængere, hørte nærmest hjemme i den vestlige Del saavel af det parthiske som ogsaa af deres eget Rige, i de semitiske Landskaber, hvor Ktesifon var anlagt og hvor Forholdet til Syrien og siden til Rom udkrævede de persiske Fyrsters stadige Nærværelse, og det var ganske naturligt, at Sprogarterne fra Regjeringens vigtigste Sæde kunde finde en Udbredelse og Betydning, der naaede ud over deres egne snævre Grændser, medens de dog tillige optog i sig mange Ord fra Sproget hos det herskende Folk.²⁾ Skjøndt Sassaniderne vare et nationalt Kongehus, holdt det fremmede Sprog sig længe, maaske understøttet af den ivrige Syslen, der samtidig fandt Sted i Nabolandets lærde Skoler, og det var først Bahrám Gúr (420—440 A. D.), der skal have afskaffet det som officielt Sprog og i dets Sted anvendt det persiske Folkesprog. Det var vistnok en Følge af en national Bevægelse, der ogsaa førte til, at de gamle Sagn, skjøndt mangelfulde og forvanskede under Aarhundreders Trængsler, nu bleve samlede, fredede og bearbejdede, hvorved tillige det persiske Sprog vandt en saadan Uddannelse, at det ikke blot kunde holde Stand mod det fremtrængende arabiske, men endog, skjøndt paavirket af det, kunde udvide sit eget Omraade og blive det almindelige Bog- og Forretningssprog over hele Irán og siden følge med Islám ind i Indien som det muhammedanske Kejserdømmes officielle Sprog. Den Bevægelse, som fandt sin Stadfæstelse hos Bahrám Gúr, har begyndt tidligere, og man træffer ogsaa hos Ammianus Marcellinus, omtrent ved A. D. 363, en Efterretning om, at Perserkongen kaldtes *saan saa* eller med den samme Titel *sháhán sháhi*, hvormed han betegnes i Samudraguptas indiske Indskrift.³⁾ Ved denne Tid synes ogsaa Forholdet til Indien at have været ved at udvikle sig i en fredelig og

²⁾ I den sassanidiske Titels Udtryk *minu-chitri min yastán* ere de to japetiske Ord forbundne med et semitisk Forholdsord.

³⁾ I det persiske Værk, Mojmél-al-tavárikh, forfattet 1126, omtales der, at Bahrám den tredie, der regjerede fire Maaneder i 291, bar Tilnavnet *Sagán sháh*, Segistans Konge, og dertil knyttes den Bemærkning, at paa den Tid bar den valgte Tronfølger Titel af Konge over en eller anden By, men naar han havde modtaget Kronen, antog han Titlen *Sháhín-sháh*. Jfr. Uddrag af det pers. Værk i J. As. Paris, ved Quatremère 1839. VII, 280, og J. Mohl 1841. XI, 261. Dette er imidlertid næppe andet end en senere persisk Oversættelse af det officielle *malkán malká*; thi alt om Ardeshir eller Artaxerxes siges der i hint Værk, at han efter Sejren antog Titlen *Sháhín sháh* (smsteds. VII, 273 og XII, 501). Titlen hos Amm. Marcellinus er anført af Quatremère VII, 280 og i Ind. Alt. II, 774.

venskabelig Retning, som førte til, at Bahrám Gúr, efter Persernes Fortælling, aflagde et Besøg i Indien.⁴⁾

10. Da denne Betragtning viser hen til det fjerde christelige Aarhundrede som den tidligste sandsynlige Tid for den fjerde Gupta, saa ligger tillige den Formodning nær, at den Tidsregning, som Guptaerne brugte, netop er den, som Albirúni omtaler og som begyndte 241 Aar efter Çáka, og at følgelig Gupta-Slægten har levet i Tiden efter A. D. 319; en Mening, som A. Cunningham har den store Fortjeneste først at have fremsat og søgt at bevise, ihvorvel den endnu ikke har fundet nogen synderlig Indgang.¹⁾ Vor Kundskab om Gupta-Tidsregningens Begyndelse beroer ene paa Albirúnis Angivelse; men det fremgaaer af den Maade, hvorpaa han omtaler de indiske Tidsregninger,²⁾ at han fandt saavel denne som Valabhi-Æraen endnu i Brug, den første uden Tvivl i Midtindien; og skjøndt han er forvirret med Hensyn til Begyndelsesaaret af en tredje Tidsregning, Çrí-Harshas, som han ogsaa traf i Brug paa enkelte Steder i Midtindien, er der dog ingen Grund til at tvivle om hans Nøjagtighed med Hensyn til Guptaernes efter den Maade, hvorpaa han udtrykkelig angiver, at dens Begyndelsesaar var det samme som Valabhis, hvilken vi ogsaa af en indisk Indskrift vide, begyndte 319 Aar efter Chr. Men paafaldende ere hans Ord om Tidsregningens Forbindelse med Slægtens Fald.³⁾ For saavidt Meningen af dem ikke kan være den, at Tidsregningen beholdt Guptaernes Navn, *ogsaa* efterat de vare udryddede; der- som Meningen ene og alene kan være den, at Tidsregningen *først* begyndte efter Slægtens Fald, saa maa denne Angivelse hidrøre fra en Misforstaaelse hos ham, der var en Fremmed i Indien, eller fra en Unøjagtighed i Traditionen, hvad der ikke vilde være forunderligt, da der paa hans Tid var forløbet over fire Aarhundreder siden Gupta-Slægten Fald og dens fuldstændige Tilintetgjørelse og Forsvinden.⁴⁾

4) Extrait du Modjmel al-Tewarikh ved J. Mohl i J. As. Paris. 1841. XII, 516. Reinaud, Mémoire sur l'Inde S. 111.

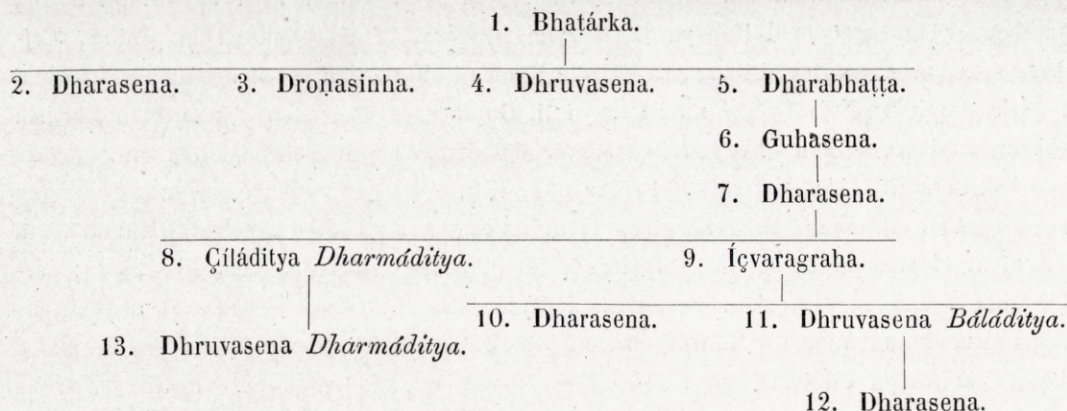
10. 1) A. Cunningham, Bhilsa Topes. London 1854. S. 138 ff.

2) Hans Ord ere: On emploie ordinairement les ères de Çrí-Harsha, de Vikramáditya, de Çaka, de Valabhi et des Guptas. J. As. Paris. IV, 280. Om Çrí Harshas Tidsregning jfr. § 42.

3) Ordene ere: فلما انقرضوا أرخ بهم, som Reinaud har oversat, l'ère qui porte leur nom est l'époque de leur extermination. J. As. Paris. IV, 272. 285.

4) En lignende Unøjagtighed er det, naar Albirúni siger (J. As. IV, 284), at Ballaba, som har givet sit Navn til en Tidsregning, var Herre over Byen Ballabha og at han fulgte efter Guptaerne, eller var den sidste af dem. Thi ingen af Valabhi-Slægten bar dette Navn; dens egenlige Familienavn anføres ikke, Stamfaderen hed Bhaçárka, og dette Navn staaer paa hans Efterkommeres Segl. Valabhi var Navnet paa en By eller et Landskab, hvor Slægten herskede. Ogsaa i Traditionen om Çaka-Tidsregningens Indstiftelse var indtraadt en Forvirring, idet den ogsaa blev henført til Vikramáditya, som havde overvundet Çaka-Folket (jfr. § 162).

11. Denne Henførelse af Gupta-Slægstens Plads til Tiden efter Aar 319 stemmer, som det vil sees, fuldkommen med de Efterretninger, som haves fra dens Samtid og de nærmest følgende Tider, og den strider ingenlunde imod den sikke Kjendsgjerning, at Gupta-Slægstens Velmagtsdage gik forud for Valabhi-Slægstens Tid. Den strider derimod visselig ganske mod den almindelige Mening, at Valabhi-Slægstens Historie begyndte samtidig med den Tidsregning, der bar dens Navn og som ligeledes begyndte med Aar 319 (eller 320). Men det er imidlertid netop denne Mening, som paa ingen Maade støttes af de Data, der findes i de forhaandenværende Aktstykker. Fra Valabhi Slægten haves nemlig tre Gavebreve, der ere udstedte til forskjellige Tider af to af dens Konger. De angive Navnene paa 13 af dens Medlemmer, hvis Slægtskabsforhold bedst oversees af følgende Stamtavle, hvor Tallene angive den Orden, hvori enhver nævnes som Slægstens Hoved.

12. Det ældste af de tre Valabhi Gavebreve er udstedt af 7. Dharasena og bærer et Aarstal, efter det gamle indiske Talsystem bestaaende af to Taltegn $\gamma \vartheta$, hvoraf det første utvivlsomt er 300, og det andet er blevet antaget for at betegne 30, hvis Taltegn ellers endnu ikke kjendes.¹⁾ Men denne Tydning kan dog ikke være rigtig. Thi den chine-siske Pilegrim Hjun-thsang traf, under sit Ophold i Indien, samme 7. Dharasenas Sønnesøn, 11. Dhruvasena som Fyrste og tilstedeværende ved den store Forsamling til Almisseeuddeling, som hans Lehnsherre, Kanyakubjas Fyrste Çilāditya holdt i Aaret 642 eller senest 643 eft. Chr.; men disse christelige Aar svare ikke til højere Valabhi-Aar end 323 eller 324. Derimod har hint Taltegn næsten den samme Form som Taltegnet γ eller 8 i Klippeindskrifter ved Násik (West. Nr. 16, Lin. 6 og Nr. 25, Lin. 6 i J. Bombay B. R. A. S. VII); dette ender sig i

12. ¹⁾ Gavebrevet er udgivet i J. Bengal As. S., og Oversættelsen optaget i Prinseps Essays. I, 254. Et Facsimile af Aarstallet er meddelt af P. Anderson i J. Bombay B. R. A. S. III, 216.

en lille Bue, medens hint ender sig i en Krølle. Aaret for 7. Dharasenas Gavebrev vil derfor være 308 eller A. D. 627.²⁾ Da denne Konge alt 15—16 Aar derefter havde en voxen Sønesøn, der tilmed var en yngre Søn af hans egen yngste Søn, saa maa hint Aar 308 have været et af Dharasenas sidste, og han selv maa da have været i en fremrykket Alder; men desuagtet er der, med ham indbefattet, kun fire Slægtled, som ikke kunne have udfyldt den hele Tid af 308 Aar, hvilket dog maatte have været Tilfældet, hvis Slægtens Herredømme eller Historie havde begyndt med det første Aar af dens Tidsregning. Og før den, der nævnes som den ældste eller som Stamfader, kan denne Slægt ikke have haft nogen Historie; thi denne var aabenbar den ældste som kjendtes i Slægten, og den som først hævdede den op fra det private Livs Mørke og begyndte dens offentlige Liv og Historie, skjøndt endnu ikke i nogen fyrstelig Stilling, hvad der ogsaa fremgaaer deraf, at denne Stamfaders Navn Bhatárka vedblev at staae i hans Efterkommeres Segl, som om det var Slægtens Særnavn (jfr. § 54). Prof. Lassen har ogsaa (Ind. Alt. III, 504) udtalt den Gisning, at det tre Gange forekommende Ord, der angiver Slægtskabsforholdet mellem de fire Personer, der ere nævnte ovenfor i Stamtavlen anden Række, var i Gavebrevets Facsimile og dets Tydning urigtigen læst anuja, yngre Broder, istedetfor átmaja, Søn. Men selv i dette Tilfælde vilde der dog kun have været syv Slægtled, som ogsaa ere for-faa til at have udfyldt Tidsregningens forløbne 308 Aar; hvortil kommer, at de to første af Slægtens Medlemmer endnu ikke vare fyrstelige Personer, men kun Hærførere (senápati) hos en unavn-given Hersker. Først den tredie i Rækken, Dronasinha, blev ophøjet til Mahárája og modtog den højtidelige Indvielse, som der siges, af en Enehersker over Jorden, hvis Navn heller ikke er nævnet, og han fejrede sin Ophøjelse til Kongeværdigheden ved Uddelingen af umaadelige Gaver, ifølge det ældste Gavebrevs Vidnesbyrd. Som dette Gavebrev imidlertid foreligger, er der kun fire Slægtled fra 1. Bhatárka til 7. Dharasena med Aar 308, idet Stamfaderen følges af fire Sønner efter hinanden, hvoraf den yngste er Bedstefader til Gavebrevets Udsteder. Af hvor lang Varighed disse fire Slægtled have været, vides ikke; men selv om man gaaer ud fra et højere Middeltal for Slægtleds Varighed, hvad man her vistnok tør gjøre med god Føje, da det var en fremblomstrende Slægt, og navnlig da det var

²⁾ Dette Gavebrev har kun et eneste Aarstal, som senere er læst 330 af P. Anderson, men som af den første Udgiver W. H. Wathen i J. Bengal As. Soc. IV, 477, blev læst som 9 og antaget for at være Kongens Regjeringsaar (jfr. Prinseps Essays I, 253). Dette er blevet misforstaaet i Ind. Alt. III, 504, som om Gavebrevet havde begge Aarsangivelser, og der er tillige formodet, at det højere Tal, Æra-Aaret, kunde læses 220. Men Taltegnet 20 har en ganske anden, nu vel kjendt Form, og det første Taltegn er altfor tydeligt til at være noget andet end 300. Heller ikke kan der være gjort nogen Fejl i dette Gavebrev; thi Aarstallene i de to næste Breve, der haves, maa henføres, som de ogsaa ere i Ind. Alt. III, 506, til en fremrykket Tid af det fjerde Valabhi-Aarhundrede; men de ere udstedte af en Sønesøn af samme Dharasena, og den Minister, som udfærdigede disse, var en Søn af Bedstefaderens Minister (jfr. nedenfor § 51).

den yngste af fire Brødre, som forplantede Slægten, — saa vil dog dens Begyndelse ikke kunne føres længere tilbage end til den sidste Trediedel af Tidsregningens andet Aarhundrede, eller omtrent til den Tid, da Gupta-Husets Minder begynde at ophøre.

13. Opgives derfor den almindelige Mening om Valabhi-Slægten's Begyndelse samtidig med dens Tidsregning, er det ikke vanskeligt, troer jeg, at opfatte det rette Forhold imellem de to Tidsregninger, der bære Navnene Gupta og Valabhi. Det har da nemlig været: 1) at begge Tidsregninger havde samme Begyndelsesaar, fordi de i Virkeligheden vare en og den samme, kun med forskellige Navne til forskellige Tider og paa forskellige Steder; — 2) at Tidsregningen blev begyndt af Gupta-Slægten og anvendt i det hele Rige under dens Regjering; og at den efter Guptaernes Fald bevarede deres Navn og vedblev at bruges eller at være kjendt i Midt-Indien i det mindste til Albirúnis Tid i Begyndelsen af det ellefte Aarhundrede; — og 3) at den samme Tidsregnings Brug blev fortsat af Valabhi-Slægten i Gujarát og modtog der denne Slægts Navn. Tidsregningen overlevede ogsaa denne Slægt, og dens Brug naaede ned til det trettende Aarhundrede, hvad der fremgaaer af den af Oberst J. Tod omtalte Indskrift i Somanáth-pattan paa Halvøen Gujara, der er dateret saavel Çrimad Balabhi 945, som efter to andre vel bekjendte Tidsregninger, nemlig Hegira 662 (beg. 4 Novbr. 1263) og Vikramáditya 1320, hvilket svarer til Aar 1264; thi Dagen var en Søndag den 13de i den mørke Halvdel af Sommermaanedens Asháðha.¹⁾

14. Gupta-Slægten's Minder ere Mynter og Indskrifter. Mynterne haves navnlig i to Rækker, en Guld- og en Sølv-Række. Af disse er Guld-Rækken en Fortsættelse og Udvikling af de ældre indoskythiske Mynter; Sølv-Rækken derimod, der først begynder senere i Slægten's Historie, slutter sig til Satrap (Sinha eller Sáh) Mynterne i det vestlige Indien, og den bestaaer igjen af to Arter, hvoraf den ene, den vestlige, findes i størst Antal i de vestlige Landskaber, medens den anden, den østlige, derimod hyppigst træffes i Midt-Indien. Disse Mynters Slægtskab og Forbindelse med deres Forgængere er først paavist af James Prinsep, der er bleven fulgt af de dygtigste Forskere, som Thomas og Newton, og de ere sikke Vejledere gennem denne Gjenstands Vanskeligheder, som ere forøgede ved de uøvede Hænder, der have gjort Mynterne, og ved Omskriftens Omfang, som skulde presses ind paa et lille Rum. Mynterne give dog kun tarvelig Oplysning om de Fyrster, hvis Navne de bære. Mere belærende ere Indskrifterne, hvoraf imidlertid ingen hidrører fra nogen Gupta-Fyrste selv; de ere alle satte af andre, til Minde om Guptaerne eller under deres

13. ¹⁾ Desuden var Indskriften dateret efter en lokal Tidsregning, Çiva-Sinha-samvat 151, som altsaa har begyndt A. D. 1114; Tod, *Annals of Rájasthan* 1829. I, 801. En anden Indskrift fra Templet Somanáth er dateret Valabhi Samvat 850 \varnothing : A. D. 1169, jfr. *J. Bombay B. R. A. S.* 1867. VIII, 59.

Regjering. Den vigtigste af disse er Indskriften paa Allahábád-Støtten, der er sat til Minde om Samudragupta efter hans Død af en af hans Ministre.¹⁾ Derefter kommer Bhitári-Støtten, der er opstillet, som det synes, paa Kumáraguptas Tid til Minde om Indvielsen af et Rudra-Billede, og som bærer en Indskrift, der ogsaa nævner alle de foregaaende Gupta-Herskere, i Overensstemmelse med Mindetavlen paa Allahábád-Støtten.²⁾

15. Den første af Slægten hed Çrígupta, den af Lykken vogtede, da her Ordet Çrí vistnok ikke er en blot Hædersbetegnelse, men udgjør en Del af selve Navnet, som derhos vel snarere har været hans Hædersnavn end det egentlige Særnavn (jfr. § 36 Anm. 1). Han kaldes i Indskrifterne blot *mahárāja*, hvilket Ord, som før bemærket, alt tidligere blev anset som enstydig med *βασιλεύς*, og som ikkun betegnede en regjerende Fyrste af nogen Betydning uden Hensyn til hans politiske Stilling; denne Titel blev derfor ogsaa baaret af Lehnfyrster, maaske fortrinsvis af dem.¹⁾ Ingen Mynter ere fundne med hans Navn.²⁾

16. Hans Søn bliver ogsaa i begge Indskrifter blot kaldt en Mahárāja og har der det sære Navn Çrí Ghaṭotkacha; thi saaledes hed den Søn, som i Oldtiden en menneskeædende Jættepige havde født den fejrede Sagnhelt Bhímasena, og Ordets Betydning (med strittende Haar) maatte snarere gjøre det til et Øgenavn end til et Hædersnavn. Paa hans Mynter, hvoraf der kun er fundet en Type, synes hans Navn at være blot *Kacha*, der ogsaa var i Sagnhistorien Navnet paa den ældste Søn af Brihaspati, Gudernes Lærer. Mynt-Omskriften paa begge Sider gaaer ud paa, at han overvandt Jorden og løftede sin Solskjærm højt op over alle Konger.¹⁾ Dette tyder hen paa, at han har været en sejerrig

14. ¹⁾ Allahábád-Indskriften er udgivet af J. Prinsep i 6te Bind af J. Bengal A. S., hvis første Bind-Række ikke er indenfor mit Omraade. Oversættelsen og Uddrag af Texten er optaget i Prinseps Essays I, 233 fig. Allahábád-Støtten bærer ogsaa nogle af Açokas Edikter, der ere omtrent 600 Aar ældre.

²⁾ Bhitári-Indskriften er udgivet men paa en mindre tilfredstillende Maade af Dr. Mill i J. Bengal A. S. VI; Oversættelsen er optaget i Prinseps Essays I, 242. Bhitári ligger i Nærheden af Gházipur paa Bredden af Ganges 25° 35'. 83° 33' (Øst for Greenwich). Denne Stedsangivelse, tilligemed alle følgende, er taget fra W. Hamilton, East-India Gazetteer 1828, eller af Index of all places in the maps of India, London 1826.

15. ¹⁾ Jfr. Indskriften ved Udayagiri fra Chandragupta den andens Tid (§ 22).

²⁾ E. Thomas omtaler (i Prinseps Essays II, 96) en unik Sølvmynt af den vestlige Art med en halvt ulæselig Omskrift, der muligvis kunde være at henføre til denne Konge. Men Sølvmynt-Rækken begynder først senere med Kumáragupta eller tidligst med Chandragupta II. (jfr. § 22, Anm.).

16. ¹⁾ E. Thomas i Prinseps Essays I, 377. Pl. xxix, 12. Ariana Antiqua Pl. xviii, 14. Kongen har en Chhatra eller Solskjærm over sit Hoved, og Bagsidens Omskrift blev ogsaa først læst som ovenfor oversat *sarva-rájocchhatra*, af Prinsep, Thomas (J. R. A. S. XII, 76, Nr. 12), og Lassen (Ind. Alt II, 943); men senere har Thomas læst det *sarva-rájocchhetá*, den der har udryddet alle Konger (Prinseps Essays

Hersker og dertil i Virkeligheden en Overherre over andre Fyrster, om han end ikke var det af Navn.

17. Hans Søn var Çri Chandragupta, der i begge Indskrifter bærer den højere Titel *mahārāja-adhīrāja*, hvilken bestemt angiver ham som en Overherre over andre Fyrster eller Vasaller. De Mynter, som tillægges ham af E. Thomas (Prinseps Essays I, 378), høre til to Typer. Paa den ene har Forsiden Billedet af Kongen staaende opreist og en Tjener holdende Solskjærmen over ham, med en Omskrift, der er læst Vikramādityah xitim avajitya sucharati (pracharati); Bagsiden har en Figur af en kvindelig Guddom staaende, med Omskrift Vikramādityah. Da hans egenlige Navn Chandragupta ikke anføres, bliver det dog tvivlsomt, om denne Type med Rette er tillagt denne Fyrste, hvad Lassen ogsaa har bemærket (Ind. Alt. II, 962); Hædersnavnet kommer igjen paa Skandaguptas Mynter, men ikke Billederne. Den anden Type har paa Forsiden Billedet af Kongen lændende sig paa sit Spyd, og ligeoverfor ham er en kvindelig Figur; Randomskriften er ulæselig, men midt paa Mynten under Armen staaer Navnet Chandragupta. Bagsiden viser en kvindelig Guddom (der antages at være Parvati) bærende Overflødhedshornet og hvilende paa en Løve; Omskriften er læst pachchhavaya (Ar. Ant. pl. XVIII, 3) eller pachchhavayah (Pr. Ess. I, 379, pl. XXIX, 15) og antaget at være en Unøjagtighed for pancha chhavayah the five excellencies. Men det første Bogstav paa begge Steder (𑀧𑀭𑀯) ligner ikke saa meget *pa*, der skrives 𑀧𑀭, som et *la*¹⁾, og Tegnet naaer helt op til Randen, hvad der kan forklare Fraværelsen af Selvlydstegnet; derved ledes Tanken hen til en Afledning af Ordet *Lichchhavi* og derfra til en Forbindelse med denne Slægt, navnlig da ifølge begge Indskrifter Chandraguptas Dronning (Mahādevi) ved Navn Kumāradevi var en Datter af Lichchhavi.²⁾

18. Deres Søn var Çri Samudragupta, der i begge Indskrifter, ligesom Faderen, har Titlen *mahārāja-adhīrāja*. Det er til Minde om ham, at Indskriften er sat paa Allahábád-Støtten efter hans Død af en Minister. Efter hvad der fortælles deri, har hans Magt og Indflydelse strakt sig over næsten hele Indien. De Konger og Lande, som vare

I, 378 og J. Bengal. As. S. XXIV, 488); hvilket næppe er rigtigt, da det sidste Tegn snarest er *tra* saavel paa de to Afbildninger som paa vort kgl. Myntkabinets Exemplar, hvor Tegnet stemmer med det i Ariana Antiqua, men hvorfra Forsidens Omskrift næsten er forsvundet.

17. ¹⁾ En tredie Afbildning i Marsdens Numis. Orient. Nr. MLVIII viser af det første Bogstav kun det nederste Stykke. Bogstavet *l* forekommer ellers ikke paa Gupta-Mynterne.

²⁾ Slægten Lichchhavi herskede paa Buddhas Tid i Vaicáli under en Art aristokratisk Forfatning. Saaledes som Csoma de Körös angiver (Asiat. Res. XX, 69, 299) var den, ifølge tibetanske Skribenter, en Gren af Çákya-Stammen, hvis to andre Grene med tibetanske Navne kaldes Chhen-po og Rikbrot-pa (Bjærgboende). Ægteskab mellem de forskellige Grene var forbudt. Jfr. Ind. Alt. II, 80.

ham underdanige eller som stode i Forbindelse med ham, anføres i fire Grupper. Den ene omfatter Áryávartas mange Konger (aneka-Áryávarta-rája), nemlig: *Rudradeva*, *Matila*, *Nágadatta*, *Chandravarman*¹⁾, *Gaṇapati*²⁾, *Nága*, *Nágasena*, *Achyutanandi* (eller maaske Achyuta og Nandi), *Balavarman* og andre. Af denne Gruppe er der saaledes anført med Navn ni eller ti Konger, men mere som Exempler og uden Angivelse af nogens særlige Hjemstavn. Da Samudragupta fremdeles siges at have gjort alle Landes Fyrster til sine Tjenere, paricharaka³⁾, have disse været de Vasaller, der stode i et undersaatlig Forhold til ham.

19. En anden Gruppe, der i Indskriften nævnes først, omfatter alle Daxinápáthas eller Sydlandets Konger, hvoraf der eksempelvis nævnes elleve tilligemed deres Hjemstavn, Land eller By; disse fremvise kun ubekjendte Navne med Undtagelse af Kosala og Káncchi, og iblandt dem savnes der Folkenavne som Kalinga, Andhra, Draṇḍa, Kerala o. s. v., med mindre disse skulde være angivne ved nogle af de Navne paa Byer eller Landskaber, hvorefter de i Indskriften anførte Konger ere benævnedes.¹⁾ Det er heller ikke klart,

18. ¹⁾ Lassen har udtalt den Formodning (Ind. Alt. II, Tillæg L), at Chandravarman var en Søn af den *Anantavarman*, en Søn af en nīpa *Çárdūlavarman* og en Sønesøn af nīpa *Yajñavarman*, som havde rejst en Billedstøtte af Gudinden Kátyáyani (Durgá) og skjænket en Landsby, ifølge den Indskrift, der i denne Anledning er sat i en Hule ved Gayá, og som er udgivet af Ch. Wilkins i As. Res. I, 279 (samt senere i J. Bengal A. S. VI). Skjøndt denne Indskrifts Tid, at slutte fra Skriftens Form, naaer op imod Guptaernes, er der dog intet, som knytter denne Slægt til Chandravarman uden netop Ordet *varman*. Men allerede blandt Chandravarman's samtidige Konger nævnes der ogsaa en Balavarman i Áryávarta og derhos en Hastivarman i Daxinápáthas, ligesom Ordet *varman* hyppigt udgjør det sidste Led i Krigerkastens Navne, jfr. Manu II, 32 Comm., Vishnu P. S. 297. De i Gaya-Indskriften nævnte vare i al Fald kun ubetydelige Fyrster.

²⁾ Til Gaṇapati høre maaske de Kobbermynter med Çivas Oxe paa den ene Side og paa den anden i gammel Skrift Navn og Titel Mahárája Çri Gaṇapati, hvilke ere fundne i stor Mængde, men hvor siges ikke. Prinseps Essays I, 281, Ind. Alt. II, 952.

³⁾ Texten har paricharakí-kīta-sarva-deva-rája (Pr. Ess. I, 237); Lassen, Ind. Alt. II, 952 har foreslaaet at læse sevaka i Stedet for deva; jeg har troet, at der stod deça.

19. ¹⁾ Enhver Konge bliver betegnet ved et Adjektiv, der er dannet af Navnet paa hans By eller Landskab, som:

1. Kausalaka-Mahendra, det er Mahendra fra Kosala eller fra Landskabet syd for Vindhyabjærget (Ind. Alt. II, 954. I, 129, Anm. 3). — De andre ti ere:
2. Vyághrarája i Mahákántára, Tigerkongen i Storskoven, der maaske er Mahátavi hos Varáhamihira i Brh. San. XIV, 13. Lignende Tiger-Navne ere: *Vyághramukha*, af Çri-Chápa-Slægten, der var Astronomen Brahmaguptas Fyrste i Ç. 550 o: G. 209 (J. Bombay B. R. A. S. VI, 27); *Vyághra-ketu*, en Høvding, der nævnes i Harsha-charita (ifølge F. E. Halls Udgave af Vāsavadattá, Fortale S. 53; jfr. nedenfor § 43); *Vyághrapáda* og *Vyághrabhúti*, to Grammatikere (Böhtlingks Udgave af Páṇini, Indledning S. 50); *Vyághrarati*, et Tilnavn i Kuhaon-Indskriften (jfr. § 26 Anm. 2).
3. Maṇṭarája i Kuráṭṭa, der er en Prákrit-Form af Kuráshtra; det deraf dannede og i Indskriften brugte Tillægsord Kauráṭṭaka ligner Kaukuṭṭaka, som nævnes i Sydlandet ved Siden af Chola, Kaunkapa og Málavánaka, i Mahábh. VI, 367.

i hvad Forhold alle Daxinápáthas Konger have staaet til Samudragupta²⁾; thi at denne Gruppe nævnes først viser vel ikke hen til et større Underdanigheds-Forhold, men synes snarest at have sin Grund i dens geografiske Beliggenhed, idet Listen gaaer fra Syd over Áryávarta til de Lande, der paa de andre Verdenskanter omgive Midt-Indien.

20. Den tredie Gruppe omfatter de Lande, som gjorde Samudraguptas strænge Bud Fyldest ved Skatteydelse, Lydighed og personlig Opvartning. Denne Gruppe begynder med Fyrsterne over Grændselandene (pratyanta-nrípati), hvoraf der nævnes *Samataṭá* ved Gangesflodens Munding, *Kámarúpa* og *Nepála*, samt to eller tre andre.⁴⁾ Dernæst nævnes Folkestammer, der vare bosatte i Penjáb og i den vestlige Del af Indien henimod Indusfloden.²⁾ Dog strakte hans Indflydelse sig ogsaa ud over denne Flod; thi den fjerde Gruppe

4. Mahendra af Argháshtapura.

5. Míríka-uddyáraka-svámin, vel sagtens svámin (Herren) i Míri og Uddyára.

6. Dayana i Dattairanḍapalla. (Ind. Alt. II, 955.)

7. Nílarája i Kánchí, Hovedstaden i Chola-Landet. Han siges at være Vishnu-gápa-avamuktaka, løst fra Vishnus Forbandelse (Ind. Alt. II, 956), og derved sigtes vel snarest til et gammelt nu ubekjendt Sagn, knyttet til hans Slægt, ligesom Sagnet om Rávanas Fangenskab endnu længe efter vedblev at være knyttet til Haihaya-Slægten (jfr. § 106).

8. Hastivarman i Vingí (Vaingeyaka). Et lignende Navn Vingavalli ved Havet nævnes senere i Ráshtrakúta Gavebrevet Ç. 855 (jfr. § 105).

9. Ugrasena i Palakka.

10. Kuvera i Devaráshtra. Der forekommer flere Navne endende sig paa ráshtra; foruden de bekjendte Suráshtra og Maharáshtra nævnes Goparáshtra, Mallaráshtra, Pánçuráshtra, (Mahábh. VI, 351—52. Vishnu P. 188), Navaráshtra (Mahábh. II, 1110.)

11. Dhanañjaya i Kusthalapura.

²⁾ Ordene ere i en lang Sammensætning: sarva - Daxinápátha - rája - graha - samájánugraha - janita - pratáponmíçra - mahábhágya, hvis Højhed forenet med Majestæt frembragtes ved hans Naade mod ... alle Daxinápáthas Konger. Meningen af graha-samája er mig uklar, og bliver mig ikke forstaaeligere ved Lassens Gisning af samájñá for samája (Ind. Alt. II, 954).

20. ¹⁾ De nævnte Grændselande ere: 1. Samataṭá, jfr. Vivien de Saint-Martin i Mémoires par Hiouen-Thsang II, 391. — 2. ḍavakra eller *Aḍavakra*, sandsynligvis to Navne, hvoraf det første uden Tvivl er *Uḍra* eller Oḍra (Orissa), som ligeledes er forbundet med det foregaaende til Samataṭodra i Varáhamihiras Bih. Sanh. XIV, 6; det andet Navn er mig ubekjendt. — 3. Kámarúpa og 4. Nepála. — endelig 5. Kartripura, et ubekjendt Navn, som Lassen (Ind. Alt. II, 953) mener kunde have tilhørt Bjergegnene vest for Nepal; maaske har der staaet Nepálaka-Tripura, og det sidste er det nuv. Tipperah, skjøndt derved den geografiske Orden bliver brudt.

²⁾ Disse Folkestammer ere: 1. Málava omkring det nuværende Multán, Alexander den stores Malli; jfr. Ind. Alt. II, 171; Mahábh. II, 1189; Comment. til Páñini V. 3, 114, hvor den anføres som en vaabendygtig Stamme i Báhíka-Landet. — 2. Arjunáyana, der ogsaa nævnes i Comment. Pán. IV. 2, 53 som en Kriegerstamme (rájanya). — 3. Yaudheya (Pán. IV. 1, 178. V. 3, 117), der boede i Nærheden af Floden Akesines (Ind. Alt. II, 792) og tidligere var blevet ødelagt af Storsatrapen Rudradáman (jfr. § 154). — 4. Mádraka mellem Irávatí og Vipáça (Ind. Alt. II, 953; Bøhtlings Ordbog). Alle disse fire Stammer nævnes af Varáhamihira blandt Folkene nord for Midlandet, Brh. S. XIV, 25, 27, 28. — 5. Ábhíra, der oprindelig sad henimod Indusflodens Munding, men som senere paa Geografen

nævner dem, med hvem han stod i et venskabeligt Forhold, og som frivilligt bragte ham Gaver af Piger, Perler, Guldmynter³⁾, Heste o. s. v.; disse vare den før nævnte Sassanide, dernæst *Çaker* og *Murunder* samt Beboerne af *Sinhátta* og alle andre Øer,⁴⁾ altsaa det fjerne Vesten og sandsynligvis Øerne ved Indiens Sydkyst.

21. Samudragupta raadede ikke blot over et meget udstrakt Rige; men han maa ogsaa for en Del have samlet det og derhos sammenholdt det ved hyppige Krigstog. Mindetavlen siger, at han deltog i hundrede Slag, og det samme angives paa de tre Typer af Mynter (D, F, H hos Thomas i Prinseps Ess. I, 380), hvor Kongen forestilles støttende sig paa et Spyd eller en Stridsøxe, eller i Kamp med en Løve, og som bære Omskrifter, hvori der nævnes hans *parákrama*, Mod eller Kraft (D), eller *vyághra-parákrama*, Tigerkraft (H); der tales om hundrede Slag (D), og han siges at være *aparájita*, uovervindelig, eller *kirtánta-paraçu*, Døds-Øxen (F). Alle tre Typer have hans Navn, *Samudra* (D), *Rájádhirája Samudra* (F), eller *Rájá Samudraguptah* (F), og paa den første kaldes han *devaja*, den Gudefødte, der synes at være en Gjenklang af Sassanidens Titel. En fjerde Type (E), der ligner D, er ogsaa henført til denne Konge; den har intet Navn, men en sædvanligvis mangelfuld Omskrift, hvori der tales om *apratiratha* og som det synes *vijitya*. — Samudragupta plejede ogsaa fredelige Sysler. Mindetavlen siger, at han kaldtes Digterkongen for sin Færdighed i at digte, og at han i Sang og Spil overgik Halyguderne, Tumburu og Nárada; og en

Ptolemæus' Tid havde trukket sig mere mod Øst, og en Indskrift ved Násik (West. Nr. 15) bærer Vidnesbyrd om deres Herredømme paa dette Sted (jfr. § 164); denne Stamme anføres baade blandt Folkene i Syd og i Sydvest. *Bihat* S. XIV, 12, 18 (jfr. Böhtl. Ordb.). — Ubekjendte ere de følgende Navne: 6. *Prárjuna*, — 7. *Sanakánika*, der ogsaa nævnes i Udayagiri-Indskriften (jfr. § 22) — og endelig 8. *Kákakharaparika-ádi*, der synes at indeholde et Par Navne.

³⁾ De kaldes *Garutma-tanka* (Garutma-tanka), Mynter med Garuða-Billede. Lassen har (Ind. Alt. II, 949) antaget det for at være Navnet paa de Guldmynter, der vise en Fanestang med en Fugl, som han holder for at være Vishnu's Fugl, men som E. Thomas sammenstiller med den Paafugl eller Kártikeyas Fugl, der forekommer paa Bagsiden af andre Mynter (Prinseps Ess. I, 338. 380). De skjænkede Guldmynter bare vel snarest Giverens Mærke.

⁴⁾ Ordene ere: *Çaka - Murundaih Sainhátta - ádíbhiccha sarva - dvípa - vásibih*. *Sainhátta* er Beboerne af *Sinhátta*, som Prinsep (Essays I, 239) først antog for at være det samme som *Sinhala* eller Ceylon; men han opgav denne, som jeg troer, rigtige Tanke, fordi der i Oberst Sykes' Memoir on the geology of the Dakkhan var angivet, at *Sainhátta* var Særnavnet for de vestlige Gháts, hvilket imidlertid næppe er andet end en Fordrejelse af Sahyádrí eller Navnet paa den nordlige Del af dem (Vishnu Pur. 174). Lassen (Ind. Alt. II, 957) skriver Indskriftens Navn *Sainhádríka*, og søger det i de smaa Øer, Salsette o. s. v. paa Vestkysten; men disse vare vistnok for ubetydelige til at nævnes her ved Siden af Sassaniden og *Çaker*. Fra Ceylon udførtes ogsaa Piger og Perler (Ind. Alt. II, 551), og *Sinhátta* eller *Sinhátta* forekommer i Chálukya Gavebrev Ç. 627, aabenbart som Navn paa denne Ø (jfr. § 80). — De andre Øer vare vel de nuv. Maladiver og Lakkadiver. — *Çaker* var et almindeligt Navn for indoskythiske Folkestammer, der før Guptaerne havde behersket større Stykker af Indien; de nævnes her, saavidt jeg erindrer, sidste Gang i samtidige Indskrifter. — *Murunder*, Beboere af det nuv. Lamghan i Kabulistán (Ind. Alt. II, 879).

Type af Mynter (G) fremstiller Kongen siddende med en *Viná*, den indiske Lyre, med Omskrift *mahárájádhirája grí Samudraguptah*. Paa Skamlen findes, siges der, Stavelsen *si*¹⁾, der er uforstaaelig; men samme Stavelse findes paa en anden Type af Guldmynter (I), som man ogsaa har henført til denne Konge. Den har paa den ene Side en staaende kvindelig Figur med Omskrift *açvamedha-parákrama*, og paa den anden en Hest med en utydelig Omskrift, hvori dog kan læses . . . *rájádhirája prithiví vijaya* . . ., og den har saaledes en aabenbar Hentydning til det indiske Hestoffer; men der er ikke angivet paa denne Mynt-Type noget Navn, og Henførelsen af den til denne Konge forekommer mig derfor noget tvivlsom. Samudragupta maa vistnok antages at have opfyldt alle Betingelser, der udfordredes for at kunne gjøre et saadant Offer; men det var en saa storartet og fortjenstfuld Handling, at det er paafaldende, at hans Lovtaler i den udførlige Mindetavle over sin afdøde Konge kunde ganske have forbigaaet eller glemt at omtale dette Offer, hvis det virkelig havde været gjort af Samudragupta. Billedet paa Kamp og Sejer er paa Mynterne ogsaa knyttet til hans Efterfølgere, om hvis Liv og Gjerninger der intet nærmere vides.

22. Samudraguptas Søn med en *Deví*, som Indskriften paa *Bhitári-Støtten* siger¹⁾, hed ligesom Bedstefaderen **Chandragupta**. I samme Indskrift fører han, foruden sin Faders Titel, endnu en ny *parama bha* . . ., som Indskriftens Udgiver har udfyldt til *parama-bhágavata*, en *Vishnu-Dyrker*²⁾; men den bør aabenbar udfyldes til *parama-bhattáraka*, den kejserlige Hæderstitel (jfr. § 4), der nu forekommer for første Gang i denne Slægt, og det saa meget mere, som denne Titel ogsaa er tillagt ham i Indskriften paa Foden af *Udayagiri-Fjældet* i Nærheden af *Bhilsa* (*Bilsa*, *Vidiçá* 23° 37'. 77° 54'). Her er der gjort Plads for en større Indskrift, hvoraf kun to Linier ere indhuggede, idet den øjensynlig ikke er bleven fuldført. Som den er, er den i Facsimile meddelt og i det hele taget rigtig fortolket af *A. Cunningham*.³⁾ Indskriften bærer Aarstallet 82 og skyldes en af Kejser *Chandraguptas*

21. ¹⁾ On the footstool are the letters *si*, Thomas i *Prinseps Ess.* I, 382, som jeg ikke kan finde paa den afbildede Mønt, *Tavl. xxiii. fig. 26* i *Prinseps Essays* = *J. R. A. S. XII. pl. v*, men han har ogsaa havt andre Mynter for sig.

22. ¹⁾ I Indskriften kaldes Samudraguptas Moder *Mahádeví*, Sønnens derimod kun *Deví*, og hun har derfor været en af Kongens Hustruer af ringere Rang. Hendes Faders Navn er læst *Mahádaitya*, hvad næppe er rigtigt.

²⁾ Som det siges i *Prinseps Essays* II, 97.

³⁾ *Bhilsa Topes* S. 150 og *Tavle* *xxi*, 200. Den korte Indskrift lyder: *Siddham. Samvatsare 82 Áshádámáse çuklaikadaçyám. Parama-bhattáraka-mahárájádhi-grí-Chandragupta-pádánudhyátasya, mahárája-Chhagaliga-pautrasya, mahárája-Vishñudása-putrasya, Sanakánikasya, mahárája-. . .*; Foran *grí* er der glemt de to Stavelser *rája*. Alle tre Ejeformer, *pádánudhyátasya*, *pautrasya* og *putrasya*, ere sideordnede Tillægsord til Indskriftens Ophavsmand, og Meningen kan derfor paa ingen Maade være den, at dennes Bedstefader *Chhagaliga* var en Søn af *Chandragupta* (*Prinseps Essays* I, 247). Maanedens

*pádánudhyáta*⁴⁾ eller Vasaller. Denne Vasal var en Sønesøn af en *mahárája Chhagaliga*, en Søn af *mahárája Vishnúdása*; selv var han ligeledes *mahárája* med et ulæseligt Egenavn, men han var en *Sanakánika*, der nævnes i Allahábád Mindetavle (jfr. § 20 Anm. 2), og han er derfor kommen fra det fjærne for at vise Kejseren sin Hyldest ved *prañám'-ágamana*, som Mindetavlen der siger. Da Udayagiri-Indskriften er ufuldendt, kjender man ikke Hensigten dermed, uden hvad man monne kunne slutte sig til af den Omstændighed, at den midt i en Egn, rig paa buddhistiske Minder, er anbragt ved Indgangen til et Huletempel med Solens Billede fremstillet paa begge Sider af Døren. Af Guldmynt-Rækken har E. Thomas (Prinseps Essays I, 383) henført til denne Chandragupta tre Typer, hvoraf de to fremstille Kongen staaende eller siddende og have en Omskrift, hvori hans Navn og Værdighed angives: *çrí Chandragupta deva* og *mahárájádhirája* eller blot *rájádhirája*; Bagsiden har Hæderstitlen *çrí-vikrama*. En lignende Hæderstitel *ajita-vikrama* forekommer ogsaa paa den tredie Type, hvis Forside forestiller Kongen til Hest med Omskrift *parama . . . çrí Chandragupta*⁵⁾, hvor Hullet efter det tydelige *parama* maa udfyldes med *bhattáraka*, og Brugen af denne Titel, som ifølge de to Indskrifter ikke bares af den første Chandragupta, viser saavel, at E. Thomas rigtigheden har skjelnet mellem Mynterne fra de to Navner Chandragupta, som ogsaa at A. Cunningham med Feje har henført Udayagiri-Indskriften til Chandragupta den anden.⁶⁾

Navn er gjengivet paa anførte Sted S. 151 Çrávaṇa; men Facsimilet har allerede temmelig tydeligt áshádha, hvilket ogsaa er den rigtige Læsemaade efter F. E. Halls Bemærkning i J. Bengal A. S. 1858, XXVII, 226, Anm.

- ⁴⁾ Udtrykket *pádánudhyáta* er først rigtigt forklaret i Böhtlingks Ordbog IV, 654, den som en Højhed har tænkt paa med Velvillie. Det er en Ydmygheds-Betegnelse af Forholdet til en højerestaaende; og det bruges 1) hyppigst af Efterfølgeren med Hensyn til sin afdøde Forgjænger (som i Ráshtrakúta Gavebrev, jfr. § 94); 2) af Vasallen med Hensyn til sin Lehnsherre, som i Udayagiri Indskriften og Gavebrevet Ç. 930 fra den senere Chálukya Tid: Çrí-Satyáçraya-deva-anudhyáta-máñḍalika (med Udeladelse af páda; jfr. § 102, Anm.); — 3) af Sønnen med Hensyn til Forældre: mátápiti-pádánudhyáta, i Chálukya Gb. Nr. 1; — 4) af Dyrkeren med Hensyn til sin Gud: Svámi-Mahásena-pádánudhyáta, Chál. Gb. Nr. 1, 3, 5 (jfr. § 58) og maaske til sin Lærer Gb. Nr. 4. jfr. § 69, Anm. 2.
- ⁵⁾ J. Prinseps Essays pl. xxx, 6; paa det Exemplar, der findes i vort kgl. Myntkabinet, er ligeledes de nærmeste Tegn efter *para* forsvundne.
- ⁶⁾ Desuden er der nogle Kobbermynter med Chandraguptas Navn (Prinseps Ess. I, 373), og der maa ligeledes have været Sølvmynter. En lille Sølvmynt er »having a head on one side and on the other a bird with outspread wings», med Navnet Chandragupta (Prinseps Ess. I, 281); den er fundet ved Jaunpur, der formodentlig er den By, der skrives Juanpur 25° 44'. 82° 40'; den synes at høre til den østlige Sølvmynt-Art (jfr. § 25), og viser da den første Begyndelse dertil (jfr. § 15, Anm. 2). — En anden Sølvmynt med Billedet af en staaende Konge og en Gudinde, men med en ulæselig Legende, er vel falsk, »not a modern one; but an actual false coin of the period when it was struck» (Prinseps Essays I, 374); men den maa dog vel have været en Eftergjørelse af en gangbar Mynt, og den er derfor et Vidnesbyrd om saadanne Mynters Brug.

23. Det samme maa da ogsaa være Tilfældet med den noget senere Indskrift paa Søjlegangen om den store Stúpa ved Sánchi i Nærheden af Bhilsa.¹⁾ Den er dateret i Aar 93 og skyldes (ifølge Oversættelsen) en Mand, som havde opnaaet «the gratification of every desire of his life through the favor of the great emperor Chandragupta», og som nu skjænkede en Gave til den derværende Klostermenighed, «as an act of grace and benevolence of the great emperor Chandragupta, generally known among his subjects as Devarája (or Indra)»²⁾. En tredje Tidsangivelse haves vistnok fra chinesisk Side. Ved denne Tid besøgte nemlig Fa-hian Indien, hvor han opholdt sig i fem Aar, Gupta 86—91. Han selv havde kun Øje for Buddhismens Minder, og vi lære intet af ham om Indiens politiske Forhold;³⁾ men en Følge af hans Komme til Indien har det dog maaske været, at man der har søgt at knytte Forbindelse med Chinas Kejsere, og efter hvad Matuanlin fortæller, kom der til denne A. D. 428 (= G. 109) et Sendebud med Brev og Foræringer fra en Konge i Kapila ved Navn Youei-'ai.⁴⁾ Dette Navn betyder elsket af Maanen og er blevet jævnført med Sanskrit Chandrapriya, men det svarer dog snarere til Chandrakánta.⁵⁾ I hvert Fald har Lassen (Ind. Alt. III, 655) vistnok Ret i at sammenstille det med Navnet Chandragupta, og det vil da have været den samme Fyrste, som Aarstallene 82 og 93 ere knyttede til, saa at hans Regjering derfor har været i det mindste 27 Aar (G. 82—109), medens den foregaaende Tid af en 80 Aar har været udfyldt af hans fire Forgængere.⁶⁾

23. ¹⁾ Udgivet af Prinsep i J. Bengal A. S. 1837; Oversættelsen er optaget i hans Essays I, 246. Facsimile af Aar og Dag er meddelt i Bhilsa Topes pl. XXI, 197, jfr. S. 152.

²⁾ Hans Søn Kumáragupta kalder sig paa sine Mynter *Mahendra*, der er det samme Hædersnavn, kun i en anden Form.

³⁾ Fahian forlod China 399 eft. Chr. (= G. 80), gjennemvandrede Tartarier og naaede i Aaret 405 (= G. 86) Indiens Grændser. I Aar 410 (= G. 91) var han paa Ceylon, hvorfra han 411 vendte tilbage til sit Fædreland, som han naaede 414. Hans Rejse: *Foe Koue ki, ou Relation des royaumes bouddhiques*, traduite par M. A. Rémusat, revu etc. par M. M. Klaproth et Landresse. Paris 1836.

⁴⁾ Extrait de Ma-touan-lin ved Stanislas Julien i J. As. Paris 1847 X, 99; men naar der strax efter siges: 466 de J. C. *il envoya encore un ambassadeur pour offrir le tribut*, maa der være en Forvexling, thi den Gang (G. 147) var Skandagupta eller hans Efterfølger Landets Herre. I en tilføjet Anm. nævnes tre andre Gesandtskaber i Aarene 441, 455 og 473 (= G. 122, 136 og 154) fra buddhistiske Lande.

⁵⁾ Maanestenen *Chandrakánta* oversættes Youei-'ai-tchou = perle aimée de la lune. Hiouen-tsang Mémoires II, 145.

⁶⁾ I Transactions Roy. As. Soc. vol. I. 1824 siger J. Tod først S. 140: I have an inscription of a Chandragupta, stiled Avantinátha, in a very ancient character, bearing date 427, but whether of the Viráta or Vikramáditya Samvat, I can but surmise; og derpaa S. 211 i en anden Afhandling: the inscription, to which I alluded, of a Chandragupta, was dated Samvat 466, but I said it was doubtful whether of the Vikrama or Viráta era. It was given to me by the Hierarch of the Khartrágachha, the first of all the Jain sects; and is in a character disused in India, but which he and his librarian, and two of his chief disciples can read; with it were other interesting inscriptions of the same kind, but modified. Viráta Samvat er en nyere Jaina-Tidsregning, der begynder med den mythiske Jaina-Profet Mahávira Nirvána, 470 Aar før Vikramádityas Æra. Jeg veed ikke, hvad jeg skal sige til hin Indskrift med det ubestemte Datum, der har et saa mistænkeligt Udseende. Efter Vikramádityas Æra svarer 427 og 466

24. Efter Chandragupta forekommer der to Navne, *Kumáragupta* og *Skandagupta*, der begge have samme Betydning, den af Krigsguden beskyttede. E. Thomas har antaget, at de ere Navne paa to forskellige Fyrster; hvorimod Lassen (Ind. Alt. II, 964) mener, at begge Navne tilhøre samme Konge, da Mindetavlen paa Bhitári-Støtten nævner Chandraguptas Efterfølger to Gange ved Navn og kalder ham først Kumáragupta og derpaa i et tilføjet Vers Skandagupta; og hertil kan føjes, at Afstanden imellem det sidste kjendte Datum ved Chandragupta, 109, og det sidste ved Skandagupta, 141, ligger indenfor en Menneskealders Omfang. Imidlertid er dog Identiteten ikke sikker; de ældre Aarstal ere knyttede til Navnet Kumáragupta og de yngre til Skandagupta; det kan heller ikke være forunderligt, om en Søn har et Navn, der lignede Faderens.

25. Som Chandraguptas Søn og Efterfølger nævnes paa Bhitári-Støtten Kumáragupta med den samme Titel som Faderen, *paramabhāṭṭāraka mahārājādhirāja*. Med ham (eller vel alt med Chandragupta) begynder en Række af Sølvmynter i to Arter. Den ene Art har nærmest havt hjemme i det vestlige Indien og var en Efterligning og Udvikling af Mynterne fra det i disse Landsdele tidligere herskende Satrap-Dynasti, Sinha (Sáh); og Kumáragupta synes der at have fulgt efter dette Dynasti uden noget langt Mellemrum.¹⁾ Mynt-Omskriften har saaledes ogsaa endnu bevaret Brugen af Ejeformen for Fyrstens Navn, og den lyder efter min Mening fuldstændig: *paramabhāṭṭāraka-rājādhirāja* (eller *mahārājādhirāja*) *Ṛt Kumáragupta-Mahendrasya*, hvoraf det sidste Ord, *Mahendra*, er Kejserens Hædersnavn.²⁾ Den anden Art af Sølvmynter er vel beslægtet med den første, men tilhører dog nærmest Midt-Indien, hvor den findes forholdsvis i største Antal i Kanyakubja (Kanoj), Ujjayini og andre Steder.³⁾ Den har paa den ene Side Fyrstens Hoved med et Aarstal og paa den anden

til Gupta-Aarene 51 og 90; det første kan passe til den første Chandraguptas Tid, det andet passer ganske til den andens. Det er et besynderligt Træf, at de saa ubestemt angivne Jaina-Aar begge stemme saa meget med de to ved en Overførelse fra chinesiske Tidsangivelser fremkomne christelige Aar 428 og 466, hvori Kejseren af China, ifølge Matuanlins Beretning, modtog Gesandter fra Youei-ai (jfr. ovenfor og Anm. 4); thi disse Aarstal kunde Jaina-Hierarchen visselig ikke kjende. Denne Indskrift burde i hver Fald opsøges og undersøges paany.

25. ¹⁾ Dette Satrap- eller Sinha- (Sáh) Dynasti brugte ogsaa en egen Tidsregning; det yngste hidtil kjendte Datum er 295, der selv efter Çaka-Tidsregningen kun vilde være Gupta-Aar 54 og altsaa endnu tilhøre en Tid, der var omtr. 60 Aar ældre end Kumáraguptas (jfr. § 159). — Om ældre Sølvmynter jfr. ovenfor § 15. Anm. 2, og § 22. Anm. 6.

²⁾ Jfr. E. Thomas i Prinseps Essays II, 96. Det andet Ord *bhāṭṭāraka* er utydeligt i alle Afbildninger, og er blevet læst *bhānuvira*, *bhagadata*, *bhagavata*; men H. H. Wilson har alt formodet, at det burde læses *bhāṭṭāraka*, i Ariana Ant. S. 412, pl. xv. fig. 17, 18, hvor ogsaa det tredie Bogstav mest ligner *ra*, ligesom i J. R. A. S. XII. pl. II, fig. 39, 40, 42, Prinseps Essays pl. xxxvii, fig. 17; hvorimod det mest ligner *va* i Pr. Essays pl. xxxvii. fig. 16, J. R. A. S. pl. II, fig. 41 og derhos i Newtons fig. 10 i J. Bombay B. R. A. S. VII, hvilken sidste Mynt er den eneste, der har Titlen *mahārājādhirāja*.

³⁾ E. Thomas i Journ. Roy. A. S. XII, 69.

en Paafugl med en Omskrift, som det først er lykkedes E. Thomas at læse. I Omskriften hedder denne Fyrste *Kumáragupta deva* og kaldes Jordens Herre. Aarstallene ere 121 og 124; paa to andre Mønter er Tieren ulæselig, Eneren er 5 paa den ene og maaske 9 paa den anden.⁴⁾ Af Guld-Rækken haves flere Typer (Pr. Essays I, 384), hvoraf en synes at have samme Omskrift som den østlige Sølv-Art; en anden har foruden Navnet *Çri Kumáragupta* en Omskrift, som stemmer med den, der findes paa den ene Type (B) af den første Chandraguptas Guldmynter. Paa andre Typer findes hans Hædersnavn *Mahendra*, eller *Sinha-mahendra* og *Sinha-vikrama*, de to sidste paa Mynter, der fremstille Kongen angribende eller forfølgende en Løve (K, L). To Typer have Titlen *mahárájádhirája*; og en har Hædersnavnet *çri Mahendra* paa Bagsiden og synes paa Forsiden at have havt den egenlige Kejsertitel, men deraf er kun *parama* læseligt (Pr. Essays. pl. XXIX, 19).

26. Af *Skandaguptas* Guldmynter haves to Typer. Paa den ene fremstiller Forsiden Kongen holdende en Bue, i Midten Paafuglefanen, og til venstre en kvindelig Figur; Omskriften er ulæselig; paa Bagsiden Gudinden (Parvati) med hans Navn *Çri Skandagupta*. Paa den anden Type viser Forsiden en staaende Konge; men dens Legende er ulæselig med Undtagelse af Navnet *Skanda* under Armen; Bagsiden med Billedet af den siddende Gudinde har ligeledes enten Navnet *Çri Skandagupta* eller Hædersnavnet *Kramáditya*, der synes at skulle være en Forkortelse af *Vikramáditya*. Begge Ord forekomme nemlig afvexlende paa de vestlige Sølvmynter, saaledes at *Vikramáditya* er sat efter *Çri* og foran Navnet *Skandagupta*, medens dette følges af *Kramáditya*. De vestlige Sølvmynter ligne Forgjængerens; men her anføres Egennavnet i Nævneformen, og af Titterne er den ene *rájádhirája* udeladt, og af den anden er kun *parama*.... at læse paa alle.¹⁾ De østlige Sølvmynter ligne ligeledes *Kumáraguptas* og have en lignende Omskrift (jfr. § 25 Anm. 4), men deres Aarstal ere ulæselige. Aarstal findes derimod i to Indskrifter fra *Skandaguptas* Regjering. Den ene er fundet i Landsbyen *Kuhaon* eller *Kangho* i Nærheden af *Bhagalpúr* ved *Gografloden* paa en Stenstøtte, der er oprejst til Minde om, at en from Mand, *Madra*

⁴⁾ E. Thomas i Prins. Ess. I, 338 fig. Den fuldstændige Legende er ifølge hans Læsning: *Jayati vijitávanir avanipatih Kumáragupto devah*. Samme Indhold med ringe Afvexling i Ordstillingen have Legenderne paa de to andre Fyrsters Mynter, nemlig: *Vijitávanir avanipatir jayati deva Skandagupta ya (?)*, og *Jayati vijitávanir avanipatih Çri-Budhagupto devah*.

26. ¹⁾ E. Thomas i Prinseps Essays. Guldmynterne I, 386. De vestlige Sølvmynter II, 98; disses hele Legende er *parama.... çri Skandagupta kramáditya* (*paramáditya*), eller *parama.... çri vikramáditya Skandagupta*. Paa alle Afbildninger ere Tegnene efter *parama* forsvundne, og det samme er Tilfældet paa vort Myntkabinets Exemplar. Titlen *paramáditya* skal forekomme paa en Afart af den Type, som er afbildet J. R. A. S. XII. pl. 2, fig. 50, hvorpaa der staaer *kramáditya*; denne Titel vilde tyde paa, at *Skandagupta* ogsaa hældede til Dyrkelsen af Solen som højeste Gud, hvorvel hans Mynter ellers have Emblemer fra *Çiva*-Dyrkelsen. — De østlige Sølvmynter Prinseps Essays I, 338.

ved Navn, havde opstillet fem Stenbilleder af Indra. Dette skete under den rolige Regjering (çánte rájye) af den Indra-lige Skandagupta, Herre over hundrede Fyrster, Guptaernes Ætling (çakropama xitipa-çata-pati, Guptánám vança-ja) i Aaret 141, hvilket er udtrykt hundrede, tredive, ti og en.²⁾ Den anden Indskrift findes paa den nordlige Side af den store Indskrift-Sten ved Girnár eller Girinagara (Junagur 21° 29'. 70° 38' paa Halvøen Gujarat). Den er meget utydelig indhuget; men dog er det lykkedes Dr. Bháú Dháji i Bombay at læse den.³⁾ Den er affattet paa Vers; men dens Betydning svarer ikke til dens Omfang. Deri fortælles, at Skandagupta, en Overkonge over Kongers Konger (*rájarájdhirája*), havde vundet Jorden (avani) efter sin Faders Død, hvis Navn ikke angives; at han da satte Parṇadatta til at styre hele Suráshtra; denne satte saa igjen sin Søn Chakrapálita over Byen (ç: Girinagara). Han var en Dyrker af Vishnu (Govinda), og hans Pris fremhæves udførlig, da han i Aarene 137 og 138 havde ladet istandsætte en Dæmning ved Sudarçana-Dammen, som var blevet ødelagt i Regntiden Aar 136, med en bestemt Angivelse af Tidsregningen, nemlig Gupta-kála.⁴⁾

27. Guptaernes Rige synes at have naaet sin største Udstrækning under de to sidstnævnte, Kumáragupta og Skandagupta; efter dem begynde Minderne om Ætten gradvis at aftage. I Guld-Rækken er der enkelte Mynter, der maaske kunne henføres til en **Mahendragupta** (Prinseps Essays I, 387), da dette Ord danner en Del af den ellers ulæselige Omskrift paa Forsiden med Billedet af en Rytter, medens Bagsiden har Omskriften *ajíta-Mahendra* bagved Billedet af en siddende Gudinde enten med en Paafugl (pl. XXIII, 30, XXX, 3, 5)

²⁾ Et Facsimile af Indskriften er udgivet af Prinsep i J. Bengal A. S. tilligemed en Oversættelse, som er optaget i hans Essays I, 250. Et andet Facsimile er givet i Montgomery Martin, Eastern India 1838. II, 365; jfr: Ind. Alt. IV, 645. Indskriften bestaaer af tre Vers, hvoraf det første indeholdende Aarstallet er fortolket af F. E. Hall i J. American O. S. VI, 530. Slægtrækken er: 1. Stamfaderen *Somila* [den anden Halvlinie i det andet Vers er nemlig ifølge Montg. Martins Facsimile: *putro yas Somilasya prachura-guṇa-nidher Bhāṭṭisomo mahátmá*; Prinsep og Lassen have derimod opløst so 'milasya og give derfor Navnet Amila], 2. *Bhāṭṭisoma*, 3. *Rudrasoma Vyághrarati*, 4. *Madra*, der var dvija-guru-yatinám prítimán. Paa Stenstøtten er Billedet af en staaende Figur med Straalekrands som der troes, af Buddha, hvad der neppe er rigtigt. — Bhagalpúr i Nærheden af Selempúr 26° 17' 83° 57'.

³⁾ Denne Indskrift er udgivet i Facsimile og Omskrift samt med Oversættelse af Bháú Dháji i J. Bombay B. R. A. S. 1865. VII, 121. En anden Afskrift taget af mig i 1841 findes smsts. I, 148; en Sammenligning mellem begge vil vise, hvor utydelig Indskriften er. Den samme Sten bærer paa de to andre Sider to ældre Indskrifter, hvoraf den ene er fra Satrap (Sinha) Tiden (jfr. § 149 flg.), og den anden indeholder de endnu ældre Açokas Edikter (meddelte i J. Bombay B. R. A. S. I, 257, II, 411, og senere i J. R. A. S. XII, 153 tilligemed de tilsvarende fra Dhauri og Kapur di giri).

⁴⁾ To af Aarstallene ere udtrykte paa en underlig Maade, nemlig i Linie 15: *samvatsaráṇám adhike çate tu trinçadbhir anyair api shadbhir eva...* Guptasya kálágaṇanám vidháya, og, *samvatsaráṇám adhike çate tu trinçadbhir anyair api saptabhiç cha*, i Lin. 18—19; rigtigere er: *varsha-çate 'shṭá-trinçe Guptánám kála...* i Lin. 27.

eller holdende Pandebaandet i den udstrakte Haand (pl. XXX, 4). Men hermed synes ogsaa Guld-Rækken ganske at høre op; de øvrige Spor ere i det mindste højst tvivlsomme.¹⁾

28. I den østlige Sølv-Række forekommer Navnet **Budhagupta** i en Omskrift, der er anført ovenfor (§ 25 Anm. 4) efter Prinseps Essays I, 338; paa to Mynter, afbildede J. R. A. S. XII, pl. II, fig. 55 og 57; har Aarstallets Tier en ikke gjenkjendelig Form, og Eneren er utydelig; paa en anden Mynt (smsts. fig. 56) ligeledes tilsyneladende med Navnet Budhagupta, men med et ganske andet Hoved, er Aarstallet 170 med en utydelig Ener.¹⁾ Hermed ophører den østlige Række af Sølvmynter. Et nærliggende Aarstal findes fremdeles i en Indskrift i Nærheden af Eran i Bhopal.²⁾ Den er anbragt paa en Støtte eller Fane-stang (dhvaja-stambha), som til Ære for Vishnu Janárdana blev opført paa Dhanya-vishnus Bekostning i Aaret 165, en Torsdag³⁾, da Budhagupta herskede over det yndige Land imellem Kálindí (Yamuná) og Narmadá.⁴⁾

27. ¹⁾ En Guldmynt (Prinseps Essays pl. xxiii, fig. 27, og i vort kgl. Myntkabinet) har paa den ene Side Billedet af Gudinden siddende paa en Løve med Omskrift Sinha-vikrama, medens den anden Side viser Kongen angribende en Løve, med en Omskrift, der synes at maatte læses vikrama narinama gupta; dette har Prinsep (Essays I, 280) formodet, kunde være ment for Narendragupta eller snarere *Nádráyanagupta*, hvilket sidste ogsaa antages af Lassen (Ind. Alt. II, 973); men denne Mynt synes snarest at tilhøre Kumáragupta, eller at være en Efterligning af hans Mynter (nemlig Typerne K, L. jfr. § 25), hvorpaa der findes lignende Forestillinger med samme Omskrift Sinha-vikrama. — Navnet paa en Guldmynt i As. Res. XVII pl. 1, fig. 13 er blevet læst som *Naragupta* eller *Çaçigupta* (jfr. Prinseps Essays I, 281); men den tilhører Chandragupta II. (Typen den staaende Konge, § 22); og en Efterligning heraf er tilsyneladende ogsaa Guldmynten i Ariana Antiq. pl. xviii, fig. 22 (samt 21, 23, 24), der er blevet tillagt en *Naragupta* (Bhilsa Topes S. 145). — En Guldmynt beskrives i Ind. Alt. II, 948 Anm. Nr. 4, efter Asiat. Researches XVII. pl. 1, fig. 7 og S. 562, og Navnet formodes der at være *Çaçigupta*; men Beskrivelsen og Sidetallet passer til fig. 1, der tilhører Oerki eller Hushka, og fig. 7 er Samudraguptas. — Ubestemt er endnu Guldmynten (en Rytter kæmpende med en Løve) med utydelig Omskrift, Ariana Ant. pl. xviii, fig. 18—19 og i vort Myntkabinet. — Paa en Sølvmynt Ar. Ant. pl. xv, fig. 19 er Navnet læst *Naragupta* (Bhilsa Topes S. 145); men den tilhører Skandagupta (Edw. Thomas i Prinseps Essays II, 98).

28. ¹⁾ Taltegnet paa Mynten findes i Satrap-Indskriften ved Gírnár Lin. 4, hvor Aarstallet, det 72de, er udtrykt baade med Ord og med Taltegn, af hvilke Tegnet for Tieren 70 er eller . Jfr. Facsimilet i J. Bombay B. R. A. S. I, 148 og VII, 118, samt nedenfor § 151.

²⁾ Indskriften er udgivet i J. Bengal A. S. VII, Oversættelsen er optaget i Prinseps Essays I, 249.

³⁾ Dette Aar 484 eft. Chr. er det ældste hidtil fundne Datum for den offentlige Brug i Indien af de syv Ugedage, hvortil Kjendskabet dog maa have været langt ældre.

⁴⁾ A. Cunningham (Bhilsa Topes S. 163) bekræfter Rigtigheden af Navnet Kálindí, hvorm E. Thomas havde yttret Tvivl (J. R. A. S. XII, 71). De to Floder ere vistnok ikke Grændserne for Budhaguptas hele Rige, men kun for den enkelte Landsdel eller Provinds, hvori Eran laa, og som under hans Overherredømme synes at have været styret af Dhanya-vishnus Slægt; jfr. § 30. — Bhopal 23° 17'. 77° 30'.

29. Omtrent samtidige ere to Gavebreve, der ere komne fra Nagode i Bandelakhand, hvoraf en Oversættelse ved H. H. Wilson er meddelt i Prinseps Essays I, 251. De ere udstedte i Guptakongernes Regjeringsaar 163 og 168, hvortil er føjet de tilsvarende Aar Vaiçákha og Açvayuj af en tolvaaarig Cyklus.¹⁾ Giveren var Mahárája Çri Hastin, hvis tre nærmeste Forfædre ogsaa havde samme Værdighed.²⁾ Da han omtaler Guptaernes Regjering, har han sandsynligvis tilligemed sine Forfædre været deres Vasal, og hans Overherre har den Gang været Budhagupta, skjøndt dennes Navn ikke er nævnet. Til denne Tid maa efter min Mening ogsaa henføres en anden Indskrift fra det buddhistiske Sánchi ved Bhilsa, der er oversat af J. Prinsep i J. Bengal A. S. VI, 459, men som jeg kun kjender af den korte Omtale i Bhilsa Topes S. 192 og 199, hvor der tillige paa pl. XXI Nr. 198 er givet et Facsimile af Aarstallet, bestaaende af tre Tegn; heraf er Tieren 𑀓 efter min Mening kun en anden Form af 𑀓 eller 60, som i Forbindelse med de to andre sikke Tegn giver Aaret 161 eller A. D. 480, en Tid, som A. Cunningham ogsaa formodede ifølge Skriftens Form, der viste hen til Guptaernes Tid. Indskriften, som er kaldet Harisvámini Indskrift efter Giverens Navn, omhandler Gaven af en Pengesum, hvis Renter skulde anvendes til Lamper for de fire Buddhaer i deres fire Kapeller.

30. Et tydeligt Vidnesbyrd om Gupta-Slægtens Forfald bærer den samme Dhanya-Vishnu⁴⁾, paa hvis Bekostning Flagstangen i G. 165 blev oprejst (jfr. § 28). Han har nemlig senere paa det samme Sted, Erán i Bhopal, ladet opføre et Tempel for Náráyaṇa i Vild-

29. ¹⁾ I begge Aarstal er der Skrivefejl. Wilson siger: «one copy has sha-shottare vashage, and the other tri-shashyuttare vishate; putting them together, the probable reading is tri-shashy-uttare varshagate». Dette formoder jeg er Læsemaaden i det ene Gavebrev, der er oversat med Tidsangivelsen: «in the 163rd year, in the year Vaiçákha, on the third of the light half of Kártika», idet der nemlig tilføjes: «the other inscription has, the second of the light half of Chaitra in the year Açvayuj». Da den tolvaaarige Cyklus begyndte med Aaret Kártika, og derfor Vaiçákha var det syvende og Açvayuja det tolvte Aar, formoder jeg endvidere, at Angivelsen af Aaret i det andet Gavebrev har været eller skulde have været: 'shṭa - shashṭy - uttare varshagate, 0: 168. — Dette er det eneste hidtil kjendte Exempel paa Brugen af den tolvaaarige Cyklus, som beskrives af Varáha-mihira i Bihát-Sanhitá VIII, 1—14, tilligemed den tresindstyveaarige, og som omtales i senere astronomiske Værker, som Súrya-siddhánta XIV, 17, jfr. Oversættelsen af dette Værk ved E. Burgess og hans Anmærkning i J. American O. S. VI, 415; J. Warren, Kála Sankalita, S. 212. — Jfr. § 61 Anm.

²⁾ Çri-Hastin var en Søn af Mahárája Damodara, en Sønnesøn af Mahárája Çri Prabhanjana og en Sønnesønssøn af Mahárája Dvarhya (?). Han skjænkede Jordegods til Brahmaner af Vájasaneyi Skolen o. s. v. — Beliggenheden af Nagode kjender jeg ikke.

30. ¹⁾ Dhanya-Vishnu var en Søn af Hari-Vishnu, en Sønnesøn af Varuṇa-Vishnu og en Sønnesønssøn af Indra-Vishnu; han var en Rishi blandt Brahmaner og har altsaa hørt til denne Kaste. Hans Families Navn kan ikke være rigtigt angivet Maitráyanayakripabha (jfr. Ind. Alt. III, 659). I begge Indskrifter siges der, hvad der ogsaa sees af hans Gjerninger, at han har været en Dyrker af Bhagavat; Ordet er sagtens parama-bhágavata.

svine-Lignelse, og Mindetavlen om denne Bygning²⁾ er dateret i det første Aar af Toramánas Regjering. Efter Oversættelsens Udtryk the great rája, the king of kings, har denne baaret Titlen Mahárája-adhirája, og Brugen af denne høje Titel viser, at han selv har været eller har gjort Fordring paa at være en Overherre over Vasaller, og vel dertil en mere selvstændig og uafhængig Fyrste, og det tilmed i et Land, der tidligere havde hørt til Guptaernes Rige. Dhanya-Vishnu's Broder hed Mátri-Vishnu og var ikkun Mahárája, altsaa en Vasal af Guptaerne; han synes alt at have været død i Aaret G. 165, da Dhanya-Vishnu i Indskriften fra dette Aar nævnes som Regent, hvilket ogsaa omtales i den senere Mindetavle.³⁾ Hvad enten han har været det for den unge Toramána, der meget vel kan have været en Søn af hans Broder Mátri-Vishnu, uagtet Slægtskabet ikke udtrykkeligt er angivet i Indskriften,⁴⁾ eller der intet Slægtskab har været, er Omvæltningen i disse Egne foregaaet indenfor et Tidsrum af en og samme Manddomsalder, og det kan ikke have været mange Aar efter 165; thi der er fundet en unik Mynt af Toramána, som slutter sig til Guptaernes østlige Sølvmynter, med Billedet af en Paafugl paa Bagsiden; dens Omskrift er ulæselig med Undtagelse af Navnet *çri Toramána*, og dens Aarstal er 180 med en ubestemmelig Ener. (Prinseps Essays I, 340).

31. Længere mod Vest vise sig derimod endnu andre Spor til Guptaernes Herredømme. Tre Gavebreve, fundne sammen i Kaira (22° 47'. 72° 48'), ere daterede samvatsare 380, 385 og 394, og skjøndt den ejendommelige Tidsregning ikke er angivet, kan den dog ikke være nogen anden end den saakaldte Çáka, der begyndte Aar 79 eft. Chr. og 241 Aar før Guptaernes, saa at følgelig Gavebrevenes Aarstal ere 139, 144 og 153 efter Gupta-Æraen.¹⁾ De to ældste Breve ere udstedte af Çrí datta med Hædersnavn *Praçánta-rája*,

²⁾ Indskriften paa Mindetavlen er ligeledes udgivet af Prinsep i J. Bengal A. S., og Oversættelsen optaget i hans Essays I, 249.

³⁾ I begge Indskrifter siges der om Dhanya-Vishnu ordlydende efter Oversættelsen: "who by public election and through the favor (grace) of God obtained the good fortune of the regency".

⁴⁾ Saaledes som A. Cunningham har formodet, at Slægtskabet har været, Bhilsa Topes S. 164, hvor det tillige er udtalt, at det sandsynligvis er den samme *Toramána*, som nævnes i en Indskrift i Gwalior (26° 15'. 78° 1'). Denne, der er noget mangelfuld, er senere i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse udgivet af Bábu Rájendralála Mitra i to Afhandlinger: On the identity of the Toramánas og Vestiges of the kings of Gwalior, særskilte Aftryk af J. Bengal A. S., hvoraf de sidste Bind endnu ikke haves her. Denne Indskrift, der bestaaer af 13 Vers (navnlig Árya), er sat til Minde om Opførelsen af et Stentempel for Solen ved Mátricheṭa, en Søn af Mátrídása og Sønnesøn af Mátrikula(?), men hvis Byrd og Livsstilling ikke er angivet. Arbejdet blev udført i det 15de Aar af en Konges Regjering, der synes at hedde *Mihirakula* (og ikke Paçupati) og var en Søn af *çri Toramána*. Ved disse anføres der ikke nogen særlig Omstændighed, ej heller nogen høj Titel, og derfor kan Sønnen ikke have været i Besiddelse af samme Magt, som Faderen havde ifølge Eran-Mindetavle.

31. ¹⁾ Alle tre Gavebreve ere udgivne i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af Prof. J. Dowson 1865 i J. R. A. S. 2 Ser. I, 247. — Han henfører Aarstallene til den nu mest brugelige Vikramáditya-Tidsregning, altsaa til Aar 324, 329 og 338 eft. Chr. Jfr. § 60.

en Fyrste af Gurjara-Slægten eller Stammen (Gurjara-nīpati-vanṣa), som den Gang vistnok, ligesom endnu senere, sad vest for Mahāfloden, i hvis Nærhed Brevene ere fundne.²⁾ Han angiver ikke sin egen Rang og Stilling, uden for saa vidt som han omtaler, at han har faaet et Værdighedstegn, samadhigata pancha-mahācābda, der hørte med til Vasallernes, og som det synes, især til de store Vasallers Forrettigheder.³⁾ Dette Tegn maa derfor være tilstaaet af en Overherre, og paa den Tid var Skandagupta Indiens Kejsler. Brugen i Gupta Aar 139 og 144 af en Tidsregning, der ikke var Guptaernes, medens deres egen i Aar 138 blev anvendt af deres Statholder i det nærliggende Gīrnār (jfr. § 26), turde blot vise, at denne Çaka-Tidsregning den Gang var den almindelige i denne Del af Indien, og dette har vel ogsaa været Grunden til, at Statholderen i Gīrnār har fundet det nødvendigt at tilføje, at det var Gupta-Æraen (Gupta-kāla), som han benyttede i sin Indskrift.⁴⁾ — Det tredje Gavebrev fra 394 = G. 153 er udstedt af en Chālukya ved Navn Vijaya-rāja; han var kun en ubetydelig Fyrste, hvis Land dog ikke har ligget langt fra Gurjara-Kongens; thi hans Gave af en Landsby i Kāçākūla Syssel er ogsaa gjort til Brahmaner fra Jambusāra (22° 6'. 73°). Til den hele Chālukya-Slægt kommer jeg senere tilbage.

32. En ganske anden Stilling indtager den sidst nævntes Frænde Pulakeçin. I et Gavebrev, der er udstedt af en af hans Statholdere i Ç. 411 (o: G. 170), beskrives alt Pulakeçin som Overherre (*adhīçvara*) over hele Landet mellem Gangā og Broen eller Sydspidsen af Indien, og der tillægges ham den høje Titel *mahārāja-adhīrāja* (omtrent samtidig med at Toramāna ogsaa har den, § 30). I et andet udateret, men vistnok senere Gave-

2) Om Gurjara-Slægtens eller Stammens Bopæl jfr. Lassen, Ind. Alt. III, 503, 545, og Vivien de Saint-Martin i Mémoires par Hiouen Thsang II, 406. Navnet omtales her for første Gang. — Giverens Bedstefader hed *Sāmāntadatta* og var en Soldyrker, og hans Navn staaer ogsaa i Sønnens Segl; Giverens Fader var *Çrī Jayabhāṣa* med Tilnavn *Çrī Vātarāga*; heller ikke deres Stilling er angivet. Praçāntarāga, der ogsaa var en Soldyrker, skjenkede en Landsby i Akrūreçvara-Syssel (vishaya) til Brahmaner, som vare komne fra Jambusāra og Bharukachha og som tilhørte de fire Skoler: Āçvalāyana Rigveda, Kāṇva Yajurveda, Kauthuma Sāmaveda og Pippalāda Atharvaveda.

3) Om dette Værdighedstegns Betydning og Brug see § 62, Anm. 3.

4) Paa denne Tid A. D. 482—489 kjendes saaledes fire Tidsregninger i offentlig Brug, nemlig: 1) *Guptaernes*, i deres Rige og nærmest i Midt-Indien. — 2) *Çaka*, mod Vest og derfra i det mindste indtil Avanti, hvor Astronomen Varāhamihira i det følgende Aarhundrede havde hjemme (jfr. § 163, Anm.); thi han har brugt den i Bīhat Sanhitā VIII, 20, 21 og XIII, 3 (hvor Yudhishthiras Regjering sættes til 2526 Aar før Çakakāla). — 3) En *tolvaarig* Cyklus i Bandelakhand (§ 29). — 4) En *tre-sindstyveaarig* Cyklus, der findes brugt i Gavebrev Ç. 411 o: A. D. 489 (jfr. § 61). — Hertil kommer en femte Tidsregning fra Begyndelsen af *Kaliyuga*, som er kendt og benyttet af Astronomen Āryabhāṣa fra Kusumapūra eller Pātaliputra; -thi i sit Āryaśtaçata (efter Uddrag meddelte af Dr. Bhāu Dājī i J. R. A. S. 2 Ser. I, 405 og af Dr. Kern i Fortalen til Bīhat Sanhitā S. 57), angiver han selv, at han var 23 Aar gammel, da der var forløbet tre Verdensaldere (yuga) og 3600 Aar, hvilket svarer til A. D. 499, hvis man paa Āryabhāṣas Tid alt beregnede Kaliyugas Begyndelse til 3101 før Chr. (jfr. § 2, Anm. 2).

brev fra hans Brodersøn siges der, at Pulakeçin har overvundet *Çri Harsha*, Nordlandets Herre (çrimad-Uttarâpatha-adhipati). Der vides endnu intet mere om denne Çri-Harsha. Det kan have været et Hædersnavn for Gupta-Kæjseren, eller maaske et ironisk Øgenavn (Lykkens Glæde) om ham ved Pulakeçins Hof; da Uttarâpatha i Syden, hvor Châlukya-Slægten havde hjemme, paa den Tid kan have været brugt som en almindelig Benævnelse for hele Landet nord for Daxinâpatha. Men det kan ogsaa have været Særnavnet for en Fyrste, som fra Norden af har knækket Guptaernes Herredømme, bemægtiget sig Midtindiens Nordland og begyndt at samle sig et eget indisk Rige, som da blev knust af Pulakeçins overlegne Magt. Tanken ledes da hen til den mægtige Konge over de hvide Hunner, Gollas, der efter en Fortælling hos Kosmas Indicopleustes (S. 338) maa have levet omtrent ved denne Tid og bemægtiget sig en stor Del af Nordindien ogsaa paa den venstre Bred af Indusfloden, som derimod paa et andet Sted (S. 339, 337) anføres som Grændseflod mellem Indien og Hunner-Landet.¹⁾ Hvorledes dette nu end forholder sig, saa er det klart, at

32. ¹⁾ Kosmas Indicopleustes, *Topographia christiana*, udgivet af Montfaucon i *Coll. nova patrum Græc.* 1707. Tom. II. Kosmas var først Handelsmand og foretog som saadan flere Rejser; siden traadte han ind i en Munkeorden og forfattede flere Skrifter, deriblandt det nævnte, som han til forskellige Tider har udarbejdet, omarbejdet og forøget. Der findes derfor ogsaa deri to forskellige Angivelser om dets Affattelsestid; i anden Bog (S. 140—141) antydes A. D. 547, idet der siges, at han for en 25 Aar siden i Begyndelsen af Kejsers Justins Regjering (518—527) havde opholdt sig i Handelsanliggender i Adule den Gang, da Æthioperne Konge i Auxume stod i Begreb med at foretage et Krigstog mod Homeriterne i Arabien, hvilket fandt Sted i A. D. 522 (jfr. Proëm. II); paa hvilken Tid han altsaa endnu var Kjøbmand. Derimod bliver der i 10de (ikke i 11te) Bog (S. 330—332) hentydet til A. D. 535 ved den Omtale, som der gjøres af en nylig afdød Patriark i Alexandrien. Den følgende. 11te Bog handler om Dyr i Indien og om Æen Taprobane. Kosmas nævner her (S. 338) en Kjøbmand Sopatros, som han nu vidste var død for 35 Aar siden, og som havde fortalt ham fra sit Ophold som Handelsmand paa Ceylon en Anekdote om det Indtryk, som Æens Konge havde faaet af de romerske Guldmynnters Fortrinlighed [der ogsaa fremgaaer af det store Fund af ældre romerske Guldmynnter i Nærheden af Cannanore, J. Bengal A. S. 1851, XX, 371]. Lige derefter følger hos Kosmas (S. 338—339) Fortællingen om de hvide Hunner, der besad den nordlige Del af Indien, og hvis Konge Gollas havde (*ὡς φασιν*) ikke mindre end 2000 Elefanter og dertil en stor Rytterhær; han indtog engang, som man siger (*ποτὲ γούνη ὡς φασιν*), i det indre af Indien en By, omgivet med Vand, derved, at hans Elefanter, Heste og øvrige Hær drak Vandet op under den lange Belejring, saa at han ad en tør Vej kunde komme ind i Byen. Vel bliver Gollas omtalt, som om han endnu regjerede ved Værkets Affattelsestid (*κατακρατεῖ δὲ καὶ τῆς Ἰνδικῆς καταδυναστεύων καὶ φόρου ἀπαιτῶν*); men hans Liv og den anførte Begivenhed, hvad enten Fortællingen derom skyldes Sopatros, som Lassen antager (*Ind. Alt. II, 773*), eller, som det ogsaa synes, Kosmas har hørt den af andre, maa dog vistnok snarest antages-at have tilhørt en længere tilbageliggende Tid, og det er meget muligt, at Pulakeçin havde vundet et Krav paa Guptaæjserens Naade, ved omkring A. D. 489 (G. 170) netop at overvinde denne Hunner-Konge Gollas, der paa ny truede Indien med et Fremmed-Herredømme. Lassen antager (*Ind. Alt. III, 588, 664*), at Hunnernes Magt blev knækket ved A. D. 505 af den af Hjunthsang omtalte Konge Mihirakula eller Mahirakula; men denne tilhører sagtens, tilligemed hans samtidige Magadha Konge Báláditya, ikkun den buddhistiske Legende, og i al Fald var hans Levetid langt tidligere, efter Hjunthsangs Ord: *Plusieurs centaines d'années avant l'époque actuelle* (A. D. 648), *il y eut un roi, nommé Mahirakula, qui établit sa résidence dans l'antique ville de Çákala.* (*Mémoires I, 190*).

allerede i Gupta-Aar 170 var den virkelige Magt over den største Del af Indien veget bort fra Gupta-Slægten. Men denne vedblev dog endnu længe at bestaae og synes at have bevaret Kejserværdigheden under en mere eller mindre almindelig Anerkjendelse, og det endog fra den Slægt, som dog var i virkelig Besiddelse af den politiske Magt. Det bliver nemlig udhævet til Pulakeçins Ros, at han havde erholdt det Værdighedstegn, *pancha-maháčabda*, som var blandt Vasallers Forrettigheder (jfr. § 62), og hverken han selv eller hans nærmeste Efterfølgere synes at have baaret den egentlige Kejsertitel, *bhattáraka* eller *paramabhattáraka*; den blev først anvendt af Chálukya-Fyrsterne efter den Tid, da Gupta-Slægten i sit eget Hjemland i Kanyakubja var blevet afløst af en ganske anden Slægt af den tredje eller Vaçya-Kasten.

33. Kumáraguptas og Skandaguptas Sølvmynter af den vestlige Art findes i saa stort Tal og saa udbredt over Provindsen Gujarát (Suráshtra), at der ingen Tvivl kan være om, at disses Herredømme har været vel befæstet der. Foruden disse to Kejseres Mynter er der hidtil kun fundet en eneste Sølvmynt af samme Art med et andet Navn, nemlig Bakragupta.¹⁾ Den slutter sig nærmest til Skandaguptas Mynter i Omskriftens Form, da Navnet angives i Nævneformen, og den fremviser samme Hædersnavn. Hvad der kan læses af Legendens er *parama bha.....rájádhirája çri Bakragupta Vikramáditya*. Denne Bakragupta, hvis dette virkelig er hans rette Navn, har derfor i den vestlige Sølvrække indtaget samme Plads efter Skandagupta, som Budhagupta i den østlige. Til den umiddelbar derpaa følgende Tid, troer jeg, maa henføres de to Arter af Mynter af meget slet Udførelse, der saavel ere en Afart af Guptaernes vestlige Sølvrække, som af selve deres Forbilleder, Satrap-Mynterne. Af den ene Art, der nærmest synes at slutte sig til Satrap-Mynterne, kjendes endnu kun en eneste Mynt, der er fundet ved Karrad ved Krishna-Floden i Sattára og er udgivet af Newton. Dens Omskrift er tildels ulæselig; men det er dog klart, at den har, ligesom Satrap-Mynternes, indeholdt saavel Navnet paa Fyrsten som paa hans Fader, der begge have baaret Titlen *Mahárája*. Navnene selv ere for utydelige til at kunne læses med Sikkerhed.²⁾

33. ¹⁾ J. Newton i J. Bombay B. R. A. S. VII, 11, 32 og fig. 12. — Skjøndt Navnet paa Afbildningen er temmelig tydeligt, forekommer det mig dog tvivlsomt; thi Bakra eller Vakra er Navnet paa Planeten Mars eller Saturn, men begge ere ulykkelige Planeter; hvorimod Budha eller Merkur, i Navnet Budhagupta, er en af de lykkelige.

²⁾ J. Newton i J. Bombay B. R. A. S. VII, fig. 13. Dens Omskrift læser Udgiveren (de tvivlsomme Stavelser ere antydede ved Kursiv-Skrift): *Mahárájendra.. putrasa çri (eller rá)...dítya mahá rája rudra... (eller nanda...)*. Maaske: *Mahárája Indradatta-putra çri páramáditya mahárája Rudra (eller Nandi)gupta*; men det er ikke stort andet end Gisning. Emblemet under Omskriften ligner noget Satrap-Mynternes og er forskjelligt fra Guptaernes.

34. Den anden Art er fundet i Gujarat i større Mængde, og alle dens Mynter tilhøre samme Fyrste, hvis Navn synes at være *Çri Çalba*, *Çri Çabba* eller *Çri Çarba*. Han har optaget Titlerne fra begge de foregaaende Dynastier, idet han nemlig kalder sig baade *rāja mahāxatrpa* og *bhattāraka*, og har dertil føjet en tredje, endnu tvivlsom, Titel eller Hædersnavn; derhos angiver han sig som Soldyrker.¹⁾ Af denne Fyrstes Titler er det klart, at han ikke har villet anerkjende Guptaernes Overherredømme, men har stiftet eller villet stifte et uafhængigt Rige. Newton har alt paavist, at Prægningen af disse Mynter er foregaaet i Tiden efter Satrapernes og Guptaernes Herredømme, og han har derhos udtalt den Formening, at disse Mynter kunde have tilhørt Valabhi-Slægten, idet han antog, at dens Familietitel havde været *Bhattāraka*. Men dette forholder sig ikke saaledes; thi denne Families eller dens Stamfaders Navn var ikke *Bhattāraka*, men *Bhatārka*, og den eneste af denne Slægt, som var en Soldyrker, hed *Dharabhata*, hvilket Navn ikke kan have staaet i Omskriften. Der har imidlertid dog vistnok været en Mellemtid, som rigtignok kun kan have været af kort Varighed, imellem Skandaguptas Efterfølger og Valabhi-Slægten; thi det kan ikke have været før i det tidligste henimod det andet Gupta-Aarhundredes Slutning, at Valabhi-Slægten optraadte i disse Egne, og at den tredje i dens Række, *Droṇasinha*, blev ophøjet til *Mahārāja* og modtog, som det hedder i Oversættelsen af Valabhi Gavebrevet fra Aar 308 (jfr. §50), den højtidelige Indvielse af »the great sovereign himself, the sole monarch of the entire world». Denne Overherre antager jeg med Lassen (Ind. Alt. III, 508) for at have været en Gupta-Kejser, navnlig fordi Valabhi-Slægten optog og fortsatte Brugen af Gupta-Tidsregningen i Landsdele, hvor en anden Tidsregning fra gammel Tid af dog havde været gængs. Landet *Surāshtra* blev under Skandagupta styret af en Statholder, der ikke var nogen Ætling af det tidligere Fyrstehus. *Droṇasinha*s Fader og ældre Broder, der begge kun vare *Senapati* eller Hærførere, kunne have beklædt en lignende Stilling her under en følgende Kejser, kunne have standset det ogsaa her begyndte Frafald under *Çri Çalba*, og derefter forstaaet med Held at holde denne Provinds udenfor *Chālukya*-Slægtens Magt og i en Art Afhængighed af Guptaernes Kejserrige. Den højtidelige Indvielse var ikke mindre vigtig, fordi den kom fra et døende Kejserdømme.

34. 1) Newton i J. Bombay B. R. A. S. VII, 12, 33, fig. 14-17, og E. Thomas smst. VI, LXII og i Prinseps Essays II, 100. Den tvivlsomme Titel læser Newton *masadamabha* (den sidste Stavelse med Tvivl) og Thomas *bhasadamana*. Bogstavformerne ere meget utydelige; deres Træk navnlig i fig. 16 synes mig at tyde hen paa *-sa sinha sra*, saa at hele Omskriften i saa Fald vilde være: *Rājño mahāxatraparamādityabhaktasa sinhasāra - çri - Çalba - bhattārakasa*, hvori Stavelsen *pa* er ment at skulle høre til begge de sammenstødende Ord; og i Afarten fig. 17: *.....xatrpa sinhasārasa paramādityabhakta-çri-Ça...* Ordet *Sinhasāra* vilde være et lignende Hædersnavn, som *Sinhavikrama* paa *Kumāraguptas* Guldmünter. Bagsidens Hovedemblem under Omskriften er en Art Trefork, som ligner den, der findes paa en enkelt Sølvmynt af *Kumāragupta* (smst. fig. 11).

35. En anden Gupta nævnes i et Gavebrev, fundet i Seoni (22° 3'. 79° 55') i Gondvana. Det er udstedt af en Mahárája Çri Pravarasena i hans 18de Regjeringsaar, men er, som det synes, uden Angivelse af nogen Tidsregning.¹⁾ Han var Mahárája i Vákátakalandet og en Dattersøn af *Mahárája-adhírája* Çri Devagupta, som jeg med Cunningham og Lassen antager at have hørt til Gupta-Slægten, og følgelig at have været en af dens sidste Kejsere.²⁾ Enkelte Spor til andre af denne Slægt findes maaske i nogle ikke udgivne Indskrifter.³⁾ Men den Række af fem Fyrster, som er blevet opstillet fra Hjunthsangs Fortællinger, tilhører ganske den buddhistiske Kirkes Legender og en fjern Oldtid.⁴⁾ Gupta-Slægten hendøde saaledes lidt efter lidt; men den havde dog udbredt en saadan Glands over Kanyakubja (Kanoj), at denne Bys Navn selv efter Rigets Fald vedblev i Vestlandenes Forestillinger at staae højt over alle andres.⁵⁾

36. Gupta-Slægten Byrd er ubekjendt. Den er henført til Vaiçya-Kasten; men dette er dog højst tvivlsomt.¹⁾ Med Undtagelse af den anden i Rækken Ghaṭotkacha, bare alle

35. ¹⁾ Gavebrevet er udgivet i J. Bengal A. S. V, 726 af Prinsep, og hans Oversættelse er optaget i J. Bombay B. R. A. S. VII, 70; jfr. Bhilsa Topes S. 162 og Ind. Alt. III, 653. — Det er dateret: «Erna káryyara-táge, in the 18th year of his reign, in the month of Phálguna». De to første Ord ere aldeles gaadefulde; maaske stikker deri Angivelsen af et Aar efter en Cyklus af 12 eller 60 Aar.

²⁾ *Vádkáka* har vistnok været, som Lassen antager, Benævnelsen for den Del af Indien ved det øvre Løb af Narmadá, hvor Gavebrevet er fundet, og sagtens det Vakakacchha vishaya paa Narmadá-Bred, der nævnes af Somadeva K. S. S. VI, 76, 166. Giverens Forfædre, som nævnes, vare ogsaa *Mahárdja* med *Çri* foran Navnet; Rækken er, Søn efter Fader, 1. *Pravarasena*, 2. *Rudrasena*, 3. *Prithivísena*, 4. *Rudrasena*, gift med *Prabhavattiguptá*, Datter af den ovenfor nævnte Kejser og Moder til Giveren, 5. *Pravarasena*. — En anden Indskrift fra en noget senere Tid om samme Slægt findes i Ajanta; den er halvt ødelagt, men Resten er udgivet og, saa godt det lod sig gjøre, fortolket af Dr. Bháudáji i J. Bombay B. R. A. S. VII, 56 flg.

³⁾ I Bhilsa Topes S. 137 omtales: «a copper plate inscription, the property of Captain Ellis; the date is thus stated: likhitam samvatsara-çatadvaye chaturdaça; as the characters are similar to those of the Gupta inscriptions, the date is most probably of the Gupta era, or 319 + 214 = 533 A. D.» — Capt. Kittoe omtaler i Behar og i Nærheden deraf (25° 13'. 85° 35'): a) en Stenstøtte, «on which there are inscriptions in the Gupta characters; one is nearly verbatim the same as that of the Bhitári pillar, the other appears to have related to the victory of Chandragupta»; b) et stort Billede af Varáha med en halv ødelagt Indskrift, i hvilken «there are six princes named of the Gupta dynasty, mostly names new to us, and two are to be found in the Rája Tarangiñi; Hushkadeva is one.» J. Bengal A. S. 1848, I, 539, 536.

⁴⁾ Bhilsa Topes S. 140 og Ind. Alt. III, 658 flg. Disse ere først fem, Søn efter Fader, *Çakrádditya*, *Budhagupta*, *Tathágatagupta*, *Báldádyta* og *Vajra*, og derpaa efter nogen Tid en sjette navnløs, alle fromme Buddhister, der havde opført Bygninger i Nálanda Vihára ved Rájagriha, hvor Hjunthsang opholdt sig i fem Aar. Det er alt paavist af E. Thomas (J. Bengal A. S. 1855, XXIV, 380), at Hjunthsang (Histoire de la vie, S. 149 og ligeledes i Mémoires II, 41) henfører dem til Tiden lige efter Nirvána, og den sidste af dem til mindst 700 Aar før sin egen Tid (La vie S. 152). I det ene af disse Navne Buddhagupta kan der dog have været en Gjenklang af Kejseren Budhagupta.

⁵⁾ Reinauds Bemærkning i Mémoires sur l'Inde. S. 103.

36. ¹⁾ Ind. Alt. II, 941 ifølge Vishnu Purána S. 298, hvor der dog ikke udtrykkelig er Tale om den kejser-

Fyrster Navne, der ere sammensætninger, hvis sidste Led er -gupta, og dette Ord var eller blev tillige Slægtens Navn, saavel medens den var til, som ogsaa senere, i Puránerne og hos Albirúni.²⁾ Den første Del af sammensætningen er Navnet paa en Guddom eller guddommelig Personlighed, Çrí, Chandra, Samudra, Kumára, Skanda, Budha, Deva og maaske Mahendra og Bakra, der alle hørte til den brahmanske Troslære eller Mythe-kreds. Til denne har Slægten bekendt sig, og at slutte fra Mynterne synes der at have været en delvis Hædning mod den Çivaiske Trosretning, skjøndt dette dog ikke med Sikkerhed kan afgjøres. Samtidig talte Vishnu-Dyrkelsen sine Tilhængere (Indskrifterne i Eran), lige-saaavel som Buddhismen (Indskriften i Sánchi) og Soldyrkelsen i det vestlige Indien. Gupta-Slægten fik ikke noget godt Eftermæle, end ikke hos Brahmanerne; i Vishnu Puránas profetiske Fremstilling (S. 479 flg.) nævnes den blandt de onde og ugudelige Konge-Slægter, som skulle herske i Verdens sidste Dage, og Albirúni hørte i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede, at Guptaerne havde været en mægtig, men dertil en ond Slægt. Alt den Gang havde man saaledes aldeles glemt deres Fortjenester af Indien.

Vaiçya-Huset i Kanyakubja.

37. Hvorlænge det varede, inden Gupta-Slægten aldeles forsvandt, vides ikke; de nærmest følgende samtidige Kilder vise i deres Hovedby Kanyakubja en ganske anden Herskerslægt, som endog tilhørte den tredie eller Vaiçya-Kasten. De vigtigste Efterretninger om denne Slægt skyldes en fremmed Pilegrim fra China, Hjunthsang, som dreven frem af en hellig Trosiver i Aaret 619 eft. Chr. forlod sit Fødeland for at gjøre en Valfart til Buddhismens hellige Steder og der at studere sin Kirkes Lære. Han vandrede gennem hele det indre Asien til Indiens Grændser, hvor han navnlig dvælede i længere Tid i Kashmír. Derfra drog han gennem den nordlige Del af Indien til det hellige Land Magadha, hvor han opholdt sig i fem Aar. Derefter gik hans Vej i en stor Bue mod Syd over Halvøen til Induslandet, hvorfra han atter droges tilbage til det hellige Land. Her traadte Hjunthsang i Forbindelse med Kámarúpas Konge, Bháskaravarman med Hæderstitlen Kumára;

lige Gupta-Slægt; der siges blot ganske i Almindelighed, at Vaiçya Navne passende endes paa -gupta (den beskyttede), hvortil en Commentator som Exempel anfører Navnet Chandragupta. Saadanne Navne findes, deriblandt en *Váçija Sivi-guta*, Kjøbmand Çrigupta, paa Sánchi Tope Nr. 1 (Bhilsa Topes pl. xvii, Nr. 108.) Navne sammensatte med gupta og et Gudenavn tilhørte dog ikke udelukkende Vaiçya-Kasten, og som H. H. Wilson har bemærket (*Ariana antiqua* S. 419), a man of the military caste might take such an appellation, or term himself the protected of a deity. Fra en følgende Tid ere Brahman-Navne Indugupta i en buddhistisk Indskrift (*J. Bengal A. S. XVII, I, 496*) og Brahmagupta, den berømte Astronom.

²⁾ *Váyu-purána* har saaledes Gupta-vaçja-ja, Vishnu-pur. har blot Guptás (S. 479 Anm. 70). Jfr. § 26.

denne førte ham til sin Overherre, Harsha-varohana Çiláditya, der modtog sin Trosfælle med den største Forekommenhed, og hos denne tilbragte han det sidste Aar af sit Ophold i Indien. Dette maa have været Aar 642 eller senest 643; thi Hjunthsang forlod Midtindien i Slutningen af Aaret, og efter paa ny at have gennemrejst ad en anden Vej det indre Asien, naaede han tilbage til China i Foraaret 645. Her bearbejdede han nu sine Samlinger og fuldendte 648 en Beskrivelse over de vestlige Lande, Siyuki, der vel fornemmelig handler om den buddhistiske Kirkes hellige Minder og Legender, paa hvilke han troede af sit ganske Hjerter, men som dog ogsaa indeholder vigtige Bidrag til vor Kundskab om Indiens datidige Tilstand og Forhold i andre Retninger; og disse Bidrag have saa meget større Værd, som de komme fra et Øjenvidne, der havde levet en lang Tid i Indien, og som aabenbar var besjælet af den bedste Villie til redelig og sandfærdig at fortælle, hvad han her havde seet, hørt og lært.¹⁾ Efter sin Hjemkomst til China blev han af sin Kejser stadig sysselsat med at oversætte fra Sanskrit de buddhistiske Værker, han havde hjembragt, lige indtil sin Død 664. Derefter begyndte en af hans Disciple og Medarbejdere paa Udarbejdelsen af Lærerens Levnetsløb, et Arbejde, som blev afbrudt ved dennes Død, men efter faa Aars Forløb atter optaget og fuldendt af en anden Discipel. Ingen af disse to Disciple havde selv besøgt Indien; de støttede deres Arbejde ene paa Hjunthsangs Optegnelser og Meddelelser, som de af og til maa have misforstaaet. Dette Levnetsløb, der væsenlig gaaer ud paa Lærerens Forherligelse, staaer saaledes i Henseende til Gyl-dighed som Vidne tilbage for Hjunthsangs eget Arbejde.²⁾

38. Indien selv besidder ogsaa et Værk om denne Herskerslægt, nemlig et historisk Digt Harsha-charita af Bána, der ogsaa er kjendt som Forfatter til den højtravende Fortælling Kádambari, som han efterlod ufuldendt ved sin Død. Af Digtet kjendes endnu kun nogle Brudstykker, hvoraf F. E. Hall i Fortalen til Udgaven af Vásvadattá har meddelt nogle Uddrag, og han er den første, der har gjort opmærksom paa dette Digts Betydning.¹⁾ Digteren fremstiller sig selv som levende ved den Konges Hof, hvis Liv han besynger; og om dette end snarere synes ikkun at være en poetisk Indklædnings Form for end mere at fremhæve Digtets Troværdighed, saa maa han dog i hvert Fald have levet, medens Mindet om Kongen endnu var friskt; thi hans Fortælling stemmer i det Hele taget med Hjunthsangs Beretninger, som han dog ikke kan antages at have kjendt. Endelig haves der

37. 1) Mémoires sur les contrées occidentales, traduits du Sanskrit en Chinois, en l'an 648, par *Hiouen-thsang*, et du Chinois en Français par M. Stanislas Julien. 2 Dele. Paris 1857—58.

2) Histoire de la vie de *Hiouen-thsang* et de ses voyages dans l'Inde, depuis l'an 629 jusqu'en 645, par Hœi-li et Yen-thsong, traduite du Chinois par Stanislas Julien, Paris 1853.

38. 1) The Vásvadattá, a romance by Subandhu, edited by F. E. Hall. Calcutta 1859.

om den sidste Konge af denne Slægt enkelte Efterretninger hos Albirúni, som Reinaud har meddelt.²⁾ Selv har Slægten ikke efterladt sig nogetsomhelst Mindesmærke, hverken Indskrifter eller Mynter, og de Bygninger, den sidste Fyrste lod opføre til Ære for den buddhistiske Kirke, synes alle at være sporløst forsvundne.

39. Om denne Vaiçya-Slægts Medlemmer lyde Hjunthsangs Ord ved hans Omtale af Riget Kanyakubja efter Stanislas Juliens Oversættelse i Sammen drag saaledes: «Le roi actuel est de la caste des Vaiçyas; il a pour surnom *Harsha-var dhana*; il règne et possède tout le territoire; on compte trois rois en deux générations. Le surnom de son père était *Prabhákara-var dhana*; son frère aîné s'appelait *Rájya-var dhana*.¹⁾ Rájya-var dhana monta sur le trône en qualité de fils aîné, et gouverna d'une manière vertueuse.» Men Çaçánka, Kongen i Karnasuvárna i det østlige Indien, dræbte ham (Note: c'est-à-dire, tua Rájya-var dhana). Efter Opfordring af en Minister blev Tronen tilbudt den dræbtes yngre Broder. Denne var tvivlraadig og henvendte sig i Bøn til Bodhisatva Avalokiteçvara, sigende: «j'ai perdu mon père, et mon frère aîné a été massacré». Efter Bodhisatvaens Opfordring «il accepta alors l'héritage de la royauté, et prit le titre de *Çíláditya*» (Mém I, 247—251). Denne Hjunthsangs Fortælling synes alt at være blevet misforstaaet af hans to Disciple, som udarbejdede hans Levnetsløb. De have nemlig affattet Fortællingen, som om det var Harsha-var dhana, der blev dræbt af Çaçánka og fulgtes paa Tronen af sin yngre Broder Çíláditya.²⁾ Denne Affattelse i Forbindelse med ældre Oversættelser af Hjunthsangs egen Fortælling har givet Anledning til nogle Combinationer, som stride saavel mod Hjunthsangs egne Ord, som mod den Fremstilling af Forholdene, der gives i det indiske Digt Harsha-charita.³⁾

²⁾ Journ. As. Paris. 1844, IV, 280.

39. ¹⁾ Texten skriver Faderens Navn Po-lo-kie-fa-t'an-na 卩: *Prakara-var dhana*; men den tilføjede chinesiske Forklaring, der betyder l'augmentation de celui qui procure l'éclat, viser, at Stan. Julien har gjengivet Sanskrit Navnet rigtigt. Sønnens Navn er *Ko-lo-che-fa-t'an-na*, der forklares ved det chinesiske wang-tseng, c'est-à-dire l'augmentation du roi, eller paa Sanskrit, som Stan. Julien har gjengivet det Rája-var dhana; men det er, som F. E. Hall har bemærket (S. 51) en let tilgivelig Fejl hos Hjunthsang, der har forvexlet rájan og rájya.

²⁾ Le roi est de la caste des Vaiçyas. Son nom est *Harsha-var dhana*; son père s'appelle Prabhákara-var dhana; le nom de son frère aîné est Rájya-var dhana. *Harsha-var dhana* se distingua sur le trône....; à cette époque, Çaçánka.... le haïssait.... Il lui tendit des embûches et le tua. Un de ses grands ministres et les magistrats.... placèrent sur le trône son frère cadet Çíláditya. Histoire de la vie S. 111—112.

³⁾ En tidligere Oversættelse af Hjunthsangs egen Fortælling findes i Reinauds Mémoire sur l'Inde S. 139; den begynder: «Le roi actuel est de la caste des Vaiçyas; le (*feu*) roi portait le titre honorifique de Harsha-var dhana; il régna sur ce pays.... le nom honorifique de son père était Prakara-var dhana. Pour lui, il eut deux fils; l'aîné reçut pour titre honorifique Rájya-var dhana etc.» og Hjunthsangs Fortælling er da opfattet, som om den omtalte *fire* forskellige Personer, nemlig: 1. Bedste-

40. Dette Digt har de samme tre Konger, som Hjunthsang, nemlig Faderen Prabhákara-varadhana og derpaa hans to Sønner Rájya-varadhana og Harsha-varadhana. Det giver dertil udførligere Meddelelser om Slægtens ældre Medlemmer, uden som det synes at angive, hvilken Kaste den tilhørte, hvorimod Hjunthsang udtrykkelig omtaler, at den tilhørte den tredie eller Vaiçya-Kasten. I denne Henseende tør han vistnok staae til troende; thi Kongen havde aabenbar vundet hans højeste Agtelse og Beundring, saa at han, der kjendte Kasternes Rang, næppe vilde have stillet Kongen lavere end han var, medens han paa den anden Side som fremmed vel næppe tilbørlig har fattet Kastevæsenets indiske Betydning, eller har kunnet finde noget stødende deri, at en Mand af tredie eller endog af fjerde Kaste sad paa Tronen¹⁾; men dette kunde let stille sig ganske anderledes for den indiske Digter, der vilde lovsynge denne Slægt. Efter hans Beretning var Slægten kommen fra Çrikanṭha²⁾, og Stamfaderen, som Hjunthsang ikke omtaler, hed Pushpa-bhúti og var en Çivadyrker. Prabhákara-varadhana eller Pratápaçila var en Soldyrker, og skal have overvundet Húna, Sindhu-Kongen, Gurjara, Gándhára-Fyrsten, Láta og Málava. Er dette saa, maa hans Rige alt have omfattet i det mindste det store nordvestlige Hjørne af Indien, fra Landene vesten for Indusfloden i dens hele Løb og lige til Kanyakubja mod Øst, der ogsaa var Hovedstaden for denne Slægt; og af de nævnte Lande synes Láta den Gang

faderen Prakara-varadhana, 2. Faderen, den første af de tre Konger, Harsha-varadhana, hvis to Sønner da vare: 3. Rájya-varadhana, som blev dræbt, og 4. dennes yngre Broder, hvis Hædersnavn var Çiláditya. Reinaud har derhos haft af samme Sted en endnu ældre Oversættelse, hvori den chinesiske Omskrivning af den ældre Broders Navn *Ko-lo-che-fa-t'an-na* var gjengivet med et Sanskrit Ord *Karaja-varadhana*. Ifølge denne Oversættelse, sat i Forbindelse med Efterretninger hos Albirúni, har Reinaud troet at kunne fremstille Indiens daværende Forhold saaledes: «L'an 607 de notre ère, une révolution fit déchoir la ville de Canoge (Kanyakubja) du haut rang qu'elle occupait. Cette révolution eut lieu à la mort du roi Harsha-varadhana, dont le père se nommait Prakara-varadhana... Harsha, étant mort, son fils aîné, Karaja-varadhana, ... fut tué par trahison. Le frère de Karaja, nommé Çiláditya, eut beaucoup de peine à se mettre en possession du trône de ses ancêtres.» Dette findes i Analyse d'un Mém. Geogr. S. 20, hvorefter det er anført af E. Thomas i J. R. A. S. XII, 44, Anm., og derhos i Fortalen til Abulfeda I, 337, med Udeladelse af Sætningen, dont le père se nommait Prakara-varadhana. (Jfr. Mém. s. l'Inde S. 146.) Lassen har (Ind. Alt. III, 669, jfr. II, 749) overseet det underlige i Navnet Karaja-varadhana, som han tværtimod har fortolket, og i den Formening, at denne Reinauds Combination var en Beretning af Albirúni selv, har han søgt at bringe den i Overensstemmelse med Fremstillingen i Histoire de la vie de Hiouentsang, hvoraf Resultatet er blevet en Række af fire Konger, nemlig: 1. Harsha-varadhana I. med Tilnavn Prabhákara-varadhana, der havde tre Sønner, 2. Rájya-varadhana, 3. Harsha-varadhana II. med Tilnavn Karaja-varadhana fra Aar 607, og 4. Çiláditya. Ordet Karaja-varadhana er endelig optaget i Böhtlingks store Ordbog.

40. ¹⁾ Paa Hjunthsangs Tid herskede en anden Vaiçya-Slægt over det vestlige Naboland til Mathurá, som kaldes Poliyetolo (Mémoires I, 207). — Af Brahmaskasten vare Kongerne i Kámarúpa (II, 77), i Ujjayini og de to Nabolande Tchi-ki-to og Ma-hi-chi-fa-lo-poulo (II, 167—169, jfr. II, 408). — Af Çúdra-kasten vare Kongerne i Mo-ti-poulo (I, 220, II, 343) og Sindhu (II, 170).

²⁾ I Harsha-charita er det udtrykkelig sagt, at Landet Çrikanṭha omfattede Byen Sthánviçvara, det er Stháneçvara eller det nuværende Thánesvar. F. E. Hall. S. 51.

at have tilhørt Valabhi-Slægten, og Málava at have været et Vasalland af det mægtige Chálukya-Hus, der samtidig herskede i Sydindien.

41. Digtet fortæller, at Prabhákara-var dhana sendte sin ældste Søn Rájya-var dhana paa et Tog mod Folket Harahúna, og at den yngre Broder ledsagede ham. Imidlertid døde Faderen af Sygdom, og samme Dag blev hans Datters Mand¹⁾ dræbt i Kanyakubja af Málava-Kongen. Rájya-var dhana drog mod ham og slog ham, men blev derpaa selv slaet og dræbt af Gupta, Kongen i Gauḍa. Kortere og noget afvigende er Hjunthsang; han fortæller, at Prabhákara-var dhana døde efter en hæderlig Regjering og fulgtes paa Tronen af sin ældste Søn, Rájya-var dhana, der regjerede dydigt, men faldt i et Baghold og blev dræbt af Çaçánka, Kongen i Karnasuvárna, der frygtede ham (Mémoires I, 248). Karnasuvárna var Navnet paa et Land, der vel ellers regnedes med under den almindelige Benævnelse Gauḍa²⁾; men Banemandens Navn er forskjellig angivet, af den ene Gupta og af den anden derimod Çaçánka. Begge Forfattere stemme overens i, at Rájya-var dhana blev efterfulgt af sin yngre Broder, der hed Harsha-var dhana eller blot Harsha.

42. Fra denne Tid begynder en egen Tidsregning, hvorom vi skyldte vor Kundskab til Albirúni. Imellem de Tidsregninger, som han fandt i Brug i Indien, nævner han ogsaa en Çri Harshas, som efter hvad han havde seet i en Almanak fra Kashmír, begyndte 664 Aar efter Vikramádityas eller A. D. 607. Det er vistnok samme Tidsregning, som ifølge Albirúnis Ord den Gang var i Brug i Mathurá og Kanyakubja.¹⁾ Hermed stemmer Hjunthsang; han omtaler vel ikke Brugen af nogen ny Tidsregning, men han fortæller, at Kongen havde regjeret mere end 30 Aar (Mémoires I, 251, Hist. de la vie, S. 251). Dette gjælder om

41. ¹⁾ Datteren hed Rájyaçrí, og hendes Mand var Grahavarman, en Søn af Avantivarman af Slægten Maukhara. (Hall. S. 52.)

²⁾ Ruiner af Karnasuvárna under Navn af Kansonapuri eller Karn-sona-ka-ghar findes 12 engl. Mil Syd for Múrshedábád ved Bhágirathí-Armen af Ganges, ifølge F. P. Layard i J. Bengal A. S. 1853. XXII, 281. — Lassen (Ind. Alt. III, 671) og Vivien de Saint-Martin (Hiouentsangs Mémoires II, 392) have henvist til Floden Suvarparekhá (Sabánríka), der noget vestligere falder ud i den bengalske Bugt.

42. ¹⁾ Albirúnis Beretning i Journ. As. Paris 1844, IV, 280. Den viser en tydelig Misforstaaelse. Han siger nemlig: «J'ai entendu dire à un homme du pays, que de cette ère à celle de Vikramáditya on comptait quatre cents ans; mais j'ai vu, dans l'almanach de Cachemire, cette ère reculée après celle de Vikramáditya de 664 ans. Il m'est donc venu des doutes que je n'ai pas trouvé moyen de résoudre.» Albirúni lægger ingen Vægt paa Almanakken fra Kashmír, men stoler ganske paa sin navnløse Hjemmelsmand fra Kanyakubja, og i sine Jævnførelser gaaer han ud fra, at Çri-Harsha-Tidsregningen begyndte Aar 457 f. Chr., hvorefter han beregner, at Aaret Yezdejird 400 var lig med 1488 Çri-Harsha og 1088 Vikramáditya (smst. IV, 286). Hvad hans Hjemmelsmand egenlig har fortalt, er ikke godt at sige. Men da Mahmud af Ghazni gjorde sine første Tog til Penjáb, Kashmír og Kanoj i Aaret 1001 og derefter 1008—1017, var der forløbet omtrent 400 Aar af Çri-Harsha-Tidsregningen, som begyndte Aar 607.

Slutningen af Hjunthsangs Ophold i Indien, og det bringer derfor Begyndelsen af Kongens Regjering tilbage til nogle faa Aar før 612—613, eller henimod det Aar, som Albirúni ifølge Almanakken fra Kashmír angiver som det første af Çrí Harsha-Tidsregningen, 607 eft. Chr. Reinaud har ogsaa (*Mémoire sur l'Inde* 146) med Rette sat dette Aar i Forbindelse med denne Fyrste; dog angiver det ikke Harshas Dødsaar, som han har troet, men tværtimod Begyndelsen af hans Regjering, maaske endog Begyndelsen af hans Broders Regjering, der synes kun at have været meget kortvarig.²⁾

43. Om Begivenhederne efter Rájya-varghanas Nederlag og Død fortæller Digtet Harsha-charita, at de to Hærførere Sinhanáda og Skandagupta opfordrede Broderen Harsha til at tage Hævn; han drog strax afsted og kom først, ikke til Gauða, hvor Broderens Banemand herskede, men til den fjærnere liggende By Prágjotishapura, hvor han sluttede Forbund med Bháskara-varman, hvis Herkomst udførlig angives, og som Hjunthsang ogsaa omtaler som Konge over Kámarúpa, hvis Hovedstad hin By var.¹⁾ Derfra drog saa Harsha den lange Vej, igjen uden at berøre Gauða, lige til Vindhya bjærgene, hvorhen hans Søster²⁾ efter sin Mands Drab i Kanyakubja var flygtet og havde skjult sig, uden at tage i Betænkning, at hendes Broder dog raadede over alle mellemliggende Lande. I Vindhya levede en Høvding Vyághraketu, en Søn af Çarabhaketu, og en af dennes Mænd Bhúkampa bringer

²⁾ Albirúni omtaler desuden en Tidsregning, ejendommelig for Sindh, som begyndte syv Aar før Yezdejirds (A. D. 632) ved Vintersolhvervstid, hvorefter Aar 117 Hejra (= A. D. 735) svarede til Aar 109 Sindh; dens første Aar har derfor begyndt December 626 (Reinaud *Mém. sur l'Inde* S. 146). Reinaud sætter denne Æra i Forbindelse med et nyt Dynasti, der ved denne Tid optraadte i Sindh og hvis Stifter var en Brahman Chach, der imidlertid efter Ind. Alt. III, 604 regjerede 639—679. Hjunthsang, der ved Aar 640 kom til Landet, siger derimod, at dets Konge var af Çúdra-Kasten (*Mém.* II, 170). — En Indskrift paa en Tempelmur i Oodeypore nærved Ságar (23° 48'. 78° 47'), der er meddelt i J. Bengal A. S. IX, har fire Tidsangivelser, nemlig Vikramáditya 1116, Çaka 981, Kaliyuga 4160 (= A. D. 1059) og Udayádityas 446 Aar, saa at denne Æra har begyndt i 614 A. D. (Ind. Alt. III, 823).

43. ¹⁾ Ifølge Digtet var Slægtrækken: Bhúti-varman — Chandramukhavarman — Sthiravarman — Susthivarman eller Mígánka, der ægtede Çyámá deví; deres Søn var Bháskaravarman. Af Navnene skulde man slutte, at de tilhørte Krigerkysten. Men Hjunthsang fortæller, at Bháskaravarman nedstammede fra Guden Náráyana og var af Brahman-Kysten, samt at hans Familie havde hersket der gennem tusinde Slægtled. (*Mémoires* II, 77). — I Kanyakubja-Fyrsten Jaya-chandras Gavebrev Samvat 1220 (A. D. 1163), der i Oversættelse er meddelt i As. Res. XV, 446, fig., bliver Modtageren kaldt Rau Ráshtradhara-varma kshetriya, uagtet han var en Brahman og tilhørte Vatsa-Slægten (M. Müller. *Anc. Sans. Lit.* 380). H. H. Wilson bemærker dertil: it must be supposed, that Ráshtradhara was of the race of Bráhmanas, termed Zemindár Bráhmanas, who are looked on as inferior Bráhmanas; they are also termed bhúmihara Bráhmanas; they are considered both as Rájputras and Bráhmanas, and in their former capacity are allowed to hold the reins of government, which as Bráhmanas exclusively, they could not. (As. Res. XV, 458). Jfr. om Chálukya-Slægten § 59.

²⁾ Hjunthsang omtaler ogsaa en Søster, der var vel bevandret i Sammatíya-Læren, som han traf hos Kongen, men han nævner ikke hendes Navn. (*Hist. de la vie*, S. 241).

Harsha paa det rette Spor. Her ender det fundne Brudstykke af Digtet, som forekommer mig, til Trods for al Nøjagtighed i Angivelsen af Enkeltheder, dog at bære mere Præg af en digterisk Phantasi end af den historiske Virkelighed. Brudstykket synes ikke at indeholde nogen Angivelse af de to Brødres religiøse Tro.

44. Paa en ganske anden Maade fremstiller Hjunthsang Begivenhederne ved Tronskiftet, og skjøndt han kun kan fortælle, hvad han mange Aar efter Tildragelsen har hørt af andre, maaske ogsaa af Kongen selv, og skjøndt hans Fortælling er stærkt farvet af Tidens buddhistiske Tro og Kongens Iver derfor, saa indeholder den dog ikke andet, end hvad der meget vel kan have tildraget sig, eller hvad Samtiden netop paa Grund af sin hellige Trosiver vel kunde antage at være muligt. Efter Hjunthsangs Skildring var Harshavardhana alt den Gang en meget from Buddhist. Da han efter Broderens Død blev opfordret til at bestige Tronen, var han tvivlrædig. Paa Bredden af Ganges var der en Billedstøtte af Bodhisatva Avalokiteçvara, som gjorde mange Mirakler. Did vendte han sig under Faste og med brændende Bønner, indtil Bodhisatvaen selv aabenbarede sig for ham, opfordrede ham til at overtage Regjeringen og lovede ham sin hemmelige Understøttelse; hertil føjede han endvidere det Raad, at hvis Kongen vilde forlænge sit Dynastis Varighed, da skulde han ikke bestige Guldtronen (*sinhásana*) og heller ikke antage Titlen af den store Konge (*maharája*). Prindsen fulgte hans Opfordring og Raad, overtog Regjeringen og antog Hædersnavnet *Çiláditya* tilligemed Titlen *Kumára-rája*, der betegner Arvingen til Tronen.¹⁾ Dette er vistnok en Fremstilling af det virkelige Forhold tilligemed en Forklaring, maaske Kongens egen, af Bevæggrundene til hans Handlemaade den Gang som ogsaa senere. Lassen har (*Ind. Alt. III, 674*) heri seet et Exempel paa den buddhistiske Kirkes Overmod. Jeg troer snarere, at Grunden til Kongens Adfærd maa søges i hans egen og hans Families Stilling til Kongedømmet, saavel som overhovedet i Indernes Agtelse for det gamle og nedarvede. De sidste sikre Tegn paa Guptaernes Kejserdømme naae ned, som ovenfor vist, til noget efter A. D. 490, og der er Spor til deres fortsatte Tilværelse og deres anerkjendte Besiddelse af Kejserværdigheden efter hint Aar, altsaa nedad imod den Tid, hvori Harshavardhanas Fader flere Aar før A. D. 607 optraadte som Konge i Kanyakubja. Hvadenten denne selv har tilintetgjort Gupta-Slægten sidste Rest, eller det var gjort af andre før

44. ¹⁾ *Mémoires I, 248—251*. Texten har S. 251: «Il accepta alors l'héritage de la royauté, se désigna lui-même par le nom de prince royal (*Kumára-rája*); men alt før er han benævnt prince royal S. 248—249, saa at han i saa Fald er vedblevet at bruge denne Titel. Textens eget Udtryk synes at være Sanskrit-chinesisk *keou-mo-lo-wang* (*II, 452*). Jeg tør ikke sige det med Sikkerhed, men jeg troer, at den indviede Tronfølger hed paa Sanskrit blot *Kumára* eller *Yuvarája*; *Kumára-rája* findes heller ikke i *Böhtlingks Ordbog*. Paa en lignende Sanskrit-chinesisk Maade bliver Navnet paa Byen *Pátaliputra* skrevet *Po-tch'a-li-tseu-tch'ing* ꝫ; *Pátali-putra-pura*. (*Mémoires I, 410*).

ham, saa var han i hvert Fald en Usurpator, der ingen lovlige Ret havde til den Trone, han havde sat sig i Besiddelse af, og end mere stødende for Nabofyrster og overhovedet for den hele mægtige Lehnsadel maatte det aabenbart have været, at han tilhørte den tredje Kaste og ikke den anden, Kriger- eller Adelskaste, der ene havde det guddommelige Kald til at herske over Menneskene og til at være deres Konger. For Magten maatte man bøje sig; men derfor havde Retten ligefuldt sin Gyldighed, og den offentlige Mening kunde vel udtale sig om det gjorte Brud og finde sig ilde ved, at en uberettiget traadte op ikke blot som Mahárája, hvorved han dog kun betegnede sig som en Ligemand af mange, men endog som Mahárája-adhirája eller som Overmand over alle; thi det er vistnok den sidste Titel, som Hjunthsang lader Bodhisatvaen fraraade Kongen at bruge. Da Harsha-vardhana efter Broderens Drab stod ved Tronens Fod, kan han have følt sig for svag til at trodse den offentlige Mening, og dette kan have ledet ham til klogeligen at lade sig nøje med en ringere Titel, som ikke i den Grad kunde saare Kastefordommene, og til at give Afkald paa Brugen af Guldtronen eller paa Magtens ydre Tegn, for derved deslettere at bevare Magten selv²⁾, saaledes som Chálukya-Slægten havde gjort før ham. Det var i hvert Fald ikke af Mangel paa Kraft og Dygtighed, at han opgav Magtens høje Titler og Emblemer; thi hvor ringe end den Titel var, som han førte, saa udvidede han snart ved Vaabenmagt sit Herredømme og strakte det ud over saa godt som hele Indien.

45. Om Kongens Krigstog meddeler Hjunthsang ingen Enkeltheder; han fortæller blot (*Mémoires I*, 251): Da Harsha-vardhana Çiládaya havde overtaget Regjeringen, lød hans Ord til Folket: min Broders Drab er endnu ikke hævnnet, og Naborigerne lyde ikke mine Love; jeg seer ikke den Tid, hvor jeg vil kunne spise i Ro; forener Eder alle med mig. Han rustede sig og samlede en Hær paa 5000 Elefanter, 20000 Ryttere og 50000 Fodfolk; han drog fra Vest mod Øst for at revse de gjenstridige Konger; og endelig midt i det sjette Aar gjorde han sig til Herre over hele Indien.¹⁾ Hermed stemme Forholdene, som Hjunthsang ellers skildrer dem. Kámarúpas eller Assams Konge, Bháskara-varman Kumára, var hans Vasal, og det samme var mod Vest Valabhis Konge, som Hjunthsang kalder Dhruvapañu, og disse to synes at have været hans mægtigste Vasaller, og de ere de eneste af dem, der nævnes ved Navn. Desuden tjentes han af 18 Konger fra Midt-Indien.²⁾

²⁾ Paa den Tid, da Hjunthsang var i Indien eller var sammen med Kongen, «il se faisait précéder de cent tambours de métal sur lesquels on frappait un coup à chaque pas il jouissait seul de ce privilège et ne permettait pas aux autres rois de l'imiter.» (*Hist. de la vie* S. 238). Dette var sagtens den kejserslige Art af pancha-maháçabda (jfr. § 62). At han forbød andre Konger det, viser, at han den Gang satte Pris paa dette Magtens Tegn.

45. ¹⁾ De fem Indier, ifølge den gamle indiske Inddeling i et Midland, et Nord-, Øst-, Syd- og Vest-Land.

²⁾ *Histoire de la vie*. S. 255.

Mod Nord strakte hans Magt sig til Kashmir; did drog han og bemægtigede sig en kostbar Relikvie (en Tand) af Buddha, som han bragte til Kanyakubja.³⁾ Mod Syd opløstes det store Chálukya-Rige, som var blevet stiftet af Pulakeçin, og de herpaa følgende Herskere af denne Slægt maatte paa ny gjenvinde hvad deres Forfædre havde besiddet. Kun Mahratterne (Maháráshtra) forstode at hævde deres Uafhængighed under deres Konge Pulakeçin, og dette Folk var, ifølge Hjunthsangs Fortælling (Mémoires II, 150; jfr. § 77), det eneste som Çiláditya til Trods for alle Forsøg ikke havde formaaet at undertvinge. Da Çiláditya havde udvidet sit Land, forøgede han sin Hær og bragte den, ifølge Hjunthsangs Beretning, op til 60000 Elefanter og 100000 Ryttere. Der er vistnok nogen Overdrivelse i disse Talangivelser, skjøndt store Hære ogsaa ellers findes nævnte;⁵⁾ og hvor fredelig stemt en Overherre end maatte være, var det dog for ham en Nødvendighed at holde en stor, velrustet og veløvet Hær; den var ikke alene et synligt Bevis paa hans Magt, men var tillige det bedste Værn for hans Trones Sikkerhed, da den ved sin blotte Tilstedeværelse vilde, som Manus Lovbog alt bemærker (VII, 103), indgyde Naboerne den tilbørlige Frygt og lægge Baand paa Vasalfyrsternes Tilbøjelighed til Frafald.

46. Det følgende Stykke af Hjunthsangs Beretning er blevet opfattet og oversat paa forskjellig Maade. I selve Oversættelsen af Mémoires I, 251 lyder det mere krigersk: «Au bout de trente ans, les armes se reposèrent, et, par sa sage administration, il répandit partout l'union et la paix. Il s'appliqua à l'économie, cultiva la vertu, et pratiqua le bien au point d'oublier le sommeil et le manger.» Hvorimod, ifølge den Oversættelse der er optaget i Reinauds Mémoire sur l'Inde S. 142, Stedet lyder mere fredeligt: «Après trente ans de paix, voyant que les lois étaient fidèlement observées et qu'une heureuse harmonie régnait alors dans tout le royaume, ce prince s'appliqua à pratiquer l'économie et à faire

³⁾ Histoire de la vie S. 248-251. Le roi Çiláditya, ayant appris qu'il y avait une dent du Buddha dans le Kashmir, vint lui-même jusqu'à la frontière, . . . Fier de la force de ses armes, il s'en empara sur-le-champ et l'emporta pour lui rendre ses hommages.

⁴⁾ Foruden disse tre *Bháskaravarman* (jfr. § 43, Anm.), *Dhrwapaçu* (§ 51, Anm. 4) og *Pulakeçin* (§ 77), nævner Hjunthsang af samtidige Fyrster eller Vasaller ved Navn ikkun to andre: 1. *Párnavarman*, Konge i Magadha, den sidste Ætling af Açoka, der døde i Begyndelsen af Çiládityas Regjering (Mémoires I, 463). 2. *Çaçánka*, Konge i Karnasuvárna, der forfulgte Buddhismen og døde af Bylder kort Tid efter Drabet paa Rájya-wardhana (Mém. I, 469). — En tredie samtidig var nipa *Çri-Vydgghramukha* af Çri-Chápa-Slægten, under hvem Brahmagupta, en Søn af Jishnu, tredive Aar gammel, i A. D. 628 (Çaka 550) fuldendte sit astronomiske Værk *Bráhma-Sphuṭasiddhánta*. (Bháú Dáji i J. Bombay B. R. A. S. VI, 27). — Endelig hører til denne Tid den ovenfor nævnte Brahman-Familie i Sindh. (§ 42, Anm. 2).

⁵⁾ Alexander den store hørte, at Østlandets eller Prasiernes Konge havde en Hær paa 200000 Mand Fodfolk, 20000 Ryttere, 2000 Vogne og 4000 eller 3000 Elefanter. Den følgende Konge Chandragupta, hvis Magt strakte sig til Indusfloden, havde en Hær paa 600000 Mand Fodfolk, 30000 Ryttere og 9000 Elefanter. (Ind. Alt. II, 201, 213.)

des bonnes œuvres.» Den sidste Oversættelse stemmer mest med den Forestilling om en lang Fredstid, som Hjunthsangs Disciple havde dannet sig, naar de rigtignok under en betydelig Misforstaaelse af Forholdene sige om Çiláditya lige efter hans Overtagelse af Regjeringen, at han lod standse Rustningerne og gjemme alle Vaaben i sit Arsenal.¹⁾ Denne Opfattelse om en lang og lykkelig Fredstid synes ogsaa at passe bedst til det Billede af ham som den milde og fredsæle Hersker, der uanseet hans Tro bevaredes længe i hans Folks Erin- dring; thi mere end tre Aarhundreder efter hans Død hørte Albirúni der i Landet det Sagn, at Çri-Harsha havde ladet Jorden eftergrave for at søge gamle Skatte, disse havde han taget og var derved blevet i Stand til at undgaae at trykke sit Folk ved Skatte- paalæg.²⁾

47. Efter Hjunthsangs Fortællinger synes der ogsaa under hans Ophold i Indien at have hersket der en dyb Fred og Ro, afseet fra enkelte Kampe med Mahratterne, der kun havde en stedlig Betydning og Indflydelse. Der skildres ogsaa Çiláditya fornemmelig som den milde og venlige Herre, der havde indviet sit hele Liv og sin hele Tid til Opfyldelsen af alle sine Pligter som Konge og Menneske. Han udviste en særdeles stor Gav- mildhed, en Dyd, hvorpaa Buddhismen lagde en meget stor Vægt; hver femte Aar holdt han ved Prayága en stor Forsamling (moxa-mahá-parishad) til Uddeling af store Gaver, ikke blot til sine Trosfæller, men ogsaa til alle andre Trængende, og af saadanne Forsamlinger var det den sjette, som Hjunthsang overvar om Efteraaret kort forinden han forlod Indien. Kongen var derhos en from og troende Buddhist og havde derfor sammenkaldt en stor religiøs Forsamling i Kanyakubja i Foraaret samme Aar (642 ell. 643 A. D.) til Afgjørelsen af Spørgsmaalet om, hvilken af de to store Sekter, Maháyána og Hínayána, der var den orthodoxe. Hjunthsang var Talsmand for den første af disse og vandt en fuldstændig Sejer, da ingen vovede at optræde mod ham, som hans Disciple berette. Çiláditya var her selv tilstede tilligemed tyve andre Konger, der indfandt sig paa hans Bud (Mémoires I, 257). Af det, Hjunthsang fortæller om denne Forsamling, lærer man tillige, hvorledes den titelløse

46. ¹⁾ Histoire de la vie S. 112: De Ministre, der satte ham paa Tronen, sige: «Bientôt il pourra laver les injures de son frère aîné et se rendre maître de l'Inde entière. Partout où se répandent la majesté de sa puissance et la rosée bienfaisante de ses instructions, il n'est personne qui ne soit soumis à l'empire de sa vertu. Dès que les états auront été pacifiés, le peuple pourra goûter le repos.» Sur ces entrefaites, le prince fit cesser les armements et serrer, dans l'arsenal, les épées et les lances; puis il s'appliqua avec zèle aux actes qui produisent le bonheur.

²⁾ Jour. As. Paris 1844, IV, 280. — Det er derfor ikke billigt mod hans Minde, naar Reinaud i sin Oversigt over Indiens Forhold siger netop det modsatte om ham: «Harsha, partisan zélé des bouddhistes, suscita des embarras aux brahmanistes; en même temps il fut forcé, par suite de ses profusions, d'augmenter les impôts, ce qui mécontenta le reste de ses sujets. (Aboulfeda I. Introd. S. 337. Jfr. § 39 Anm. 3.)

Fyrste dog har kunnet lade sine Vasaller føle sin Overmagt. Under denne Forsamling indviedes der nemlig en Guld-Billedstøtte af Buddha, tre Fod høj, udhulet og udarbejdet i Relief; i Buddhas levende Live havde de to Guder Indra og Brahman vist ham al mulig Tjeneste, og ved denne Lejlighed optraadte de som synlige Tjenere af hans Billedstøtte, idet de forestilledes af selve Overherren og hans Vasal i Kámarúpa, Kumára, der ikke var en Buddhist, og disse to bare over Billedstøtten, hver paa sin Side, den kostbare Solskjærm og den hvide Fluesmække, Herskermagtens Insignier.¹⁾ Naar Kongen var en saa ivrig Buddhist, kunde det ikke være andet, end at der maatte herske Misstemning og Utilfredshed hos det andet store Trossamfund, og Hjunthsang fortæller ogsaa ved samme Møde om et mislykket Snigmordsforsøg mod Kongen, som var udgaaet fra nogle Brahmaner.

48. Harshavardhana Çiláditya døde A. D. 650, og hans Rige styrtede sammen, som der fortælles i Hjunthsangs Levnetsløb (S. 215). Hertil slutter sig en anden besynderlig Beretning hos Matuanlin om en chinesisk Gesandt, der blev udsendt 646 eller 648 A. D.¹⁾, men som først kom til Indien efter Çiládityas Død. Da havde en af dennes Ministre tilrevet sig Magten, og han sendte Tropper ud mod den chinesiske Gesandt, som trak sig tilbage til den vestlige Grændse af Tufan, hvor han fik Understøttelse af de to Konger over Tufan og Nepal og derpaa slog og fangede Usurpatoren, som han bragte til Chinas Kejser.

49. Vi vide ellers intet om Forholdene i Kanyakubja i det første Aarhundrede efter Çiládityas Død. Lassen har vel troet, at man kunde henføre til denne Tid to Konger, nemlig *Dharmáditya* og hans Søn *Jayáditya*, der nævnes i et udateret Gavebrev¹⁾; dog er der ikke noget, som knytter dem til Çiláditya, uden Navnenes Sammensætning med áditya; men saadanne Navne vare altfor almindelige, baade som Særnavne og Hædersnavne, til at man derpaa kan bygge nogen sikker Formodning om Slægtskab, der heller ikke frem-

47. ¹⁾ Mémoires I, 258. Histoire de la vie S. 243.

48. ¹⁾ Uddrag af Matuanlin ved Stanislas Julien i Journ. As. Paris 1847, X, 107 angiver Aaret 646. I Uddragene ved G. Pauthier smst. 1839, VIII, S. 398 er Aaret 648 angivet.

49. ¹⁾ Ind. Alt. III, 713. Gavebrevet, en Kobbertavle, er fundet i Distriktet Gorakhpur (26° 46'. 83° 19') nærved Floden den lille Gandakí, og er udgivet i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af H. T. Colebrooke i Essays II, 247. De to Fyrster ere Dharmáditya nrpati og Sønnen Çrí Jayáditya rájan. Deres Hovedstad var *Vijayapura* paa *Uttaragiri-katake*, der næppe kan betyde den nordlige Skraaning af Bjærgtet (Vindhya), men kun Skraaning af Nordbjærgtet, nærmest her Himálaya, skjøndt Nordbjærgtet ogsaa fandtes andre Steder; (et Nordbjærg nævnes i Kathá-sarít-sagara XXV, 23 i Kámpilya, der laa i det sydlige Páncála eller Landet mellem Ganges og Charmanvatí jfr. Wilson Vishnu pur. 187 Anm. 20). Udstederen af Gavebrevet var Jayádityas Minister, der skjænkede en Landsby til Gudinden Durgá, og Brevet er skrevet af en Káyastha, som kalder sig selv et Billede af Sugata og sagtens har været en Buddhist; derfra stamme da de buddhistiske Hentydninger i Gavebrevet, medens det er udgaaet fra Çivadyrkere.

gaaer deraf, at Faderen Dharmáditya sammenlignes med en Bodhisatva i Gavebrevet, som iøvrigt efter Skriftens Form næppe tør sættes saa langt tilbage i Tiden. — Rája-Taranginí lader Kashmírs Konge Lalitáditya drage ud for at erobre hele Indien, og paa dette Tog overvinder han da Kanyakubjas Konge *Yaçovarman* og gjør ham til sin Vasal (IV, 135 flg.), hvis man vil lægge Vægt paa denne Krønikes Fortællinger. Efter forskellige Beregninger regjerede Lalitáditya enten 695—732 eller 714—750, og var efter dem samtidig enten med den næstsidste Chálukya Kejsers Vijayáditya, der regjerede fra 696 til 733, eller med de to sidste Kejsere af denne Slægt og den første Ráshttrakúta Kejsers, der A. D. 753 var i Besiddelse af hele Kejserværdigheden. — Om sildigere Tider jfr. § 118.

Valabhi-Slægten.

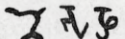
50. Efter Çiládityas Død i Kanyakubja gik Kejsermagten over til *Valabhi*-Slægten for en kort Tid; thi det var ikkun et eneste Medlem af denne Slægt, som besad eller antog Kejserværdigheden og dens Titler. Denne Slægt hører blandt de første, som man lærte at kjende af samtidige Aktstykker, tilligemed en Tidsregning, som har dens Navn; derved fik den tilfældigvis et Udseende af Betydning, som den i Virkeligheden næsten aldrig har besiddet. Den har sit Navn efter Byen Valabhi eller Valabhipura¹⁾, dens Hovedstad, paa den østlige Side af Halvøen Gujarat; men dens egenlige Navn er ikke angivet, med mindre det skulde være det samme som Stamfaderens Bhatárka (jfr. § 54). Den kjendes af sine Gavebreve, hvorefter ovenfor (§ 11) er meddelt en Liste over Slægtens Medlemmer, som alle skildres i Brevene i overdrevne og højtravende, men dog i ganske almindelige Udtryk. Alle Gavebrevene ere daterede efter en Tidsregning, som utvivlsomt har været den, der har Slægtens Navn og som begyndte 319 Aar efter vor egen. Det ældste Gavebrev, der kjendes, bærer Aarstallet 308 (o: 627 A. D.), som ovenfor (§ 12) er paavist.²⁾ Det begynder med Stamfaderen 1. Bhatárka; han og hans ældste Søn 2. Dharasena vare begge Hærførere (senápati) hos en unayngiven Hersker, som man vistnok med Rette har antaget for at have været en af de sidste Gupta Kejsere (jfr. § 34); og en saadan har da ogsaa den Overherre været, som indviede Broderen 3. Dronasinha til Mahárája.³⁾ I denne

50. ¹⁾ Byens Navn skrives stedse Valabhi eller Balabhi med et enkelt *l*; unøjagtig er derfor Skrivemaaden Vallabhi i Ind. Alt. og i Oversættelsen af Hjunthsangs Mémoires.

²⁾ Dette Gavebrev er fundet paa Østkysten af Halvøen Gujarat i Danduka (Dundooka 22° 25'. 72° 6') og udgivet i J. Bengal A. S. 1835 af W. H. Wathen, hvis Oversættelse deraf er optaget i Prinseps Essays I, 254.

³⁾ Efter Oversættelsen af Gb. Val. 308 kaldes Stamfaderen blot senápati, men Sønnen çri-senápati. De fire følgende 3—6 have Titlen çri-mahárája uden Tilføjeelse af çri foran Navnet; den syvende der-

Værdighed blev han efterfulgt af sine to Brødre, 4. Dhruvasena og 5. Dharabhaṭṭa. Denne blev fulgt af sin Søn 6. Guhasena, og denne igjen af sin Søn 7. Ćrī mahārāja Ćrī Dharasena, der i Valabhipura har udstedt det nævnte Gavebrev af Aar Val. 308, hvorved han skjænkede to Stykker Jord til to Rigveda-kyndige Brahmaner.

51. De næste to Gavebreve, som kjendes, ere udgaaede fra den sidst nævntes Sønnesøn 13. Dhruvasena. Det ene er fundet i Bhavnagara, det andet i Kaira.¹⁾ Det første har Aarstallet , som jeg troer bør læses 366²⁾; det andet siges at være dateret Aar 365, men dette er meget tvivlsomt, da et Facsimile af Tallet ikke er meddelt. Begge Breve synes at være næsten ligelydende, og de ere begge udfærdigede af en Minister Madanahila, der var en Søn af den Minister Skandabhaṭṭa, som udfærdigede Bedstefaderens Gavebrev af Aar Val. 308. De nævne først Stamfaderen Ćrī-Bhaṭārka; derefter begynder Slægtrækken med 6. Ćrī-Guhasena og dennes Søn 7. Ćrī-Dharasena. Denne maa kort efter sit Gavebrevs Udstedelse i 308 være død i en fremrykket Alder, og de tre følgende Fyrsters Regjering maa have været meget kortvarig. Efter ham følger nemlig først hans ældste Søn 8. Ćrī-Ćilāditya med Tilnavn *Dharmāditya*, derpaa den yngre 9. Ćrī-Īṅvaragraha, som igjen efterfølges af sine to Sønner, først 10. Ćrī-Dharasena og derpaa 11. Ćrī-Dhruvasena med Tilnavn *Bālāditya*, og den sidste traf Hjunthsang alt Val. 323 eller 324 (A. D. 642 eller 643) hos Indiens Overherre Ćilāditya. Han var en af dennes mægtigste Lehnmænd, gift med sin Overherres Sønnedatter, og styrede foruden Valabhi tillige Riget Surāshtra ifølge Mémoires II, 165. Hjunthsang kalder ham rigtignok Dhruvapaṭu; men man har almindelig og vistnok med Rette sammenstillet dette Navn med Gavebrevets Dhruvasena, og det er nok muligt, at Navnets chinesiske Form skyldes en Misforstaaelse hos Hjunthsang.³⁾ Dette er vel ogsaa Tilfældet, naar han siger om Valabhi-

imod, Gavebrevets Udsteder, kaldes Ćrī mahārāja Ćrī Dharasena. I Gavebrevet Val. 366, der begynder med Nr. 6, angives Titlen mahārāja ikke ved Nr. 6—11, hvorimod Ćrī er der tilføjet foran alle Navnene.

51. ¹⁾ Brevet fra Bhavnagara (21° 48'. 72° 16') omtales alt af Wathen i 1835; deraf er senere den første Tavle udgivet i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af P. Anderson i J. Bombay B. R. A. S. 1851, III, 213. — Brevet fra Kaira (22° 47'. 72° 48') er udgivet i J. Bengal A. S. VII, men kun i Omskrift og med en Oversættelse, som er optaget i Prinseps Essays I, 259.

²⁾ Aarstallet er læst 379; men Taltegnene for 70 (jfr. § 28, Anm. 1) og for Eneren 9 have andre Former. Taltegnet for 6 findes overensstemmende med Gavebrevets i Nāsik-Indskriften Nr. 27 (J. Bombay B. R. A. S. VII). Taltegnet for Tieren, antager jeg, er kun en noget modificeret Form af , som findes i Harisvāminī-Indskriften (§ 29); men Tydningen som 60, som jeg vel anseer for højst sandsynlig, er ikke fuldkommen sikker, eftersom Taltegnet ikke endnu er fundet udtrykt i Ord, og da Tegnene for 30, 40, 50 af samme Grund heller ikke ere sikre.

³⁾ Hjunthsang oversætter Navnet med chinesiske Ord, der betyde constamment intelligent (Mém. II, 163), saa at der ikke kan være Tvivl om, at han da har opfattet T'u-lu-p'o-po-tu som Dhruvapaṭu.

Kongerne, «tous sont les neveux du roi Çiláditya du royaume de Málava» (Mémoires II, 163); thi denne Çiláditya levede efter Hjunthsangs egen Angivelse en 60 Aar før hans Tid og regjerede i 50 Aar, og han synes ovenikjøbet snarest at have tilhørt den buddhistiske Kirkes Legender om en endnu fjernere Fortid.⁴⁾ Derhos vare begge Brødrene 10. Dhara-sena og 11. Dhruvasena i Virkeligheden Brodersønner af en Çiláditya, nemlig den ottende af selve Valabhi-Slægten.

52. Ved ingen af disse Konger (8—11) angives deres Værdighed eller Titel. Dette skeer derimod ved den følgende, Dhruvasenas Søn 12. Çrí-Dharasena, der bærer den fulde Kejsertitel: parama-bhattáraka, mahárája-adhirája, parameçvara, hvortil er føjet en fjerde og for ham ejendommelig Titel chakravartin, der alt i Oldtiden brugtes om de mægtige Konger, der havde betvunget hele Indien. Uagtet denne Dharasena var den eneste af sin Slægt, der indtog denne høje Stilling, bliver han dog ikke videre fremhævet i sin Efterfølgers to offentliggjorte Gavebreve.¹⁾ Han roses for sin sønlige Ærbødighed mod Faderen og, for sin Gavmildhed, og der siges i helt almindelige Udtryk, at Nabolandene løde hans Bud; men der fortælles intet om, hvorledes han vandt Kejserværdigheden eller hvorledes han tabte den. Hans Regjering maa imidlertid være begyndt efter Harshavardhana Çiládityas Død i A. D. 650 og efter Opløsningen af dennes Rige, uden at det er muligt at sige hvorlænge derefter; den maa i hvert Fald have været til Ende, før hans Efterfølger udstedte sit Gavebrev i A. D. 685 (Val. 366), og hans Fald kan derhos ikke være indtruffet synderlig længe

Men de to sidste chinesiske Tegn *po-tu* gjengive ogsaa *bha* (i Bhadra, Bhadravihára, Çilabhadra) og *ta* (i Grðhrakúta, Kukkuða, Samatata); og en Sæmmensætning Dhruvabhata, den hvis Krigere ere faste, er omtrent enstydig med Dhruvasena, den hvis Hær er fast. Det ligger derfor nær at antage, at Hjunthsang under Udarbejdelsen af sit Værk har misforstaaet sine egne Optegnelser.

⁴⁾ Hjunthsang gennemvandrede Málava ved A. D. 640 (c: Val. 321), og han fortæller om denne særdeles fromme Buddhist: «Il y a soixante ans, le roi s'appelait Çiláditya depuis sa naissance jusqu'à sa dernière heure, sa figure ne montra jamais de colère, pendant les cinquante années qu'il resta sur le trône, les animaux féroces devinrent familiers avec les hommes, chaque année, il convoquait constamment la Moxa-maháparishad, et appelait en foule les religieux de tous les pays; il leur faisait les quatre offrandes, ou bien leur donnait tantôt un assortiment complet de trois vêtements, tantôt les sept choses précieuses. Ces œuvres méritoires se sont continuées jusqu'ici de siècle en siècle, et n'ont jamais éprouvé d'interruption.» (Mémoires II, 156). Lassen har (Ind. Alt. III, 513) identificeret de to Çiládityaer i Valabhi og Málava; men Valabhi-Fyrsten kan i hvert Fald ikke have regjeret 50 Aar eller levet 60 Aar før Hjunthsangs Tid. Da denne endvidere siger om Valabhi-Fyrsterne, «tous sont les neveux du roi Çiláditya», har han sagtens ogsaa truffet den ældre Broder 10. Dhara-sena i levende Live under sit Ophold i Valabhi, hvortil han kom efter at have været i Málava ved Aar Val. 321.

52. ¹⁾ Bhavnagara-Brevet Lin. 25—29 (J. Bombay B. R. A. S. III); Kaira-Brevet Lin. 29—33 (J. Bengal A. S., Ind. Alt. III, 526). — Som Prove paa disse Gavebrevs Stil kan tjene: Dhara-sena har en Halvmaane paa sin Pande i den haarde Hud, der var fremkommen ved at gnide Jorden under Fodfald for Faderens Fødders Lotos o. s. v.

før dette Aar. Thi Chálukya-Kejseren Vijayáditya regjerede A. D. 696—733, og han fortæller i sit Gavebrev fra A. D. 705 (Ç. 627), at han deltog i sin Faders Sejerstog mod Nord; han maa derfor den Gang have været i det mindste en Yngling paa 16—18 Aar, og selv om dette Tog først havde fundet Sted f. Ex. A. D. 680, vilde han dog ved sin Død i 733 have naaet den høje Alder af 69—71 Aar. Paa dette Chálukya Tog trængtes der frem til Ganges og Yamuná, og det er derfor rimeligt, at det netop var ved dette, at Dharasenas Kejserrige blev knust, skjøndt det ikke omtales udtrykkeligt noget Sted.

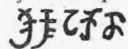
53. Overensstemmende med gammel indisk Skik at indsætte en Slægtning af den overvundne Fyrste som Vasal i hans Land, finde vi som Dharasenas Efterfølger dennes Faders Fætter 13. Dhruvasena, en yngre Søn af 8. Çiláditya; derfor kalder han sig ogsaa *Çailáditya*, og han har tillige antaget Faderens andet Navn *Dharmáditya*. Han nævner ikke sin Overherre i Kaira-Brevet, hvorved han skjænkede Jordegods til en Brahman, kyndig i de fire Vedaer. Af Bhavnagara-Brevet er Slutningen ulæselig og derfor ikke udgivet. Et tredie Gavebrev af denne Dhruvasena omtales kortelig i J. Bombay B. R. A. S. IV, 463 af P. Anderson; det tilhørte den Gang i 1852 en Tante til Thakúren i Wallah, i hvis Ruiner det nogle Aar forinden siges at være fundet. Dette giver, ligesom de to andre, Slægtrækken fra 6. Guhasena til 13. Dhruvasena; dets Aarstal er ikke angivet, og dets Slutning er ulæselig. Efter den chinesiske Beretning, der er meddelt i Journ. As. Paris 1839. VIII, 405, hed ved A. D. 692 (c: Val. 373) Kongen over det vestlige Indien Çiláditya; dette kan muligvis have været den samme Dhruvasena Çailáditya.

54. Af denne Slægts Medlemmer var 4. Dhruvasena en Vishnudykker (parama-bhágavata) og hans Broder 5. Dharabhátta en Soldyrker; alle de øvrige siges at være Çivadykkere (parama-máheçvara), og Seglet paa begge Kongers Gavebreve bærer Billedet af Çivas Tyr Nandi med Omskrift Çri-Bhatárka, Navnet paa Stamfaderen og maaske paa selve Slægten.¹⁾ Hjunthsang mente imidlertid om den Konge, som han kjendte, 11. Dhruvasena (Dhruvapañu), og som var gift med en Sønnedatter af den buddhistiske Overherre Çiláditya i Kanyakubja, at han troede oprigtigt paa den buddhistiske Trehed, Buddha, dharma og sangha (Mémoires II, 163).

54. ¹⁾ Jeg skal her omtale en dateret Kobbervælg, der blev fundet ved Udgravning af en Tope paa Kanheri af Dr. J. Bird, og hvoraf han i sit Værk, *On the origin of the Bauddha and Jaina religions*, Bombay 1846, pl. XLVII, har givet en Afbildning, der er udført paa en mindre tilfredsstillende Maade, hvorved flere Stykker selv af den metriske Del endnu ere uforklarlige. Af denne Afbildning har Dr. J. Stevenson givet et nøjagtigt Aftryk i J. Bombay B. R. A. S. V, pl. 16, og ledsaget det S. 33 med en Oversættelse, der ikke kunde blive heldig. Burnouf har alt i *Lotos de la bonne foi* S. 781 Anm. vist, at denne Kobber-vælg handler om en Chaitya for den ene af Buddhas eller Çákya-munis to Hoved-Disciple Çri-

55. Jaina-Sekten har ogsaa bevaret Mindet om denne Slægt og har til to Medlemmer heraf knyttet to Jaina Værker, nemlig Çatruñjaya-máhátmya til en Çiláditya og Kalpasútra til en Dhruvasena; men de Tidsangivelser, disse to Bøger indeholde, ere aldeles værdiløse, som Lassen tilstrækkelig har paavist.¹⁾ Til denne Slægt er derhos knyttet det vel kjendte episk-grammatiske Digt Bhaṭṭikávyá, som Bhaṭṭi, en Søn af Çrí-Svámin med stor Konstfærdighed har forfattet i Valabhí, der var behersket af en narendra eller nipa Çrí-Dharasena; tre Ætlinge bare dette Navn, nemlig 7, 10, 12; det synes snarest at have været en af de to første.

56. Med 13. Dhruvasena standse Minderne om denne Slægt, og der er kun uhjemlede Sagn om dens endelige Fald og Tilintetgjørelse. Ogsaa dens Hovedstad Valabhí eller Valabhí-pura er forlængst forsvunden. Albirúni (A. D. 1031) synes at være den første arabiske Forfatter, der omtaler denne By; da laa den alt i Ruiner, og han hørte, at man

Çaradvatíputra; den blev opført i det store Kloster paa Kíshnagiri (Kanheri) paa en Tid, der angives pravardhamána-rájya-samvatsara 245 (udtrykt i Ord); dette er blevet oversat: «during the reign of the fortunate (Çrí) Kripa Kárna, on the completion of the year 245», hvad der er uenligt. Lassen (Ind. Alt. IV, 79) følger Stevenson og læser Navnet Kipakarña. Det tredje Tegn er dog snarest tá og giver i Forbindelse med de to følgende mere tydelige -tárkánd (ç: -tárkánám), hvilket leder Tanken hen paa Çrí-Bhaṭṭárka; herimod synes dog de to første Tegn at tale. Det første er vel læst Çrí, men derved mangler Selvlydstegnet, som kan hidrøre fra en Forvitring; derimod er det rigtignok vanskeligt at troe, at en Forvitring eller tilfældig Beskadigelse har kunnet gjøre det andet Tegn udaf et oprindeligt *bha*, skjøndt jeg ikke vil nægte Muligheden deraf, allermindst efter den mangelfulde Afbildning, der er blevet denne Indskrift til Del. Burnouf har vel læst de fem Stavelser noget anderledes, nemlig Bhrukutakana, men har desuagtet troet, at Aarstallet tilhorte Valabhi-Tidsregningen, da Skriftens Form godt vilde passe med den Tid, der derved angives, A. D. 564. Dette var netop ogsaa en Tid, da Vaiçya-Huset i Kanyakubja endnu ikke kunde have tilrevet sig Guptaernes Magt, og hvori Bhaṭṭárkas Slægt alt længe havde været i Besiddelse af Valabhí som Vasalfyrster, men sagtens tillige som temmelig uafhængige og selvstændige. Denne Slægt maa i saa Fald ogsaa alt paa den Tid have hersket over Suráshṭra, hvis dens Tidsregning, som jeg ogsaa anseer for det rimeligste, er brugt paa Kobberpladen fra Kanheri Tope. Indskriften har intet at gjøre med nogen Kongeslægts Tro; det var kun en privat Mand, Pushya-varman, der lod denne Chaitya opføre. — Jfr. endvidere § 138 Anm. om denne Kobbervævles Indhold.

55. ¹⁾ Ind. Alt. IV, 758 flg. Çatrunjaya-máhátmya angives at være forfattet i Balabhí af Dhanegvara, af hvem Suráshtra-Fyrsten Çiláditya, Herre over atten Konger, blev omvendt 477 Aar efter Vikramárka, og da denne endvidere siges at have stiftet sin egen Tidsregning 469 Aar og 10 Maaneder efter Jina-Stifteren Maháviras Nirvána, skal altsaa Çiládityas Omvendelse have fundet Sted 947 Aar efter denne Nirvána. Det andet Værk, Kalpasútra, angives at være forfattet 980 Aar efter samme Nirvána under en Konge Dhruvasena i Ánandapura (en By, der tillige gav Navn til et lille Rige Nord for Valabhí og Suráshṭra, som paa Hjunthsangs Tid blev styret fra Málava; Mémoires II, 164). De 33 Aars Forskjel mellem 947 og 980 kan forresten passe til den Tid, hvorpaa 8. Çiláditya og hans Brodersøn 11. Dhruvasena regjerede (fra Tiden efter 627 til Tiden efter 643); men Overensstemmelsen er vistnok kun tilfældig og Navnene ligesaa vilkaarligt hentede fra Traditionen om en Fyrsteslægt, der havde hersket i Egne, hvor Jaina-Troen fandt mange Bekjendere.

endnu paa den Tid fandt i Ruinerne Gjenstande, som viste, at den var gaaet til Grunde ved en pludselig Ødelæggelse. Spor af Byen ere fundne i Nærheden af Bhavnagara paa Østkysten af Halvøen, og disse vise ogsaa, at Givadyrkelsen har hersket der.¹⁾

Chalukya-Slægten.

57. Denne Slægts Historie begynder langt tidligere end de to i det foregaaende omtalte Huses, nemlig paa en Tid, da de første Spor til Guptaernes Forfald viste sig. Slægten var udgaaet fra Sydindien, tilsyneladende nærmest fra Mahratterlandet, og den herskede over en meget stor Del af Indien med en enkelt Afbrydelse i omtr. 250 Aar indtil Midten af det ottende christelige Aarhundrede. Da maatte den vige for et andet Hus; men efter en Mellemtid af noget over 200 Aar indtog den atter fra Slutningen af det tiende Aarhundrede en fremragende Stilling i Sydindien, som den hævdede gennem de to følgende Aarhundreder. Fra begge Tidsrum af Storhed og Magt haves samtidige Minder, og de, der ere udgaaede fra det sidste Tidsrum, indeholde ogsaa Meddelelser om Slægtens ældre Historie; men disse Meddelelser afvige ikke sjælden fra de ældre saa meget, at de kun tjene til at vise, hvorledes Slægtens Tradition udartede i Tidernes Løb, og de bør derfor nøje holdes ude fra de ældre mere eller mindre samtidige Minder, hvad der hidtil ikke er skeet, væsenligt fordi det netop var de yngre Aktstykker, som først bleve offentliggjorte. Fra det første Tidsrum bestaae alle hidtil kjendte Aktstykker af Gavebreve, hvoraf ikkun otte (Nr. 1—8) fuldstændig ere offentliggjorte, medens der dog tillige haves korte Meddelelser om ni andre, navnlig i W. Elliots værdifulde Afhandling (Hindu inscriptions, 1836 i Journal of the Royal Asiatic society IV. 1—41), der imidlertid fornemmelig angaaer det senere Tidsrum af Slægtens Historie.

58. Slægtens Navn skrives forskjelligt. Ved Siden af Formen *Chalukya*, der blev den almindeligste i det senere Tidsrum¹⁾, eller *Chalukya*, der bruges afvexlende i de samme Breve, findes *Chalika* eller *Chalika* ligeledes afvexlende i tre andre Gavebreve, Nr. 3, 5 og 8, der tilhøre saavel den første som den anden Del af det ældste Tidsrum. Gavebrevenes Indledninger om Slægten i Almindelighed stemme nøje overens og ere tidt næsten ganske ordlydende, hvad der er Tilfældet med Nr. 2, 4, 6, 7, 8, medens de tre

56. ¹⁾ Reinaud, Mémoire sur l'Inde S. 104. B. A. R. Nicholson, Notes on the ancient City of Balabhipura, i J. R. A. S. XIII, 146.

58. ¹⁾ Der findes ogsaa den anden Form *Chalukya* i Gavebrevet G. 946, Vers 7, hvor den udkræves af Verse-maalet, (J. R. A. S. III, 259; jfr. § 86 og § 87 Anm. 1).

andre (Nr. 1, 3 og 5) afvige i Affattelsen, men stemme indbyrdes overens i Brugen af Udtrykket Svámi-mahásena-pádánudhyáta, der svarer til de andres: Kártikeya-pariraxana.²⁾

59. Slægten siges overalt at være *Mánavya*-sagotra og *Hárítí*-putra; men dens Oprindelse er derved ikke klart betegnet, da Manu var den fælles Stamfader for begge Krigerætter, opkaldte efter Solen og Maanen. Udtrykket *Hárítí*-putra synes derhos at tyde hen paa, at Stammoderen hørte til Harita-Slægten. Denne var en Brahman-Slægt af Angiras-Æt¹⁾, men som ogsaa nedstammede fra Manu og Solens Æt gennem Mandhátar; da dennes anden Søn var Bedstefader til Harita, hvis Ællinge, Hárítaer eller Hárítaer, vare Sønner af Angiras, Brahmaner udrustede med Krigerkastens Væsen, ifølge Puránernes Angivelse²⁾, saa at denne Slægt synes at have indtaget en særegen Stilling til begge Kaster (jfr. § 43 Anm. 1). Nogle Gavebreve fra det yngre Tidsrum henføre Chálukya-Slægten bestemt til Maane-Ætten, hvorvel de ogsaa knytte Slægtens ældste Minder til Ayodhyá-Kongerne, der vare udsprungne af Sol-Ætten³⁾. Alle ældre Breve (undtagen Nr. 1 og 5) meddele, at Slægten var beskyttet af de syv Mødre⁴⁾, og havde modtaget af Náráyaṇas Naade det Vildsvinemærke⁵⁾, ved hvis Syn alle Fyrster strax bleve betvungne. Derhos melde de, enten at Slægten ved Kártikeyas Beskyttelse havde opnaaet en uafbrudt Lykke, eller (som Nr. 1, 3, 5) at Svámi-Mahásena⁶⁾ naadig havde tænkt paa den.

²⁾ Gavebrevene Nr. 4 og 8 have samme Indledningsvers, Nr. 2 et andet og forskjelligt; men i begge prises Vishnu i Vildsvinelignelsen. Verset er udeladt i Nr. 6 og 7. Jfr. § 66 Anm. 2. De tre andre Gavebreve (Nr. 1, 3, 5) have heller ikke noget særligt Indledningsvers til Gudernes Pris.

59. ¹⁾ M. Müller. Sanscrit liter. S. 383.

²⁾ Vishnu Purána S. 369 Anm. 3. Slægten *Háríta* er nævnet i Gavebrevet Nr. 1 Linie 20 blandt de Brahmaner, til hvem Gaven skjænkedes. — Navnet *Hárítí*-puta stod paa en Relikvie-Æske i Andher (Bhilsa Topes S. 349) og paa Bunden af en anden Relikvie-Æske fra Sánchi, hvis Laag havde udvendig Navnet Kásapa-gota sava-Hemavat'-áchariya og indvendig Majhima, eller Navnene paa de to buddhistiske Missionærer til Himálaya-Landene. (Bhilsa Topes S. 119). — *Hárítí*-puta er vel en af Yakkhakvindens 500 Sønner, der nævnes paa den Tid i Mahávansa XII, 21 (jfr. 41 Oversætt.).

³⁾ At Slægten i Oldtiden havde hersket længe i Ayodhyá omtales i det senere Gb. Ç. 946 (see nedenfor § 86). Af et andet og senere Gavebrev fra Vikramáditya (Ç. 998—1049) anfører Elliot (J. R. A. S. IV, 8, Anm.), at Slægtrækken føres ned gennem Budha og Ilá til Purúravas, «from whom came Hariti panca-cikha, making illustrious the Somavaṇça.» Hvorimod der i Ráshtrakúta Gavebrev Ç. 675 bliver sagt om Udstederens Moder, at hun paa mødrene Side stammede fra Maane-Ætten, og paa fædrene var en Chalukya-Datter (jfr. § 92).

⁴⁾ Gudernes virkende Kræfter, nemlig: Bráhmí, Máheçvarí, Kaumárí, Vaishṇaví, Váráhí, Indráṇí og Chámundá, ifølge Elliot, J. R. A. S. IV, S. 38, Anm.; jfr. Bøhtlingks Ordbog V, 700.

⁵⁾ Saavel Fanemærke, suvarṇa-varáha-lánchhana-dhvaja i et Gavebrev Ç. 1182 af en Chálukya Mahámaṇḍaleçvara i J. Bombay B. R. A. S. II, 105 og J. R. A. S. V, 177; — som Seglring, Varáha-mudrá i en senere Indskrift hos Elliot i J. R. A. S. IV, S. 38 Anm. 3. — Jfr. derhos § 66 Anm. 2 om den Afvigelse, der findes i Gb. Nr. 3.

⁶⁾ Samme Gud med andre Navne.

60. Den første af Slægten, der nævnes, eller dens Stamfader, var **Jayasinha** (Sejersløve), og fra dennes Sønesøn hidrører det ældste Gavebrev.¹⁾ Dette (Nr. 1) afviger i Indledningens Form fra de andre og fortæller blot, at der i Chálukya-Slægten var den berømte Çrí-Jayasinha-rája, at hans Søn (suta) var den heltemodige Çrí-Buddhavarma-rája, der var kjær som Solen (rana-vikránta, divákara iva vallabha), og at dennes Søn (putra) var den uimodstaaelige, af Fader og Moder elskede (mátápitṛ-pádánudhyáta) Çrí-Vijaya-rája²⁾, for hvis Magt alle Naboer bøjede sig. Da denne har skjænket en Landsby i *Káčákkíla*-Syssel (vishaya) til nogle Brahmaner i Jambúsara-Sogn (sámánya), der ligger S. Ø. for Kambay og det nordligere Kaira, hvor Gavebrevet er fundet, maa han have været i Besiddelse af Egnene ved Kambay-Bugten, der udgjorde en Del af Gupta-Riget. Gavebrevet er udstedt *samvatsare* 394 uden Angivelse af nogen Tidsregning. Prof. Dowson har henført det til Vikramádityas Æra (altsaa = A. D. 338), uden at anføre Grunden hertil. Men det næste Gavebrev i Rækken (Nr. 2) angaaer en Sønesønssøn af samme Jayasinha; da det udtrykkeligt er dateret Çaka 411 (A. D. 489), og da en Afstand af 150 Aar, som efter hin Antagelse vilde fremkomme, ikke godt er mulig imellem to saa nære Led, om end i forskellige Linier, fra samme Stamfader, og da derhos alle øvrige Chálukya Gavebreve angive Aaret efter Çaka Tidsregning, maa det vistnok ligeledes have været Tilfældet her; og Çaka-Aaret 394, der er A. D. 472 og Gupta-Aar 153, hører tilmed, som før (§ 32) er paavist, netop til Gupta-Rigets sidste Tider og begyndende Opløsning.³⁾ Fyrsten Vijayarája synes ikke at have været i Besiddelse af nogen stor Magt; han bruger heller ikke nogen af de store Kongetitler, end ikke *mahárája*, og har derfor i Ç. 394 ikke været andet end en mere eller mindre selvstændig Underkonge under den herskende Kejser, ligesom hans Bud ikkun udgaaer til Sysselhøvdinger (vishayapati), til Oldermænd i By og Land (ráshtra-gráma-mahattara) og til hans Embedsmænd.

60. ¹⁾ Gavebrevet Nr. 1 er udgivet af Prof. J. Dowson i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse i J. R. A. S. II. Række, I, 247 flg. Jfr. Anm. 3.

²⁾ Saaledes Facsimilet Linie 8; Omskriften har derfor unøjagtigt Vijaya-rája-sarva, og ligesaa Oversættelsen S. 268, 270, 262.

³⁾ Dette Gavebrev fra Ç. 394 o: A. D. 472 blev tilligemed tre andre fundet i Byen Kaira omt. 1827, da Floden Vatrua, som der paa den nordvestlige Side løber tæt ved Volden, havde bortskyllet Vold og Jord. Af de andre Gavebreve vare de to udstedte af en Gurjara-Fyrste med Aarstal 380 og 385, der ligeledes maa henføres til Çaka-Tidsregningen (= A. D. 458 og 463, jfr. § 31); hvorimod det fjerde var udstedt af en Valabhi-Konge, med Aarstal omtrent 366, som maa henføres til Valabhi-Tidsregningen eller omtrent A. D. 685 (§ 51). Det maa dog skyldes en ren Tilfældighed, hidrørende fra Beliggenheden af det bortskjænkede Jordegods eller fra Modtagernes Slægtskabsforhold, at der er fundet sammen fire Gavebreve med omtrent samme Aarstal 366—394, men som maa henføres til to forskellige Tidsregninger, der udvise en Forskel af omtrent 227—213 Aar mellem de tre ældste med de højeste Tal (380—394) og det yngste Gavebrev med det laveste Tal (omtrent 366).

61. Langt mere fremragende er hans nære Frænde **Pulakeçin**, om hvem der haves flere Meddelelser, som vel ikke ere komne fra ham selv, men dog hidrøre fra hans Tid og fra hans nærmeste Omgivelse. Deraf er Nr. 2 et Gavebrev¹⁾, udstedt Çaka 411, Aar Vibhava eller det andet i den 60aarige Cyklus, paa Fuldmaanedagen i Vaiçákha ved en Maaneformørkelse, altsaa d. 1 April 489, da der fandt en partiel Maaneformørkelse Sted, fuldkommen synlig i Indien²⁾, og Çaka-Aaret 411 (A. D. 489—90) maa derfor antages at være begyndt før Udløbet af Aaret Vibhava, der, at slutte fra den nuværende Brug, svarede til A. D. 488—89 (jfr. § 100). Brevet er udstedt af en af Pulakeçins Tjenere eller Hofsinder, som ved hans Naade styrede Kuhunçi-Syssel³⁾, og som havde opført et Tempel, hvortil Kongen under sin Nærværelse hos denne sin Hofsinde paa hans Forbøn havde skjænket noget Jordegods, hvis Omfang og Grændser udforlig angives.⁴⁾ Dette Gavebrev (Nr. 2) begynder Slægtrækken (ligesom Nr. 1) med Jayasinha, der ved sine Arme havde erhvervet sig Jorden, vidt berømt og frygtet, en Kongeløve⁵⁾. Derpaa nævnes hans Søn Raṇarāga, der var venlig, from og gavmild, hvis Kamplyst kun vistes mod stolte Fjender.

62. Raṇarāgas Søn var Udstederens Overherre, Çrī-Pulakeçin, som derhos bar Hædersnavnet *Satyáçraya* (den hvis Ly er Sandhed), der blev et almindeligt Tilnavn i Slægten, og Udtrykket *Satyáçraya vallabha* uden nogen videre Tilføjelse bruges længere hen i Brevet Ç. 411 til Betegnelse af Pulakeçin ved Beretningen om hans Gave til Templet. Pulakeçin bar derhos Titlen *Mahárāja-adhirāja*, der viser hans Magt som Overherre over Vasaller, og endvidere Titlen *Prthivi-vallabha*, der ogsaa bares af hans, som det synes, ældre Broder Vishṇuvardhana (§ 66), fra hvem han derfor maa formodes at have optaget denne Titel (Jordens Yndling), der vel senere blev en almindelig Kejsertitel, men som fra først af sagtens ikkun har skullet betegne Stillingen som den mægtige Herre lige overfor

61. ¹⁾ Gavebrevet, der er skrevet i en meget gammel Form af Purvada Hålla Kánara Skrift, og som er fundet i det sydlige Mahratterland eller Karnáta, er udgivet, men kun i en noget mangelfuld Omskrift og med kortfattet Oversættelse, af W. H. Wathen 1839 i J. R. A. S. V, 343.

²⁾ Efter Prof. d'Arrests velvillige Meddelelse. — Da Ç. 411 er det andet Aar af en Cyklus, har Ç. 409 været det sidste af den foregaaende Række; Ç. 409 er G. 168, der ligeledes var det sidste Aar af en tolvaarig Cyklus (§ 29 Anm. 1).

³⁾ Kuhunçi-vishaya, med Byen Alaktaka, Hovedbyen for 700 Landsbyer, rig paa Kornsorter, Ris (çáli, vrihi, kedáraka), Hirse (priyangu, çyámaka), Hvede, Ærter (çanaka) og Sukkerrør. En anden nærliggende By hed Çripura.

⁴⁾ Denne Hofsinde hed Sámiyára og var en Søn af Sidhára, hvis Fader hed Goṇḍa, der maaske er udgaaet fra den saaledes kaldte vilde Folkestamme, som Lassen formoder (Ind. Alt. IV, 97). Hans Slægt kaldes imidlertid: rája-rudra-ñila-saindraka, hvilket Navn næppe er rigtigt læst.

⁵⁾ Det er nemlig til Jayasinha, at Udtrykket *Rájasinha* henføres, og ikke til Sønnen Raṇarāga, saaledes som W. Elliot har troet var Tilfældet i dette Gavebrev (Nr. 2), det eneste Sted, hvor han har fundet dette Udtryk brugt. J. R. A. S. IV, 8 og 2 ser. I, 253, 262.

den legitime Kejser (jfr. § 67). Men der tillægges hverken Pulakeçin eller hans nærmeste Efterfølgere den egenlige kejserlige Majestæts Titel; og, som ovenfor bemærket, tyder dette vistnok hen paa, at han, skjøndt i Besiddelse af et udstrakt Herredømme, dog anerkjendte en anden som sin bhattachāraka eller parama-bhattachāraka, hvilket da maa have været Gupta-Slægten, der kan antages at have bevaret Kejserværdigheden og dens Titel selv efter den Tid (omtr. C. 411), da Magten var veget bort fra den.¹⁾ En saadan i det ydre underordnet Stilling antydes vistnok ogsaa derved, at der til Pulakeçin i Gavebrevet C. 411 er knyttet et Værdighedstegn, *pancha-mahāçabda* (militær Musik), som ellers altid kun anføres som ejendommeligt for underordnede, om end mægtige Lehnsfyrster, skjøndt et lignende i et andet og større Omfang blev benyttet af Kejseren selv.²⁾ Et andet Værdighedstegn, *pādī-dhvaja*, en Række Faner, der ogsaa tillægges Pulakeçin i Gb. C. 411, synes fornemmelig at anføres blandt Kejserværdighedens Insignier; men noget lignende have dog vistnok ogsaa Vasaller kunnet faae Ret til at benytte.³⁾

62. ¹⁾ Titlen Bhattachāraka bruges første Gang om Satyāçraya af hans Sønnekone i Gb. Nr. 6, men ikke i det samtidige Nr. 7 (jfr. § 73). I Gb. Nr. 8 fra C. 627 bruges denne Titel først ved Vikramāditya, Udstederens Bedstefader (jfr. § 78).

²⁾ Betydningen af *pancha-mahāçabda* synes at være blevet fremmed i Indien (jfr. Colebrooke, Essays II, 303; F. E. Hall i J. American O. S. VI, 540; Lassen, Ind. Alt. IV, 18, Anm.; Dowson i J. R. A. S. 2 ser., I, 280, Anm.), og man har sædvanlig antaget, at det betegnede fem høje Titler, og en saadan Betydning kan Ordet çabda vel have (f. Ex. yuvarāja-çabda-bhāj, Raghuv. III, 35, paramēçvara-çabda i Chálukya Gb. C. 627, jfr. § 75 Anm. 2). Men Udtrykket i Gavebrevet C. 411 dhakkādi-pancha-mahāçabdachihna viser, at det er et ydre Tegn, og W. Elliot har i Madras J. L. S. VII, 209 (J. R. A. S. 2 ser. I, 255) sammenstillet det med det nyere Navn, Musik-Instrumenter, der ved en Stormands Port spilles med visse Mellemlid. Dette stemmer med Gavebrevets Udtryk: den store Tromme og de andre af de fem højtklingende, eller Instrumenter til Janitsharmusik, og det er derfor alt blevet rigtigt oversat i 1839 af W. H. Wathen ved Ordene: attached to whose court is a royal band of music. — Dette Værdighedstegn er, som W. Elliot har bemærket (J. R. A. S. IV, 33, Anm.), aldrig knyttet til nogen Overherre, men stadig til de store Lehnsfyrster, mahāmaṇḍaleçvara, og Udtrykket er derfor almindeligst samadhigata-pancha-mahāçabda, som har opnaaet, erholdt p. m. Det forekommer første Gang ved Gurjara Fyrsten Çridatta, der har udstedt de to Gavebreve C. 380 og 385 (jfr. § 31); derefter ved Pulakeçin i Gb. C. 411, der dog under alle Omstændigheder har indtaget en væsenlig forskjellig Stilling; fremdeles bruges det ved mahāmaṇḍaleçvara i Gb. udstedte af saadanne C. 948, 980, 1182 (J. R. A. S. IV, 110, 281. V, 177), ved en mahāsāmanta i hans Gavebrev (J. American O. S. VI, 538, jfr. Böhtlings Ordb. V, 663) og ved en Søn (mahākumāra) af Málava-Kejseren i Gb. Samvat 1200 (o: C. 1065, i Colebrooke Essays II, 300). Derhos findes det i Rāja-Taranginī IV, 141, hvor Kashmīrs Konge Lalitāditya overvinder Kanyakubjas Konge (jfr. § 49) og gjør ham til pancha-mahāçabdabhājana, eller til Vasal; og smst. IV, 684, hvor Talen er om fem Morbrødre, der havde tilrevet sig Magten fra deres unge Søstersøn og regjerede i hans Navn, og hvoraf den ældste havde taget hans pancha mahāçabdān. Først i en Indskrift Samvat 1275 (o: C. 1140, jfr. § 162 Anm.) har jeg fundet det i de sædvanlige Udtryk anvendt ved en Fyrste i Dhárā i Forbindelse med de almindelige Kejsertitler (J. Bengal A. S. XXVIII, 1 flg.). — Om Kanyakubjas Herre Çilāditya, der lod hundrede Trommeslagere gaae foran sig, jfr. § 44, Anm. 2.

³⁾ Udtrykket *pādī-dhvaja* synes at betyde en Række af Faner. I Chálukya Gavebrevet C. 627 (Nr. 8) siges der om to Kejsere, nemlig Linie 17 om Vinayāditya, at han ved at knuse Nordlandets Fyrste

63. Pulakeçins Magt var ifølge Gavebrevets Angivelse meget stor. Han var Overherre (adhīçvara) over Landet imellem Ganges og Broen eller Sydspidsen af Indien, idet han paa sine Tog var naaet mod Nord op til Yamuná og Ganges, og paa den anden Kant havde tugtet Pándya og de andre Lehnsfyrster (mánçalika) og gjort skatskyldige Herskerne (bhúpála) saavel over de sydindiske Riger Chola, Chera og Kerala, som over Kalinga og Sinhala.¹⁾ Det var derefter næsten ene Landstrækningen imellem Ganges og den Bengalske Bugt, som ikke anerkjendte ham som Overherre. Der siges fremdeles, at han besad et stort sámrájya²⁾ og var Jordens (∴ Indiens) Enehersker uden Ligemand³⁾, da de andre Fyrster bøjede sig for hans Fødder, medens han beskyttede alle Kaster og Livsaldere under Udførelsen af deres lovlige Dont. Derhos anføres der om ham tvende særlige Træk, nemlig: han havde en Hest, Chitrakañtha (Broget-Hals), for hvis Vrinsken Fjendernes Elefanter flygtede, og han havde gjort et Hesteoffer (açvamedha); et saadant Offer hørte til de største og kostbareste, der ogsaa kun kunde gjøres af en mægtig Overherre.

64. Disse Angivelser om Pulakeçin knytte Forbindelsen med et andet Gavebrev, Nr. 4¹⁾, hvorvel dette i enkelte Henseender afviger fra Hofsindens nys omtalte (Nr. 2). Det

havde erhvervet sig pádi-dhvaj'-ádi-paramaiçvarya-chihna, P-dh. og de øvrige Tegn paa den højeste Herskermagt, og i Linie 22 om Vijayáditya, at Pladsen for hans Række Faner var ved Gangá og Yamuná (Gangá-Yamuná-páñidhvaja-pada). Dette sidstnævnte Udtryk bruges ved Pulakeçin i Gb. Ç. 411, hvor der sagtens i *páñidhvajada* er glemt et *pa* i Omskriften. I Ráshtrakúta-Brevet Ç. 855, Vers 20 findes Udtrykket páli-mahádhvaja. I et andet Ráshtrakúta Brev Ç. 894 Vers 2 bruges Ordet páli-dhvaja i Beskrivelsen af Maanen, Slægtens Udspring (J. R. A. S. III, 90). — Da Akbars Forfynnder-Regent Bairám Khán blev afskediget A. D. 1560, sendte han tilbage til Kejseren sine Faner, Kjedel-trommer og andre Magtens Tegn. (Elphinstone Hist. of India 5. ed. S. 498.)

63. ¹⁾ I Øens Historie Mahávansa findes intet om saadan Skattepligt. Den første Del heraf er forfattet af Mahánáma, ifølge singalesisk Beregning A. D. 459—477 (∴ Ç. 381—399), kort før Begyndelsen af Chá-lukya-Herredømmet, og den ender tilmed længe før med en Tid, der svarer til Buddha-Aar 845 (∴ A. D. 302, Ç. 224); men den anden Del eller dens Fortsættelse er først affattet Aarhundreder efter denne Tid, nemlig mellem A. D. 1266 og 1301 (ifølge Turnours Indledning S. 2). Efter denne Del af Historien regjerede fem Damila-Fyrster A. D. 434—459 (Ç. 356—381), i den sidste Tid under stadig Kamp med Dhátusena, som endelig fordrev dem, og som derpaa efter atten Aars lykkelige Regjering blev fanget og myrdet af sin ældste Søn. Forinden var den yngre Søn flygtet over til Fastlandet for der at søge Hjælp, som han ogsaa fik, og som satte ham i Stand til ved Broderens Nederlag og Død A. D. 495 (= Ç. 417) at vinde Ceylons Trone. Det er endnu uvist, naar den singalesiske Tidsregning fra 543 før Chr. som Buddhas Dødsaar kom i Brug paa Øen; i Mahávansa anvendes den ikke, og Angivelserne af Aar ere der langt fra sikke og kunne kun betragtes som omtrentlige. De nys anførte ere sandsynligvis skudte noget for langt tilbage, saa at de fem Damila-Fyrsters Regjering nærmest kan antages at have været samtidig med Begyndelsen af Pulakeçins Regjering indtil Ç. 411.

²⁾ Sámrájya, jfr. Lassen, Ind. Alt. I, 542, Anm. 2, og ovenfor § 4. samráj.

³⁾ Han var: apratiçásana og pñihívím ekátapatrám çásana.

64. ¹⁾ Gavebrevet Nr. 4 er tilligemed Nr. 3 meddelt 1844 i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af Ball Gangadhar Shastrí i J. Bombay B. R. A. S. II, 1—12. Originalen til Nr. 4 tilhørte en Thakúr, der

har ingen Tidsangivelse og er udstedt af Çrí-Nágavardhana-rája, Treverdenens Ly og en Søn af Çrí-Jayasinghavarma-rája²⁾, som var Jordens Ly og havde overvundet alle Modstandere. Denne var en yngre Broder til Çrí-Pulakeçi-vallabha, og om denne meldes der: at mange hundrede Fyrster bøjede sig for hans Fødder; at han i Fasthed lignede Bjærgene Meru, Malaya og Mandara; at han raadede over en stor, daglig voxende Hær; at han ved sin fortrinlige tankesnelle Hest Kañtha-chitra havde erhvervet sit eget Rige og efterhaanden overvundet de tre Riger Chera, Chola og Pándya, og at han havde erholdt et andet Navn³⁾ ved Sejren over Çrí-Harsha, Nordlandets Overherre (çrímad-Uttarápatha-adhipati). I disse Angivelser er der vel enkelte Afvigelser fra Nr. 2, men som dog ikke ere væsentlige. Hesten kaldes Kañtha-chitra i Stedet for Chitra-kañtha; han selv benævnes her blot vallabha, men der pithiví-vallabha; i Stedet for de mere almindelige Udtryk i Nr. 2 om Sejerstog til Yamuná og Gangá findes i Nr. 4 det mere karakteristiske om en Sejer over Nordlandets Herre Çrí Harsha (jfr. § 32); endelig er Rigets Omfang ikke angivet saa stort som hist, idet Kerala, Sinhala og Kalinga ikke ere nævnede; men i det hele stemme dog disse Angivelser i Gb. Nr. 4 saaledes med Nr. 2, at der ingen Tvivl synes at kunne være om, at der menes en og samme Fyrste Pulakeçin i disse to Gavebreve, hvoraf det ene er udstedt af hans Hofsinde, det andet af hans Brodersøn.

65. Desto mere paafaldende ere de to virkelige Uoverensstemmelser, som findes i dem. Den ene angaaer Hesteofferet. Dette henfører nemlig Brodersønnen ikke til sin Farbroder Pulakeçin, men til dennes Fader eller til sin egen Bedstefader, skjøndt med de samme Udtryk, som ellers bruges om Pulakeçin (açvamedha - avabhítha - snána - pavitrikíta-gátra). Desuagtet bliver der ikke i Gb. Nr. 4 nævnet nogen anden Daad af denne Bedstefader; det er hans Søn Pulakeçin, Giverens Farbroder, der ogsaa i dette skildres som den, der ved vidtstrakte Erobringer grundede Slægtens Magt og Storhed. Brodersønnen staaer derhos ene i denne Henførelse; Offeret er knyttet til Pulakeçin i de andre Kilder, saavel fra dette Tidsrum som fra det senere.¹⁾ Fejltagelsen maa derfor antages at være paa Broder-

1841 boede i Nándgám i det nordlige Konkan, men tidligere havde boet i Tryambakeçvara-Dalen, og hans Familie har efter Sigende fra umindelige Tider været i Besiddelse af Gavebrevet.

²⁾ Saaledes skrevet singha for det almindelige sinha.

³⁾ Hvilket andet Navn siges ikke. Gavebrevet har blot: çrímad - Uttarápatha - adhipati - Çrí - Harsha - parájaya - upalabdha - apara - námadheya; sandsynligvis er der i Gavebrevet glemte Ordene parameçvara. (Jfr. Gb. Nr. 6, 7, 8, § 75 Anm. 2.)

65. ¹⁾ Saaledes udbryder Gavebrevet af Ç. 946: Naar vi beskrive Fyrsten Pulakeçin, rejser Haaret sig ogsaa paa vore Hoveder; seér det I gode! thi ved Hesteofferet skjænkede han til Offerpræsterne Heste, Elefanter og Landsbyer, 2000 i Tal. Dette Vers er ordret gjentaget i Yeur-Indskriften (Ç. 998-1049). — Gavebrevet Nr. 5 synes vel ogsaa at henføre Hesteofferet til en anden Fyrste, men som dog er forskjellig fra Brodersønnens i Nr. 4 (jfr. § 70).

sønnens Side; men denne Afvigelse turde tyde hen paa, at Gb. Nr. 4 er udstedt en rum Tid efter Hesteofferet, hvorved denne Begivenhed kunde være begyndt at staae, i det mindste for Brodersønnen og hans nærmeste Kreds, fornemmelig som Slægtens fælles Ejendom, saa at man vel fredede om dette stolte Minde, men dog uden at være omhyggelig for at henføre det til den rette Offergiver.

66. End synderligere er dog den anden Uoverensstemmelse mellem de to Gavebreve Nr. 2 og 4; thi den angaaer selve Kongens Afbyrd. Pulakeçin's Fader, med hvem Slægtrækken begynder i Nr. 4, hedder her, ikke som i Nr. 2 Raṇarāga, men Çrī-Kīrtivarmanarāja med Hædersnavnet *Satyāçraya*. Det kan i dette Tilfælde ikke være to forskjellige Navne paa samme Person; thi de gjenfindes begge i et andet Gavebrev, i Nr. 3¹⁾, der vel heller ikke bærer noget Aarstal, men hvori Skriften har et noget ældre Præg end Gb. Nr. 4, og som derhos i Indledningens Ordlyd afviger fra den almindelige Form og i dens Indhold har noget, der ligeledes tyder hen paa en større Ælde, endog end den, Gb. Nr. 2 har.²⁾ Begyndelsen af Gavebrevet Nr. 3 om Slægtrækken er affattet paa Vers, og det er sagtens af Hensyn hertil, at den første, som nævnes her, kaldes Raṇavikrama (Kamp-Mod); dog siges der tillige om ham, at han havde dæmpet de fjendlige Fyrsters Manddoms vilde Lyst (rāga), hvori der er en aabenbar Hentydning til Navnet Raṇarāga. Denne blev *Satyāçraya* ved sin Vandel, og hans Søn var den berømte Kīrtivarman, den dydige Jordens Herre. Hans Søn var fremdeles den kraftfulde, skønne, modige, *Çrī-prīthivī-vallabha* Vishṇuvardhana, der var et Hovedsmykke for hele Jordens Kreds, og for hvis Fødder mange Naboer bøjede deres kronede Hoveder; og denne Vishṇuvardhana har som Tronfølger eller Medregent (yuvarāja) udstedt Gavebrevet (Nr. 3) i Storkongens (çrī-maharāja) ottende Aar. Efter disse to Gavebreve (Nr. 3 og 4) vare da Vishṇuvardhana og Pulakeçin begge Sønner af Kīrtivarman, hvis Fader og hines Bedstefader var den Raṇavikrama eller Raṇarāga, der anføres som Fader til Pulakeçin i det af dennes Hofsinde udstedte Gavebrev (Nr. 2).

67. Her er en aabenbar Uoverensstemmelse tilstede; og hvorvel Hofsindens Angivelse gaaer igjen i det senere Tidsrums Minder, der fremvise Slægtrækken: 1. *Jayasinha*, 2. *Raṇarāga* og 3. *Pulakeçin*, saa er det dog vanskeligt at fatte, at den, der selv nævner

¹⁾ Gavebrevet Nr. 3 er fundet paa et ikke nærmere angivet Sted i Sattāra, og offentliggjort samtidig med Nr. 4 i J. Bombay B. R. A. S. II, 1 flg.

²⁾ Udtrykket, der findes i Gbr. Nr. 2 fra Ç. 411 og i de senere Nr. 4, 6—8, er enslydende: Bhagavan - Nārāyaṇa - prasāda - samāsādita - varāha - lānchhana - íṣaṇa - (ṣaṇa) - vaçikīta - açeṣha - mahībhītām; men i Gbr. Nr. 3 svarer hertil kun: xīrodadhi - çayana - suptothīta - prasāda - parilabdha - varāha - lānchhanānām, hvor Slægtens sejerrige Fremtræden altsaa endnu ikke er udhævet.

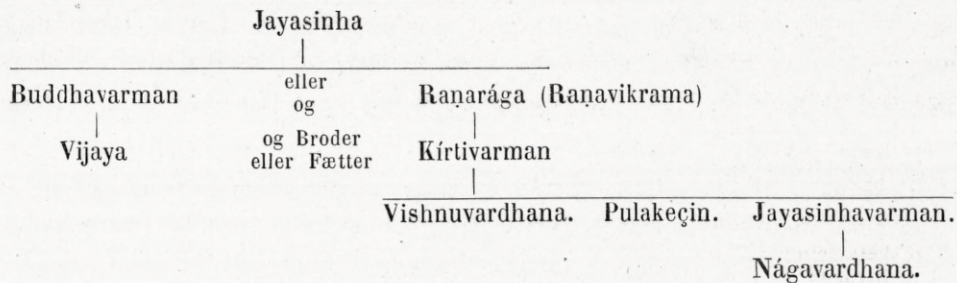
sig som Pulakeçins Brodersøn, ikke skulde have vidst, hvem der var hans egen Bedstefader, eller at han kunde have været saa ligegyldig for sin egen Afbyrd, at han vilde indskyde i sin Slægtrække i et saa nærliggende Led et aldeles uvedkommende Navn, om end fra en anden Linie. Det er lettere at forstaae, at Kongens Hofsinde, som var en Fremmed for Slægten, har kunnet forbigaae et enkelt Slægtled, og den Fejltagelse, han begik ved at kalde sin Herre en Søn (átmaja) af Bedstefaderen, kan have været foranlediget ved Datidens Regjeringsforhold. Den Konge (çrimahárāja) nemlig, hvis Medregent Vishṇuvaradhana var ifølge Gb. Nr. 3, kan meget vel have været Bedstefaderen Raṇarāga; thi denne kan være blevet en Mahárāja, som Guptaernes Lehnsfyrste, i de nærmeste Aar efter Ç. 394 eller endog noget tidligere¹⁾, medens han allerede havde naaet en mere fremrykket Alder, hvori han kan have overlevet sin Søn Kirtivarman, og derfor alt i eller for sit ottende Regjeringsaar (som Mahárāja) have salvet til Yuvarāja, til sin Tronfølger og Medregent sin krigerske Sønnesøn Vishṇuvaradhana, saa meget mere som han selv skildres nærmest som en from og fredsommelig Fyrste; Raṇarāga kan fremdeles ogsaa have overlevet denne Sønnesøn og gjerne have været Pulakeçins umiddelbare Forgjænger i Kongedømmet. Saaledes medens, som naturligt var, Broderen Vishṇuvaradhana og Brodersønnen gave den rigtige Fremstilling af Slægtrækken, kan Kongens Hofsinde blot have taget Hensyn til Kongerækken uden at lægge Vægt paa den Fejl, der derved blev begaaet, og de sildigere Tider kunne vel have glemt det rette Slægtskabsforhold, saaledes som det ogsaa blev Tilfældet, saavel senere i dette som i det følgende Ráshtrakúta Kejsershus.²⁾ — Naar der derhos tillægges Vishṇuvaradhana Titlen *Çri-pithiví-vallabha*, leder det til den Formodning, at det netop var ham, der, skjøndt kun Yuvarāja, lagde Grunden til Slægtens Magt og uafhængige Stilling, som derefter blev styrket og udvidet af hans Broder Pulakeçin. Thi denne Titel (Jordens Yndling) har vel fra Begyndelsen af, som ovenfor bemærket, kun skullet antyde den mægtige og faktiske Herre lige overfor den legitime Kejsers af Gupta-Slægten, og det kan have været netop Gupta-Kejseren selv, der som en særegen Udmærkelse fremfor andre, der vare i Besiddelse af højere Titler og Værdigheder, har skjænket til sin Vasals valgte Efterfølger denne Titel, der maaske netop af denne Grund blev optaget og bevaret i Slægten, og derfra gik over til at blive en almindelig Kejsertitel ogsaa i følgende Tider.³⁾ Der maa tillige have været noget i Vishṇuvaradhanas Liv, som har bidraget til, at hans Navn har vedligeholdt sig i Chálukya-Slægten senere, skjøndt udartede, Tradition (jfr. § 86).

67. 1) Før eller efter den Tid, da Vijaya udstedte sit Gavebrev af Ç. 394, der er G. 153 under Skandaguptas eller hans Efterfølgers Regjering.

2) Jfr. nedenfor § 86—88 og § 103. 109.

3) Om Brugen af denne Titel *pithiví-vallabha* i Forbindelse med Ordet *Çri* i Chálukya-Slægten jfr. § 75 Anm. 1 og i Ráshtrakúta-Slægten § 96 Anm. 2.

68. Slægtrækkens tidligere Led antager jeg derfor at have været noget anderledes, end mine Forgjængere have troet.¹⁾ Stamfaderen Jayasinha Søn bliver kaldt i Gb. Nr. 1 *Buddhavarman* og i Nr. 2 *Raṇarāga*. Det kan have været to Brødre; men det kan ogsaa blot have været forskellige Navne paa en og samme Søn. Ved Udtrykket *raṇa-vikrānta* i Nr. 1 kan der være sigtet netop til Navnet *Raṇarāga* (eller *Raṇavikrama* i Nr. 3), ligesom omvendt Udtrykkene i Nr. 2 om *Raṇarāgas* Fromhed og uophørlige Gavmildhed kunne have Hensyn til de samme religiøse Forhold, hvorpaa Navnet *Buddhavarman* hentyder. Slægtrækken har derefter ifølge Gavebrevene Nr. 1—4 været:

69. Om Datidens religiøse Forhold give disse Gavebreve ogsaa Oplysning. Vijaya (i Nr. 1) har til 63 Brahmaner af 12 Slægter, hørende til Kāṇva-Skolen af Vájasaneyin (den hvide Yajurveda) skjænket en Landsby til Udførelse af de vanlige, for de brahmanske Tros-partier fælles Offringer. Hans Fader derimod maa, at dømme efter Navnet *Buddhavarman* o: den, hvis Brynje Buddha er, have været en Buddhist.¹⁾ Vishnuvardhanas Gave (i Nr. 3) er til nogle vedakyndige Brahmaner i samme Øjemed som Vijayas, uden at man kan see til hvilken Brahman-Tro han har sluttet sig. Derimod har Brodersønnen Nágavardhana skjænket en Landsby i Goparáshṭra til Indtægt for Bodsøvere (mahávratin), for at forsyne dem med Røgelse ved Dyrkelsen af Kápáleṣvara, der er Navnet paa en Tempelgud (eller

68. ¹⁾ W. Elliot (1858, i J. R. A. S. 2 ser. I, 253) giver Rækken 1. Jayasinha, Vijayáditya; 2. Raṇarāga, Vishnuvardhana; 3. Vijayáditya II; 4. Pulakeṣin, hvori Optagelsen af Navnene Vijayáditya og Vishnuvardhana beroer paa en Misforstaaelse af Angivelsen i Yeur-Indskriften. For ham var Gb. Nr. 1 ukjendt; ligesaa for Lassen (1861, Ind. Alt. IV, 90 fig.), der først har Rækken: 1. Jayasinha, 2. Raṇarāga og 3. Pulakeṣin, og derefter antager, at det er Pulakeṣins fra andre Indskrifter kjendte Søn Kirtivarman (Fader til Satyágraya), der i Gb. Nr. 3 og 4 anføres som Fader til de deri nævnte: Vishnuvardhana, Pulakeṣin og Jayasinha. J. Dowson (1865, i J. R. A. S. 2 ser. I, 262) følger Elliot og Lassen, men udfylder Rækken ved Indskydelsen af *Buddhavarman* og *Vijayarāja* (fra Gb. Nr. 1) foran *Raṇarāga* og ved Tilføjelsen af *Jayasinha* og *Nágavardhana* efter *Pulakeṣins* to Sønner *Kirtivarman* og *Mangalíca*.

69. ¹⁾ Saavel Facsimilet som Omskriften og Oversættelsen giver Navnet saaledes.

maaske paa selve Templet) hos en egen Sekt af Çivadyrkere.²⁾ Af denne Brodersøn bliver Pulakeçin kaldt parama-máheçvara eller en Çivadyrker;³⁾ men alligevel har han skjænket Jordegods til et af hans Hofsinde opbygget Jina-Tempel,⁴⁾ som ogsaa til den derværende Jinanandin áchárya, for hvis Fødder ypperlige Fyrster bøjede sig.⁵⁾ — Kun enkelte af de anførte Steder ere gjenkjendelige.⁶⁾

70. Nærmest herefter synes Gavebrevet Nr. 5 at komme.¹⁾ Det bærer ikke noget Aarstal, men stemmer mest med Nr. 1 og 3 i Indledningens Affattelse,²⁾ og synes ogsaa efter de nævnte Personligheder at tilhøre denne Samtid. Det nævner kun to Navne, Fader og Søn. Faderen kaldes, uden Angivelse af noget særligt Navn eller Titel, blot med et almindeligt Udtryk Vallabha, hvortil der føjes, at han ved sine Dyder var Verdens Yndling (loka-vallabha). Da Hesteofferet tilskrives ham, skulde man troe, at det var Pulakeçin selv.

- ²⁾ Texten har saaledes Kápáleçvara og ikke Kápíleçvara eller Vishnu (Lassen, Ind. Alt. IV, 99). Deraf fremgaaer Tilværelsen af denne Çiva-Sekt, Kápála eller Kápálika, allerede i Begyndelsen af det sjette chr. Aarhundrede; jfr. Lassen, Ind. Alt. IV, 629. — Om Mahávratin jfr. ogsaa Böhtlingsks Ordb.
- ³⁾ Hertil er føjet, at Pulakeçin ogsaa var Çrí-Nágavardhana-pádánudhyáta (jfr. § 22 Anm. 4). Jeg ved ikke hvem denne Brodersønnens Navne Çrí-Nágavardhana er; ham selv kan det ikke være; thi han kunde ikke stille sig saa højt over sin mægtige Farbroder. Da dette Udtryk danner en Sammensætning med det følgende parama-máheçvara, formoder jeg, at der sigtes enten til en da højagtet Lærer i en Çiva-Sekt, eller maaske til selve Guden i en egen Tempel-Form (jfr. § 71).
- ⁴⁾ Udtrykkene *Jindlaya* eller *Jinendráyatana* kunne betegne et buddhistisk Tempel; men det hører dog vel snarere, som ogsaa er antaget baade af Wathen (J. R. A. S., V, 344) og Lassen (Ind. Alt. IV, 97, 756), til Jaina-Sekten, om end i en ældre Form under dens Udvikling fra Buddhismen. Jaina-Sekten fremtræder tydeligere i de omtrent 240 Aar yngre Indskrifter fra Vijayáditya og Vikramáditya Ç. 651 og 656, efter Elliots Angivelse i J. R. A. S., IV, 10 Anm. 4 og 5; jfr. nedenfor § 84.
- ⁵⁾ Der anføres i Gb. Ç. 411 følgende Lærerrække: 1. Siddhanandin, 2. hans første Discipel Chit-takáchárya med mange hundrede Lærlinge, 3. Nágadeva, berømt for Çrímat-Kákopalámnáya (Navnet er mig ubekjendt), og saa 4. dennes Discipel Jinanandin.
- ⁶⁾ I Nr. 1 Jambusára, see ovenfor § 60. — I Nr. 2 Kuhunçí-vishaya med Stæderne Alaktaka og Çrípura, see § 61 Anm. 3. — I Nr. 3 Floden Bhímarathí, en vestlig Biflod til Kíshná, som udspringer fra Sahya-Bjærgene (Lassen, Ind. Alt. I, 576, og Vishnu Pur. S. 176); Fyrstens Opholdssted synes at hedde *Kurumarathyd*. — I Nr. 4 Goparáshtra, der nævnes Mah. VI, 351, og Wilson henviser (Vishnu Pur. S. 188 Anm. 34) til Gova eller Kuva, som et gammelt Navn for Syd-Konkan. Ball G. Shastree formoder (J. Bombay B. R. A. S. II, 7), at Násik-Dalen hed saaledes paa Chálukyaernes Tid; da der er et Sagn om, at Hovedstaden for Gaoli eller Kohyrde-Kongerne havde ligget i Nærheden af Tryambakeçvara, hvor der endnu ere udstrakte Ruiner af en By og et stærkt Fort. Landsbyen hed *Balegráma* (Ind. Alt. IV, 99); Ordet *antahpátin* (beliggende i) findes ogsaa i Gb. Ç. 946, J. R. A. S. III, 265, 19. 22.
70. ¹⁾ Gavebrevet Nr. 5 samt Nr. 6 og 8 og fire andre endnu ikke offentliggjorte og tildels i Brudstykker ere opgravne i Nerúr i Sávantvári, et lille Landskab, hvis Hovedby ligger 15° 56'. 74°. De tre ere tilligemed Nr. 7 meddelte i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af G. Le Grand Jacob i J. Bombay B. R. A. S. III, 203 flg.
- ²⁾ Den almindelige Indledning ender med Ordene: Chálukyánám anvaye, i Nr. 1 og med: Chalikyánám vançe sambhúta, i Nr. 3 og 5; derimod med Ordene: Chálukyánám kulam alankarishnoh, i de øvrige Nr. 2, 4, 6, 7, 8. Jfr. om Svámi-Mahásena ovenfor § 58.

Men man kan dog ikke derved alene med Sikkerhed gjenkjende ham; thi dels viser alt Brodersønnens Gavebrev (Nr. 4), at dette Offer i Slægtens Overlevering kunde flyttes over paa en anden, og dels bliver i Nr. 5 ved denne Giverens Fader aldeles ikke nævnet nogen krigersk Daad; han berømmes kun for sin Fromhed, Lærdom og Klogskab. Der siges nemlig om ham, at han, foruden Hesteofferet, ogsaa havde fuldbyrdet store Somaofferinger og Somafester, hvorom der intet yttres i de andre Gavebreve,³⁾ og at han var kyndig i Mánava, Pitrána, Rámáyana, Bhárata og Itihása, og i Klogskab lig Brihaspati. Sønnen hedder Mangala-rája, og han har udstedt dette Gavebrev (Nr. 5), hvorved han, efter at have fastet og hædret Vishnu, skjænker en Landsby i Konkana-Syssel til en vedakyndig Brahman. Der siges om ham, dels at han var en stor Ven af Brahmaner og en Tilbeder af Vishnu (parama-bráhmánya og parama-bhágavata), og dels at han var en meget krigersk Fyrste; idet der navnlig anføres to af hans Bedrifter, nemlig først, at han havde slaæet paa Flugt Buddharája, en Søn af Çankaragana, og dernæst, at han havde fældet Svámirája, der ogsaa var en Ætling af Chálikya-Slægten og en Sejerherre i 18 Slag. Vel minder Navnet Mangalarája ogsaa om Pulakeçin, da denne, i det mindste efter den senere Tradition (i Gavebrevet fra Ç. 946), ogsaa havde en Søn Mangaliça; men desuagtet er Forbindelsen med den øvrige Del af Slægten langt fra klar og sikker, og det er ligesaa sandsynligt, at dette Gavebrev og de deri nævnte Personer i Virkeligheden ikke tilhøre Midten af det femte Çaka-Aarhundrede, men maa henføres til Midten af det følgende, hvori Chálukyaernes store Rige var opløst ved Kanyakubjas Fyrste Çiládityas Erobringer. Hertil kommer, at ogsaa Skriftens Form, der dog ikke er nogen aldeles paalidelig Vejleder, synes at pege hen til det sjette Çaka-Aarhundrede, idet den nærmest ligner den, der findes i Brevene Nr. 6 og 7 (jfr. § 73), og har et noget ældre Præg end i Gavebrevet Nr. 8 fra Ç. 627 (jfr. § 78).

71. De øvrige Mindesmærker fra dette Tidsrum angive bestemt Slægtskabsforholdet og den indbyrdes Forbindelse. De begynde alle Slægtrækken med Pulakeçin med Forbigaaelse af de ældre Led. Det ældste Aarstal findes vel først i en senere Indskrift, der er fundet i en lille Landsby 4—5 engl. Mil fra Dharvar ($15^{\circ} 28' 75^{\circ} 8'$), og som endnu kun kjendes af Elliots Omtale (J. R. A. S. IV, 9, Anm. 3). Den forkynder nemlig Fornylelsen i Kong Tribhuvana-malla-Vikramas Tid (Ç. 998—1049) af en Tempelgave (to the Sri Mula-

³⁾ Nemlig *Agnishtoma* og *Vájapeya*, to Hoveddele af Somafesten *Jyotishtoma*, *Paundarika*, et elleve Dages Somaoffer, og *Bahusuwarna*, der vel er det samme der kaldes *Bahuhiranya* eller *Dúnáça*, en Somafest paa en Dag. (Jfr. Bøhtlingks Ordbog.) Om Somafesters eller Somaofferets Betydning jfr. *Manu* XI, 7 flg. De anførte fire Navne danne den første Del af en Sættelse, hvoraf det øvrige er: *açvamedha*-*avabhitha*-*snána*-*pavitri-kita*-*çarira*, eller samme Udtryk, som (kun med en Ombytning af *çarira* for *gátra*) bruges baade i Gb. Nr. 4 og i Gb. Nr. 2, 6, 7, 8.

sthan Kali Deva temple), som tidligere var gjort af eller under **Satyáçraya**¹⁾, en Søn af **Kirtivarman**, der var Pulakeçins Søn. Aaret er tydelig angivet i Tal Ç. 488 (= A. D. 566-67); Maanedene er derimod ikke nævnet af Elliot; men da Çaka-Aaret er jævnført med den 60-aarige Cyklus' 21de Aar Sarvajit, der, regnet tilbage fra den nu gjængse Tidsbestemmelse, er A. D. 567—68, synes det at have været i Slutningen af Ç. 488, der først vil være endt efter Begyndelsen af Aaret Sarvajit i A. D. 567.

72. Næst i Alder kommer et sædvanligt Gavebrev paa to Kobbervarmer fra **Vikramáditya**, som ogsaa endnu kun kjendes af Elliots Omtale (J. R. A. S. IV, 10, Anm. 1); men det er nu i det Asiatiske Selskab i London¹⁾ og fortjente fuldstændigt at offentliggjøres, hvorved de Tvivl ville hæves, som endnu maatte kunne være om Fyrstens Plads i Slægtrækken. Elliot anfører nemlig fra Gavebrevet (S. 10 Anm. 1) blot: «deducing his genealogy from Pulakeçin, it continues» o. s. v., og efter den Fremstilling af Slægtrækken, som han har givet S. 7, hvori han imidlertid ikke har skjælnet mellem de ældre og yngre Angivelser, men navnlig fulgt de sidste, maatte man antage, at denne *Vikramáditya* var en Sønesønsøn af Satyáçraya, der var Pulakeçins Sønesøn.²⁾ Men de to fuldstændig udgivne Gavebreve (Nr. 6, 7) nævne ham udtrykkelig som Satyáçrayas Søn; hvilket jeg ogsaa troer er Tilfældet i det omtalte Gavebrev, saa meget mere, som det bedre stemmer med Elliots Angivelse af dets Datum Ç. 530 i det 16de Aar af Kongens Regjering.³⁾ Deraf fremgaaer det, at hans Forgjænger endte sin Regjering Ç. 515. Da Pulakeçin alt Ç. 411 havde gjort vidtstrakte Erobringer, indtager han med sin Søn Kirtivarman og Sønesøn Satyáçraya et Tidsløb af

71. 1) Formen SatyaSri i J. R. A. S. IV. er kun en mindre nøjagtig Gjengivelse af Satyáçraya, som Navnet ogsaa bliver skrevet i Afhandlingen i Madras Journal 1858. Denne Fyrste var Ç. 488 «reigning or residing at Kesuwalala, on the banks of the Malapahari river».

72. 1) J. R. A. S. IV, 6. Det er skrevet med Hala-Kanara Skrift. Seglet har Billedet af et Vildsvin med Sol og Maane. Jfr. det Asiatiske Selskabs Møde 16 Juli 1835, J. R. A. S. 3, III, LXXV.

2) I sin Liste over Chálukya Fyrsterne indskyder nemlig Elliot imellem Satyáçraya og Vikramáditya to Navne, Amara og Áditya, hentede fra den senere Tids Indskrifter (jfr. § 88).

3) Elliots Ord ere nemlig: «In trinsutar pancha sateshu, Saka varsha (or 530) on the eighth day of the sixteenth royal victorious year (vijaya raj samvatsara) on occasion of a solar eclipse». Det er en usædvanlig Maade at angive Tiden paa. I en senere Afhandling (Numismatic gleanings i Madras Journal 1858 Nr. VII S. 93) omtaler Elliot et Segl med Vildsvin-Billede under to andre Gavebreve. Det ene er: a grant of Satyáçraya the seventh in the list (d. e. Kirtivarman's Søn); it bears date Ç. 534 corresponding with A. D. 612. Det andet er: a grant of Vikramáditya Satyáçraya, the tenth in the list (jfr. Anm. 2). Dette andet Brevs Datum er ikke angivet, og Tidsangivelsen i det første stemmer, som det sees, ikke med det af Elliot tidligere angivne Datum for Vikramádityas Gavebrev Ç. 530; men muligvis har der indsneget sig en Unøjagtighed, og Tidsangivelsen tilhører maaske netop det Gavebrev, som var udstedt af Vikramáditya. Begge Gavebreve, omtalte i Madras Journal, tilhørte Mahendra Çánti, en Jaina Guru i Hyderábád, og vare sendte Elliot til Eftersyn af General Fraser, Resident ved Nizáms Hof.

mere end 104 Aar, som vel er noget stort, men dog ikke overskrider Sandsynlighedens Grændser⁴⁾, især dersom det har været Tilfældet, hvad et senere Sagn i Slægten (Gb. Ç. 946) fortæller, at ved Kirtivarmans Død var hans Søn Satyáçraya endnu kun et Barn, hvorfor hans Farbroder Mangaliça styrede Riget, indtil han blev voksen; thi i saa Fald kan han have haft en endog meget lang Regjeringstid, der har begyndt længe før Ç. 488.

73. Derefter komme de to offentliggjorte Gavebreve Nr. 6 og 7, begge udstedte af en Dronning til **Chandráditya**.¹⁾ De ere næsten ordlydende ens; Nr. 7 er fuldstændig, og deraf kan man udfylde det ulæselige og mangelfulde i Midten af Nr. 6, som derhos er affattet eller snarere ristet paa Kobbervarmler af en ikke meget Sanskrit-kyndig Haand.²⁾ Intet af dem bærer noget Aarstal; men det ene (Nr. 6) er dateret paa en noget ubestemt Maade i det femte Regjeringsaar, Efteraars-Jævndøgn, den anden Fuldmaanedag. I begge Breve er Nedstammelsen og Slægtskabsforholdet klart fremstillet. Chandráditya siges at være en Sønnesøn af Pulakeçin, en Sønnesøn af Kirtivarman og en Søn af Satyáçraya, samt en Broder til Vikramáditya. Af disse kaldes Oldefaderen Çri-Pulakeçi-*vallabha*, som i Gavebrevet Nr. 4, men han bærer kun den ringere Titel Mahárája³⁾, og den eneste Daad, der anføres ved ham, er Fuldbyrdselsen af Hesteofferet.

74. Bedstefaderen (i Gbe. Nr. 6 og 7), Pulakeçins Søn, Çri Kirtivarman, har ligeledes kun Titlen Mahárája, men dertil er føjet den anden *prithivi-vallabha*, og der siges særligt om ham, at han havde fæstet sit herlige Ry paa Vanavásis og de andre fjendlige Fyrster, der bleve overvundne ved hans Heltemod. Vanavási er en gammel og en endnu tilværende By i Sydindien (Br. 14° 32'), og den var maaske alt da i Kadamba-Slægten Besiddelse, saaledes som det var Tilfældet i det senere Tidsrum, hvori denne kom til at staae i et fjendtligt Forhold til Chálukya Kejserne.⁴⁾

⁴⁾ F. Ex. Christiern I. valgtes til Konge 1448, og hans to Sønnesønner, Christiern II. og Christian III., døde 1559; eller hvad der mere synes at ligne de datidige Forhold i Chálukya-Slægten, Christian III. blev valgt 1534, og hans Sønnesøn Christian IV. døde 1648.

73. ¹⁾ Deraf er Nr. 6 fundet i Sávantvári (jfr. § 70 Anm. 1) og Nr. 7 i Kochre (Kochchuraka i Gb. Nr. 7, Kuchara, ogsaa kaldet Mádhavapura i Gb. Ç. 1313, J. Bombay B. R. A. S. IV, 115, ikke langt fra Sávantvári); begge Nr. 6 og 7 ere offentliggjorte samtidig med Nr. 5 og 8 i J. Bombay. B. R. A. S. III, 203 flg.

²⁾ Nr. 6 har nemlig i Lin. 10—14: Satyáçraya - parameçvara - bhaññarakassya priyatanayo nivárita - Vikramáditya tasya .. bhrátuh çrindráditya - ... mahárájasya priya - mahishí. Nr. 7 har ogsaa i Lin. 12—16 rigtigt: Satyáçraya - parameçvarasya priyatanayo nivárita - Vikramádityas tasya .. bhrát Çri - Chandráditya - ... mahárájádhirás tasya priya-mahishí.

³⁾ Det er imidlertid ikke uden Exempler, at den sildigere Eftertid kun anvender de ringere Titler ved de tidligere Forfædre. I Gavebrevet Nr. 2, der er samtidigt med Pulakeçin selv, bærer han de højere Titler mahárájádhirája og pithivi-vallabha.

74. ¹⁾ Gavebrevets Udtryk er Vanavásy - ádi - para - nipati, der er blevet misforstaaet i Oversættelsen. Om

75. Kirtivarmans Søn, Faderen til Giverindens Husbonde, hedder (i Nr. 6 og 7) med Navn og Titler: Satyáçraya çri prithiví-vallabha mahárájádhirája parameçvara,¹⁾ hvortil det ene Gavebrev (Nr. 6) endnu føjer *bhattáraka*, der her forekommer for første Gang i denne Slægt, og det endda i den simple Form. Der anføres kun en Daad af Satyáçraya, nemlig at han har vundet sin anden Titel af parameçvara ved Sejeren over hele Nordlandets Fyrste Çri-Harshavardhana; men dette er aabenbart den selv samme Sejer, som hans Bedstefader Pulakeçin har vundet over Nordlandets Fyrste Çri-Harsha, efter hvad hans Brodersøn meddeler i sit Gavebrev Nr. 4, tildels med de samme Udtryk²⁾, og selve Forandringen i Navnet kan være fremkaldt derved, at Harshavardhana (Çiláditya) netop var Navnet paa den samtidige Fyrste i Kanyakubja, der den Gang alt ved sin Vaabenlykke havde bøjet Indiens Fyrster i en vid Omkreds under sit Herredømme (jfr. § 77). Her haves da et andet Bevis paa, hvor ligegyldig Chálukya Slægten, skjøndt utvivlsom paa almindelig indisk Vis, var for den historiske Nøjagtighed, idet man vel bevarede de gamle Minder, men mere som Slægtens fælles Eje, uden at lægge Vægt paa Daadsmandens Personlighed. Denne Sejer synes imidlertid fra nu af at være knyttet alene til Satyáçraya; det er i det mindste Tilfældet, overensstemmende med Nr. 6 og 7, baade i Gavebrevet Nr. 8 og i Slægtens Erindring i det følgende Tidsrum.³⁾

Byens Beliggenhed jfr. Lassen i Ind. Alt. III, 185. IV, 107, Anm. 2, og V. de Saint-Martin i Mémoires par Hiouen-thsang II, 401. Pilegrimen nævner ikke dette Navn, men synes at betegne Byen med Navnet *Konkaṇa-pura*. Navnet skrives *Vanavási* saavel i Nr. 6 og 7 som i Nr. 8, saa og af *Varáhamihira* i *Bṛhat-Saṅhita* IX, 15. XIV, 12. XVI, 6; fremdeles findes i *Mahávansa* ogsaa' efter vort Haandskrift *Vanavási* XII, 4, og *Vanavása* XII, 31, XXIX, 42 (S. 71, 73 og 172 i Turnours Udgave) og Formen *Banavása* i *Montg. Martin Eastern India* II, 19. Beboerne af denne By ere sagtens de *Vanavásinah*, der ved Siden af *Kerala* nævnes *Mahábh.* II, 1173. Derimod skrives Navnet *Vanavási* i *Daçakumára-charita* S. 192, 21, og der findes et Sanskrit Værk, *Bánavási-máhátmya* i *Mackenzie Collection* I, 83. — Om *Kadamba* - Slægten jfr. *Mackenzie Coll. Indl.* S. 98 og II, 50, *W. Elliot* i *J. R. A. S.* IV, 35, *Lassen Ind. Alt.* IV, 110.

75. ¹⁾ Der har sagtens været Etikette-Hensyn, som bestemte Pladsen af Ordet *Çri*, hvor Tittlen *prithiví-vallabha* brugtes. Det er knyttet til Særnavnet ved *Çri-Pulakeçi* - p.v. (Nr. 2), *Çri-Kirtivarma* - p.v. (Nr. 6—8) og *Çri-Chandráditya* - p.v. (Nr. 6, 7). Derimod forbindes det med Tittlen ved *Çri* - p.v. - *Vishṇuvardhana* i Nr. 3, hvor det er stillet foran Særnavnet, og fremdeles baade ved selve *Satyáçraya* (Nr. 6-8) som ovenfor, og ved hans tre Ætlinge (Nr. 8), der bære hans Navn som Hædersnavn; disse hedde nemlig ogsaa *V. Satyáçraya-çri* - p.v. I Nr. 1, 4, 5 findes denne Titel, *prithiví-vallabha*, ikke. I det senere *Chálukya* Gavebrev Ç. 946 hedder den regjerende Fyrste *Çri* - p.v. *Çrímaj-Jagadekamalla*. Om Brugen af Tittlen i *Ráshtrakúta*-Slægten jfr. § 96 Anm. 2.
- ²⁾ Gavebrevet Nr. 2 har: *çrimad* - *Uttarápatha* - *adhipati* - *Çri* - *Harsha* - *parájaya* - *upalabdha* - *apara-námadheya*, hvor der sagtens er glemt et *parameçvara* eller lignende Ord; Gbe. Nr. 6 og 7 have: *samara* - *samsakta* - *sakala* - *Uttarápatha* - *ícvara* - *Çri* - *Harshavardhana* - *parájaya* - *upalabdha* - *parameçvara* - *apara-námadheya*; hermed stemmer Nr. 8, der kun i Stedet for de fire sidste Ord har det enstyedende *upátta* - *parameçvara* - *çabda*.
- ³⁾ Som i Gb. Ç. 946, der har ganske kortelig om *Satyáçraya*: *vijita* - *Harsha* - *mahánipa*.

76. Derefter nævnes i Nr. 6 og 7 Çri-Chandráditya, der kaldes pithivi-vallabha og dertil maharája i Nr. 6, men maharájádhirája i Nr. 7. Om ham siges der: Satyáçrayas Søn (er) den, som, efter at have sejret over fjendlige Fyrster i hver Verdenskant og naaet sin egen Slægts Kongelykke, ved sin Stilling som parameçvara fjærnede Vikramáditya, (nemlig) dennes ældste Broder, Çri Chandráditya.¹⁾ Dette er en haard Ordføjning, men dens Mening er dog klar, nemlig at Vikramáditya, skjøndt den yngre, først har fulgt efter Faderen paa Tronen, hvorpaa han, ifølge det af Elliot omtalte Gavebrev Ç. 530, har siddet mindst 16 Aar, og at han derefter er blevet fortrængt af den ældre Broder. Om denne Chandráditya vides intet mere. Begge Gavebreve (Nr. 6 og 7) ere udstedte af hans kjære mahishi, indviede Dronning, der bærer Titel vijaya-bhaññáriká²⁾ i Nr. 6 og vijaya-mahádevi i Nr. 7, uden at hendes Særnavn angives, med mindre det skulde indeholdes i de fire utydelige Skrifttegn, som i Nr. 7 Lin. 18 følge efter hendes Titel, og som jeg ligesaa lidt som Udgiveren med Sikkerhed kan tyde, skjøndt jeg formoder, at man muligvis vil finde deri ikke et Særnavn, men en anden Titel, paññádevi eller snarere paññádevi o: Dronningen med Diademet, den fornemste Dronning.³⁾ Hendes Gaver ere skjænkede til to Brahmaner, der begge tilhørte Vatsas Æt. Hendes Øjemed er det sædvanlige bahu-punyártham, at vinde gode Gjærnings Løn og Lykke.⁴⁾

77. Paa denne Tid var Kanyakubjas Herre, Harshavardhana Çiláditya, den mægtigste Hersker i Indien, som det fremgaaer af de Efterretninger, der ere meddelte af Hjun-

76. ¹⁾ Çri Chandráditya er vistnok en Fejlskrift i Nr. 6, som Udgiveren alt har antaget. Nr. 7 er her aldeles fuldstændig, og det mangelfulde i Nr. 6, Lin. 12—13: diçi ji prápya nama (?) nivárita-V. svarer ifølge de tydelige Spor til: diçi diçi jitva svavañçajám laxmím prápya cha parameçvaratayá nivárita-V. i Nr. 7 Lin. 14—15. Den hullede Plads er derhos altfor lille til, at der kan have staaet noget nyt Led imellem Satyáçraya og Chandráditya, som Lassen (Ind. Alt. IV, 92) har troet i Tillid til den senere Tradition.

²⁾ Dronningen synes at have kunnet føre Titlen bhaññáriká, selv om Manden ikke var bhaññárika. Saaledes som her i Gavebrevet Nr. 6, er det ogsaa Tilfældet paa det Segl fra en senere Tid, der er fundet i Assurghur (21° 28'. 76° 23') og meddelt af Chr. Wilkens i J. R. A. S. III, 377. De her først nævnte tre Dronninger, Jayasváminí, Harshaguptá og Umáguptá, have Titlen bhaññáriká-devi, medens deres Mænd, Harivarman, Ádityavarman og Íçvaravarman, blot kaldes Çri-maharája. En noget højere Titel har den fjerde Dronning Harshini, der er bhaññáriká-mahádevi, og hendes Mand, Çri-Íçánavarman, der er maharájádhirája, ligesom deres Søn Çri-Çarvarman, Seglets Ejermand og en Çivadyrker (parama-máheçvara); ellers gives der ingen Oplysning om denne Fyrsteslægts Tid og Land. (Jfr. Ind. Alt. III, 826. 870).

³⁾ Om de fem Arter af pañña, det gyldne Pandebaand for Konger, Dronninger, Tronfølgere, Hærførere, og som Ærestegn jfr. Varáha-mihira i Bihat Sanh. Kap. 49.

⁴⁾ Skjøndt Udtrykket punyártham forekommer ofte i Gavebreve med almindelig Betydning, kunde der dog maaske her været sigtet til den særlige Betydning af punya og punyaka som den Ceremoni, en Hustru udførte for at bevare Mandens Kjærlighed og faae en Søn, samt de derved skjænkede Gaver (jfr. Bøhtlingsks Ordbog).

thsang (jfr. § 46). Paa sine Rejser i Indien havde han lagt Vejen over Káncí til Konkana-pura og var derfra ved A. D. 640 (= Ç. 562) gaaet mod Nord gennem Mahratter-Landet. Dette Land synes nærmest at have været Chálukya Slægtens Hjemland, hvorvel dette dog intetsteds udtrykkeligt siges. Mahratter-Folket skildres af Hjunthsang som meget krigersk og som højlig hengivent sin Fyrste; han var af Krigerkasten og hed Pulakeçin¹⁾, en Navne altsaa til den tidligere berømte Konge; men om ham findes der ellers intet i de hidtil kjendte indiske Kilder. Som Bevis paa Folkets Krigerdygtighed anfører Hjunthsang, at det var det eneste Folk, der ikke havde bøjet sig under den store Konge Çiláditya, som havde ført sine sejrrige Vaaben fra Øst til Vest; men skjøndt han selv for at tugte det oftere havde sat sig i Spidsen for alle fem Indiers Hære, havde han dog ikke faaet Bugt med dets Modstand.²⁾ Men det var dog en Følge af Çiládityas udbredte Magt, at Chálukya-Slægten Rige var blevet opløst og dens Herredømme betydelig indskrænket, og ikke blot paa den Tid Pilegrimmens gennemvandrede Landet, men sagtens saa længe Çiláditya levede. Han døde A. D. 650 (= Ç. 572), og Chálukya-Slægten gjenvandt da efterhaanden i det mindste en stor Del af sit gamle Herredømme.

78. Til denne følgende Tid hører Gavebrevet Nr. 8, der er udstedt af Kejser Vijayáditya Ç. 627 i hans 10de Regjeringsaar og skrevet af en af hans fornemste Mini-stre.¹⁾ Det er offentliggjort i J. Bombay B. R. A. S. III, 210, og der nævnes sammesteds ogsaa et andet Gavebrev udstedt af samme Kejser Ç. 622 i hans femte Aar; hvorhos Elliot har meddelt (J. R. A. S. IV, S. 10 Anm. 4) korte Uddrag af en Tempelindskrift fra Ç. 651 hans 34te Aar; disse Angivelser vise, at hans Regjering har begyndt Ç. 618. Det udgivne Gavebrev Ç. 627 (Nr. 8) er paa nogle Steder mangelfuldt og hullet, og det bærer ogsaa Spor af Kejtethed i Affattelsen, men det er desuagtet i det hele tydeligt.²⁾ Efter den almindelige Indledning begynder Slægtrækken med Pulakeçin, med Udelukkelse af de ældre Led, saa

77. ¹⁾ Han kaldes paa chinesisisk Pu-lo-ki-she, som Stanislas Julien gjengiver Pulakeça; men han har dog vistnok været en Navne af den ældre berømte Konge.

²⁾ Lassen (Ind. Alt. III, 515) antager, at den her nævnte Çiláditya var den ogsaa af Pilegrimmens omtalte Konge i Málava. Men hans Ord: *aujourd'hui le grand roi Çiláditya porte de l'est à l'ouest ses armes victorieuses* o. s. v., vise hen til hans samtidige, Kongen i Kanyakubja. Málavas Konge derimod var død længe før Pilegrimmens Komme til dette Land, jfr. § 51 Anm. 4.

78. ¹⁾ Brevet ender med: *Mahásándhivigrahika-Niravadya-Punya-vallabhena likhitam idam çásanam.*

²⁾ Det begynder Affattelsen af Slægtrækken saaledes: *Pulakeçi - mahárájasya súnuh (Lin. 6) Kírtivarma - mahárájas; tasyátmajas (Lin. 8);* men saa er Affatteren faldet ud af Sammenhængen, og derefter følge ikke Nævneformer, men flere Ejeformer, der forbindes med *prájña-tanayasya (Lin. 10)* og *priya-súnoh (Lin. 15)*, og som afhænge af *priyátmajah (Lin. 18)*; Meningen er dog klar. Derimod er Linien 23 aldeles ulæselig og den følgende tildels uforstaaelig. — I øvrigt ere de faa Ord, der ere læselige i Gb. Ç. 622, stemmende med det udgivne Gb. Ç. 627 Lin. 1—31, efter hvad der siges i J. Bombay B. R. A. S. III, 210.

nævnes hans Søn Kírtivarman og derefter dennes Søn Satyáçraya, der alle tre skildres paa samme Maade og næsten med de samme Udtryk, som i Nr. 6 og 7. Umiddelbart derefter følge de tre næste Led, Søn efter Fader, nemlig Satyáçrayas Søn Vikramáditya, saa Vinayáditya og tilsidst Vijayáditya, Gavebrevets Udsteder. Derimod nævnes ikke Chandráditya og den yngre Pulakeçin, ejheller bliver der overhovedet anført noget, som tyder hen paa andres Besiddelse af Regjeringen; hvad der dog kan finde sin Forklaring deri, at man her kun havde til Hensigt at fremstille Slægtens Nedstammelse, men ikke den virkelige Rækkefølge af Herskerne.

79. Den første i de tre sidste Led, **Vikramáditya**, bliver her, ligesom i Gbe. Nr. 6 og 7, kaldt Satyáçrayas Søn (han kaldes dennes kloge Søn). Der fortælles (i Nr. 8) først om ham, at han ved sin fortrinlige Hest Chitrakantha holdt alle Angribere borte; men dette er det tredie af de særlige Træk, som to Aarhundreder i Forvejen fortaltes om Pulakeçin af hans Samtid, og som nu i Efterslægtens Erindring ogsaa er gaaet i Arv til en af hans Ællinge.¹⁾ Derhos siges der om ham, at han var sejerrig i Syden (Lin. 19), og navnlig anføres der, at han ved sin Magts Tordenkile havde knust Pándya, Chola, Kerala og ...²⁾, og at Káncí-Herren, der ikke havde bøjet sig for nogen anden, hyldede ham som Lehns-herre. Det sydlige Indien, som forud var vundet af Pulakeçin, har altsaa nu maattet vindes paa ny for Slægten, og dette tyder hen paa, at de sydlige Lehnsfyrster have benyttet Udvidelsen af Harshavardhanas Erobringer mod Nord og den deraf følgende Indskrænkning af Chálukya Slægtens Magt, til ogsaa at frigjøre sig for dens Herredømme. Deres Under-tvingelse paa ny synes først at være foregaaet efter Hjunthsangs Besøg i Káncí ved Aar Ç. 562 og navnlig efter Harshavardhanas Død Ç. 572, da Slægten derved under de følgende Uroligheder maa have faaet et større Raaderum til igjen at udvide sig.

80. Æren for Sejerstoget mod Syd synes at tilkomme Sønnen **Vinayáditya**; thi der siges om ham: efter at have overvældet den mægtige Káncí-Herres Styrke ifølge Faderens Bud¹⁾, saaledes som Taraka-Fjenden havde overvældet Daitya-Styrken paa Induçekharas Bud, gjorde han skatskyldig Overherrerne (adhipa) over Kamara, Párasika, Sinhatta og andre

79. ¹⁾ Jfr. § 63. Pulakeçins Hesteoffer blev tillagt hans Fader Kírtivarman (§ 66), og hans Sejer over Çri Harsha blev overført paa hans Sønnesøn Satyáçraya (§ 75).

²⁾ Lin. 12 er mangelfuld; *Pándya* er tydelig; *Chola* synes at være gjenkjendelig; af det følgende er kun tilbage *Kera* (= Kerala), derefter et Hul. Elliot har i sin Indskrift Ç. 651 (J. R. A. S. IV, 10) fundet: Pándya, Chola, Kerala og *Kadamba-kula* eller den Krigerslægt, der havde hjemme i Vanavási, og hvis Navn her vil være nævnet for første Gang; jfr. § 74 Anm. 1.

80. ¹⁾ Hullet i Lin. 14 troer jeg nemlig kan udfyldes til: pitur ájñánuvittáv, Induçekharasya.

Øer. Af denne Angivelse synes nemlig den første Del netop at sigte til den Kamp, der nødte Káncí-Herren til at bøje sig for Faderen Vikramáditya og at erkjende ham som sin Lehnsherre. Den anden Del bør vel henføres til Sønnens egen Regjeringstid; de anførte Navne ere dog noget tvivlsomme, skjøndt de efter den Forbindelse, hvori de nævnes, alle synes at maatte søges i og ved Sydindien. Efter hvad Elliot (S. 10) har anført fra det tilsvarende Sted i Tempelindskriften Ç. 651, bliver Sinhala-dvîpa nævnet deri,²⁾ og det er da klart, at Textens Sinhátta enten er en Fejlskrift derfor eller en anden Form deraf, som alt Udgiveren har antaget.³⁾ Det er vel ogsaa rigtigt med ham at antage, at Kamara ligeledes er en Fejlskrift for Kumára eller Kumári, Navnet paa Indiens Sydspids, Arabernes Komár.⁴⁾ Det tredje Navn Párasíka betyder Persere; men efter den Plads, hvorpaa det staaer, er det ikke rimeligt, at der derved er ment selve Persien, saa meget mindre som dette Land paa Vinayádityas Tid var fuldstændig erobret af Araberne, der ogsaa vare trængte frem henimod Indiens Grændser; og deres Optræden lige overfor Hedninge var altfor aaben og udpræget til, at nogensomhelst Hofskjald deri kunde finde noget Tegn paa Underdanighed. Men i selve Indiens sydligste Del levede da alt en fremmed Befolkning af Thomas-Kristne, der dannede egne store og selvstændige Samfund. Hvorvel disse synes fra gammel Tid at have

²⁾ Af Tempelindskriften Ç. 651 anfører Elliot (S. 10) om Vinayáditya: «Who churned the lords of Kanchi, and of Singala Dwipa, as the son of Siva destroyed Taraka». — Om Formen Sinhátta jfr. § 22 Anm.

³⁾ I Káncípura traf Hjunthsang ved A. D. 640 (og snarere noget før) nogle Gejstlige fra Ceylon, som paa Grund af Hungersnød og indre Uroligheder havde forladt Øen, hvor Kongen nylig var død. (Histoire de la vie &c. S. 192). Efter den singalesiske Krønike døde Agrabodhi efter 34½ Aars Regjering A. D. 623 og hans Svingersøn Agrabodhi 633; mod dennes Broder og Efterfølger krigede Bhumyamangala af en anden Slægt og tog Riget 633; han fremmede Buddhismen, men blev dræbt 639. Hans Efterfølger Abhayaçíghraka var dog ogsaa en from Buddhist, der istandsatte de ødelagte Templer og forviste til Jambudvîpa 100 onde Præster. Hans Efterfølger Sanghabodhi fulgte sin Forgjængers Fodspor, men blev 648 slaaet efter 6 Maaneders Regjering og flygtede til Jambudvîpa, hvorfra han vendte tilbage 649 med en Hær af Malabarere og gjenvandt dermed sin Magt. Han mistede ved et Oprør 665 Tronen, som et Medlem af Keralas Kongehus Dalapriyatishya satte sig i Besiddelse af indtil 677, da han forjoges af den forrige Konges Broder Káçyapa; men alt 693 blev atter en fremmed Kerala, en Søn af den foregaaende med samme Navn, Øens Konge indtil A. D. 702 (jfr. Lassen, Ind. Alt. IV, 295 og Mahávansa hos Upham I, 243). I disse Aar maatte man da søge Vinayádityas Indblanding i Øens Forhold, der havde fundet Sted før Ç. 618 o: A. D. 696. Den singalesiske Chronologi er endnu lang Tid derefter usikker. To Tidsbestemmelser, som anføres af James de Alwis i hans Udgave af Sidath Sangarawa, Colombo 1852, stemme ikke med Kongelisten meddelt af Turnour (Mahávansa, Indledning. S. 67.) En Indskrift (Alwis, Indl. S. 199) er dateret Buddha Aar 1958 i Sree Prakrama-bahus 39te Aar, og et Digt Budgunálankára er dateret A. B. 2015 i Bhuvaneka-bahus 3die Aar (Alwis, Indl. S. 92, 200); men efter Turnour regjerede af disse to den første A. B. 1953—2005 og den anden 2007—14 (mellem A. D. 1410—1471). Indskriften paa Mihintalle ved Anurádhapura er dateret (Alwis, Indl. S. 34, 36) i Sree Sangabo Abayas 16de Regjeringsaar, og kan derfor ikke henføres til A. D. 262, thi den Siri Sanghabodhi, der blev Konge A. D. 246, regjerede ikkun 2 Aar til 248 (Mahávansa XXXVI, 73, S. 229).

⁴⁾ Jfr. Reinaud, Relation de voyages faits par les Arabes, 1845. I, 97.

tillagt sig Navnet Suryáni eller Syrere, kunde de vel, ligesom det senere blev Tilfældet med Zoroasters Bekjendere, være kaldte Persere af de Indfødte, da de nærmest synes at være komne fra det vestlige Persien, og da de vedligeholdt Forbindelsen med den syrisk-persiske Kirke, hvorfra de modtog deres Bisper.⁵⁾ Derhos var overhovedet paa hin Tid den hele Handel paa Ceylon og Malabar-Kysten i Persernes Hænder.⁶⁾

81. Fra Syden vendte Vinayáditya sine Vaaben mod Nord og, som der siges i Gavebrevet Nr. 8, ved at knuse det hele Nordlands Herre eller Herrer vandt han alle den højeste Herskermagts Kjendetegn.¹⁾ Det vil derfor, som før bemærket § 52, have været ved dette Tog, at Valabhi-Kejseren Dharasena blev styrtet og hans Frænde Dhruvasena indsat som Vasal af Chálukya-Kejseren før Ç. 607 (eller Val. 366). Vinayáditya har udstedt et Gavebrev Ç. 613, der endnu kun kjendes af Elliots korte Omtale²⁾, og han regjerede indtil Ç. 618. Hans Søn var **Vijayáditya**, der i sit tiende Regjeringsaar Ç. 627 har udstedt Gavebrevet Nr. 8, hvori han prises i det hele taget i meget almindelige Udtryk,³⁾ men hvori der dog særlig udhæves, dels at alle hans Fjender ved Bedstefaderens Sejer i Sydlandet vare udryddede, og dels at han selv paa Faderens Sejerstog til Nordlandet ledede Fortroppen, kjæmpede tappert og plantede sin Række Faner ved Yamuná og Gangá.⁴⁾

82. I denne Slægtrække, som Vijayádityas Gavebreve meddele, er der noget gaadefuldt.¹⁾ Satyáçrayas Søn **Vikramáditya**, der efter Gavebrevet Nr. 8 var Giverens Bedstefader, begyndte sin Regjering Ç. 515, og hans Søn, Giverens Fader, endte sin Ç. 618. Derimellem

⁵⁾ Saaledes siger Kosmas Indicopleustes (jfr. § 32) om Ceylon, at den havde *ἐκκλησίαν τῶν ἐπιδημούντων Περσῶν χριστιανῶν, καὶ πρεσβύτερον ἀπὸ Περσίδος χειροτονούμενον*. (Montfaucon Coll. nova patrum Gr. II, 337.) — Om Thomas Kristne i Almindelighed paa Malabar jfr. Ritters Erdkunde V, 594 flg.

⁶⁾ Reinaud, *Mémoire sur l'Inde*. S. 124.

81. ¹⁾ Brevets Ord ere: sakala-Uttarápatha-nátha-mathana-upárjita-pádhidhvaj'-ádi-samasta-páramaiçvarya-chihna. Jfr. § 62 Anm. 3.

²⁾ Madras Journ. of the Lit. Soc. 1858 Nr. VII S. 93. Gavebrevet tilhørte en Privatmand i Distriktet Kurnool uden nærmere Betegnelse.

³⁾ Blandt andet bliver han sammenlignet med Eventyrhelten Vatsa-Kongen (jfr. § 95 Anm. 2), som Hjunthsang alt tidligere har omtalt, idet han nemlig i Kauçámbí saa en Billedstøtte af Buddha, som Udayana havde ladet gjøre, og som undertiden gjorde Mirakler. (*Mémoires* I, 283.) Sagnkredsen om Udayana omtales ogsaa og det end tidligere i Dramaet *Mirchhakatika* (Stenzlers Udg. S. 67) og af Kálidása i *Meghadúta* Vers 32.

⁴⁾ De utydelige Ord i Linie 20, der i Omskriften ere gjengivne ávadháham vyáharam, formoder jeg nemlig, burde læses átavikam vyápáram. Hele Sætningen er da: Uttarápatha-vijigishor guror agrata áv. vyá. ácharan.

82. ¹⁾ Den af Elliot omtalte Indskrift Ç. 651 synes kun at gaae tilbage til Bedstefaderen; han siger nemlig: «the genealogy is given thus: Vijayáditya, son of Vinayáditya, son of Vikramáditya, Satya Sri». J. R. A. S. IV, 10, Anm.

er saaledes et Tidsrum af 103 Aar, der synes vel langt for ikkun to Slægtleds, Faders og Søns Regjering og Liv, og man fristes derfor til at troe, at der under Slægtens indbyrdes Kamp og midlertidige Svækkelse alt da var kommet et Brud i Slægtens Tradition, saaledes som det senere blev Tilfældet²⁾, og at man saa havde forenet til en de to Navner, nemlig *Vikramáditya*, Satyáçrayas Søn, der begyndte Regjeringen Ç. 515, levede Ç. 530 og senere fortrængtes af sin ældre Broder, og den anden *Vikramáditya*, der var Vijayádityas Bedstefader og begyndte at gjenvinde Slægtens Overherredømme. Imidlertid er det ikke ganske umuligt, at Slægtskabsforholdet virkelig har været saaledes, som det fremstilles. Vikramáditya var en yngre Søn; han kan netop ved Faderens Valg være foretrukken for den ældre, have tiltraadt Regjeringen i Ç. 515 i en meget ung Alder endog som Barn³⁾, og derfor, skjøndt han efter mindst 16 Aars Regjering fortrængtes af sin ældre Broder, kunde han dog nok i sin Alderdom have gjenvundet sin Ungdoms Trone og endnu længe efter Ç. 572 (Çiládityas Dødsaar) seet sin Søn kjæmpe og sejre i Sydlandet; og denne Søn, Vinayáditya, kunde fremdeles i en noget fremrykket Alder have foretaget sig sit Nordlandstog, medens hans egen Søn Vijayáditya endnu var en Yngling.⁴⁾ Det kan derhos mærkes, hvad den arabiske Kjøbmand Suleiman har fortalt, at de indiske Kejsere ofte regjerede 50 Aar;⁵⁾ thi dette passer vel ikke til Forholdene i det følgende Kejsarhus, under hvilket han besøgte Indien; men det kan have været et gammelt Minde, netop om disse Chálukya-Fyrster.

83. Satyáçrayas Navn og Titler optoges af hans tre Efterfølgere, Vikramáditya, Vinayáditya og Vijayáditya; de kaldte sig alle enslydende, med Undtagelse af Særnavnet, V. satyáçraya çrí-prthiví-vallábha mahárája-adhirája parameçvara bhattáraka, hvoraf dog Titlen bhattáraka kun i Gb. Nr. 6 bliver tillagt den foregaaende Fyrste Satyáçraya. Ingen af den ældre Chálukya Slægt har saaledes baaret den end højere Kejsertitel paramabhattáraka, der dog alt anvendtes under Guptaerne og som bliver brugt af alle Herskere fra den første

²⁾ Som det fremgaaer af Gb. Ç. 946. Jfr. § 88.

³⁾ Dette maatte have været i Barndomsaarene, hvis det skulde vise sig, at Vinayáditya først blev Kejsers Ç. 602 (A. D. 680), saaledes som W. Elliot (Madras J. 1858, VII, 81, og J. R. A. S. 2 ser., I, 253) angiver, men uden at nævne sin Kilde, der dog maaske er det i Ç. 613 udstedte Gavebrev; thi i saa Fald er der alene imellem Ç. 515 og 602, Vikramádityas Tronbestigelse og Død, 87 Aar, og han maatte da have opnaaet en Levealder af en 90 Aar, med mindre der havde været en Mellemgjering imellem hans Død og Sønnens Tronbestigelse, hvortil der imidlertid ikke findes nogetsomhelst Spor, hverken i de ældre Aktstykker eller i den følgende Tids Tradition.

⁴⁾ Under den Forudsætning, at Vikramáditya levede indtil Ç. 602 og opnaaede en Alder af en 90 Aar, kunde man, gaaende ud fra de i de kjendte Gavebreve angivne Aarstal, tænke sig Forholdene omtrent saaledes: 1. Vikramáditya, født Ç. 510, Kejsers Ç. 515, fortrængt efter Ç. 530, atter Kejsers og sejrende i Sydlandet efter Ç. 572 og indtil Ç. 602. — 2. Vinayáditya, født Ç. 550, Kejsers Ç. 602, hans Nordlandstog før Ç. 607, død Ç. 618. — 3. Vijayáditya, født Ç. 585, Kejsers Ç. 618, død Ç. 655.

⁵⁾ Reinaud, Relation des voyages. I, 25. Jfr. § 113.

til den sidste af Ráshtarakúta Kejserhuset og derpaa efter dettes Fald (Ç. 895) ogsaa af Chálukyaerne i det andet Tidsrum af deres Magt og Højhed. — Vijayáditya regjerede indtil Ç. 655 og fulgtes da af sin Søn Vikramáditya, der i en Tempelindskrift nævner Ç. 656 som sit andet Regjeringsaar. Ved Gb. Ç. 627 har Vijayáditya skjænket Jordegods til otte Brahmaner kyndige i Veder og Vedánger,¹⁾ hvorimod de to Indskrifter Ç. 651 og 656 fra ham og hans Søn, der efter Elliots Vidnesbyrd findes i det samme Jaina Tempel,²⁾ omtale Gaver til Jaina Præster og Templer. Dette kan ikke, saaledes som Pulakeçins tidligere Gave, udlægges blot som Bevis paa disse Fyrsters almindelige Tolerance; thi i Vijayádityas Indskrift siges der, at han havde *Niravidya Pandit yatipati* til Guru.³⁾ Dette viser derfor hen til et i Mellemtiden foregaaet Trosskifte, der muligvis ogsaa kan have medvirket til denne Slægts kort derpaa følgende Fald.

84. I den sidste Del af det ældre Chálukya Tidsrum var der flere Berøringer med China ifølge chinesiske Beretninger. Efter hvad Matuanlin fortæller¹⁾, kom i Aaret 668 (Ç. 590) de fem Indiers Konger for at vise Chinas Kejser deres Hyldest. I Aarene 713-14 (Ç. 635-36 under Vijayáditya) kom der tre Gange Sendebud fra Midt-Indien og en Gang fra Syd-Indien med Foræringer, for at bede Kejseren om Hjælp mod Ta-shi (Araberne) og Tufan (Tibetanerne) og om et Hædersnavn for deres Hær.²⁾ Det var netop paa den Tid, at Araberne efter en kort Hvile paa ny trængte frem i Indiens Vestlande under Anførsel af Muhammed, Kassims Søn, der erobrede Sindh A. D. 712 og derpaa indtog Multan. Kort efter blev han ved Khalifen Valids Død 715 kaldt tilbage og dræbt, og Muselmændene gjorde da ingen videre Fremskridt indtil det 10de Aarhundrede, skjøndt der foretoges enkelte

83. ¹⁾ De vare to Brahmaner af Bharadvájas Æt, og de andre sex tilhørte Slægterne Kauçika, Kauçdinya, Maudgalya, Átreya, Káçyapa og Vatsa. Navnene paa de syv Brahmaner ende paa svámin; men den sidste eller Vatsas Ætling hedder Rásavarman, jfr. § 43 Anm. 1.

²⁾ I eller ved Lakhmeçvar, hvis gamle Navn var Pulika-nagara. Elliot S. 10, Anm. 4—5. Lakhmeçvar 75° 30'. 15° 11'.

³⁾ Som Elliot alt har bemærket, »from which it appears, that the guru was a Jain, *Yati* being the distinctive title of that priesthood (S. 18 Anm.).

84. ¹⁾ Uddrag meddelt af Stanislas Julien i Journ. Asiat. Paris 1847. X, 111.

²⁾ Men strax efter hedder det (S. 111): »vers la fin de la période Khien-youen (668—670), la Chine ayant perdu le pays de Ho-long, les rois de l'Inde cessèrent dès lors de venir à la cour». — En anden chinesisk Beretning, meddelt af G. Pauthier i Journ. Asiat. 1839. VIII, 383 fig., nævner end flere Gesandtskaber til Chinas Kejser, der angives som sendte dels fra alle fem Indier, dels fra de enkelte Hoveddele, i Tiden A. D. 667—731 (Ç. 589—653), nemlig: fra de fem Indier A. D. 667, 692, 731; — fra Midt-Indien A. D. 717, 720, 725, 730; — fra Vest-Indien A. D. 714, 715; — fra Syd-Indien A. D. 672, 710, 711, 713, 720. — Ved Aar 692 (Ç. 614) kaldes (S. 405) Kongen over Syd-Indien *Tche-lou-khi-pa-lo*, der synes at indeholde Chálukya-Navnet. Vest-Indiens Konge hed da *Çúdditya* (jfr. § 53), Nord-Indiens skrives *Na-na*, Øst-Indiens *Mo-lo-pa-mo*, og Midt-Indiens *Ti-mo-si-na* og ved Aar 731 (Ç. 653) *I-cha-fon-mo* (S. 411).

Strejftog i den nærmest følgende Tid, saaledes som i A. D. 725 (Ç. 647 i Vijayádityas Tid), da et muselmansk Hærkorps endog trængte frem til Ujjayiní i Málava.³⁾

85. Med Gavebrevet Ç. 656 standse de ældre Vidnesbyrd om Chálukya Slægten, hvis sidste Kejser var Vikramáditya (¿ 83) eller maaske hans Søn Kírtivarman, som den følgende Tids Mindesmærker synes at antyde. Den fortrængtes af Ráshtrakúta-Slægten, hvis første Kejser Dantidurga (¿ 93) alt Ç. 675 som Kejser har udstedt et Gavebrev. Der forløb saa mere end to Aarhundreder, hvorfra ingen samtidige Minder haves fra Chálukya Slægten, men hvori den synes at have indtaget en ringe og underordnet Stilling, indtil Tailapa blev Slægtens Hoved Ç. 895 og gjenvandt i Sydindien det tidligere Overherredømme, som hans Ætlinge nu hævdede i andre to Aarhundreder. Fra dette andet Tidsrum af Højhed og Magt haves der mange Mindesmærker fra og om dets Fyrster. Af disse ere tvende offentliggjorte, som tillige give en Udsigt over Slægtens Historie lige fra den fjærreste Oldtid; men denne Udsigt strider hyppigt mod de ældre Kilders Angivelser og viser derfor kun, hvor meget Slægtens Tradition udartede under dens Vanmagts Tid. Det ene af disse Mindesmærker er et sædvanligt Gavebrev, udstedt Ç. 946 af Jagadekamalla;¹⁾ det andet er en Tempelindskrift i Yeur i Nizáms Stat, hvis nøjagtige Affattelsestid ikke er angivet; men den omhandler Gaver til Templet af Tribhuvanamalla, der regjerede Ç. 998—1049, og af denne Indskrift har Elliot meddelt udførlige Uddrag i Journ. R. A. S. IV, 38 flg. Begge disse Mindesmærker, og navnlig det sidste, have dannet Grundlaget for Fremstillingen af Slægtens Historie saavel hos Elliot som hos Lassen, men med Urette, og de maa derfor nærmere omtales her. Tempelindskriften erklærer selv, at dens Slægtliste er givet efter et Gavebrev paa Kobbretavler, og de meddelte Uddrag stemme, saa vidt man kan see, i den Grad med Gavebrevet Ç. 946, saa langt dette gaaer, at dette for saa vidt kan betragtes som Kilden til hin.²⁾

86. Chálukya Slægten fremtræder nu med flere Tegn paa Gudernes Naade; foruden det af Vishnu skjænkede Vildsvinemærke har Kauçikí (Durgá) givet den hvide Solskjærm og andre Tegn paa Herskermagten, og Kártikeya en Paafuglehale og Spydfane; saa at Slægten i Mellemtiden synes ganske at have vendt sig til det Çivaiske Trosparti.¹⁾ Om Slægten i

³⁾ Reinaud, Mémoire sur l'Inde S. 192.

85. ¹⁾ Gavebrevet er fundet i Fortet Marich 16° 51'. 74° 47' og meddelt i Omskrift og med Oversættelse i Udtog af W. H. Wathen 1836 i J. R. A. S. III, 258.

²⁾ I Gavebrevets Vers 3, der udtaler en Velsignelse over Datidens Konge Jagadekamalla, har Tempelindskriften indsat sin Konges Navn Tribhuvanamalla.

86. ¹⁾ Jagadekamallas Trosbekjendelse fremgaaer ikke tydeligt af Gavebrevet Ç. 946, da hans Gave er skjænket til en vedakyndig Brahman af bahvicha-çákhá, uden nærmere Angivelse af dens Øjemed. Om hans

Almindelighed siges der, at der i den fremstod herlige Konger, der vare en Tilflugt for hele Verdenen, som Vishṇuvaradhana, Vijayáditya og andre. Disse Navne kjendes ogsaa fra de ældre Gavebreve, og skjøndt det ene, Vishṇuvaradhana (Pulakeçins Broder), ikke forekommer i den senere Tids Slægtrække, er det dog klart, at begge Navne her kun ere anførte som Exempler og ikke som tilhørende Konger, der havde regjeret i en fjærn Oldtid før Jayasinha, saaledes som det er blevet antaget.²⁾ Til den senere eller seneste Tid af Slægtens virkelige Historie, til Begyndelsen af dens andet Storheds Tidsrum hører sagtens hele den følgende Angivelse (Vers 4), at Chálukya Slægten har slugt Nalas Kongelykke³⁾, at den har overvundet Slægterne Kadamba og Kálachuri⁴⁾, samt udryddet Ráshtrakúta Slægten, skjøndt den sidst nævnte Slægt stod i de senere Chálukyaers Sagn som tilhørende ogsaa den fjærne Fortid. Dernæst hedder det: «da denne Chálukya Slægts Ætlinge, 59 i Tal, fordem vare hedengangne efter at have styret Riget i Ayodhyá, saa herskede derefter af samme Slægt 16 Fyrster over Landet i Syden.» (V. 5). Den første Del af denne Angivelse om 59 Konger er et Forsøg paa at knytte Slægten til den ældgamle, sagnhistoriske Sol-Æt i Ayodhyá, og næppe andet end Opdigtelser af genealogiske Barder, der ikke nok kunde forherlige den Slægt, som de tjente og hvis Lykke paa deres Tid var stadig voxende. Den anden Del af Angivelsen derimod angaaer den Række, som begyndte med Jayasinha, og som efter de to Kilders Fremstilling netop omfattede, foruden Formynder-Regenten Manga-

ældre Broder Vikramáditya fortælles der (Vers 38) det mærkelige Træk: varṇ'-áçramánám sthitaye sthito 'pi yaçhákaroḍ varṇa-viçeṣha-hánim, som hævdede Kaste-Forskjellen, uden at hans store Hæder led derved, som der tilføjes.

- ²⁾ Texten har: samasta-bhuvanácraya-sarvalokácraya-Vishṇuvaradhana-Vijayádity'-ádi-viçeṣhanámnám rájaratnánám udbhava-bhúmih....Chálukya-vaṇçah. — W. H. Wathen i J. R. A. S. III, 270 og Lassen i Ind. Alt. III, 656, IV, 95 sætte Navnene i Tiden før Jayasinha; Elliot og Dowson overføre dem paa Jayasinha og Raṇarága, J. R. A. S. 2 ser. I, 253, 262. I en af de senere Indskrifter bliver endnu et tredie Exempel nævnet paa lignende Maade, nemlig: «Satya Srí, lord of Ayodhya», J. R. A. S. IV, 8, Anm. — Om Vishṇuvaradhana jfr. § 107.
- ³⁾ Efter den Maade, hvorpaa Samtidens store Slægter gaae igjen i de senere Chálukyaers Sagn om Oldtiden, synes ogsaa Udtrykket Nala-laxmí at sigte til en af Samtidens Fyrster, snarere end til Sagnhelten Nala, i Landet Nishadha, hvis nøjagtige Beliggenhed er uvis (jfr. Vishnu purána S. 190 Anm. 76). Wathen nævner (J. R. A. S. V, 345) the ancient capital of Rája Nala, som han søger i Naldroog (76° 20'. 17° 52') eller Beder (77° 34'. 17° 55'). — Der er i det samme Vers et Udtryk, som er læst (men næppe rigtigt) *maurya-nirjit*, og af Wathen oversat: destroyed the sovereigns of the Maurya dynasty (o: Chandraguptas og Açokas Æt), hvorimod Elliot har: achieving conquest by their bow-strings, hvorved han har tænkt paa maurví, der dog ikke synes at kunne have staaet i dette Vers, ejheller i Vers 11, hvor Udtrykket *maurya-niryána-hetuh* er anvendt om Kírtivarman, der endvidere særlig fremhæves som Nalas og Kadambas Overvinder.
- ⁴⁾ Kadamba-Slægten havde hjemme i Vanavási (jfr. § 74 og 79 Anm. 2). Den anden Slægts Navn skrives i Gb. Ç. 946 baade Kálachuri (Vers 4) og Kálachhuri (V. 12), Former, der ere sikrede ved Versemaalet paa begge Steder. Om denne Slægt jfr. Wathen J. R. A. S. II, 382. Elliot IV, 15, 19, 32. Lassen Ind. Alt. IV, 119, og Mackenzie Coll. II, 27.

liça, 16 Konger før Tailapa, der gjenvandt den tabte Magt, hvad Elliot alt har bemærket (S. 12), og det er derfor sandsynligt, at det var paa denne Fyrstes Tid, at man har affattet den Fremstilling af Slægtens Historie, som er meddelt i Gavebrevet og gjentaget i Tempelindskriften.

87. Imellem begge Kongerækker, Oldtidens i Ayodhyá og den nærmeste Fortids, tænkte man sig et ubestemt Mellemrum; thi derefter hedder det: da Slægtens Lykke gjenem nogle Menneskealdere havde været standset af de slette, saa var det netop en Chálukya Ætling, Jayasinha-vallabha, som overvandt Ráshtrakúta Ætlingen Indra, en Søn af Kṛshṇa og Herre over 800 Elefanter, og som indebrændte 500 Fyrster og hævdede i Vejret Chálukyaernes Kongelykke.¹⁾ I de ældre Gavebreve er der aldrig Tale om denne Ráshtrakúta Slægt, og det er derfor kun en Overførelse af Datidens Forhold paa Fortiden. Kṛshṇarája var den Ráshtrakúta, der fuldendte den ældre Chálukya-Slægts Fald, og Indrarája var Navnet saavel paa hans Sønesøn som ogsaa paa hans ældre Broder, og begge Navne vare saaledes vistnok med Nag og Bitterhed fæstede til Slægtens Minder. Senere Tider kjende endnu mere til Jayasinha og hans Forfædre.²⁾ Derefter er Slægtrækken: 2. Raṇarága og dennes Søn 3. Pulakeçin i Overensstemmelse med Gb. Ç. 411, men i Modstrid med Brodersønnens Angivelse.³⁾ Derefter: 4. Sønnen Kírtivarman,⁴⁾ og saa 5. hans Broder Mangaliça, der ikke nævnes i de ældre Kilder, og som her siges kun at have overtaget Regjeringen, medens Brodersønnen var et Barn, og at have fratraadt den, da denne blev voxen.⁵⁾ Derpaa: 6. denne Brodersøn Satyáçraya (Kong Harshas Overvinder).

87. ¹⁾ Versemaalet (i Vers 7) tillader ikke her at læse pancháçat 50, som Lassen (Ind. Alt. IV, 95, Anm. 2) har troet; Tallet er desuden ligegyldigt i et Eventyr. Forresten er Læsningen i Gavebrevet af: dagdha - nipa - pancháçato muligvis urigtig, da Elliot har i Gjengivelsen af Yeur-Indskriften: he destroyed that prince (Krishna), with his army of 500 elephants. Det derpaa følgende maa læses: babhára | bhúyaç Chálukya-kula-vallabha-rája-laxmím.

²⁾ Dette var Tilfældet med den Jaina Guru i Malkheir sinhásana, der kunde give Elliot udførlige Oplysninger om Jayasinhas Forfædre og deres Nedstammelse fra Delhis Konger (J. R. A. S. IV, 6, Anm. 6). Af samme eller lignende Oprindelse er uden Tvivl den Tradition, som Elliot senere har meddelt J. R. A. S. 2 ser. I, 251; jfr. § 96.

³⁾ Pulakeçin kaldes Herre over Dhátápi- eller Vátápi-pura. Ifølge en anden Indskrift (i Barungi i Mysore) ligeledes fra det senere Tidsrum, men hvis bestemte Tid ikke er angivet, vidste man da, at Pulakeçin havde afbrændt Káncí, Cholakongens Hovedstad, og at denne da til Gjengjæld havde ødelagt Kalyána, hvorefter Pulakeçin paa sin Elefant angreb og dræbte Chola. (Elliot IV, 9). Kalyáni eller Kalyána-pura var Hovedstaden for de senere Chálukya Kejsere.

⁴⁾ Om Kírtivarman gjentages i V. 11, hvad der er sagt i V. 4 om Slægten i Almindelighed. Jfr. § 86, Anm. 3.

⁵⁾ Ved Mangaliça (og ikke ved Satyáçraya, Ind. Alt. IV, 98) omtales (V. 12) Sotog til alle Øer, idet han, som der siges, paa Skibbroer satte over Havet. Texten har: yasya nau-setu-bandhair ullanghyá-bdhim vyathita-pitaná-revatí-dvípa-lopam, hvori baade Wathen (J. R. A. S. III, 268; V, 345) og Lassen

88. Slægtfølgen er saa vidt i Overensstemmelse med de ældre Kilder; men der-
 efter viser der sig en betydelig Forskjel, nemlig:

De ældre Gavebreve:	De yngre:	
Satyáçraya.	6. Satyáçraya.	} Alle, Søn efter Fader.
Vikramáditya og Chandráditya.	7. Naçamari.	
Vinayáditya.	8. Ádityavarman.	
Vijayáditya.	9. Vikramáditya.	
Vikramáditya.	10. Vijayáditya.	
	11. Vikramáditya.	

I Stedet for Satyáçrayas to Sønner og for den Tid, da Slægtens Magt var indskrænket ved Çiládityas Herredømme, have her de to nye Navne 7. Naçamari og 8. Ádityavarman, og den derpaa følgende 9. Vikramáditya, der svarer til Vijayádityas Bedstefader i de ældre Kilder, er her blevet til hans Fader, idet Vinayáditya er udeladt og glemt, og saa ubillig kan Traditionen være; thi det var dog netop Vinayáditya, der baade som Prinds og som Kejser fornemmelig bidrog til Slægtens Gjenerhvervelse af Magten efter Çiládityas Død. Hvad der derhos siges om Fyrsterne, er næsten kun en Omskrivning af deres Navne, og den ene af dem, 7. Naçamari, synes tilmed at bære et fremmedartet Navn.¹⁾ Tillige bliver der tillagt 9. Vikramáditya (i Vers 17) et Tilnavn, *Yuddhamalla*²⁾, der er blevet opfattet som et Egennavn paa en Konge imellem 9 og 10 i Rækkefølgen, hvilket imidlertid strider mod Ordlyden i Gb. Ç. 946 og kun hidrører fra et Forsøg paa at forene de yngre Angivelser med de ældre; men alle de yngre Angivelser og Afvigelser ere uden Betydning lige overfor de ældre Kilders samtidige Beretninger; imidlertid viser dog den stedfindende Forskjel, at der i den mellemliggende Vanmagts Tid er indtraadt et endog betydeligt Brud i Slægtens Overlevering af Fortidens Minder.

89. Med Vikramádityas Gavebrev Ç. 656 standse, som før sagt, de ældre Mindes-
 mærker fra Slægten, og dens videre Skjæbne gennem den følgende Vanmagts Tid kjendes

(Ind. Alt. IV, 99) have troet, at der taltes om Æer ved Navn Revati, der ellers ere ubekjendte. Men Ordet *lopam* kan næppe være læst rigtigt; jeg formoder, at der har staaet *phalam* et Plovskær, og at der sigtes til Sagnet om Revati, hvis overnaturlige Størrelse Balaráma forkortede med sit Plovskær, forinden hun blev hans Kone (Vishnu P. 357), saa at der her kun er Tale om Sotog til og en Hærgen af Æer i Almindelighed. — Mangalíça siges derhos at have røvet Kálachhuri-Slægtens Kongelykke.

88. ¹⁾ Navnets Form er sikkert ved den Rimklang, hvormed Versets fire Halvlinier begynde: Açamari-, -divid amarí-, midam arishṭa- og Naçamari-xitipo. Elliot anfører Navnet som Amara.

²⁾ Ligefra Udstederen af Gavebrevet Ç. 946 bare alle Chálukya-Kejsere Hædersnavne, der endte sig paa Malla; de tre foregaaende Kejseres Hædersnavne kjendes endnu ikke. Malla betyder egentlig en Baxer, Bryder, og en saadan var efter den orthodoxe Opfattelse Afkommet af en af sin Kaste udstødt Kriger (Manu X, 22). Rimeligvis har Ordet i Syden havt en ædlere Betydning.

kun fra det senere Tidsrums Kilder, navnlig fra de to nævnte, Gavebrevet Ç. 946 og Yeur-Tempelindskriften. Kort Tid efter Ç. 656 tabte Slægten sin høje Stilling, enten under den nysnævnte 11. Vikramáditya, der omtales baade af de ældre og yngre Kilder, eller maaske under hans Søn 12. Kirtivarman. Om denne bruges der vel i V. 19 et utydeligt Udtryk¹⁾; men da der efter ham nævnes hans Fætter, 11. Vikramádityas Brodersøn, 13. Kirtivarman, kunde dette tyde hen til den gamle Skik, der alt indskjærpedes i Manus Lovbog (VII, 202), og som ogsaa sædvanligt blev efterfulgt²⁾, ifølge hvilken Sejerherren, i dette Tilfælde altsaa den første eller anden Ráshtrakúta Kejser, indsatte som sin Lehnsfyrste i det vundne Land en Ætling af dettes eget Kongehus. Derefter nævnes Kirtivarman's Søn, 14. Taila-bhúpa, med Tilnavn Vikramáditya, hans Søn 15. Bhímarája og dennes Søn 16. Ayyaṇárya (med et fremmedartet Navn). Han siges at have fremmet sin Slægts Lykke ved at ægte en Datter af Kṛshṇa, som ikke nøjere betegnes, men som dog gjerne kan have været Ráshtrakúta Kejseren, XIV. Kṛshṇa-rája, om det end derefter vilde have været dennes Brodersøn, der Ç. 895 faldt for hans Datters Sønneson³⁾, ligesom det da tillige vilde være klart, at der ogsaa her var skeet et Brud i Overleveringen af Slægt-rækken før Ayyaṇárya. Deres Søn var 17. Vikramáditya⁴⁾, der ægtede Vonthádevi, en Datter af Laxmaṇa-rája af Chedis Kongeslægt (Vers 24).

90. En Søn af dette Ægteskab var 18. Taila-bhúpa eller Taila-pa, med hvem der Ç. 895 begynder for Slægten et nyt Tidsrum af Højhed og Magt¹⁾, til hvis Historie

89. ¹⁾ Texten har nemlig: yena Chálukya-rájya-çrír *uttardiyiny* abhúd bhuvi, hvis Betydning maa gjættes. Der kunde maaske være ment, at Slægtens Lykke da igjen var tiltagende, og derved sigtet til nye Kampe enten paa en Tid, da der synes at have været en indbyrdes Strid i Ráshtrakúta-Slægten (jfr. § 97), eller ogsaa under den anden Kejser af denne Slægt, Kṛshṇarája, som imidlertid fuldendte Chálukya-Husets Fald efter Ç. 675 (jfr. § 95), og det kan da have været denne Kṛshṇarája, som indsatte 13. Kirtivarman til Underkonge.

²⁾ Dette blev ogsaa bemærket af Araberen Suleiman, der besøgte Indien før Ç. 773 under Ráshtrakúta-Huset. Reinaud, Relation des voyages. I, 52.

³⁾ Jfr. § 110. Kṛshṇarája døde flere Aar efter Ç. 855 og fulgtes først af sin Broder og saa af en Brodersøn. Under den angivne Forudsætning kunde Slægttavlen have været:

De tre Brødre: Kṛshnarája [født Ç. 815?], Gyoṭika, Nirupama.

Datter [f. 835?].

Kakkala

Ç. 894.

Vikramáditya [f. 850?].

Tailapa [f. Ç. 870?] Kejser fra Ç. 895.

⁴⁾ Vijayáditya hos Elliot (S. 7 og 40) er en Fejl læsning, der gaaer igjen i J. R. A. S. 2 ser. I, 253 og Ind. Alt. IV, 969 (Vinayáditya).

90. ¹⁾ Han prises derfor højlig. Der siges (V. 25), at hans Moder Vonthádevi fødte ham for Faderen, ligesom Devaki fødte Vásudeva for Vasudeva, og Umá fødte Guha for Çiva. Verset er noget misforstaaet i Ind. Alt. IV, 970, hvor der kun bør læses Tailabhúpa II. fra Ç. 895.

W. Elliot i sin ofte nævnte Afhandling, lille af Omfang, men fyldig i Indhold, endnu har givet de vigtigste Bidrag, ved Siden af de to omhandlede Aktstykker og et Gavebrev Ç. 930 udstedt af en Lehnsfyrste under Satyáçraya, den anden Chálukya Kejser i dette nye Tidsrum (jfr. § 102, Anm. 1). — I den Tid, der forløb mellem Vikramáditya og Tailapa, eller fra kort efter Ç. 656 og indtil Ç. 895, har Chálukya Slægten dog en Gang, skjönt uheldigt, kjæmpet med det regjerende Kejserhus under VII. Amoghavarsha, der regjerede fra Ç. 752 og i det mindste til Ç. 799 (jfr. § 105). Men ellers synes den at have indtaget en ringe Stilling som stedlige Høvdinge og Vasaller, uden Betydning for Indiens almindelige Historie. Den hele Tid af Chálukya Slægtens Vanmagt optoges og udfyldtes af Ráshtrakúta Slægten.

Ráshtrakúta-Slægten.

91. Dette var en Krigerslægt, vistnok af nyere Oprindelse, men som dog i det mindste i en senere Tid henregnedes sig til den store Yádava-Æt, som havde sit mythiske Udspring fra Maanen. Fra denne Slægt kjendes fem Gavebreve, udstedte af Kejsere, fra den første til den sidste, Ç. 675—894, og dertil slutter sig et sjette Gavebrev Ç. 930, udstedt af en Lehnsfyrste under det følgende Kejserhus, men hvori hele Ráshtrakúta-Slægten opregnes.¹⁾ Desuden haves to mindre, men tildels ulæselige, Indskrifter fra Kanheris Klippehuler paa Salsette.

92. Det ældste Gavebrev er udstedt af Çrí-Dantidurga-rája.¹⁾ I Indledningsverset paakaldes i Forening Guden, hvis Navle-Lotos er Brahmans Bolig (Vishnu), og Hara, saa at der nævnes alle tre øverste Guder i den brahmanske Troslære (§ 97, Anm. 1). Slægtens Oprindelse omtales derimod ikke; lige efter Indledningsverset nævnes Govinda-rája, en Kongeløve blandt Konger (eller Krigere, rájan), og han omtales kun i almindelige Udtryk som sine Fjenders Bekjæmper og Ødelægger. Han var Oldefader til Gavebrevets Udsteder, og har sagtens været den første, der lagde Grunden til Slægtens Lykke, eller den ældste, man da mindedes. Hans Søn Çrí-Kakka-rája, eller vel snarere Çrí-Karka-rája²⁾, omtales ogsaa kun i almindelige Udtryk og navnlig som en from og gudfrygtig Fyrste. Hans

91. ¹⁾ Denne Slægt er i Ind. Alt. blevet fremstillet, som om det var to forskellige Kongehuse, a) Ráshtrakúta-Konger af Gujarat III, 537, 1160, og b) Yádava-Konger i det nordvestlige Dekhan og Konkana, IV, 137, 973. Gavebrevene give imidlertid en sammenhængende og fortløbende Række af Kejsere.

92. ¹⁾ Gavebrev fra Ç. 675 paa Kobbretavler, fundet i Fortet Samangárh (16° 17'. 74" 32') i Landskabet Kolapur. Det er udgivet i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af Ball Gungadhur Shastree i J. Bombay B. R. A. S. II, 371. I Seglet er Billedet af Çiva med Halvmaanen og Slangen.

²⁾ Lassen, Ind. Alt. III, 539.

Søn (Vers 8-10) Indrarája var ligesom et Ráshtrakúta-Guldbjerg³⁾, hvorved Slægtens Navn er angivet; han var en tapper Kriger og en Ødelægger af sine Fjender. Hans Dronning (rájñí) tilhørte paa mødrene Side Soma-Ætten og var paa den fædrene udsprunget af Chálukya Slægten.⁴⁾ Med hende havde han en Søn, og da Verdens Lys var slukket (o: da Indrarája var død), straaledede Çrí-Dantidurga-rája Solen for sin Slægts Lotoser (V. 11-12). Der siges vel ikke udtrykkelig, at Dantidurga var den Søn, som Indrarája havde med sin Dronning; men at dette dog er Meningen fremgaaer saavel af hele Fremstillingen her, som ogsaa af det Slægtskabsforhold, hvori han stod til en anden Ráshtrakúta-Ætling, Krshnarája, der ogsaa var en Søn af Karkarája og saaledes en Broder til Indrarája, og han bliver i Gavebrevene Ç. 855, 894 og 930 udtrykkelig kaldt Dantidurgas Farbroder.⁵⁾

93. Dantidurga var, som der siges i hans Gavebrev V. 13-18, en stor Kriger og naaede paa sine Sejerstog til Floderne Mahí, Mahánadí og Revá.¹⁾ Han vandt Stillingen som *Rájádhirája-paramegvara* ved sin hurtige Sejer over Vallabha, og med faa Tjenere overvandt han den store Karnátaka Styrke, som havde vist sin Dygtighed i at bringe Ødelæggelse over Kánchí-Fyrsten, Kerala-Herskeren, Chola, Pándya og Çrí-Harshavardhana²⁾. Herved sigtes tydeligt til Chálukya Slægten, hvorvel dette dens Navn ikke er angivet;³⁾ thi det var netop Chálukya Slægten, som havde vundet de anførte Sejre, efter hvad dens egne Mindesmærker ogsaa fortælle;⁴⁾ og Benævnelsen af Karnátaka Styrken er givet den efter det Land, der udgjorde Hoveddelen af dens Rige.⁵⁾ Dantidurgas Sejer over Chálukya Slægten maa være vundet efter Ç. 656, ved hvilket Aar denne Slægts Minder standse (jfr.

³⁾ Ráshtrakúta-kanakádrir iva, ligesom et Merubjærg, hvortil Slægten stottede sig.

⁴⁾ Her skrevet Çalukya. Efter Modsætningen til Soma-Ætten skulde man troe, at denne Slægt paa den Tid (Ç. 675) henførtes til Sol-Ætten, eller antoges at staae udenfor begge.

⁵⁾ Dantidurga er opfattet som en for Slægten fremmed Fyrste i Ind. Alt. III, 541; men en Kejser, som Dantidurga var, vilde ikke fremhæve fremmede Fyrster, saaledes som det er gjort i Gb. Ç. 675. I Ind. Alt. IV, 973 er Krshnarája kaldt Dantidurgas Broder i Stedet for Farbroder.

93. ¹⁾ Texten har Mahí-Mahánadí-Revá-rodhobhitti o. s. v., og ikke alene Nerbudda, som Udgiveren har trøet (S. 372) og Ind. Alt. III, 542.

²⁾ Saaledes troer jeg med Sikkerhed at turde læse de vistnok utydelige, skjøndt ikke som saadanne i Facsimilet betegnede Skriftræk, der i Omskriften ere gjengivne Çrí Harsha vajraṭa, hvoraf den sidste Del ikke er noget Sanskrit Ord og er forbigaaet i Oversættelsen.

³⁾ I Gavebrevet Ç. 894 siges der ogsaa, at Dantidurga var kṛta-Chálukyándhakára-náçā, havde tilintetgjort det Mørke, som Chálukyaerne udbredte.

⁴⁾ Om Chálukya Sejrene jfr. ovenfor: Kánchí, samt Kerala, Chola, Pándya § 79—80. Harshavardhana § 75. Dette Vers er ikke ganske rigtigt opfattet i Ind. Alt. III, 541.

⁵⁾ Karnátaka-deça har til sine Tider været en politisk Betegnelse for et Rige, der strakte sig langt videre end Sprogets Omraade. Jfr. Elliot J. R. A. S. IV, 3. Det tildels enstyrdige Kuntala-deça er fornemmelig kun fundet i end senere Mindesmærker, men nævnes dog af Varáhamihira i Bṛhat-sanh. XVI, 11, medens Karnáṭa nævnes XIV, 13.

§ 86), og før Ç. 675, da han udstedte sit Gavebrev, og man turde maaske snarest antage, at Sejeren var vundet kort Tid efter Ç. 656; eftersom Dantidurga i Ç. 675 prises for sin sønlige Hengivenhed mod sin Moder, som hun aabenbarede ved at bortskjænke Jordegods i enhver af 400,000 Landsbyer (Vers 16); thi hvor overdrevne end disse Udtryk vistnok ere, tyde de dog hen paa en længere og rolig Besiddelsestid, hvori hans Moder kunde have været i Stand til at vise en storartet Gavnildhed.

94. Dantidurga eller, som han kalder sig selv, Çri-Dantidurga-rája-deva, var saaledes, hvad ogsaa siges udtrykkeligt i Gb. Ç. 855, den første af sin Slægt, der vandt en Kejsers Navn og Stilling. Han optog den faldne Chálukya Slægts Titler, som han anvendte i samme Orden, og han hedder derfor med Titler og Navn: prthiví-vallabha, mahárájádhirája, parameçvara, paramabháttáraka... çri Dantidurga-rája-deva, tilligemed et Hædersnavn tilføjet foran çri, hvilket imidlertid er mig uforstaaeligt.¹⁾ Hans Gave var til en vedakyndig Brahman af Vasishthas Æt til gudelig Anvendelse ved Udførelsen af de vanlige og almindelige Offre. Brevet er udstedt Çaka-kála-samvatsara 675 (udtrykt i Ord), der er jævnført med Samvat 811, udtrykt med Taltegn. Disse Angivelser passe ikke med den nuværende Regning; thi herefter skulde Ç. 675 være begyndt i A. D. 753 og Samvat 811 i A. D. 754. Er der derfor ikke begaaet en Fejl i Facsimilet, maa den Gang Aarene have begyndt anderledes, saaledes navnlig at Aaret S. 811 begyndte før Ç. 675 endte. Da Maaneden er Mágaha, den ellefte talt fra Vaiçákha, der i Ç. 411 svarede til Marts-April og i Ç. 730 til Februar—Marts, er Brevet sandsynligvis udstedt i Begyndelsen af A. D. 754. Forresten er dette Aarstal Samvat 811 det ældste, som med fuldkommen Sikkerhed kjendes af Vikramádityas Tidsregning, hvis Udgangsaar er 57 før Chr.²⁾, og derhos afgiver det ligeledes det ældste sikre Bevis

94. ¹⁾ Omskriften har Khadgádhárarka; men Facsimilet tillader ikke at læse saaledes. Ordet synes snarest at være Khadgápaloka, der er ligesaa uforstaaeligt. Andre Ætlinge havde Hædersnavne dannede i Sammensætning med Ordet varsha eller tunga; her staaer muligvis et lignende.

²⁾ Et lidt ældre Aarstal er dog maaske det, der findes paa et Tyre-Billede i Buddhagaya og som er blevet læst Samva 781, men hvor imidlertid ikkun Syvtallet er tydeligt, det øvrige er meget utydeligt (J. Bengal. A. S. 1858. XXVII, 74). Derimod er Aarstallet Samvat 703, der skal findes i en kort Indskrift ved Belhari i Jubbelpore Distriktet, højest tvivlsomt efter E. Thomas' Bemærkning i J. As. Paris 1863. II, 391, og det samme er Tilfældet med Aarstallet Samvat 727 i en Indskrift paa Abu (As. Res. XVI, 313). Endvidere maa de to Aarstal Samvat 721 og 731 i to korte Indskrifter paa Kanheri (Nr. 59 og 64 hos West i J. Bombay B. R. A. S. VI, 12—13) ogsaa ifølge Skriftens Form vistnok henføres til Çaka Tidsregningen, altsaa til A. D. 799 og 809; og endnu længe efter denne Tid findes Ordet *samvat*, som Forkortelse af samvatsara brugt i Angivelser efter Çaka Æraen. Saaledes i to Gavebreve fra Çaka 946 og 948, meddelte af Wathen i J. R. A. S. III, 264 og IV, 111), hvori Aarstallene først ere udtrykte med Ord, og derpaa betegnede *ankatah samvat* 946 og 948 udtrykte med Taltegn, hvortil der endnu er føjet Angivelsen af de tilsvarende Aar Raktáxa og Xaya i den tresindstyveaarige Cyklus. Intet af de andre Ráshtrakúta Gavebreve bruger denne Vikramádityas Tidsregning. Traditionen sætter dens Hjem i Málava, hvor Varáhamihira i det sjette Aarh.

paa Brugen af Taltegn efter Titalsystemet; men baade Tidsregningen og Titalsystemet ere dog af ældre Oprindelse og maa den Gang have været i almindelig Brug, i det mindste i enkelte Dele af Indien, siden de ere blevne anvendte i et offentligt Aktstykke.³⁾

95. Det andet Gavebrev fra dette Hus er ikkun offentliggjort i en noget mangelfuld Omskrift og Oversættelse.¹⁾ Det indeholder Meddelelser om tre Kejsere, men intet om Slægtens Oprindelse, idet der strax efter Indledningsverset begyndes med **Krshnarāja**, en *vallabha*, der i kort Tid tog Kongelykken bort fra den mægtige og rige og for andre ubetvingelige Chálukya Slægt (V. 2—3). Hans Søn var **Paura** (Vers 4-8), hvis Kongelykke var pletfri, hvorvel den var oprundet ved en Forbigaaelse af den ældre Broder (jyeshthallanghana). Paura forjog Vatsarāja, der var beruset af Kongelykken i det med Lethed vundne Gaudarāja²⁾, og han fratog ham ikke blot hans Solskjærme-Par³⁾, men ogsaa hans

bruger Çaka Æraen. Da Dantidurgas Gavebrev er udstedt til en Brahman i Karahátaka og angaaer Jordegods der i Nærheden i nuv. Sattára (jfr. § 115, Anm. 2), kan man vel antage, at Kjendskabet til Vikramádityas Tidsregning paa den Tid har udbredt sig dertil.

³⁾ Et meget ældre Bevis paa Titalsystemets Brug har Dr. H. Kern (1863 i J. R. A. S. XX, 378) troet at finde i den Maade, hvorpaa Talstørrelser udtrykkes ved en Sammenstilling af Ord, hvis Betydning indeholder en Talangivelse, der efter hans Mening alt har været brugt af Astronomen Áryabhaða, eftersom Bhaða-utpala, der Ç. 888 forfattede en Commentar til Varáhamihiras Værk Bihat-sanhitá, deri har anført et Citat fra Áryabhaða om Planeten Jupiters 364,224 Omløb i en Maháyugas 4,320,000 Aar, i hvilket Citat dette Antal af Omløb er udtrykt ved fem Ord, der tillige betegne Tallene 24, 2, 4, 6, 3. Vel er det saa, at det her kun er Citatets Indhold, som for en Del tilhører Áryabhaða, medens det øvrige og selve Formen skyldes Bhaðtotpala, som paavist af Dr. Bháu Dájí i J. R. A. S. 2 ser. I, 404. Men den, som det synes, dog ikke meget yngre Varáhamihira har ogsaa benyttet samme Betegnelsesmaade, og saaledes udtrykt (Bihat-s. VIII, 20) Tallet 3750 ved fire Ord çúnya-çara-aga-Ráma, hvis Betydning angiver Tallene 0, 5, 7, 3, eller alene ved Talord (i samme Vers) nava-ashða-pancha-ashða 9, 8, 5, 8, 3: 8589, og (XIII, 3) shað-dvika-pancha-dvi 6, 2, 5, 2, 3: 2526. Det er dog et Spørgsmaal, om denne Betegnelsesmaade i Virkeligheden forudsætter Kjendskab til Titalsystemet og dets Taltegn, eller om den ikke snarere blot hidrører fra en kortfattet Aflæsning af Regnebrættet, der da har været Grunden til, at man ved Angivelsen af Tallet har begyndt med Eneren og derfra er gaaet til de højere Grader, medens det omvendte finder Sted ved Nedskrivningen af Taltegn. — Det ældre indiske Talsystem er endnu brugt i Gavebrevet Val. 366 3: A. D. 685; jfr. § 51.

95. ¹⁾ Copperplate inscription found in the Násik district, by L. R. Reid, udgivet med hans Oversættelse i J. R. A. S. V, 350 flg. Der findes heri ikke blot nogle uforstaaelige Steder, men i Versene 11—12 mangle tre Halvlinier, hver paa 19 Stavelser. Dette Gavebrev er benyttet i Ind. Alt. IV, 135, hvor det imidlertid er opfattet som henhørende til en anden Gren af Slægten.

²⁾ Vatsa-rája kan betyde Kongen over Landet Vatsa, hvis Hovedstad ifølge Somadevas Kathá S. S. IX, 4, 5 var Kauçámbí, der ogsaa hed Vatsa-pattana (Hemachandra 975), og i Hitopadeça S. 28 henføres til Gauða-vishaya. Byen Kauçámbí er nu forsvundet, men man har troet at finde Spor deraf i Nærheden af Kurrah (25° 41'. 81° 16'. jfr. Ind. Alt. III, 201). Det er aabenbar en virkelig Begivenhed, der omtales, og ingen Hentydning til Eventyrhelten, saaledes som i Chálukya Brevet Ç. 627 (jfr. § 81 Anm. 3), og dette Gavebrev Ç. 730 er ogsaa skrevet af en Vatsa-rájaputra, en Rájputr fra Vatsa ved Navn Arunáditya. Vatsarāja kan ogsaa være Særnavnet paa en Fyrste, og saaledes hed en Mahárāja, Søn af Devaçakti, i det noget nordligere liggende Kanyakubja, jfr. § 118.

store Berømmelse. Derhos havde han holdt i Fangenskab en Gánga eller Ganga, som senere blev løsladt af hans Søn Govindarája, men derefter paa ny fængslet af ham.⁴⁾ Paura kaldes derhos *nirupama*, den mageløse, hvilket synes at have været et af hans Tilnavne eller Hædersnavne; thi strax derefter siges der, at fra Nirupama kom, som Maanen fra Havet, Sønnen **Govindarája**. Om ham hedder det (V. 9-17), at ved ham blev Ráshtrakúta Slægten uovervindelig, ligesom Yádava Ætten blev det ved Madhu-Fjenden (Krishna); og i denne Sammenligning ligger der dog vel en Antydning af, at Ráshtrakúta Slægten var eller vilde betragtes som en Gren af denne Æt.

96. Om Govindarájas Krigstog meldes der: Málava-Fyrsten (nirpati) bøjede sig for ham uden Kamp, og da han havde lejret sig paa Vindhya-Bjærgets Skraaning, kom Máraçarva-mahípati hurtig til hans Fødder med sin Slægts Rigdomme og med Underkastelse. Da han var trængt frem til Tungabhadrás Bred, bemægtigede han sig igjen den Herlighed, som Pallavaerne besad.¹⁾ Foruden de sædvanlige Kejsers-Titler bar Faderen Paura endvidere Hæderstitlen Çrímad-dhárávarsha-deva, og Sønnen Çrí-Govindarája-deva en lignende Titel Çrímat-prabhútavarsa-deva. Ordenen i Anførelsen af Titlerne er noget forskjellig fra Dantidurgas; den er nu: paramabháttáraka mahárájádhirája parameçvara çrímat [Forgjængerens Hædersnavn] pádánudhyáta paramabháttáraka mahárájádhirája parameçvara çrímat [den regjerende Kejsers Hædersnavn] pñhivivallabha, og saaledes ogsaa i Gavebrevene Ç. 855 og 894.²⁾ — Govindarája har under et Ophold i Mayúrakhañdí ved en Maaneformørkelse i Maaneden Vaiçákha skjænket en Landsby i Van-nagara-Syssel (vishaya) i Násika-Landskabet (deça) til en vedakyndig Brahman af Bharadvájas Æt til Udførelse af de vanlige brahmanske Offringer. Men der er en Uoverensstemmelse i Gave-

³⁾ Chhatra-dvaya, som vel betegner Herredømmet over de to Riger, hans eget og det vundne Gaúda.

⁴⁾ Vers 6 har: Anyoñda-játa-vijitam yena (o: Paureña) .. baddham avalokya ... Gángam púram; i det første Ord stikker vistnok et Særnavn, og det sidste Ord púra forstaaer jeg ikke. Om Govindarája hedder det: Yenátyanta-dayálaná 'tha nigáda-kleçát ... svam deçam gamito 'pi, ... prátikúlye sthitah achiráda baddhah sa Gangah punah.

96. ¹⁾ Máraçarva er mig ubekjendt, ligesaa Pallava. W. Elliot (J. R. A. S. 2 ser., I, 251) siger, at før Chálukya-Slægten kom til Dekhan var Pallava der den herskende Stamme, og at Jayasinha trængte frem under Kong Trilochana-pallavas Regjering; men hvorpaa disse Angivelser støtte sig, veed jeg ikke, og jeg maa formode, at de hidrøre fra senere Tiders Sagn (jfr. § 87 Anm. 2), men som altsaa dog havde haft Kjendskab til dette Navn. Ved Bredden af Tungabhadra boede Folket *Kerala* og navnlig dettes nordlige Afdeling *Tulava* (Mackenzie Coll. I. Indl. S. xlv), og et af disse Navne eller rettere et af det sidste dannet Taulava skulde man snarest have ventet her. I Listen til Páñini V, 3, 116, nævnes Tulabha som en vaabenfør Stamme.

²⁾ Titlen pñhiví-vallabha bruges i Ráshtrakúta-Slægten Gavebreve kun ved den regjerende Kejsers, der udstedte Brevet, som i de ovenanførte, saaledes ogsaa i Gavebrev Ç. 675, hvor dens Plads dog er forskjellig. Hvor der nævnes en Forgjænger, tillægges der ham ogsaa alle Titler, undtagen pñhiví-

brevets Angivelse af Aar, nemlig Ç. 730 (udtrykt med Talord) og Aaret Vyaya eller det 20de i 60-Aarskredsen; thi Aaret Vyaya har, at slutte fra den nuværende sydindiske Brug, begyndt A. D. 806, og Ç. 730 først i A. D. 808. Da der derhos i Aaret 808 ikke fandt nogen Maaneformørkelse Sted, maa der enten i Gavebrevets Angivelse være glemt et *ekona* foran *trinçat*, og Çaka-Aaret har da egentlig været 729, der har begyndt før Aaret Vyaya endte i A. D. 807, eller der var paa den Tid indtraadt en Forstyrrelse i disse to Tidsregningers Overensstemmelse, som ogsaa viser sig i Kanheri-Indskriften Ç. 775 (jfr. § 100). I hvert Fald er dette Govindarájas ovenfor omtalte Gavebrev (Ç. 730) udstedt A. D. 807, i hvilket Aar en Totalformørkelse fandt Sted den 26 Februar, og Maanen var temmelig stærkt formørket, da den gik ned i Indien.³⁾

97. Dette Gavebrev af Ç. 730 angiver vel ikke det Forhold, hvori dets Række af tre Fyrster stod til den anden Række af fire, som nævnes i Dantidurgas noget ældre Gavebrev Ç. 675, uden forsaauidt som de begge udtrykkelig siges at tilhøre Ráshtrakúta Slægten. Men den nøje Forbindelse mellem begge Rækker fremgaaer dog tydelig deraf, at begge Gavebreve bruge det selvsamme Indledningsvers, hvori Brahman, Vishnu og Çiva nævnes og de to sidstes Naade paakaldes.¹⁾ Slægtskabet fremlyser derhos klart af Slægtens tredie Gavebrev, der er udstedt Ç. 734, fire eller fem Aar efter Govindarájas, hvilket jeg imidlertid kun kjender af de Meddelelser, som derom findes i Lassens Ind. Alt. III, 538 flg.²⁾ Dette Brev begynder nemlig, ligesom Dantidurgas, med Govindarája og hans Søn Karkarája, og som dennes Søn nævnes da Kíshnarája, der altsaa har været en Broder til Dantidurgas Fader Indrarája, ligesom han ogsaa i de tre yngste Gavebreve udtrykkelig kaldes Dantidurgas Farbroder. Efter Brevet Ç. 734 synes der at have været en Kamp om Herredømmet, hvilken da ikke vil have fundet Sted imellem de to Brødre, men imellem Dantidurga og Farbroderen.³⁾ Om en saadan Kamp meldes der intet i de tre yngste Breve. De angive blot, at Kíshnarája fulgte efter Dantidurga, som var sønneløs (jfr. § 103).

vallabha, hvis Plads indtages af Udtrykket pádánudhyáta, der betegner Efterfølgerens Forhold til Forgjængereren. Det samme er Tilfældet i Gb. Ç. 930, der er udstedt af en Lehnsfyrste, som udtrykker sit Forhold til Lehnsherren ved samme Ord anudhyáta og derfor ikke anvender ved ham Titlen pithivi-vallabha; Formelen er her: p.-bh. maharájádhirája - Çrí - Satyáçraya - deva - anudhyáta - máñçalika - çrí - Rahurájah (J. Bombay B. R. A. S. I, 218).

²⁾ Efter Prof. d'Arrests beredvillige Meddelelse.

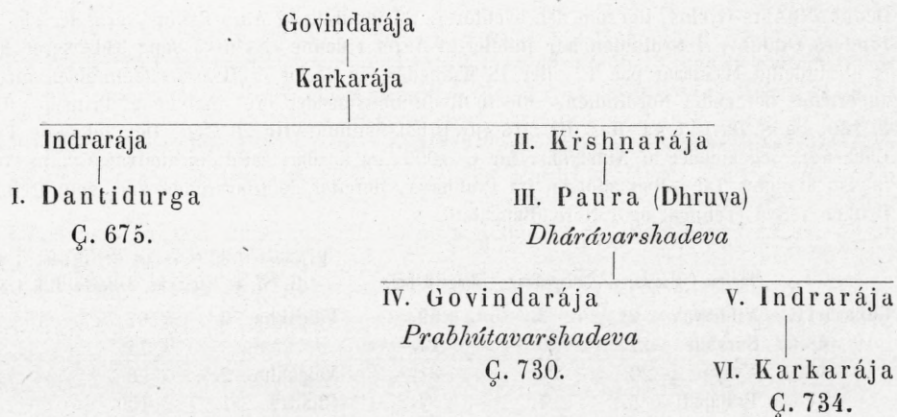
97. ¹⁾ Dette Vers lyder: Sa vo 'vyád, Vedhasá dháma yan-nábhi-kalamam kitam, Haraçcha, yasya kántendu-kalayá kam alamkitam.

²⁾ Gavebrevet paa Kobbertavler, der er opgravet i Baroda, er offentliggjort i Facsimile og med Oversættelse i J. Bengal A. S. (VIII, 292 flg.), hvis første Bindrække ikke er indenfor mit Omraade.

³⁾ Det er denne Kamp, hvortil der er hentydet ovenfor ved at omtale Chálukya Slægtens Fald (jfr. § 89 Anm. 1). — En Kamp imellem de to Brødre er antaget Ind. Alt. III, 540.

98. Kṛshnarájas Søn og Efterfølger, der hed **Paura** i hans Søns Gavebrev Ç. 730, bliver i Gb. Ç. 734 kaldt *Dhruva*, hvori der dog muligvis turde være en Fejllæsning.¹⁾ Identiteten er imidlertid klar, da han ogsaa her fremstilles som Fader til **Govindarája**. Denne maa være død kort efter sit Gavebrevs Udstedelse Ç. 730, eftersom han blev fulgt paa Tronen først af sin yngre Broder **Indrarája** og derefter af dennes Søn **Karkarája**, der alt var Landets Kejsér Ç. 734, da han gav Jordegods til en vedakyndig Brahman. Disse Fyrsters Liv hengik ikke i Fred og Ro. Brevet fortæller nemlig, at Faderen Indrarája overvandt Gurjara Fyrsten, som han dog viste Skaansel mod;²⁾ men Sønnen Karkarája maatte atter kæmpe med ham for at beskytte Málava Fyrsten, som altsaa har været under hans Overherredømme ligesom under Govindarájas. Om denne Málava Fyrste siges frendeles, at han heller ikke var i Stand til at modstaae Gauḍas mægtige Hersker, og denne maa saaledes have tilbagevundet den Uafhængighed, som tidligere var blevet tabt til Vatsarája, fra hvem den atter var blevet vundet af Bedstefaderen Paura. Under Pauras og vel ogsaa tildels under hans to Sønners Regjering synes Slægtens Herredømme at have naaet mod Øst sin største Udstrækning, der alt var betydelig indskrænket paa Sønesønnen Karkarájas Tid.

99. Det Slægtskabsforhold, hvori de første Medlemmer af Ráshtrakúta Slægten stod, var saaledes efter de tre omtalte Gavebreve Ç. 675, 730 og 734, som følgende Tavle udviser, hvorpaa Rækkefølgen af Kejserne er angivet ved Romertallene og Hæderstitlerne ved Kursivskrift.¹⁾

98. ¹⁾ I Gavebrev Ç. 730 tillader Versemaalet i Vers 4 ikke at læse Dhruva. Han siges der imidlertid at have været dhairya-dhana.

²⁾ Om Gurjara jfr. § 31 Anm. 2.

99. ¹⁾ Jfr. hermed Listerne i Ind. Alt. III, 1160 og IV, 973.

100. Herefter komme to mindre Indskrifter fra Kanheris Klippehuler paa Salsette, nemlig Nr. 15 og 43 i den Række af omhyggelige Afskrifter, som E. W. West har 1861 i J. Bombay B. R. A. S. VI, 1 flg. meddelt til største Ære for sig og dette asiatiske Selskab. Begge Indskrifter ere anbragte paa Architraven over Veranda-Søjlegangene i to lige overfor hinanden, paa hver Side af et Vandløb udhuggede Klippehuler (Nr. 10 og 78 paa det Indskrifterne medfølgende Kort); men de ere svagt og mere eller mindre utydeligt indristede, hvilket i Forbindelse med deres Plads har bevirket, at disse to Afskrifter ere lykkedes mindre godt, saa at meget er vanskeligt at læse eller endog aldeles ulæseligt. I hver af disse Indskrifter nævnes en Kejser; men jeg kan ikke sige, om de skulle bære Vidnesbyrd om selve Kejserens Naade, eller kun om Andres Fromhed, udvist ved Bortgivelse af Gaver og Udførelse af Arbejder i hans Regjeringstid. Den bedst bevarede Indskrift (Nr. 15) bærer Aarstallet Çaka 775 udtrykt i Ord og Tal efter Titalsystemet. Det angivne Aar svarer til A. D. 853-54; men det tilføjede Aar af 60-Aarskredsen synes ikke at kunne læses anderledes end *prajāpati*, hvilket ikke stemmer med den almindelige sydindiske Brug, da Aaret *prajāpati* eller det femte i Rækken efter den vilde have svaret til A. D. 851-52, medens det tilsvarende Aar ifølge denne Brug skulde have været det syvende (*çrimukha*). Derimod stemmer det vel med den før nævnte Angivelse i Gavebrevet Ç. 730 af Govindarāja, hvor der ligeledes er et Forspring af to Aar, en Uoverensstemmelse, som dog alt i Ç. 855 (Govindarāja den tredies Gavebrev, § 102) var hævet. Maaneden synes at være Foraars-

100. ¹⁾ Denne 60 Aars-Cyklus, ligesom den ovenfor (§ 29) omtalte 12 Aars-Cyklus, grunder sig paa Planeten Jupiters Omløb. I Sydindien har imidlertid Aaret i denne Cyklus i lang Tid været betragtet som et almindeligt Maaneaar paa 12 eller 13 Maaneder, og derfor er Overensstemmelsen med Çaka-Aaret anderledes der end i Nordindien. De to Reduktionsmaader ere angivne af Prinsep i Useful Tables S. 160, og S. Davis i As. Res. III, 215 (jfr. Bihat-Sanhitā VIII, 20, 21). Den følgende Tabel viser de Çaka-Aar, jeg kjender af Aktstykker før Ç. 1000, og de deri samtidig angivne Cyklus-Aar, med Tilføjelse af deres Tal i Rækkefølgen fra Prabhava, derefter de tilsvarende Aar, som fremkomme efter Brugen i Syd (Telinga) og i Nord (Bengalen):

	Angivne Cyklus Aar.	Telinga Brug.	Bengalsk Brug.	Maanederne (talte fra Chaitra, jfr. Albirūni, J. A. Paris 1844, IV, 287, og ligesaa nu, J. Bombay B. R. A. S. VIII, 6.)
Çaka 411.	Vibhava 2.	3.	59.	Vaiçákha 2. § 61.
488.	Sarvajit 21.	20.	17.	§ 71.
730.	Vyaya 20.	22.	21.	Vaiçákha 2. § 96.
775.	Prajāpati 5.	7.	7.	Chaitra 1. § 100.
855.	Vijaya 27.	27.	28.	Çrávaṇa 5. § 102.
894.	Angiras 6.	6.	7.	Āçvayuja 7. § 102.
930.	Kilaka 42.	42.	44.	Jyaishṭha 3. § 102.
939.	Pingala 51.	51.	53.	Kártika 8. W. Jones, As. Res. I, 357.
946.	Raktāxa 58.	58.	60.	Vaiçákha 2. Wathen, J. R. A. S. III, 264.
948.	Xaya 60.	60.	2.	Kártika 8. " " IV, 111.
980.	Vilambin 32.	32.	34.	Pausha 10. " " IV, 284.
993.	Virodhakít 45.	45.	47.	Chaitra 1. Elliot, J. R. A. S. IV, 14 Anm.

maaneden Chaitra. Kejseren bærer de vanlige Titler: parama-bhattáraka, mahárája-adhirája og parameçvara (men ikke prthiví-vallabha); han hedder Çrímad-Amoghavarsha-deva, og er en Søn og Efterfølger (pádánudhyáta) af Çrímaj-Jagattunga-deva, der bærer de samme tre Titler. Efter Navnet følger hans Regjeringsaar, der kun er udtrykt ved to utydelige Taltegn, som dog efter Trækkenes Form næppe kunne være andet end 24. Af det øvrige kan jeg kun læse med Sikkerhed nogle enkelte usammenhængende Ord, der ikke engang have sat mig i Stand til at sige, om Indskriften i Virkeligheden angaaer Buddhismen og dens Bekjendere, hvad man dog nærmest maatte formode paa Grund af alle Omgivelser paa Stedet, der er fuldt af buddhistiske Mindesmærker fra en tidligere Tid.

101. Endnu utydeligere er den anden Indskrift Nr. 43, der synes at bestaae af to Brudstykker, anbragte paa Architraven, hvert over en Søjlevidde, men hvis Forbindelsesled mangler. Det venstre Stykke har i sin første Linie Aarstallet Ç. 799, udtrykt med Ord og Tal, og derefter Titlerne mahárájádhirája, parameçvara, çrí...; og det højre Stykke begynder sin første Linie med mahárájádhirája-parameçvara-prthivívallabha, og derefter følger Kejsersnavnet, der er temmelig tydeligt Çrímad-Amoghavarsha, eller den samme Kejser, som nævnes i Indskriften Nr. 15, og som følgelig har havt en meget lang Regjeringstid af over 48 Aar; hans Regjeringsaar har ogsaa været angivet i det følgende: pravardhamána-vijayarája, men Resten deraf tilligemed Tallet er aldeles ulæseligt.¹⁾

102. Den Plads, som disse to Kejsere, Jagattunga og Amoghavarsha, indtog i Slægtens Række, fremgaaer af de tre yngste Gavebreve, som ere indholdsrigere end Indskrifterne og give udførligere Meddelelser om Slægtens Historie, og saaledes ogsaa om den Tid, der var forløbet efter Karkarás Gavebrev Ç. 734. Af disse tre Breve fra Slægtens sidste Tid er det første udstedt Ç. 855 af Govindarája, den tredie af dette Navn; det andet er udstedt Ç. 894 af den sidste Kejser af dette Hus, og det tredie er Ç. 930 udstedt af

Det nuværende Çaka-Aar 1789 er Telinga 1 og Bengal 13 med en Forskjel af 12 Aar. For Çaka-Aarene 747-832 give begge Reduktionsmaader samme Resultat. Fra Çaka 855 stemme Angivelserne med nuværende Telinga Brug. Uoverensstemmelsen ved de to ældste Angivelser kan hidrøre fra en forskjellig Begyndelse af Aaret. — I Tiden mellem Ç. 775 og 855 levede, efter Albirúnis Beretning fra A. D. 1031, en indisk Astronom *Bashkara*, Søn af Mahádeva fra Byen Nágara-pura, som A. D. 899 (Çaka 821) forfattede astronomiske Tavler under Titel af *Karanásdra* (Reinaud, Mém. sur l'Inde S. 335, 337; A. Weber, Ind. Literaturgesch. S. 231).

101. ¹⁾ Dr. Bháú Dáji har alt 1859 i J. Bombay B. R. A. S. VI, LXVI efter egne Afskrifter og Aftryk rigtigt læst Aarstallet 799 og enkelte andre Ord i Indskriften Nr. 43; men det maa beroe paa en Miskjendelse af prthivívallabha, naar han har fundet heri Kokalla, der desuden var en Fyrste i Chedi, som ingen Ret havde til Kejsertitlen og hvis Fyrstedømme laa altfor langt borte fra Salsette. Det er ligeledes unøjagtigt, naar der siges sammesteds, at Indskriften Nr. 15 har samme Datum; dens Aarstal er Çaka 775.

en Lehnfyrste under det følgende Kejserhus.¹⁾ Nu fremhæves Yádava-Ætten og dens Nedstammelse fra Soma eller Maanen, der alt i Oldtidens Sagnhistorie betragtedes som Stamfader til denne Æt i dens talrige Forgreninger; derimod bliver i Slægtens egne Gavebreve Ç. 855 og 894 dens særlige Navn Ráshtrakúta ikke anført. Men ligesom disse to Gavebreve omtale de samme Personer, som de ældre og det yngre, saaledes bliver i dette sidste Gavebrev Ç. 930 udtrykkeligt udtalt, at Ráshtrakúta-Slægten var et Hovedsmykke for Yadu-Ætten (vanço Yadu-kula-tilako Ráshtrakúteçvaránám).

103. Alle tre Breve forbigaae de tre ældste Medlemmer af Slægten, der ere nævned i Gbe. Ç. 675 og 734, og begynde med den første Kejser Dantidurga, efter hvem hans Farbroder Kíshnarája nævnes. Dantidurga-Solen, siger Gb. Ç. 894, hævdede sig op over Yadu-Ættens Bjærg og spredte det Mørke, som Chálukya Slægten havde udbredt over Jorden; medens det derimod efter Gb. Ç. 855 var Kíshnarája, der spredte dette Mørke; og begge Angivelser finde vel, som før bemærket, deres Forklaring deri, at Dantidurga begyndte før Ç. 675, og Kíshnarája fuldendte efter dette Aar hin Slægts Fald. Dantidurga døde sønneløs (aputra) efter Gb. Ç. 894, medens Gb. Ç. 855 blot siger, at Farbroderen besteg den Trone, som hin først havde indtaget, og det ældre Gb. Ç. 734 tyder hen til en Kamp derom. Efter disse to Kejsere findes der en væsentlig Afvigelse fra de ældre Breve. II. Kíshnarájas Søn, der af sin egen Søn og Sønnesøn (Ç. 730 og 734) kaldes III. Paura (eller Dhruva), der dog synes at have været Slægtens mægtigste Kejser, bliver nu aldeles udeladt, og alle tre yngre Breve nævne efter II. Kíshnarája strax IV. Govindarája, som om han havde været en Søn af sin Bedstefader.¹⁾ Som Govindarájas Efterfølger nævnes i alle tre Breve hans yngre Broder; denne hed V. Indrarája i Gb. Ç. 734; men Gb. Ç. 855 giver ogsaa i Facsimilet hans Navn *Iddhatejas*, hvilket dog næppe er andet end en Hukommelsesfejl eller en Fejlæsning; thi om Identiteten kan der ingen Tvivl være. Denne Konge havde efter Gb. Ç. 855 et andet Navn *Nirupama* (Nirupama-apara-námadheya); og i de to

102. ¹⁾ Af disse tre Gavebreve tilhører Ç. 855 en Brahman-Familie, bosiddende i Nærheden af Sángrí [Sanglee, 8 engl. Mil N. V. for Merrítch, 74° 47'. 16° 51'], og det er udgivet 1852 i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af G. Le Grand Jacob i J. Bombay B. R. A. S. IV, 97. — Gb. Ç. 894, fundet i Kardla in the Dekhan, der vel er Fortet i Provindsen Aurungábád, S. Ø. for Ahmednagar, 75° 41'. 18° 37'; det er noget mangelfuldt offentliggjort i Omskrift og Oversættelse af W. H. Wathen, 1836 i J. R. A. S. III, 94. — Gb. Ç. 930 blev fundet af en Brahman fra Byen Kharepatán paa Bredden af Floden Vizadurga eller Gheria i Konkana, og er udgivet i Facsimile og Omskrift og med Oversættelse af Ball Gungadhar Shastree 1843 i J. Bombay B. R. A. S. I, 209. — De jævnførte Aar fra 60-Aarskredsen stemme ganske med nuværende Brug i Sydindien (jfr. § 100), nemlig Ç. 855 Vijaya (27), 894 Angiras (6) og 930 Kílaka (42 i Rækkefølgen); Maanederne og Dagene ere: Ç. 855. Çrávaṇa, Fuldmaane, Torsdag. — Ç. 894. Áçvayuja, Maaneformørkelse, Onsdag. — Ç. 930. Jyaishṭha, Fuldmaane.

103. ¹⁾ Udtrykkene ere de samme; efter Kíshnarája hedder det: tasmád Govindarájo 'bhút, Ç. 855; G. tasmád abhút, Ç. 894; tasmád G., Ç. 930. — Jfr. § 88.

Yngste Breve bliver denne Govindarájas yngre Broder ikkun anført under dette Tilnavn, og der tilføjes i Gb. Ç. 894, at han ved sine store Dyder svarede til Betydningen af sit Navn Nirupama, den mageløse.

104. Ved Indrarájas Søn viser der sig en anden Forskjellighed. Han kalder sig i sit eget Gavebrev Ç. 734 Karkarája (VI. i Kejserrækken); men i de andre Breve hedder han Jagattunga (Gb. Ç. 855), eller Jagattunga-deva i Ç. 930.¹⁾ Det kan have været to Brødre, begge Sønner af Indrarája, der fulgte efter hinanden paa Tronen. Thi hvorvel Gavebrevenes historiske Indledninger i Almindelighed anføre Slægtens Medlemmer i den Orden, hvori enhver har været dens Overhoved eller Landets Konge og Kejser, saa holde de sig dog ogsaa undertiden til Angivelsen af Slægtens Forplantelse gennem Tidernes Løb og udelade derfor en Broder, der ved sin Barnløshed var betydningsløs i saa Henseende. Saaledes kan ogsaa Forholdet have været den Gang, og Karkarája kan af den Grund være udeladt af Fortegnelsen, ligesom senere en anden Fyrste XI. Amoghavarsha er forbigaaet i sin egen yngre Broder Govindarájas Gavebrev Ç. 855. Men paa den anden Side, ligesom Faderen Indrarája (Iddhatejas) havde et Tilnavn Nirupama, der i de to yngste Gavebreve er traadt i Stedet for Egennavnet, saaledes kan det samme være Tilfældet her med Sønnen, at hans Hædersnavn Jagattunga er brugt for hans Særnavn Karkarája. Betydningen af Jagattunga er den i Verden høje, og hvad der anføres om ham er ikkun almindelige Udtryk, der ere for ubestemte til at afgive sikre Kjendemærker paa en bestemt Personlighed. Der siges nemlig om ham i Gb. Ç. 855 med et smagløst Billede, at hans Fjender, berøvede deres Landes Fylde, lignede gamle Kvinders Bryster, og i Gb. Ç. 894, at han blev den høje i Verden ved sine Dyder, en blot Omskrivning af Navnet.²⁾ Paa Grund af den Uvished, som endnu kan findes med Hensyn til Identiteten, har jeg betegnet disse to Navne i Rækken af Kejserne: VIa. **Karkarája** eller VIb. **Jagattunga**.

105. Denne Jagattungas Søn og Efterfølger var VII. **Amoghavarsha** (Gb. 855, 930) eller, som han udførligere kaldes, Çrímad-Amoghavarsha-nrípati i Gb. 894, og det er saaledes de samme to Kejsere, som nævnes i Kanheri-Indskrifterne, af hvilke det fremgaaer, at VIb. Jagattunga har regjeret indtil Ç. 752 og derefter Sønnen VII. Amoghavarsha i det mindste til Ç. 799 og maaske længere, skjøndt det efter 48 Aars Regjering kun kan

104. ¹⁾ Ligeledes i Gb. Ç. 894, hvor Omskriften har Jagadrudra, jfr. Anm. 2.

²⁾ Omskriften til Gb. Ç. 894 har vel Jagadrudra-nrípah, rudratvam ágát jagatám gunair yah o: som blev en Rudra; men der kan ikke være synderlig Tvivl om, at det kun er en Fejllæsning for tungatvam og Jagattunga, som Navnet skrives tydeligt i Gb. Ç. 855, ligesom i Kanheri Indskriften. — Et lignende Ord er nipa-tunga, der er et af de Hædersnavne, som den sidste Kejser af Slægten bærer i sit Gavebrev Ç. 894.

have været faa Aar. Sønnens Navn er efter dets Form vistnok blot et Hædersnavn, der, ligesom ved Bedstefaderen (og Faderen) ogsaa her er traadt i Stedet for og har fortrængt Særnavnet. Amoghavarsha kjæmpede atter med Chálukya Slægten, og det sejrrikt, da det hedder (Gb. Ç. 855), at han frydede den glade Dødsgud med Chálukya-Føde.¹⁾ Kampstedet kaldes Vingavalli, der vel er det nuv. Vingorla i det sydlige Konkana ved Havet, og til Havet sigtes der ogsaa i Versets Slutning. Til samme Kamp hentydes der ogsaa i Gb. Ç. 894, der har sagt, at han var en Dødens Ild for Chálukya Slægten.²⁾ Amoghavarsha anlagde Byen *Çri-Mányakheṭa* med en Sø og en Borg med høje Paladser (Gb. Ç. 894). Den blev Slægtens Hovedstad, og kaldes derfor Mányakheṭa-rájadháni i Gb. Ç. 855 og Çri-Mányakheṭa-pura i den Underskrift, hvormed Gb. Ç. 894 udstedtes. Udgiveren af dette, W. H. Wathen, har for længst henvist til det nuv. Mankhera i Hyderábád-Staten, hvilken By jeg formoder er den samme, som skrives Malkair, 87 engl. Mil S. V. for Hyderábád.³⁾ Masúdi, som omtrent en Menneskealder efter denne Kejser Amoghavarshas Tid besøgte Indien Ç. 838 (A. D. 916), gjengiver Navnet paa Arabisk temmelig nøjagtigt *Mánakír*. Byen var ogsaa efter hans Angivelse Balharás Hovedstad og læa i en Bjergegn 80 Parasanger (altsaa i en betydelig Afstand) fra Havet; den havde allerede da faaet et gammelt Præg.⁴⁾

105. ¹⁾ Der siges nemlig: yena kopád apúrvaic Chálukyábhyúsha-khádyair janita-rati-Yamah prñito Vingavallyám; umiddelbart derefter staaer der i Begyndelsen af næste Linie: Vairinchánḍodarántar, der synes at indeholde et andet Egennavn, maaske paa Landskabet.

²⁾ Omskriften V. 9 har: çri lupta-kálánalah, der oversættes: who by the splendour of his majesty, extinguished the flames of the world-destroying fire, hvori der menes at være en Hentydning til den nuværende Verdensalders Ende. Men der har vel blot staaet i Texten Chálukya-kálánalah. Thi denne Slægts Navn var paa Omskriftens Tid (1836) endnu ikke kjendt, og i samme Omskrifts V. 4 er det læst paa en anden Maade, Válupna, hvortil der endog er føjet Noten yathá dr̥sh̥tam. I et andet Gavebrev Ç. 946 (udg. i samme Bind 1836) er Navnet helt igjennem blevet til Chámushya, en Fejltagelse, der for længst er rettet.

³⁾ Omskriftens Mányakheṭa i V. 9 er en Unøjagtighed, den rigtige Form findes paa det andet Sted i Underskriften. — Den formodes at være det nuv. Mandkhera eller Mankhéra i J. R. A. S. II, 379 og 393. — Malkair er den eneste By af Betydning i den Kreds, der bærer dens Navn i Hyderábád Landet; den ligger 77° 15'. 17° 10', jfr Hamiltons East-India Gazetteer II, 193. — Den Jaina Guru i Malkheir sinhásana, der fortalte W. Elliot om Chálukya Jayasinhas Forfædre, vidste endvidere, at en af dem havde bygget Malkheir eller Mahípati-nagara, hvis gamle Navn var Maliyadra. J. R. A. S. IV, 8, Anm. 6.

⁴⁾ Masúdi, Les prairies d'or I, 178, 162, 254, 381, III, 47; Reinaud, Mémoire sur l'Inde S. 219, 144, og Relation des voyages dans l'Inde, Indl. S. 94, hvor Afstanden beregnes til lidt mere end 100 lieues (Malkair ligger i lige Linie næsten fire Grader fra Havet). Da det indiske Navn ikke kjendtes af Reinaud, antog han Masúdis Navn for en unøjagtig Gjengivelse af Sanskrit Ordet mahánagara, hvilken Gisning er billiget af Lassen, Ind. Alt. III, 536 (jfr. IV, 141 Anm.), og begge have søgt Mánakír i Málava. — Masúdi fortalte, at Kong Fúr, Porus, Alexander den stores samtidige, havde været Herre over Byen Mánakír (Prairies d'or II, 260, Reinaud, Mémoire S. 66). Det arabiske Værk Kitáb-al-fihrist, skrevet A. D. 987 (Ç. 909) omtaler et stort Çiva Tempel i Mánakír (Reinaud, Mémoire S. 289; Lassen, Ind. Alt. Anhang S. 23).

106. Efter Amoghavarsha fortsætter Gb. Ç. 855 Rækken af Kejserne, Søn efter Fader, VIII. Akálarsha, IX. Jagattunga, X. Indrarája, Oldefader, Bedstefader og Fader til XII. Govindarája, hvis Gavebrev det er. De to førstes Navne ere snarest, ligesom de tidligere, kejserlige Hædersnavne, og Indrarája kaldes ogsaa med det enstydige Navn Indranarendra. Ved ingen af disse tre Kejsere omtales noget særligt Træk, uden deres ægteskabelige Forbindelser, som, hvor lidet interessante de end ere, dog ogsaa kunne have nogen Betydning for den fuldstændige Opfattelse af det indiske Liv. Disse Herskere traadte nemlig alle i ægteskabelig Forbindelse med *Sahasrárjuna*-Slægten, der hørte til den store Yádava-Æt, og særlig var en Gren af den berømte *Haihaya*-Stamme, som endnu roste sig af at have brudt Tihoved-Jættens Overmod, en sagnhistorisk Begivenhed, men dog tilsyneladende af en senere Oprindelse.¹⁾ Denne Haihaya-Stamme maa den Gang vistnok have nydt i sin Kaste en høj Anseelse for sin Byrds Adel og Renhed, eftersom Datidens mægtige Kejserhus satte saa stor Pris paa en ægteskabelig Forbindelse med den, og det var jo ogsaa en ligefrem Følge af Kastevæsenet og Kastetroen, at der lagdes særlig Vægt paa Byrd og Oprindelse, og at en Slægts Plads indenfor Kasten ikke bestemtes ved dens ydre politiske Stilling.²⁾ *Sahasrárjuna*-Slægten herskede den Gang over Chedi-Landet, som meddeles i Gb. Ç. 894, men derimod ikke i det ældre Gb. Ç. 855. Dette sidst nævnte Brev fremstiller den ægteskabelige Forbindelse gennem tre Slægtled saaledes: En Datter af Kokkala eller Kokkalla³⁾ blev VIII. Akálarshas Dronning. Deres Søn var IX. Jagattunga;⁴⁾ han ægtede Laxmí, en Datter af Morbroderen Raṇavigraha, Kokkals Søn.⁵⁾ Deres Søn var X. Indrarája, som ægtede Dvijámhá, en Datter af Anganadeva, en Søn af Arjuna, som ogsaa var Kokkals Søn og altsaa Broder til Raṇavigraha og Akálarshas Dronning. Indrarájas og Dvijámhá

106. ¹⁾ Ifølge Sagnhistorien var Yadu Oldefader til Haihaya, hvis niende Ætling var Kitavíryas Søn Arjuna, der fangede Jættekongen Rávana og holdt ham indespærret i sin By Mahishmatí ved Narmadá. Om denne Daad, der er kjendt fra Puranerne (Vishnu Pur. S. 417), har Mahábhárata intet, som Lassen har bemærket (Ind. Alt. I, 715, Anm. 3); den anføres dog alt i Raghuvançá VI, 40, ligesom i begge Gavebreve Ç. 855 og 894.

²⁾ En senere Haihaya-Gren, der ogsaa har hersket i Chedi (i Bandelakhhand, jfr. Ind. Alt. I, 575) og i Nærheden, har efterladt sig Indskrifter, daterede Samvat 907, 928, 932 (jfr. Ind. Alt. III, 829 flg.). Dette Samvat kan, som F. E. Hall (Journ. Am. Or. S. VI, 501) har paavist, ikke have været Vikramádityas Æra (altsaa Ç. 772—797) eftersom Kongen Narasinha i Indskriften 907 og hans Broder i 928 vare Sønner af en Datterdatter af Udayáditya, der levede Vikramáditya S. 1116 (A. D. 1059). Denne Gren tilhører det 11—12 christ. Aarhundrede, og dens Samvat er en stedlig Tidsregning, hvis Udgangsaaer endnu er ubekjendt, med mindre det Tal, der er læst som 9, er en lokal Betegnelse for 12.

³⁾ Navnet skrives paa begge Maader, Kokkala V. 11-12 og Kokkalla V. 16; Formerne ere sikrede ved Versemaalet. En tredje Form Kokalla findes i Omskriften til Gb. Ç. 894.

⁴⁾ Dette siges i Gb. Ç. 855 tydeligt: Akálarvarsho 'bhúd..., Kokkalátmajá tasyábhavad mahádeví, Jagattungas tato 'jani, hvor Le Gr. Jacob rigtigt har forstaaet Meningen, om end F. E. Hall har rejst Indsigelse derimod i J. American. O. S. VI, 520.

⁵⁾ Ægteskab med en Morbroders Datter var ikke ganske overensstemmende med den brahmanske Anskuelse, jfr. Manu III, 5. XI, 171-72 og Commentaren.

Søn var da XII. Govindarája. Han bliver i sit Gavebrev (V. 18-27) prist for sine Dyder, men dog kun i ganske almindelige om end meget høje Udtryk, og der anføres om ham intet særligt Træk, uden maaske at han har strakt sit Herredømme til Gangá og Yamuná, siden disse Floder siges at tjene hans Kongeborg (yad-anindita-rájamandiram nanu Gangá Yamuná cha sevate). Faderen Indrarájas kejslerlige Hædersnavn var: Çrimad-*Nityavarsha*-deva og Sønnens Çrimat-*Suvarnavarsha*-deva, der i V. 19 omskrives og forklares.⁶⁾ Foruden de ældre sædvanlige Kejsertitler har Govindarája endnu en ny, *çrimad-vallabha-narendra-deva*, der ogsaa anvendtes af XVI. Kakkala, den sidste Kejser af dette Hus.

107. Gavebrevet Ç. 930, der 35 Aar efter Slægtens Fald er udstedt af en Lehnshyrste under det følgende Hus, er dog overensstemmende med det ældre Gb. Ç. 855. Det nævner nemlig i Række, Søn efter Fader, V. Nirupama, VI. Jagattunga, VII. Amoghavarsha og VIII. Akálarsha. Efter denne følger umiddelbart hans Sønesøn (naptá 'sya) X. Indrarája, uden at der nævnes Faderen IX. Jagattunga, medens dog Slægtleddenes Tal bliver det samme, og heller ikke var Navnet ukjendt paa dette Gavebrevs Tid; thi kort efter nævnes der af denne Jagattunga en anden Søn, som ligefrem kaldes Farbroder til Indrarájas Søn, XII. Govindarája.¹⁾ Derpaa viser en Forskjellighed sig. Efter X. Indrarája nævnes i Gb. Ç. 930 først XI. Amoghavarsha og derpaa dennes yngre Broder XII. Govindarája; hvorimod den sidste selv i sit eget Gavebrev forbigaaer med Tavshed sin ældre Broder, og nævner sig selv umiddelbart efter Faderen Indrarája. Grunden til denne Udeladelse findes muligvis i den Oplysning om Slægtskabsforholdet, som Gb. Ç. 894 meddeler. Her bliver i Overensstemmelse med de andre Rækkefølgen angivet: V. Nirupama, VI. Jagattunga (eller som Omskriften har Jagadrudra), VII. Amoghavarsha. Derefter nævnes VIII. Akálarsha (V. 10), hvis Særnavn Kṛṣṇa-nṛpála, der er enstydigt med Kṛṣṇa-rája, er angivet i Vers 11, der omtaler hans Giftermaal med en Datter af Chedi-Fyrsten Kokalla, og hendes Fødsel af Sønnen Jagadrudra, den samme, der i det ældre Brev kaldtes IX. Jagattunga.²⁾ Dennes

⁶⁾ Verset er i Árya-Versemaalet:

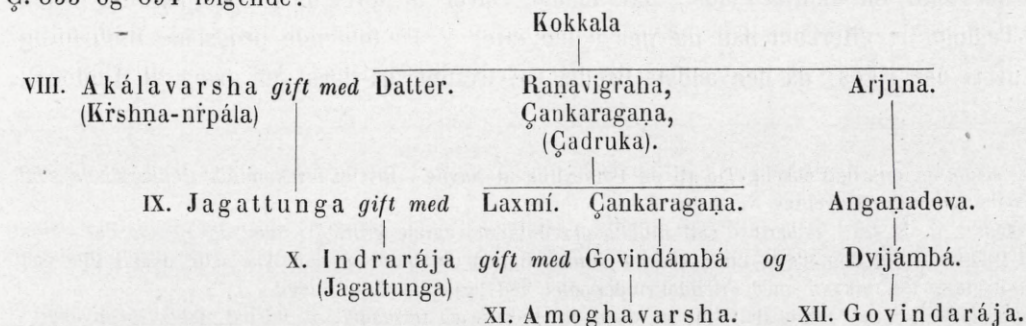
Varshan Suvarnavarshah prabhúta-varsho 'pi kanaka-dhárabhih
jagad akhilam eka-kánchanam ayam akarod, iti janair uktam.

107. ¹⁾ Denne Govindarája nævnes i Vers 4; derpaa hedder det: pitṛvyas tasy' ásit Baddiga-nṛpah Jagattunga-tanayas.

²⁾ Efter Vers 10 om Akálarsha som Kejser fortsættes i V. 11: Kokallah ..., tasya tanayá ..., tasyám Kṛṣṇanipálatah sita -mahádevi-padáyám abhút ... Jagadrudrábhídhánah sutah; jfr. § 106 Anm. 4 om Gb. 855. Med Urette har man derfor, senest Hall i J. Am. Or. S. VI, 500, antaget Kṛṣṇanipála og Akálarsha for forskjellige Personer. Formen Kṛṣṇanipála skyldes Versemaalet. — Ligesom før har Gb. Ç. 894 i Stedet for Jagattunga ogsaa her og i det følgende Jagadrudra; begge Ord danne samme metriske Fod.

Hustru hedder ogsaa her Laxmí, og deres Søn Indra-nrpa³⁾; men Laxmís Fader kaldes Chedi-Fyrsten Çankaragaṇa, og ikke saaledes som i det ældre Brev (Ç. 855) Raṇavighraha. Det sidste Ord betyder Kamp-Legeme, og hint kan maaske være fremkommet ved en Hukommelsesfejl i Tidernes Løb af et oprindeligt Sangaraghana, der er et Ord af samme Betydning⁴⁾, og begge Ordene ville da have været Tilnavne eller Hædersnavne for denne Chedi-Fyrste, hvis Særnavn sagtens har været Çadruka (hvis dette er rigtigt læst i Omskriften), eftersom der i Vers 11 siges om Kokallas Datter eller Jagattungas Moder, at hun var Çadrukas yngre Søster.

108. Om X. Indrarája handle Versene 13 og 14, og i disse bruges der om ham to Gange Udtrykket Jagadrudra, eller det samme, hvormed hans Tipoldefader og hans Fader (VIb. og IX. Jagattunga) betegnes, og det fremgaaer deraf med Sikkerhed, at dette Navn i Virkeligheden har været et Hædersnavn, hvis Form tillige utvivlsomt har været Jagattunga. Gavebrevet Ç. 894 melder endvidere (V. 13) om X. Indrarája (Jagadrudra), at han ikke var tilfreds med de fremmede Lande, som hans Fædre havde modtaget, enhver fra sin Fader, og at han derfor drog ud for at erobre hele Jorden; men der nævnes imidlertid ikke nogen særlig Krigersdaad af ham, hverken i dette eller de andre Gavebreve. I Gb. Ç. 894 Vers 14 siges dernæst, at X. Indrarája (Jagadrudra) ægtede en Chedi-Pige ved Navn Govindámbá, en Datter af hans Morbroder Çankaragaṇa, der altsaa bar samme Navn som sin Fader, og at der i dette Ægteskab fødtes Sønnen Amoghavarsha. Disse Angivelser ere vel forskjellige fra dem, som Indrarájas Søn XII. Govindarája selv meddeler i sit Gavebrev Ç. 855; men de ere dog ikke modsigende, de tjene kun til at udfylde hine. Efter begge Angivelser i Forening, har Indrarája indgaaet et dobbelt Ægteskab med Døtre af dette Chedi-Hus, saavel med sin Morbroders Datter Govindámbá, som med dennes Næstsødskendebarn Dvijámbá; disse bleve Mødre til de to Halvbrødre XI. Amoghavarsha og XII. Govindarája. Det gjensidige Forhold imellem begge Familier var derfor efter de to Gavebreve Ç. 855 og 894 følgende:

³⁾ Indranipa for Versemaalets Skyld; det er enstydigt med Indrarája og Indranarendra i Gb. Ç. 855.

⁴⁾ Denne Chedi-Fyrste var Svigerfader til Oldefaderen til Udstederen af Gavebrevet Ç. 894, saa at der

109. Da XI. Amoghavarsha bærer et Navn, der er et kejserligt Hædersnavn, har han regjeret som Kejser og det efter Rækkefølgen i Gb. Ç. 930 før XII. Govindarāja, der nævnes som hans yngre Broder og Efterfølger, og den samme Orden har vistnok været fulgt i Gb. Ç. 894, hvor der efter X. Indranipa (V. 13-14) nævnes XI. Amoghavarsha i V. 14. Rækkefølgen i de yngre Gavebreve kunde muligvis være fremkommet ved en fejlagtig Omstilling af de to Brødre, som skyldtes en senere Tids, om end en nær Eftertids (Ç. 855-894) Unøjagtighed eller Vilkaarlighed; men det er dog maaske mere rimeligt, at Amoghavarsha er forsætlig forbigaaet med Tavshed i sin yngre Broders Gavebrev Ç. 855, saa at dette ogsaa afgiver et Exempel paa, at man stundom saa bort fra den virkelige Rækkefølge af de regjerende Fyrster, og blot holdt sig til Angivelsen af den lige Nedstammelse af Søn fra Fader, hvortil ogsaa personlige Grunde kunne have været medvirkende i de enkelte Tilfælde, og til saadanne kan der være sigtet ved nogle Udtryk om Govindarāja i hans Gb. Ç. 855, der kunne fortolkes derhen, at han ikke havde vist nogen dadelværdig Grumhed mod sin ældre Broder, skjøndt han havde Magt og Berettigelse dertil.¹⁾

110. Om Ráshtrakúta-Husets sidste Medlemmer giver Gb. Ç. 930 fuldstændig Oplysning. Efter dette (V. 5—8) blev XII. Govindarāja fulgt af sin Farbroder XIII. **Baddiga**, en Søn af IX. Jagallunga; efter ham fulgte hans to Sønner XIV. **Krshnarāja** og XV. **Gyotika** efter hinanden, og derpaa disses Brodersøn XVI. **Kakkala**, som var den sidste af dette Hus, og hvis Gavebrev Ç. 894 indeholder overensstemmende og udførligere Angivelser, der imidlertid lide under den mangelfulde Maade, hvorpaa Omskriften af dette Gavebrev er gjort og meddelt. I denne er der nemlig efter V. 14, hvori XI. Amoghavarshas Fødsel omtales, aabenbart udeladt ved Uagtsomhed nogle Linier, der have handlet om XII. Govindarāja og hans Farbroder XIII. Baddiga og dernæst om dennes Søn XIV. Krshnarājas Tronfølge. Thi det er vistnok om Krshnarāja (og ikke om Amoghavarsha) der tales i Omskriftens V. 15, hvori der siges, at Fyrsten (hvis Navn ikke er nævnet i dette Vers) ansaa sin Heltetrone som en Indras Plads, gav mange Gaver af Jordegods og opfyldte Jorden med Çiva-Templer¹⁾; eftersom han nævnes i den efter V. 15 følgende prosaiske Indledning til V. 16, hvori der siges: da den ældste Broder Çrī-Krshnarāja-deva var gaaet til Himlen²⁾,

var hengaaet en tilstrækkelig Tid til en Forvexling af Navne. Iøvrigt forekommer Çankaragaṇa som Navn i Chálukya-Gavebrev Nr. 5 (jfr. § 70).

109. ¹⁾ Ordene i V. 18 ere: sámārthye sati ninditá pravīhitá náivāgraje krúratá; men *agraja* betyder ogsaa en Brahman, og den næste Linie siger i Almindelighed om ham, at han ikke satte nogen Plet paa sit Rygte ved Samkvem med Frændekvinder eller ved lignende Ugjerninger.

110. ¹⁾ Versemaalet i V. 15 første Halvlinie er noget forstyrret; jeg formoder, at der har staaet: áruhyéndrapadam hy amansta.

²⁾ Udtrykket: Aindrapada-jigíshayéva svargam adhirúḍhe svarer til et lignende sauram xityá maṇḍalam yáte i Facsimilet til Gb. Ç. 930, ligeledes brugt om Krshnarāja.

saa (V. 16) blev Khodviga-deva Hersker (nrpatir abhút), som var en Søn af Herskeren Amoghavarsha med Kandaka-devi, en Datter af Yuvarája-deva.³⁾ Denne Amoghavarsha (den tredje i Rækken saa vidt kjendes) maa altsaa ogsaa have været Fader til Khodvigas ældre Broder, og her er da ved ham anvendt hans kejserslige Hædersnavn, medens derimod hans Særnavn bruges i Gb. Ç. 930, i hvis Facsimile det næppe kan læses anderledes, end det er gjort, nemlig *Baddiga* eller *Baddiça*, hvorvel det ikke er noget Sanskrit-lignende Ord, ligesaa lidt som Navnet paa den mellemste Søn, der i Facsimilet af Gb. Ç. 930 nærmest maa læses *Gyoitika* eller *Khoitika*, og i Omskriften af Gb. Ç. 894 er gjengivet *Khodviga*; usædvanlige Særnavne have de i hvert Fald begge havt.⁴⁾

111. En tredje Broder Nirupama, der ikke selv blev Kejsler, var Fader til de to Brødres Efterfølger. Dennes Navn lyder forskjelligt; i hans eget Gb. Ç. 894 er det gjengivet *Kakkarája* (V. 17) og senere hen Çrimat-*Kakkala*-deva-rája; hvorimod det er *Kakkala* i Gb. Ç. 930 og *Karkara* i Gb. Ç. 946 (§ 85). Denne Fyrste lovsynges i høje Udtryk i sit Gavebrev og sammenlignes deri med Oldtidens Sagnhelte. Særligt anføres der om ham, at han overvandt Gurjara-Fjendeskarer og legede med Chola og de andre, at hans Sind ikke skjælvde i Kampe med Húna-Overherren, og at han var grum mod Pándya.¹⁾ Da Húna har i Verset samme Plads lige overfor Pándya, som Gurjara har for Chola, ledes man til at søge det mod Nordvest, nærmest i Induslandene. Der sad Aarhundreder tilbage Huner²⁾, paa Gavebrevets Tid raadede der Araberne, og ligesom ikke længe derefter Turusbka-Navnet findes overført paa Ghaznaviderne og de fra Norden frembrydende muselmanske Hærskarer³⁾, saaledes formoder jeg ogsaa, at det gamle Húna-Navn er blevet anvendt paa Araberne, endskjøndt vi ellers ikke vide noget om, at der paa den Tid blev

³⁾ Yuvarája, en Tronfølger og Medregent, Cæsar, findes brugt som Egennavn i den Chedi-Gren, der omtales § 106 Anm. 2.

⁴⁾ Begge Navne have bestaaet af en Daktyl ifølge Versemaalet.

111. ¹⁾ Omskriften har Húnáviçaranešhv akampita-matis, der oversættes ved the constant protector of the Hunavi princes, rájas of Hunadeça, og med Henviisning til Hunavar eller Anore, et Sted i Tuluva (J. R. A. S. II, 382, III, 103). Men Versemaalet er forstyrret, og den tredje Stavelse (*vì*) skal være lang. F. E. Hall foreslaaer Húnáviškaranešhv, der ikke giver nogen klar Mening; men Lassen har (Zeit. f. d. K. d. Morgenl. V, 464, N.) udpeget den rigtige Læsemaade *Húnddhiça-ranešhv*, da der ofte er stor Lighed saavel mellem Tegnene for *v* og *dh*, som mellem *i* og *í*. Navnet Húna findes ogsaa i Gb. 946, V. 29, hvor Kakkalas Efterfølger, Tailapa (A. D. 973-997), siges at være Húna-práñahara, oversat rigtigt who destroyed the rájas of Húnadeça (J. R. A. S. III, 269). I de § 106 Anm. 2 omtalte Indskrifter nævnes en Chedi Fyrste Karña, som ogsaa kjæmpede med Húna, og hvis Dronning tilhørte dette Folk. J. American O. S. VI, 504. Ind. Alt. III, 830.

²⁾ Den ældre Tids Huner paa Sindhus Bred syd for Kámboja, jfr. Raghuv. IV. 68. Húna, Mahábh. II, 1991, VI, 373, Vishnu Pur. 117. Háráhuña, Mahábh. II, 1844, 1991, Ind. Alt. II, 1159, jfr. § 41.

³⁾ Saaledes i en Indskrift fra Hund ved Attok i J. Beng. A. S. VI, 876, ifølge Lassens Bemærkning Ind. Alt. III, 831 Anm.; endvidere i Indskrifter omtalte § 106 Anm. 2.

kjæmpet af dette Kejsershus med dem.⁴⁾ — XVI. Kakkala bruger samme Kejsertitler som XII. Govindarāja; hans eget Hædersnavn var Çrīmad-Amoghavarsha-deva, som forklares derved, at han glædede Verden ved uophørlige Regnskyl af Guld, og den Forgjænger, hvis Efterfølger Kakkala ved Udtrykket pādānudhyāta erklærer sig at være, og som bærer Hædersnavnet Çrīmad-Akālavarsha-deva, maa være Farbroderen XV. Khodviga, da hans egen Fader ikke kom til at bestige Tronen.⁵⁾

112. Kakkala var den sidste Kejser af dette Hus. Han blev (ifølge Gb. Ç. 930) overvundet af Chálukya Fyrsten Tailapa, og da denne daterer sin Regjering fra Ç. 895, er Slægtens Fald foregaaet kort efter Regntiden Ç. 894, da Kakkala udstedte som Kejser sit Gavebrev. Et endnu senere Chálukya Gavebrev fra Ç. 946 (jfr. § 85) udsiger, at det var to Ráshtrakúta Ætlinge, Karkara og Raṇastambha, som Tailapa overvandt, hvorved han igjen hævede til Magt og Hæder sin egen Slægt, som for mere end to Aarhundreder tilbage i Tiden havde maattet vige for Ráshtrakúta Slægten. Samtidig har Málavas Fyrste Munja af Paramára Slægten bidraget fra Nord af til Kejserslægtens Fald. Han optræder ogsaa alt Ç. 901 (og maaske endog før) med alle en Kejsers Titler, og ret som om han har villet betegne sig selv som den faldne Slægts rette Arving og særlig udhæve sit Kejserdømmes Legitimitet, har han endog ikke blot antaget den sidste Ráshtrakútas kejserlige Hædersnavn, Çrīmad Amoghavarsha deva, men ogsaa overført Kejsertitlerne paa sine tre nærmeste Forgjængere eller Forfædre, uagtet ingen af disse kan have haft noget Krav derpaa; thi om de end vare Málavas indfødte Herrer, saa maa de dog have været det som skatskyldige Vasaller af Ráshtrakúta Slægten, hvis Riges Grændser naaede langt videre mod Nord.⁴⁾ — En tredie Fyrste end længere mod Nord, Sinharāja af Cháhumána-Slægten i Shekavatí, der sagtens at slutte fra Landskabets Beliggenhed ogsaa har været en Vasal, synes ligeledes at have benyttet Lejligheden til at gjøre sig uafhængig; thi i en Tempelindskrift

⁴⁾ Det var omtrent ved denne Tid, at den Karmathiske Sekt bemægtigede sig Multán, hvor den i sin fanatiske Trosiver ødelagde Solgudens gamle Billede og omgjorde Templet til en Moske. Reinaud, Mémoire sur l'Inde S. 248.

⁵⁾ I Omskriften af Gb. Ç. 894 (J. R. A. S. III, 97) siges Kakkalas Bud at udgaae til *Āndhrapati*, vishayapati o. s. v.; men det kan ikke være andet end en Fejllæsning for det sædvanlige: *ráshtrapati* o. s. v. (Ind. Alt. IV, 142).

112. ¹⁾ Gavebrev Samvat 1036 (Ç. 901), fundet i Nærheden af Ujjayiní og meddelt 1850 i J. Bengal A. S. XIX, 475 af Bábu Rájendralála Mitra. Kejseren anfører kun sit Hædersnavn; hans Særnavn Munja angives i en Tempelindskrift Samvat 1161 (Lassens Zeitschr. f. d. K. d. Morgenl. VII, 194). Lassen har henført Gavebrevet til Munjas Tid, men tillige troet (Ind. Alt III, 841), at Giveren var en fra Munja forskjellig Person. Derimod har Rájendralála udtalt Formodningen om Identiteten i en senere Afhandling (Bhoja Rája of Dhár, særsk. Aftr. S. 17), hvor der tillige omtales et andet ældre Gavebrev fra Samvat 1031, som er fundet i Indore.

optræder han Ç. 895 som Maharája-adhirája.²⁾ — Tailapa ægtede en Datter af en Fyrste (bhúpála), der var et Smykke for Ráshtrakúta-Slægten, og havde med hende Sønnen Satyáçraya, der blev hans Efterfølger.³⁾ Men iøvrigt var Ráshtrakúta Slægtens Fald endeligt, og den rejste sig aldrig derfra; selv dens Navn blev i sildigere Tiders Tradition forkvaklet til en Benævnelse paa to Slægter.⁴⁾ Dog findes der ogsaa en rum Tid efter dens Fald enkelte Grene i Besiddelse af en Fyrstemagt, men af underordnet Betydning.⁵⁾

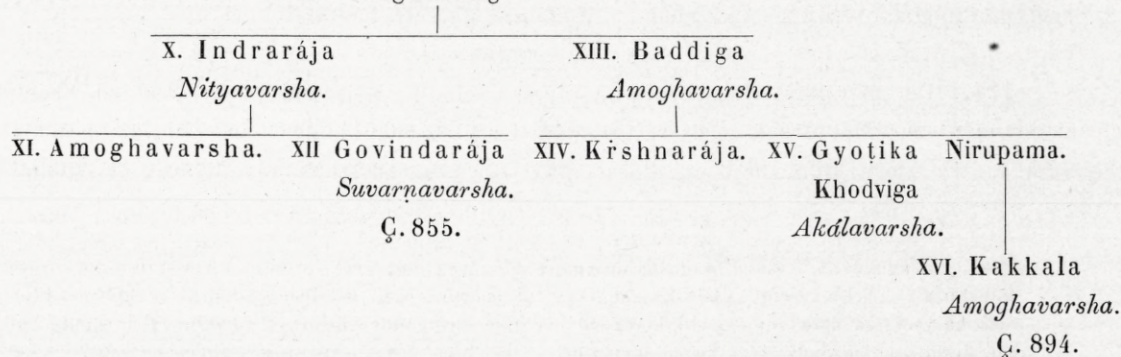
113. Den sidste Del af Ráshtrakúta Slægten (jfr. § 99) i Rækkefølge og Afbyrd var derfor, efter hvad der er udviklet i det foregaaende:

VIb. Jagattunga.

VII. Amoghavarsha fra Ç. 752 til Ç. 799.

VIII. Akálarvarsha (Kṛshṇa-nṛpála).

IX. Jagattunga.

²⁾ En Tempelindskrift fra Shekavatí, meddelt i J. Bengal A. S. IV, men som jeg kun kjender fra Ind. Alt. III, 932 flg. Indskriften er dateret Samvat 1030 (= Ç. 895), og Fyrsten Sinharája kaldes i Ind. Alt. III, 935 der König der Könige, der Oberkönig, hvilket vistnok er en Oversættelse af maharája-adhirája eller lignende Titel. Han regjerede alt Samvat 1018 (Ç. 883), da han begyndte paa Bygningen af et Tempel. — Shekavatí er Navnet paa et Landskab ved den 28de Bredegrad nord for Ajmír.

³⁾ Gb. Ç. 946 i J. R. A. S. III, 262. Fyrstens Navn er der gjengivet Bhamba bharabha, der ikke passer ind i Árya Versemaalet.

⁴⁾ Det synes alt at have været Tilfældet, da Kalhana-pañdita i Ç. 1070, ikkun 175 Aar efter Slægtens Fald, skrev sit Rája-taranginí, siden han taler om Raṭṭ-ákhya karnáṭí (IV, 153). Ligesaa findes: «the Kartas (Ins. at Handarki) and the Rattas, the latter of whom were overthrown by Jayasinha», hos Elliot i J. R. A. S. IV, 8, og derfra Ind. Alt. II, 935, III, 657, IV, 95. W. H. Wathen bemærkede i 1835: I cannot find any mention of the Ráshtrakúta kingdom in the Asiatic Researches nor in Wilks (Historical sketches of the South of India), nor did my Pandits know of such a family. J. R. A. S. II, 382.

⁵⁾ En Gren sad i den øvre Taptí-Dal, maaske endog før Kejserslægten Fald. Af dens Medlemmer kjendes Durgarája, Govindarája, Svámikarája (çri Másvamika) og Nandarája fra et Gavebrev, som er udstedt af den sidst nævnte. Det er fundet i Multáye (21° 45'. 78° 22') nærved Taptí-flodens Kilder, og meddelt i J. Bengal A. S. VI, hvorfra Oversættelsen er optaget i Prinseps Essays II.

De ovenfor gennemgaaede Gavebreve give saaledes et Overblik over Slægtens Historie fra Dantidurga, der i Aarene mellem Ç. 656-675 grundede dens suveræne Hersker-magt, og indtil Kakkala, med hvem den tabtes i eller kort efter Ç. 894, altsaa gennem et Tidsrum af over 220 Aar, hvori 16 (eller 17) Kejsere have regjeret. Af disse herskede de første sex (eller syv) indtil Ç. 752 i noget over 77 Aar, og om man end fradrager V. Indrarájas kortvarige Regjering og I. Dantidurgas, bliver dog Middeltallet for de andre Regjerin-ger højest ikkun 19 Aar. Derfor er det paafaldende at finde i en arabisk Rejseberetning fra denne Tid den Angivelse, at Balhará Fyrster ofte regjerede 50 Aar¹⁾; et Udsagn, der imidlertid maa hidrøre fra indiske Meddelelser, maaske dog misforstaaede, hvilke muligvis kunne have angaaet indiske Forhold i Almindelighed og det foregaaende Kejsershus Medlemmer, men i hvert Fald ikke det samtidige.²⁾ Kun en Ráshtrakúta, VII. Amoghavarsha, regjerede længe, mindst 48 Aar. Hans ni Efterfølgere regjerede tilsammen i 96 Aar, med Middeltal af ikkun 10-11 Aar. Efter de to Brødre, Indrarája og II. Krshnáraja, levede der 9 Slægtled i noget over 220 Aar, med et Middeltal af omtr. 25 Aar.³⁾

114. De samtidige Arabere nævne ingen af denne Kejserslægt's Fyrster ved Navn; de kalde dem med den for alle Kejsere fælles Hæderstitel Balhará, der her har lydt parama-bhattáraka. De bære Vidnesbyrd om deres Magt og Anseelse, idet de udhæve, at Balhará

Useful tables S. 265. Efter hvad der er anført der, er Gavebrevet dateret: Çaka kále samvatsara çateshu xx trinçottareshu; idet der nemlig efter çateshu «two unknown characters follow, which may be very probably numerals; the second has much resemblance to the modern 8 or eight, but the first is unknown and of a complex form.» Der maa have staaet her samvatsara-çateshu, og derefter et Talord rettende sig efter çateshu (enten ashṭasu, navasu eller daçasu), hvoraf den sidste Stavelse su vil være at finde i det andet simplere Tegn, medens dets første Del har været saa utydeligt indristet, at den har kunnet faae Udseende af at være et enkelt Tegn. Brevets Datum vil derfor have været enten Ç. 830 (= A. D. 908) før Kejserslægtens Fald, eller Ç. 930 eller 1030 efter dette. (Jfr. Ind. Alt. III, 538. 554.) — En anden Gren var Lensmænd i Attalur-pura Ç. 970-1019 under Chálukyaerne af det andet Kejsershus. Elliot i J. R. A. S. IV, 37. — Det mægtige Hus i Kanyakubja, hvis sidste Kejser Jayachandra faldt A. D. 1194 i Kampen mod Ghoriden Shaháb-ud-dín (Muhammed), antages at have hørt til en Rájputra Slægt Rahtore eller Rathore (jfr. Wilson i As. Res. XV, 461), som er blevet identificeret med Ráshtrakúta (Ind. Alt. III, 806).

113. ¹⁾ Den arabiske Kjøbmand Suleiman, der rejste i Indien og China før Ç. 773, i hvilket Aar (A. D. 851) Rejseberetningen er affattet efter hans Fortællinger. (Reinaud, Relation des voyages, S. 25).

²⁾ Ogsaa Masúdi taler om Kejsernes lange Regjeringstid; men han besøgte Indien Ç. 838 (A. D. 916) efter Amoghavarshas lange Regjering. — Khalifernes Regjeringstid var sædvanligvis endnu kortere. Samtidig med Chálukya Slægten regjerede 14 Ommiader i 89 Aar Ç. 583-672 (A. D. 661-750). Samtidig med Ráshtrakúta Slægten regjerede først 7 Abbasider i 83 Aar Ç. 672-755 (A. D. 750-833 og deriblandt Harún-al-Rashid og Al-Mamún i 43 Aar), og derefter 16 Abbasider i 141 Aar Ç. 755-896 (A. D. 833-974).

³⁾ Af det følgende Chálukya Hus, fra Tailapa Ç. 895 til Someçvara IV efter Ç. 1111, i et Tidsrum af mere end 216 Aar regjerede der 11 Kejsere med et Middeltal af 19-20 Aar, og der levede 8 Slægtled med Middeltal af 27 Aar og noget derover.

ansaaes baade i Indien og China for den ene af Verdens fire eller fem store Konger, som ragede op over de andre.¹⁾ Kjøbmanden Suleiman, hvis Beretning angaaer Indien før *Ç.* 773, ved Begyndelsen af VII. Amoghavarshas Regjering, fortalte, at alle Indere anerkjendte Balharás Magt, og at Fyrsterne, skjønndt hver Herre hjemme i sit eget Rige, dog alle hyldede hans Overherredømme, som gik fra Havet, der beskyller Konkan, til henimod Chinas Grændser.²⁾ Paa Masúdis Tid (*Ç.* 838), omtrent ved XII. Govindarájas Tid, synes Slægtens Herredømme at have strakt sig saavel over Málava som over hele Havkysten fra Bugten ved Katch og indtil Sydspidsen af Malabar.³⁾

115. Dens Overherredømme har dog vistnok, i det mindste til visse Tider, været anerkjendt i et langt videre Omfang af lehnspligtige og skatskyldige Fyrster. Den første Kejser Dantidurga var alt *Ç.* 675 mod Nord naaet op til Floderne, Mahí mod Vest og Mahánadí mod Øst. III. Paura overvandt hinsides disse Floder Vatsarája og bemægtigede sig hans Land saavel som ogsaa Gauða, skjønndt dette Land dog snart gjenvandt sin Uafhængighed, som ogsaa blev Tilfældet med Fyrsteslægten i Kanyakubja (§ 118), og ved disse Lande endte da Ráshtrakúta Slægtens umiddelbare Herredømme i den største Del af dens Kejsertid. Til Sønnen IV. Govindarája maa Málava have været skatskyldig før *Ç.* 730, og hans Broder V. Indrarája trængte frem mod Gurjara uden dog at kunne betvinge dette Folk, som under hans Søn VI. Karkarája atter traadte op og truede Málava før *Ç.* 734. Efter en midlertidig Svækkelse nævnes Yamuná og Gangá, som om de flød gennem XII. Govindarájas Rige *Ç.* 855. Den sidste Kejser overvandt Gurjara og kjæmpede med Húna. — Mod Syd togede IV. Govindarája til Tungabhadrá, hvor han, efter de brugte Udtryk, synes at have gjenerobret hvad der tidligere havde været i hans eller i hans Slægts Besiddelse; ligeledes var det vistnok kun et Frafald, som XVI. Kakkala tugtede paa sine Tog mod Chola og Páñdya. Derimod synes Ráshtrakúta Slægten ikke at have gjort Krav paa noget Overherredømme over Ceylon.¹⁾ Denne Øs Navn findes ikke omtalt i noget af de hidtil kjendte

114. ¹⁾ De andre vare Arabernes, Chinas og Romernes (Grækernes) Herskere, hvortil stundom føjedes som den femte Tyrkernes Konge. Reinaud, Relation des Voy. S. 24, 81, Mémoire sur l'Inde S. 204.

²⁾ Relation des voyages S. 26, 51.

³⁾ Reinaud, Mémoire S. 219. Masúdi (Prairies d'or) nævner i Balharás Stater Saimúr i Provindsen Lár II, 85, Sindán og Kambáy samt Supára I, 254, III, 47.

115. ¹⁾ Ifølge de singalesiske Beretninger herskede der vel paa Øen i Slutningen af forrige og i Begyndelsen af dette Tidsrum en fremmed Slægt fra Malabar 720-775 (*Ç.* 642-697), men uagtet sin Byrd kan den godt have været selvstændig. Ved Aar 858 (*Ç.* 780) gjorde en Páñdya-Konge et heldigt Plyndringstog til Ceylon; men kort efter blandede Øens Konger sig ind i Páñdya Landets indre Forhold mellem 858-891 (*Ç.* 780-813) og i en Kamp mellem Páñdya og Chola i Aarene 937-974 (*Ç.* 859-896), dertil blev et senere Angreb paa Øen af en Chola-Fyrste sejerrigt tilbagevist mellem 986-994 (*Ç.* 908-916), sandsynligvis først efter Ráshtrakúta Slægtens Fald. — Araberen Suleiman fortalte, at Ceylon

Gavebreve, og efter hvad der fortælles i Øens Krønike, synes den i dette Tidsrum at have bevaret sin Selvstændighed. Gavebrevenes Findesteder ere indenfor et snævrere Omraade; det nordligste (Ç. 734) er Baroda i Nærheden af Taptí (22° 21'), og det sydligste (Ç. 675) i Fortet Samangarh ved en sydlig Biflod til Krishna-Floden (16° 17'). Det ved Brevene bortskjænkede Jordegods laa i Landsbyer, der alle er mig ubekjendte og næppe have nogen anden end en ren stedlig Betydning.²⁾

116. En Menneskealder før Ráshtrakúta Slægten vandt Overherredømmet, havde Araberne erobret Sindh og tilgrændsende Landskaber; men dermed standsede deres Fremtrængen for en lang Tid, i hvilken der kun omtales et fjendtligt Tog mod Indien.¹⁾ En arabisk Eventyrer bemægtigede sig nemlig Byen Sindán paa Gujarat-Kysten²⁾, og den var i kort Tid i hans og hans Sønners Besiddelse i Aarene omkring Ç. 755 (A. D. 833) eller ved Begyndelsen af VII. Amoghavarshas lange Regjering.³⁾ Men denne Begivenhed, der ikke var af

(Serandib) var paa hans Tid (før A. D. 851) delt i 2 Riger (Reinaud, Rel. d. voy. S. 4-5, Mémoire S. 201), hvilket ikke synes at stemme med Angivelserne i Øens Krønike.

- ²⁾ De anførte Steder ere fra Nord mod Syd: i Gb. fra Baroda Ç. 734, Hovedstaden Elápura og en bortskjænket Landsby, hvis Navn ikke kan være Chaturághátaka (Ind. Alt. III, 534). — Gb. Ç. 730 fra Násik, Násika-Landskab (deça), Vaṇ-nagara Syssel og en Landsby; Kongens Opholdssted kaldes Mayúrakhaṇḍí, hvis det er rigtigt læst. — Gb. fra Kardla Ç. 894, en Landsby i Babbula-talladvádaça i Uppaliká-çatatraya. — Gb. fra Sànglí Ç. 855, fem Landsbyer i Rámapuri-saptaçata. Brahmanen er kommen fra det fjærne *Puṇḍravardhana* (Burdvan). Gb. 855 og 894 ere udstedte i Mányakheṭa. — Gb. Ç. 675 fra Samangarh, fem Landsbyer i Koppara-panchaçata. Brahmanen er bosiddende i Karahátaka; da Karada eller Kurar ligger paa Bredden af Krishna, kan vel Koppara gjenfindes i den smukke Landsby Kopara, omtr. 27 engl. NNØ. for Sattára, og ikke i det sydligere i Nærheden af Tungabadrá liggende Fort Kopaul; (jfr. W. Hamilton, Gazetteer). Et Karahátakavishaya i Konkaṇa-mahádeça omtales i Silára Gavebrev Ç. 980 (J. R. A. S. IV, 281). Páṇḍu-Sønnen Sahadeva betvinger i Syden nāgarīm Sanjayantimcha Páshāṇḍam Karahátakam, Mahābh. II, 1173. — Gavebrevet Ç. 675 har efter Anførelsen af Aaret Samvat 811 følgende: poharikáyám mágha-másaratha-saptamýám tulápurusha sthite o. s. v., som er oversat blot ved: on the 7th of Magha, called Ratha saptamí, og som jeg heller ikke fuldstændig kan forklare; den næstsidste Sammensætning har muligvis en astronomisk Betydning; men der kan ogsaa deri stikke et Bynavn, maaske det samme, som Elápura i Gb. Ç. 734 (tulápurāvasthitena); thi heller ikke synes at passe her den særlige Betydning af tulápurusha, en Mands Vægt i Guld.

116. ¹⁾ Efter den arabiske Forfatter Beladori († A. D. 892 o: Ç. 814), meddelt af Reinaud i Journ. Asiat. Paris 1845, V, 190; H. M. Elliot, History of India I, 129.
- ²⁾ Sindán imellem de to Steder, der ere kaldte Suppara (Çúrpara) og Simylla (nuv. Bassein) hos Ptolemæus, og Supára og Saimúr hos Masúdi (jfr. Reinaud Mémoire S. 222; Lassen, Ind. Alt. III, 642). — Byen Sanján, hvor Parserne efter deres Sagn først landede i Indien, ligger ved en lille Vig, omtr. 24 engl. Mil Syd for Damán; Dr. John Wilson, J. Bombay B. R. A. S. I, 175.
- ³⁾ Araberen opførte en Moske i Byen og lod holde Bøn i Khalifen Al-Mamúns Navn (A. D. 813-833). Araberens ene Søn gjorde et Sotog med 70 Smaaskibe mod Meid-Stammen ved Indus; en anden Søn søgte at vinde for sig Khalifen Mutassim (A. D. 833-841), men blev dræbt af Sindáns Indbyggere, der snart efter erklærede sig for uafhængige; Muselmændene vedbleve dog at holde Bøn i Khalifens Navn.

videre Betydning, har næppe øvet nogen Indflydelse paa denne Kejserslægts Forhold til Araberne, hvilket skildres af disse som særdeles fredeligt og venskabeligt. Efter Suleimans Udsagn om Tiden før C. 773 var der blandt Fyrsterne ingen som mere end Balhará elskede Araberne, og hans Undersaatter fulgte hans Exempel; Arabere havde ogsaa paa den Tid nedsat sig i stor Mængde paa Kysten af Kambáy-Bugten og dreve der en blomstrende Handel.⁴⁾ Masúdi (ved Aar C. 838) udsiger, at der ikke var noget hedensk Land i Sindh og i Indien, hvor Muselmænd bleve saa vel behandlede som i Balharás Stater; der var Islam agtet, og dens Bekjendere havde Moskeer og Bedehuse.⁵⁾ Et Exempel paa Indernes Fordragelighed afgiver Beladoris Fortælling om Forholdene i Sindán, og lignende Vidnesbyrd aflægge Al-Istakhri og Ibn Haukal ved Tidsrummets Slutning.⁶⁾ Dog havde Forholdene maaske da begyndt at antage et mindre fredeligt Udseende (jfr. § 111). — Med China synes dette Kejserhus ikke at have havt noget politisk Samkvem; de chinesiske Værker omtale i det mindste ikke noget Gesandtskab fra Indien i hele dette Tidsrum. Kun fortælles der, at ved Tidsrummets Slutning kom der C. 875 (A. D. 953) 16 Samanaer til China fra det vestlige Indien, og i de følgende Aar rejste chinesiske Pilegrimme til Vestlandene og Indien. Men dernæst fortælles der, at efter Udløbet af Perioden Khaï-pao (A. D. 975 o: C. 897 eller lige efter Ráshtrakúta-Slægten's Fald) saa man uden Afbrydelse indiske Gejstlige komme, som bragte Kejseren Gaver af buddhistiske Haandskrifter.⁷⁾ Dette betegner maaske Begyndelsen til Buddhismens endelige Udjagelse fra Indiens Fastland.⁸⁾

117. Ráshtrakúta Slægten selv bekjendte sig til den brahmanske Tro, men synes at have sluttet sig til en Retning, hvori man søgte at mægle mellem de to store Tros-partier. I de to ældste Gavebreve (C. 675 og 730) paakaldes baade Vishnu og Hara (Çiva), og der hentydes til den tredie af de øverste Guder, Skaberen Brahman. I C. 855 nævnes i Indledningsverset ene Skaberen Brahmans Lovsange, og i C. 894 anraabes den hele helige Trehed tilligemed Konerne Çrí, Sarasvatí og Umá. Dog var det fornemmelig til Çiva og hans Dyrkelse, at Slægten droges. Den første Kejser Dantidurga har i sit Segl Billedet af Çiva med Halvmaanen og Slangen. Hans Farbroder II. Kṛshṇarāja har selv med Ædel-

⁴⁾ Reinaud, Relation des voyages S. 26 og Anm. 55. Hvorimod Nabokongen i Al-jorz (Kanyakubja) nærrede Modvillie mod Araberne (sst. og Anm. 56).

⁵⁾ Masúdi Prairies d'or. I, 382; Reinaud, Mémoire sur l'Inde. S. 219.

⁶⁾ Reinaud, Mémoire S. 241; H. M. Elliot, History of India, I, 27, 32.

⁷⁾ De chinesiske Uddrag af Matuanlin, meddelte af Stanislas Julien i J. As. Paris 1847, X, 111-113, og af et andet Værk meddelte af G. Pauthier i samme 1839, VIII, 413.

⁸⁾ Her kan ogsaa bemærkes det oftere fremdragne Besøg i Sydindien af to Udsendinge fra Kong Alfred i England, Sighelm og Æthelstan, som i Aar 883 (C. 805 ved Amoghavarshas Død) bragte fra Kongen Almissegaver til de der bosatte St. Thomas og St. Bartholomæus Kristne. Anglo-saxon chronicle, 1861. S. 152; Reinaud, Mémoire S. 210.

stene, Guld og andre Kostbarheder prydet et Billede af Çambhu eller Çiva, som var rejst i hans Hovedstad Elápura.¹⁾ Hans Navne XIV. Křshnarája fyldte Jorden med Çiva-Templer²⁾, og dennes Broderson, den sidste Kejser, havde i sit Segl Billedet af Bhaváni;³⁾ han siger dertil i sit Gavebrev, at Çiva er prisværdig for Brahman og de øvrige udødelige, og han kalder sig en paramamáheçvara eller Çivadyrker. I alle Gavebreve siges der, at Giverens Hensigt med Gaven var at forøge sin Moders og Faders og sit eget Ry for gode Gjeringer og deres Løn.⁴⁾ Gaverne ere skjænkede til lærde Brahmaner, til en bahvřcha Ç. 675 og 894, til en Váji-Kánva Ç. 855, og i Ç. 730 til en Taittiriya, der hørte til en cháaturvidya-sámánya.⁵⁾

118. Samtidig med Rásbtrakúta-Huset herskede i Kanyakubja (Mahodaya) en Fyrsteslægt, som her maa omtales, om end i al Korthed, da den til en Tid endog var i Besiddelse af Kejserværdigheden. Dens Fyrsterække kjendes af to Gavebreve, som skyldes den.¹⁾ Rækken er: 1. Devaçakti, 2. Vatsarája, 3. Nágabhata, 4. Rámabhadra, 5. Bhoja, 6. Mahendrapála, og derpaa dennes to Sønner 7. Bhoja og 8. Vináyakapála; alle med Tilføjelse af Ordet *deva* efter Særnavnet, og de have alle i Gavebrevenes Hovedstykke ikkun Titlen Mahárája. Af disse var 2. Vatsarája, efter Rájendralálas sindrige Formodning, den samme Konge, som III. Paura havde fordrevet (§ 95), og derved er Begyndelsen af denne Slægts Tid bestemt. Som A. Cunningham alt har gjort opmærksom paa, findes 4. Rámabhadra og hans Søn 5. Bhoja nævnede i en Tempelindskrift i Peheva²⁾, der er sat under Bhojas Regjering i Aar Samvat 279; men dette Aarstal kan ikke tilhøre nogen anden Tidsregning end Çri-Harshas (§ 42) og svarer derfor til Ç. 808. I denne Indskrift tillægges begge Fyrster de almindelige Kejsertitler, og dette viser, at i hvert Fald Bhoja paa dette Sted har været anerkjendt som Kejser, og maaske alt hans Fader før ham. Endvidere er det højst sandsynligt, at det er den samme Bhoja, der kaldes parameçvara çri-Bhojadeva i en

117. ¹⁾ Lassen, Ind. Alt. III, 549, ifølge Gb. Ç. 734.

²⁾ Vyáptá yena Çivalayair nija-yaçah-pushpopamair mediní, siges der i Gb. Ç. 894; jfr. § 110.

³⁾ W. H. Wathen, J. R. A. S. II, 379.

⁴⁾ Mátápitror átmanaçcha puñya-yaço-'bhividdhaye, er det enslydende Udtryk i Gb. Ç. 675, 855 og 894. Gb. Ç. 730 tilføjer blot: aihika-ámushmika foran puñya.

⁵⁾ De tilhørte følgende brahmanske Slægter: Vásishtha Ç. 675; Bháradvája Ç. 730, 894; Kauçika Ç. 855 og Vátsyáyana Ç. 734.

118. ¹⁾ Begge Gavebreve ere udgivne i Omskrift og med Oversættelse af Bábu Rájendralála mitra i J. Bengal A. S. XVII. 1 Del S. 70-72 og i et af de sidste Bind, hvoraf kun særskilte Aftryk af enkelte Afhandlinger haves her. Jfr. Ind. Alt. III, 827 flg.

²⁾ Tempelindskriften fra Peheva (Prithúdaka) paa Bredden af Sarasvatí er kun et Brudstykke, udgivet af Rájendralála i J. Bengal A. S. XXII, 673, og et mindre heldigt Facsimile findes i hans Afhandling Bhoja Rája of Dhár, i hvilken der ogsaa henvises til Çri-Harshas Tidsregning. Den rette Læsning af Faderens Navn i Indskriften skyldes A. Cunningham.

Tempelindskrift i Gvalior sat under hans Regjering Samvat 933 eller Ç. 798. Denne Udvidelse af Kanyakubja Slægtens Magt har derefter fundet Sted i Slutningen af Ráshtrakúta Kejseren VII. Amoghavarshas lange Regjering, og den er blevet hævdet efter hans Død, hvorvel dette ikke kan have været meget længe. Thi efter Udtrykkene i XII. Govindarájas Gavebrev Ç. 855 maa man antage, at Ganges og Yamuná flød gennem hans Rige (§ 106); men dette forudsætter et Sammenstød med Kanyakubjas Kejserhus, samt dettes Nederlag og følgelig Tabet af Kejserværdigheden før dette Aar, maaske endog længe forinden, alt under 5. Bhoja eller i al Fald under hans Søn 6. Mahendrapála. Denne har udstedt det ene Gavebrev, i hvis Efterskrift han synes at betegnes med den ringere Grad af Kejsertitlen eller bhattá-raka, men i selve Brevets Hovedstykke kaldes han blot mahárája, ligesom hans Søn 8. Vináyakapála, der har udstedt det andet Gavebrev. Begge disse Breve have Aarstal, der ere højst utydelige, saa at de ikke kunne læses med Sikkerhed. Jeg troer imidlertid, at begge Aarstal kun kunne tilhøre Çrí-Harshas Tidsregning, og jeg er tilbøjelig til efter det meddelte Facsimile af Aarstallene at læse dem 319 og 324 α : Ç. 848 og 853 og at henføre dem til Slutningen af Mahendrapálas og til Begyndelsen af Vináyakapálas Regjering. Det kan heller ikke have været længe efter det sidste Aar, før denne Fyrsteslægt styrtedes. Thi en Indskrift fra Chatterpur udsiger, at Kong Dhánga opnaaede et uafhængigt Overherredømme (sámrájya) ved Sejren over Kanyakubjas Konge, og ifølge en anden Indskrift søgte denne Dhánga i en høj Alderdom en frivillig Død i Ganges Ç. 884.³⁾ Dette var mod Slutningen af Ráshtrakúta Slægtens Kejserdømme.⁴⁾

119. Dette Tidsrum fra det fjerde til det tiende christelige Aarhundrede, hvis Aktstykker jeg har gennemgaaet, for saa vidt som de vare mig bekendte og tilgængelige, har tillige udgjort et eget Afsnit af Indiens Historie, tydelig begrændset af tvende Vendepunkter i dets politiske Skjæbne. Det foregaaende Tidsrum, det tredie i den indiske Kultur-Udvikling, var begyndt omtrent 600 Aar tidligere med Buddhismens Udbredelse;¹⁾ og i dette Tidsrum havde denne ikke blot naaet sit Højdepunkt, men var vistnok ogsaa alt begyndt at aftage og dale før dets Slutning; den var i al Fald i kjendelig Forfald paa flere Steder i Indien ved Hjunthsangs Besøg omkring Aar 635, som det fremgaaer af hans

³⁾ Indskriften fra Chatterpur er udgivet af W. Price i As. Res. XII, 357. Den anden Indskrift fra Kajraha er udgivet af J. C. C. Sutherland i J. Bengal A. S. VIII og omtalt af Rájendralála i en Afhandling: Two ancient Sanscrit inscriptions from Central India, særskilt Aftryk S. 3.

⁴⁾ Jfr. om dette Mahodaya Hus endvidere en anden Afhandling i Universitetsprogram 1868, § 66—73, og om Dhángas Hus § 74 flg.

119. ¹⁾ Jfr. min Afhandling om de ældste Tidsrum i den indiske Historie med Hensyn til Literaturen, i Universitetsprogram 1860. S. 5-23.

Beretninger. Et andet Særkjende for det foregaaende eller tredie Tidsrum var Forholdet til fremmede Lande. Alexander den Stores og Seleucidernes Krigstog vare af underordnet Betydning, uden for saa vidt som de viste fremmede Vejen til Indien. Af større Vigtighed vare de baktriske Grækernes Erobring og fornemmelig det store skythiske Indbrud i Indien, hvorved der grundedes et vidtstrakt og langvarigt Herredømme. Det er alt udtalt af Prof. Lassen, at der i Indiens Historie begyndte med Aar 319 et nyt Tidsrum; men dettes Begyndelse kan ikke knyttes til Valabhi Slægten, der er af langt senere Oprindelse, men derimod til Gupta Slægten, og det fjerde Tidsrum indlededes med det indoskythiske Herredømmes Svækkelse og Fald; thi dette var det Vendepunkt, som ved Tidsrummets Begyndelse foregik i Indiens Skjæbne og som medførte dets ydre Frihed. Indoskythernes Magt var da knækket, de selv vare drevne tilbage og fandtes saa blot ved Indiens nordlige og nordvestlige Grændse. Om end, som der fortælles, endnu i Slutningen af femte (eller Begyndelsen af sjette) Aarhundrede en indoskythisk Fyrste, Gollas, har samlet sig et kortvarigt Rige i det nordlige af Indien, saa var dog i det hele og store med det fjerde Aarhundrede Indien fri for det fremmede Herredømme og gjengivet til sig selv; og hvad enten Æren herfor skyldes Gupta Slægten, saaledes som det virkelig synes, eller den kun høstede Frugten af andres og ukjendtes Arbejde, saa er denne Frihed et Særkjende for det hele fjerde Tidsrum fra det fjerde til det tiende Aarhundrede. Paa den anden Side havde Indien i denne Tid heller ikke nogen synderlig Forbindelse med Udlandet, eller øvede nogen Indflydelse paa Vestlandenes Skjæbne og de Omvæltninger, som der foregik. Det levede da sit eget Liv; men Indien var stort nok til at kunne gjøre det. Der herskede dog en livlig Bevægelse og Udvikling saavel i aandelig og materiel Henseende¹⁾, som ogsaa i politisk, navnlig naar det ene Kejserhus afløste det andet, hvilket kun kunde foregaae under betydelige Kampe, som dog ikke adspalttede Indien, men endte med at samle det igjen til en mere eller mindre sammenhængende Helhed, om end paa andre Hænder. I dette Tidsrum herskede flere Kejserhuse under noget forskjellige Former, det ene efter det andet og kun sjælden samtidig, som det vil sees af følgende korte Oversigt, hvori alle Aarstal kun ere angivne efter vor egen Tidsregning.

120. Først kom **Gupta** Slægten fra Aar 319 med Çrigupta og Ghatotkacha, der begge kun førte Titel af Mahárája, men hvoraf dog navnlig den sidste har været en sejerrig Fyrste. De to næste, Chandragupta og Samudragupta, kaldes Mahárájadhirája eller Overkonger, og den sidstes umiddelbare Herredømme og middelbare Indflydelse har alt strakt sig over den største Del af Indien. De følgende Chandragupta II, Kumára-

¹⁾ Saaledes har ogsaa Dr. E. Röer bemærket om de filosofiske Systemer, at «the commentaries on them commenced about the fifth century A. D. (J. Bengal A. S. 1851. XX, 401.)

gupta og Skandagupta førte den højeste Kejsertitel, og under de to sidste naaede Slægtens Magt sit Højdepunkt, idet disse tillige vare Efterfølgere uden noget stort Mellemrum af Satraphuset *Sinha* (Sah) i Gujarat, og Gurjara Fyrsten *Grīdatta* var Gupta Slægtens Vasal i Aarene 458-463, lige saavel som *Vijayarāja* af Chálukya Slægten i 472. Efter Skandagupta fulgte maaske Mahendragupta, hvortil der synes at være enkelte Spor. Men snart efter begyndte Gupta-Riget at opløse sig; thi det synes næsten at have været samtidigt, at Budhagupta i Aarene 482-487 mod Øst og Bakragupta mod Vest bare Kejsernavnet. Efter den sidste fulgte mod Vest i Suráshtra en Fyrste af en anden Slægt, *Grī Çalpa*, der ogsaa tillagde sig Kejsertitlen, samt en anden Fyrste, der kun kalder sig Mahárāja, medens **Valabhi** Slægten ved Aar 500 optraadte i Gujarat, men kun som Mahárāja, som Vasaller af en Overherre. Imod Øst var Budhaguptas Overherredømme anerkjendt 482-487 af *Grī-Hastin*, Mahárāja i Bandelakhand, saavel som i 484 af Regenten i Bhopál, i hvis Levetid Toramána imidlertid optraadte som en selvstændig Fyrste i dette Land og var det ved Aar 500. Forinden havde Guptaernes Magt lidt et væsenligt Knæk ved Chálukya Slægten, der begyndte at hæve sig, som det synes, alt ved Vishnu-wardhana, og især ved dennes Broder Pulakeçin, der alt 489 beskrives som Overherre over Indien fra dens Sydspids til Yamuná og Ganges; men skjøndt i Besiddelse af den virkelige Magt, antog Pulakeçin dog ikke den kejserlige Majestætstitel, og har derfor vistnok anerkjendt Guptaernes Besiddelse af Kejserværdigheden. Der nævnes ogsaa efter denne Tid en Gupta-Kejser, Devagupta, hvis Dattersøn var *Pravarasena*, Mahárāja i Vákáataka-Landet. Men dermed ophøre Minderne om Gupta Slægten.

121. I Chálukya Slægten blev den kejserlige Majestætstitel heller ikke baaret af Pulakeçins nærmeste Efterfølgere, hverken af hans Søn Kirtivarman eller af hans Sønnesøn Satyáçraya, som herskede i Aaret 567 og døde 593 efter en lang Regjering. Han blev efterfulgt af sin yngre Søn Vikramáditya, der var i Besiddelse af Magten i Aar 608, men derefter blev fortrængt af sin ældre Broder Chandráditya; og derpaa indtraadte tillige en Afbrydelse af denne Slægts Overherredømme og en meget stor Indskrænkning i dens Magtfylde. I Kanyakubja, Gupta Slægtens Hjemland eller Hovedland, var nemlig i den sidste Del af sjette Aarhundrede Magten gaaet over til en **Vaicya**-Slægt, hvoraf den første, Prabhákara-wardhana, døde efter en hæderlig Regjering og blev efterfulgt af sin ældste Søn Rájya-wardhana, der dog snart efter blev dræbt af en Konge i Karnasuvarna i Bengalen. Hans yngre Broder Harsha-wardhana overtog Magten ved Aar 607 og begyndte strax en Række af Krigstog, hvorved han i Løbet af sex Aar bøjede Indien under sit Herredømme; men desuagtet iklædte han sig ikke Kejserværdigheden, han vedblev at føre Titlen Kumára eller Prindsen, og antog dertil Hædersnavnet *Çiláditya*. Kun et Folk modstod alle hans Anstrængelser, nemlig det krigerske Mahratter-Folk, der ved Aar 640 styredes af

en selvstændig Konge Pulakeçin, og til dette Land var saaledes den Gang Chálukya Slægten indskrænket. Harshavardhana Çiláditya døde 650, og med ham forsvandt hans Slægt; en Minister gjorde et Forsøg paa at bemægtige sig Herredømmet i Kanyakubja, men uden Held. Derimod blev Kejserværdigheden optaget af et Medlem af Valabhi-Slægten, hvis Fader *Dhruvasena* ved Aar 642 var nærværende ved Harshavardhanas Hof som hans Vasal og var gift med en Sønnedatter af denne Hersker. Naar dennes Søn Dharasena antog Kejsertitlen eller hvor længe han herskede som Kejser, er ikke angivet i de forhaandenværende Aktstykker; men hans kejserlige Regjering maa være begyndt efter Harshavardhanas Død 650 og have været til Ende før 685, da en fjærnere Slægtning af ham, *Dhruvasena*, styrede Slægtens Hjemland, men igjen kun som underordnet Fyrste, hvad der var en Følge af Chálukya Slægtens Udvidelse af sit Herredømme.

122. Samtidig begyndte nemlig Chálukya Slægten at rejse sig fra sit Fald, og den gav Indien fire Herskere, der alle antog den kejserlige Majestætstitel, men dog kun i den ringere Grad af bháttáraka. Den første af disse var Vikramáditya, der angives at være den samme Søn af Satyáçraya, som havde hersket ved Aar 608; han begyndte med at undertvinge Sydindien ved sin Søn Vinayáditya, der som Kejser fuldendte dets Erobring og derpaa vendte sine Vaaben mod Nord, hvor han trængte frem til Yamuná og Ganges, og sejrede over alle Nordlandets Fyrster, deriblandt vistnok over Valabhi-Kejseren, skjøndt denne ikke udtrykkelig nævnes, tilmed da han siges at have vundet ved disse Sejre alle den højeste Herskermagts Kjendetegn. Paa dette Nordlandstog var han ledsaget af sin Søn Vijayáditya, der besteg Tronen i 696 og regjerede i 38 Aar. Ved Çiládityas Død 650 havde *Araberne* sat sig i Besiddelse af Irán; men med Undtagelse af et Strejftog i 664 til Kabul og Multán, vare de standsede ved Indiens Grændser. Her maa man dog med Opmærksomhed og Uro have fulgt deres sejerrige Hærtog; thi da de efter en længere Hvile paa ny satte sig i Bevægelse, da de erobrede Sindh og Multán 711 og 712, og rustede sig i de følgende Aar for at trænge videre frem, kom der, efter hvad de chinesiske Annaler fortælle, nepop ved Aarene 713-14 flere Sendebud fra Indien for at bede Chinas Kejser om Hjælp mod Araberne. Uvejret trak imidlertid den Gang over, og der udviklede sig et fredeligt og venskabeligt Forhold, der varede ved indtil Slutningen af dette Tidsrum. Vijayáditya har i sin senere Levetid skiftet Tro og bekendt sig til Jaina Troen, ligesom hans Søn Vikramáditya, der blev Kejser 733 og i det følgende Aar har skjænket en Gave til et Jaina Tempel, hvormed Aktstykkerne fra det ældre Chálukya-Hus standse. Kort efter blev dette Hus fortrængt fra Magten af Ráshtrakúta Slægten, der gav Indien 16 (17) Kejsere, som alle optraadte med den fuldstændige Kejsertitel. Af denne Slægt begyndte I. Danti-durga Kampen sejerrigt, og han har som Kejser udstedt et Gavebrev i 754, paa hvilken Tid hans Magt strakte sig til Floderne Mahí og Mahánadi. Han blev efterfulgt, maaske efter

en indbyrdes Strid i Slægten, af sin Farbroder II. Kṛshṇarāja, der fuldendte Chálukya Husets Fald og udvidede sin Slægts Herredømme, hvad ogsaa hans to Efterfølgere gjorde, nemlig hans Søn III. Paura, der besteg Tronen med Forbigaaelse af sin ældre Broder, og Pauras Søn IV. Govindarāja, der regjerede 807, under hvilke Riget naaede sin største Udstrækning mod Nordøst, idet Kanyakubja og Gauḍa vare vundne og hævdedes for en kort Tid. Efter den sidste fulgte hans Broder V. Indrarāja og saa dennes Søn VI. Karkarāja (*Jagattunga*), der regjerede 812, og begge kjæmpede med Gurjara-Fyrsten og Gauḍa-Kongen. Karkarajas Søn (eller Brodersøn) VII. Amoghavarsha besteg Tronen 830 og regjerede endnu 877; han maatte atter kjæmpe med Chálukya Slægten, som han overvandt, og han anlagde Byen *Mányakheta* (Mánakir), der blev Hovedstaden i hans Slægts Rige. Da indtraadte en Svækkelse i Slægtens Magt, idet Kongehuset i **Mahodaya** (Kanyakubja) hævdede sig i Vejret, og et Medlem deraf Bhoja var alt ved Aaret 886 anerkjendt som Kejser i det nordlige Indien, men uden dog længe at kunne bevare denne Værdighed for sit Hus. Efter VII. Amoghavarshas lange Regjering fulgte i hurtig Rækkefølge: VIII. Akalavarsha, IX. Jagattunga, X. Indrarāja, og saa dennes to Sønner XI. Amoghavarsha og XII. Govindarāja. Den sidste, der i Aar 933 alt havde regjeret i længere Tid, synes igjen at have udbredt sit Riges Grændser til Yamuná og Ganges. Efter ham fulgte hans Farbroder XIII. Baddiga, og derpaa dennes to Sønner XIV. Kṛshṇarāja og XV. Gyoṭika, hvis Brodersøn Kakkala eller Karka var den sidste Kejser af denne Ráshtrakúta Slægt; han betvang igjen det sydligste af Indien, overvandt Gurjara-Folket og kjæmpede med Overherren over Húna, og dette gamle Navn er her sagtens overført paa Datidens muhammedanske Herrer over Sindh, Multán og Indiens Grændselande.

123. Denne sidste Kejser af Ráshtrakúta Slægten, XVI. Kakkala, har endnu i Aaret 972 udstedt et Gavebrev i Besiddelse af den fulde Kejserværdighed; men dette Aar angiver omtrent Enden paa hans og hans Slægts Herredømme og tillige Slutningen af dette fjerde indiske Tidsrum. Thi nu hævdede **Chálukya** Slægten sig igjen, og dens første Kejser, Tailapa, der vandt sin Adkomst til Kejsermagten i Sydindien ved sin Sejer over Ráshtrakúta Kejseren, daterer sin Regjering fra Aar 973. Samtidig optraadte mod Nord en anden Kejser i Málava Landet, der nu først fik i politisk Henseende den Betydning, det længe havde haft i literær og videnskabelig, idet dette Lands Fyrste, Munja af *Paramdra* Slægten, ogsaa antog alle den forrige Herskerslægts Kejsertitler og dertil den sidste Kejsers Hædersnavn, som om han netop vilde betegne sig som den legitime og rigtige Kejser, og som Kejser optraadte han 979 og maaske alt 974. Længere mod Nord optraadte Fyrsten i Shekavati, Sinharāja af *Cháhumána* Slægten, i Aaret 973 som Mahárāja-adhirāja eller som selvstændig Konge, ligesom Vajradáman i Gvalior 977, og dette havde Herskerne i Kanyakubja og Gauḍa længe været, om end maaske med ringere Fyrstetitler. De to Kejsere tør-

nede naturligvis snart sammen. Sydkejseren Tailapa, der døde 997, fortæller i en Indskrift (i Gadaj, J. R. A. S. IV, 12), at Nordkejseren Munja blev slaet eller dræbt. Kampen maa desuagtet have været uafgjørende; thi de to Kejserdømmer vedblev i den følgende Tid at bestaa ved Siden af hinanden. Denne varige Deling var Vendepunktet for det følgende eller femte Tidsrum, ved hvis Begyndelse Sabuktegin, der 977 blev Hersker i Ghazni, igjen optog Muselmændenes Kamp med Indien.

124. I den følgende Tidstavle har jeg søgt at give et Overblik saavel over samtlige Tidsangivelser, som findes i Aktstykkerne fra det fjerde Tidsrum, jævnførte med de tilsvarende christelige Aar, som over den Forbindelse, der fandt Sted imellem de deri nævnte Personer.

A. D.

319 Gupta Slægt.

Çrigupta.

Ghaṭotkacha.

Chandragupta.

Samudragupta.

Hans Samtidige, jfr. § 18. 19.

Chandragupta.

401 Udayagiri Indskrift. Gupta 82.

405

410

412 Sánchi Indskrift. G. 93.

428 Gesandtskab til China.

Kumáragupta.

440 Mynter. G. 121.

443 G. 124.

Skandagupta.

Chalukya Slægt.

457

458

460 Kuhaon. G. 141.

463

Mahendragupta.

Jayasinha.
(Buddhavarman.)
Vijayarāja.

Parnadatta, G. 138.

Gurjara, Çridatta,

Gb. Ç. 380.

og Ç. 385.

Satrap-Huset
Sinha eller Sáh
til kort efter A. D. 373.

Fahians
Ophold i Indien.

- 472 Vijayarāja. Gb. Ç. 394.
- 480 Harisváminí. G. 161.
- Budhagupta.
- 482 Raṇarāga.
- 484 Kirtivarman.
- 487 Vishnuvardhana. Gb. Nr. 3.
- Bakragupta. Çri-Hastin. Gb. G. 163.
- og G. 168.
- Mahárāja i Sattára. § 33.
- Çri-Çalba.
- Pulakeçin. Toramána. Gollas. Gb. Ç. 411.
- Valabhi Slægt.
- Bhaṭárka.
- 499 Dharasena. Aryabhata.
- 500 Dronasinha. Toramána's Mynter.
- 505 Dhruvasena. Romakasiddhanta Ç. 427.
- Devagupta. Dharabhata. Pravarasena. § 35.
- Satyáçraya.
- 564 Kanheri Tope. Val. 245.
- 566 Gb. Ç. 488.
- Vaiçya Huset.
- Prabhákaravardhana.
- 587 Ghahasena.
- 593 Satyáçraya †. Varáhamihira † Ç. 509.
- Vikramáditya. Ç. 515.
- Dharasena.
- Rájyavardhana.
- 607 Harshavardhana (Çiláditya).
- 608 Gb. Ç. 530.
- 626 Sindh Tidsregning.
- 627 Chandráditya.
- 628 Pulakeçin. Mangalarāja. Gb. Nr. 5.
- Dharasena. Gb. Val. 308.
- Hjunthsang.
- Çiláditya. Içvaragraha. Dharasena.
- 642 Religjose Møder. Dhruvasena.

650	Harshavardhana †.	Vikramáditya.	Dharasena, Kejser.	
668				Gesandtskøb til China.
685		Vinayáditya.	Dhruvasena.	
691		Gb. Ç. 613.	Val. 366.	
696		Vijayáditya.		
700		Gb. Ç. 622.		
705		Gb. Ç. 627.		
712				Araberne erobre Sindh.
713-14				Indiske Gesandter til China.
725				Arabisk Hærkorps i Málava.
729		Indskrift Ç. 651.		
733		Vikramáditya.		
734		Indskrift Ç. 656.		
	Mahodaya Slægt.		Ráshtrakúta Slægt.	
	Devaçakti.	Chálukya Slægtens	I. Dantidurga, Kejser.	
		Nederlag		
754			Gb. Ç. 675.	
	Vatsarája.	og Fald.	II. Křshnarája.	
			III. Paura.	
		IV. Govindarája.		
807		Gb. Ç. 730.		
	Nágabhata.	V. Indrarája.		
	Rámabhadra.	VI. Karkarája (Jagattunga).		
812		Gb. Ç. 734.		
830		VI. Jagattunga †.	VII. Amoghavarsha.	
		Kamp med Chálukya.	Mányakheta anlagdes.	
853		Kanheri Indskrift Ç. 775.		
877	Bhojadeva.	- - Ç. 799.		
883	Gvalior. S. 933.			Kong Alfreds Sendebud.
886	Kejser. Çrí-H. 279.	VIII. Akálarsha.		
899		IX. Jagattunga.		Bashkara Astronom.
	Mahendrapála.	X. Indrarája.		
916		XI. Amoghavarsha.		Masúdi i Indien.
926	Gb. Çrí-H. 319.	XII. Govindarája.		

- Bhoja II.
Vináyakapála.
- 931 Gb. Çri-H. 324.
- 933 XII. Govindarája. Ç. 855.
- Paramara Slægt.**
- Dhánga.
- 954 Indskrift S. 1011.
- 961
- 962 Dhánga †.
- 966
- Chálukya.**
- 972 Kakkala. Gb. Ç. 894.
- 973 Tailapa. Ráshtrakúṭa Slægtens Fald.
- 974 Munja. S. 1031.
- 977
- 979 Gb. S. 1036.
- XIII. Baddiga.
XIV. Kṛshnarája.
XV. Gyotika.
XVI. Kakkala.
- Kṛshnarája.
Siyaka.
Vairisinha.
- Sinharája.
Shekavati. S. 1018.
- Bhattotpala. Ç. 888.
- Vajradáman.
Gvalior. S. 1034. Sabuktegín.

Tiden før Gupta-Slægten.

Tredie Tidsrum.

125. I dette tredie Tidsrum herskede over enkelte Dele af det sydlige og vestlige Indien fire Fyrstehuse, nemlig **Xaharáta**, **Andhra**, **Abbira** og **Sinha** (Sáh); de stode i indbyrdes Forhold og afløste tildels hinanden, og det sidstnævnte af dem var saa godt som den umiddelbare Forgjænger for Guptaerne. Dette Hus, Satraphuset Sinha, kjendes dels af Mynter, dels af en udførlig Sanskrit Indskrift paa Halvøen Gujarat; de andre kjendes kun af buddhistiske Indskrifter, der paa to Undtagelser nær alle ere affattede paa det af Sanskrit afledte Folkesprog Prákrit. Disse Indskrifter ere indristede paa de Klippehaller og Huler eller Klostre, som ere udhuggede for gejstlige Menigheder i den buddhistiske Kirke ved Násik, Kanheri (Kíshnagiri) og paa Sahyádrí-Bjærgene, nemlig ved Júnir, Kárlá, Kuḍá og Bhája.¹⁾ Disses Offentliggjørelse skyldes det asiatiske Selskab i Bombay, som derved har ydet Videnskaben en stor og paaskjønnelsesværdig Tjeneste. Dette Selskab har nemlig først udgivet nogle af disse Indskrifter fra alle tre Steder efter Aftryk tagne af P. F. Brett.²⁾ Men da saadanne Aftryk paa Grund af Klippernes ru og ofte afskallede Overflader ikke kunne blive tilfredsstillende, har Selskabet paa ny ladet taget og udgivet Afskrifter af et meget større Antal af Indskrifter ved Násik og Kanheri, som ere udførte med største Omhyggelighed og Dygtighed af E. W. og A. A. West.³⁾ Af enkelte Indskrifter fra alle de

125. ¹⁾ Násik ved Godávarí (19° 56'. 73° 56') er en gammel By, som ogsaa omtales af Ptolemæus under Navn af Nasika. I en Várt. til Páp. VI, 1, 63 nævnes Byen Násikya og i Brhat Sanh. XIV, 13 et Folk i Sydlandet af samme Navn. Efter en brahmansk Tradition hedder Byen saa, fordi Rámas Broder her huggede Næsen af Rávaṇas Søster; jfr. Mackenzie Coll. Indl. S. 60. — Kanheri er opstaaet af Prákrit Navnet Kanhagiri eller Kanhasela (Kíshnagiri, Kíshnagailla), som det kaldes i Indskrifterne. Det ligger i Nærheden af Bombay paa Øen Salsette (saa kaldt af sine 66 Landsbyer, Shaṭ-shashṭi-vishaya i Čiláhára Gavebrev Č. 948 i J. Royal A. S. IV, 109). — Júnir 19° 12'. 74° 10'. — De øvrige Steder ligge noget sydligere, henimod Púna (18° 30'. 74° 2'). — Om Klippehallerne i Almindelighed jfr. Dr. John Wilsons to Memoirer «On the Cave-Temples and Monasteries, and other ancient Buddhist, Bráhmaṇical and Jaina remains of Western-India» i J. Bombay B. R. A. S. 1850, III, 36 flg. og 1853, IV, 340 flg.

²⁾ P. F. Bretts Aftryk tilligemed Dr. J. Stevensons Fortolkning findes i J. Bombay B. R. A. S. V, 1853-54 i tre Artikler af den sidstnævnte, nemlig a) Historical names and facts contained in the Kanheri inscriptions, 1852, S. 1 flg.; b) On the Násik Cave inscriptions, 1853, S. 35 flg. og c) Sahyádrí inscriptions, 1853, S. 151 flg. Enkelte Indskrifter fra Júnir ere tidligere offentliggjorte af Oberst Sykes i J. Royal A. S. IV, 287, og Indskrifter for alle Steder af J. Bird i hans Historical researches on the Bauddha and Jaina religions, Bombay 1847.

³⁾ Copies of 64 inscriptions from the Cave-temples of Kanheri, by E. W. West 1860 i J. Bombay

nævnte Steder har jeg selv ogsaa taget Afskrifter under mit Ophold der i Aaret 1842. Efter de af Brett tagne Aftryk har Dr. J. Stevenson forsøgt at fortolke nogle af dem; men Forsøget kunde ikke lykkes; thi de Vanskeligheder, som selve Aftrykkenes Form maatte lægge i Vejen, forøgedes end mere ved Beskaffenheden af det ikke uddannede Folkesprog, hvorpaa de ere affattede, og skjøndt jeg troer at have bragt det en Del videre, er det dog endnu ikke lykkedes mig fuldstændig at forstaae eller at fortolke alle Enkeltheder, selv af de tydeligst indristede og bedst bevarede Indskrifter.

A n d h r a .

126. Andhra-Folket var efter sin Oprindelse en Stamme af den store sydindiske Draviða-Folkefamilie, men den havde sluttet sig til og var gaaet op i den indisk-ariske Kulturudvikling, uden dog derved at vinde nogen synderlig Anseelse i Brahmanernes Om-dømme.¹⁾ Dets Hjemland var det øvre Telingana, eller Højlandet imellem Floderne Godávarí og Krishná. Det har til sine Tider været mægtigt og kunnet udfolde en stor Styrke; saaledes fortæller Plinius efter Megasthenes, at Andhra-Folket besad 30 befæstede Byer og kunde stille en Hær paa 100,000 Fodfolk, 2000 Ryttere og 1000 Elefanter.²⁾ Af dette Folk udsprang ifølge Puránernes Angivelser et Fyrstehus, hvis Stamfader havde været Tjener (bhṛtya) hos den sidste Kánva Konge, men havde dræbt denne og derved sat sig i Besiddelse af Tronen, hvorfor Fyrstehuset kaldtes Andhrajátiya eller Andhrabhṛtya.³⁾ Til dette Hus er med Rette alt henført den ene Gruppe af de buddhistiske Indskrifter;⁴⁾ og disses Forekomst her viser klart, at dette Hus har udvidet sit Herredømme mod Vest og ogsaa hersket i disse Egne, i hvis Nærhed der laa Kongebyen Pratiṣṭhána ved Godávarí, som ogsaa nævnes af Geografen Ptolemæus som saadan under en Prákrit Form Baithana, det nuværende Paithan.⁵⁾ Disse Indskrifter bære Vidnesbyrd om tre Fyrster, i hvis Regjerings-

B. R. A. S. VI, 1 flg. og Násik Cave inscriptions (27), by E. W. West and A. A. West, ssteds 1865, VII, 37 flg. Kanheri og Násik Indskrifterne ere anførte efter Wests Nummere, Sahyádrí Indskrifterne derimod efter Bretts.

126. ¹⁾ Alt Aitareya-bráhmaṇa VII, 18 nævner Andhrafolket blandt dem, som nedstammede fra Viçvámitras Sønner, der vare ramte af Faderens Forbandelse, og som derfor vare *dasyu* eller stode udenfor det brahmanske Samfundsliv. Ifølge Manu X, 36 var Andhra et Afkom af en Videha, der igjen var Frugten af en Vaiçyas lovstridige Forbindelse med en Brahman-Pige. Dets Dont skulde være Jagt paa vilde Dyr, X, 48.

²⁾ Jfr. Lassen Ind. Alt. I, 178, Vivien de Saint-Martin i Hiouen-thsang Mémoires II, 395.

³⁾ Vishnu Purána S. 472-476 og Anm. 39 flg. — Mahábh. III, 12839 kalder det *Andhra* og anfører det blandt de Kongeslægter, der skulle regjere henimod Verdensalderens Ende.

⁴⁾ J. Stevenson i J. Bombay B. R. A. S. V, 4, Lassen i Ind. Alt. IV, 80.

⁵⁾ Paithan (19° 26'. 75° 35') er endnu en Dharmapurí eller hellig By ved Godávarí; to andre ere Toka

aar de ere daterede, og af disse tre Fyrster have de to tydeligt staaet i en meget nær indbyrdes Forbindelse.

127. Til den ene af disse Fyrster ere fem Prákrit Indskrifter knyttede, da de ere satte til forskjellige Tider under hans Regjering, nemlig:

1. Násik Nr. 3. En Indskrift paa en Niche ikke langt fra den fjærneste af de faa Klippehuler, der ligge afsides fra den østligste af de tre Hovedgrupper af Klippehaller. Indskriften har lidt meget og er for en stor Del afskallet; kun de to første Linier ere tydelige med Tidsangivelsen: *Raño Vásiṭhi-putasa Sámi Siri Puḍumáisa samvachhare 2 hemanta-pakhe 4 divase* *. Indskriftens Hensigt kan jeg ikke angive.
2. Násik Nr. 26. En Indskrift paa 14 lange Linier, anbragt tæt ved Loftet paa Bagvæggen i Verandaen til den vestligste store Klippehal, som en Dronning Gotami (Gautami) har ladet udhugge. Indskriften bestaaer af to Dele; den første (Lin. 1-11) er dateret: *Raño Vásiṭhi-putasa Siri Puḍumáisa savachhare 19 gimhána pakhe 2 divase 13*; den handler om Dronningens Gave og fornemmelig om hendes Søn Gautamiputra. Den anden Del (Lin. 11-14) er indristet med mindre Bogstaver og temmelig utydeligt; derhos er paa to Steder smaa Stykker senere borthuggede. Denne Del indeholder et Edikt, hvorved *Svámi Vásiṭhi-puto Siri Puḍumávi* under samme Datum (udtrykt forkortet *sava 19 gi pa 2 diva 13*) i Govardhana giver en Befaling til sine Ministre (*ánapayati Govadhane ámake*), som det synes i Anledning af Dronningens Gave.
3. Násik Nr. 27, paa Brudstykket af Bagvæggen i Verandaen til en Klippehule, der ligger noget vestlig for Dronningens Klippehal. Den er anbragt tæt ved Loftet; kun den øverste Linie er tildels bevaret, med en Tidsangivelse, der med Udfyldning af enkelte manglende Selvlydstegn er: *Raño Vásiṭhi-putasa Siri Puḍumáisa savachhare 6 gimha-pakhe 5 divase* *.
4. Kárlá Nr. 4. Indskrift paa tre Linier, dateret *Raño Vásiṭhi-putasa Sámi Siri* (Navnet afskallet) *savachhare 7 ...pakhe 5 divase 1*. Den fortæller, at en Landsby og en Klippehule er skjænket til Menigheden af en Mahrát (Maháráṭhi) Vásiṭhi-puta Somadeva, der var en Søn af en Mahrát Matádeva, Søn af Kosika.¹⁾

(19° 25'. 75° 10') og det vestligere Násik. Ved Paithan er der nogle Klippehuler med Indskrifter, der endnu ikke ere bekendtgjorte; jfr. Dr. John Wilson i J. Bombay B. R. A. S. III, 69.

127. ¹⁾ En Hærfører Kosika nævnes i Násik Nr. 4, jfr. § 129. Kosika o: Kaugika er Navnet paa en Brahman-Slægt af Viḡvámítras Æt. Det samme Slægtnavn forekommer ogsaa i en lille Indskrift over en Cisterne ved Bhája (3 engl. Mil fra Kárlá), der lyder: *Mahdráṭhisa Kosikí-putasa Vinhudatasa deya dhama podhi*; J. Bombay B. R. A. S. I, 438, III, 52, V, 159. Giveren har et brahmansk Navn, Vishnudatta. Podhi, en Brønd, Cisterne, er en Prákrit Afledning af Sanskrit púrta, en god verdslig Handling. Maháráṭhi er en Beboer af Maháráshṭra.

5. Kárlá Nr. 18. En mindre Indskrift, noget utydelig indhugget ved en Tempelhal, *Raño Vásiht-putasa Siri Puḍumávisa savachhare 24 hemantána pakhe 3 divase 2*. Den handler om en Gave, jeg veed ikke hvilken, der er skjænket Menigheden til Ære for Forældre og til Gavn og Glæde for alle Væsner. Giveren var en Lægmand Harapharaṇa, en Søn af Sátaparana, begge tilsyneladende iranske Navne. Der nævnes i Slutningen en Budharakhita (en Søn?) og en Lægkvinde Budharakhi (med indiske Navne) i Forbindelse med Gaven af en Cisterne.

128. Af disse Indskrifter læres intet videre om denne Konges Liv og Bedrifter, uden det, at han har regjeret i det mindste 24 Aar, at hans Moder hed Vásiṭhí ॐ: Vásiṭhí, og at hans eget Navn var Siri Puḍumái (Puḍumávi, Puḍumáyí), med eller uden Tilføjelse af Hæderstitlen *Sámi*, der er Sanskrit svámin, ligesom *Siri* er श्री. Navnet selv synes derimod ikke at være Sanskrit. Det kan gjenfindes i Puránernes Lister over Andhra-kongerne, kun under noget forandrede Former, som Pulimat, Pulomat eller Paṭumat, Paṭumávi, Pulomávit (Vishnu P. 472-73). Langt større Lighed eller rettere fuldstændig Overensstemmelse har Indskrifternes Navn med det græske *Σίρι Πολεμαιοσ*, da den ejendommelige Bogstavlyd *ḍ* afvexler med *l* selv i det Indiske. Dette anføres af Geografen Ptolemæus (VII. 1. 82) som Navnet paa den samtidige Konge i Baithana eller Pratishṭhána. Ligheden mellem det græske Navn og det indiske Pulimat er forlængst rigtigheden paavist, før man endnu kjendte Indskrifternes Form (Ind. Alt. II, 935, III, 179); men idet Lassen var tilbøjelig til at henføre denne Indskrifternes Konge til det tredje Aarhundrede (Ind. Alt. IV, 89), maatte han have Betænkelighed ved at identificere ham med den af Ptolemæus nævnte Fyrste; men at det er den samme, troer jeg tilstrækkelig godt gjøres af Navneformernes Overensstemmelse, hvad der ogsaa er udtalt af A. Weber (Indische Studien III, 485) og Bháu Dáji (J. Bombay B. R. A. S. VII, 117); ligesom Skriftens hele Ydre og gamle Præg tyder hen paa en tidlig Tid, hvortil ogsaa Brugen af Folkesproget viser hen. Ptolemæus synes at have fulden sin Geografi efter A. D. 151;¹⁾ men hans Efterretninger kunne godt stamme fra et tidligere Tidspunkt. Efter den Maade, hvorpaa han anfører det indiske Kongenavn, maa man antage, at det har været vel kjendt i Alexandriens Forbindelser med Indien, og at følgelig Kongen da i al Fald i længere Tid havde siddet paa Tronen, saa at hans Regjering og Liv væsenlig falder før Midten af det andet christelige Aarhundrede. Derfor vil Kong Siri Puḍumáis Regjering omkring 140-150 eft. Chr. afgive et fast Holdepunkt for Tidsfølgen af de Begivenheder og Navne, som Indskrifterne lære os at kjende. Navnet paa Siri Puḍumáis Fader er ikke udtrykkelig angivet; men Indskriften Násik Nr. 26 udtaler sig dog paa en saadan Maade, at der heller ikke herom kan være synderlig Tvivl. Efter nemlig at

¹⁾ Jfr. Lassen, Ind. Alt. III, 95.

have omtalt, at Dronningen, Gautamíputras Moder, havde ladet gjøre denne Klippehal (leṇa), fortsætter Indskriften Lin. 10: *eta cha leṇa mahádevi mahárája-mátá mahárája-pitámahí dadáti* o. s. v., og denne Klippehal giver Dronningen, en Mahárájas Moder og en Mahárájas Farmoder. Den Mahárája, hvis Farmoder hun var, kan dog ikke have været nogen anden end netop den Konge Vásishthíputra Çrí Puḍumáyi, i hvis 19de Regjeringsaar Indskriften er dateret, og som har den selv samme Dag udstedt en Befaling, der ligeledes er indhugget i Forbindelse med Hovedindskriften. Denne Çrí Puḍumáyi har derfor været en Søn (eller i al Fald en Brodersøn) af den Gautamíputra, om hvem Indskriften især handler, og hvis Moder var Dronningen Gautamí.¹⁾ Skjøndt man vel ikke kan lægge synderlig Vægt paa Púránernes Angivelser i deres Enkeltheder, kan det dog bemærkes, at de, saa vidt de kjendes, stemme overens deri, at de lade Pulomat eller Pulimat med 28 Aar følge efter Gautamíputra med 21 Aar (Vishnu P. 473), og Angivelsen af de to Fyrsters Regjeringstid strider heller ikke mod Indskrifternes Optegnelser i denne Henseende.

129. Til Gautamíputra ere fem Indskrifter knyttede, der dels handle om ham, dels ere daterede i hans Regjeringsaar, nemlig:

1. Kanheri Nr. 44. Over en Niche paa den udvendige Væg af Verandaen til en Klippehule (leṇa); den handler om denne leṇa paa *pavata Kanhasela*, som tilligemed en Cisterne og et Pengelegat paa 200 Káhapaṇa var skjænket til Klostermenigheden af en Kjøbmand (negama), en Lægmand, bosiddende i den nærliggende By Kalyāṇa, samt af hans Hustru, hans unge Søn og andre Slægtninge. Indskriften er dateret *Raño Gotamíputasa Sámi-Siri-yaña-Sátakanisa savachhare * gimhána pakhe divase 5*. Tallet for Maanedhalvdelen er ved Afskalling utydeligt, ligesom ogsaa Aarstallet, hvis Form hos West er forskjellig fra den der findes i Bretts Aftryk (Nr. 13), og min egen Afskrift har en tredie Form, hvilke jeg troer vise alle hen til Tallet 17.
2. Kanheri Nr. 4. Paa den ene Dørpost til en Chaitya eller Tempel; det højre Stykke af Dørposten har været opbygget af løse Sten, som nu ere borttagne. Indskriften paa 23 Linier er derfor nu højst ufuldstændig, da kun Begyndelsen til hver Linie er bevaret. Den synes at handle om Gaven af denne Chaitya til forskjellige fromme Gejstlige. Af de tre første Linier med Tidsangivelsen er kun bevaret: *Raño Gota Sátakannisa -mha pakhe 5 . . .*; Resten med Aarstallet er forsvundet.

128. ¹⁾ Anderledes er Forholdet opfattet af Lassen, der (Ind. Alt. IV, 87) antager, at Puḍumáyi var en Underkonge hos Gautamíputra, medens Bháu Dháji (J. Bombay B. R. A. S. VII, 117) gjør ham til dennes Fader. Begge Antagelser hidrøre fra Misforstaaelser; men det viser dog, hvor store Vanskeligheder der ligge i Vejen for den rette Fortolkning af disse paa Folkesproget affattede Indskrifter.

3. Násik Nr. 4. Paa Bagvæggen tæt under Loftet i Verandaen til den østligste af de tre store Klippehaller. Denne Hal er skjænket til den almindelige Bhixu Menighed af Kosika, der var mahásenápati eller Hærfører, og af hans Hustru, der fører den tilsvarende Titel af mahásenápatiní, Hærførerske. Indskriften er dateret *Rano Gotamí-putasa sámí-Siri-yaña-Sátakanisa savasare 7 hemantána pakhe 3 divase 1.*
- 4 og 5. Násik Nr. 25 og 26. Den første paa den venstre Endevæg, og den anden, som før omtalt, paa Bagvæggen, begge tæt under Loftet i Verandaen til den store Klippehal (den vestligste af de tre), som Dronning Gautamí har ladet indhugge i Kong Siri Puđumáyis 19de Regjeringsaar. Begge Indskrifter ere derfor indristede længe efter Gautamíputras Tid, men de handle om ham. Den første (Nr. 25), der kun er svagt indhugget og vanskelig at læse paa mange Steder, bestaaer af to selvstændige Stykker; i det første anføres Kongens Navn Lin. 1 i Nævneformen *Svámí Gotamíputa Síri Sadakani*, og i det andet (Lin. 7) i Ejeformen *Raño Gotamíputasa Sátakanisa*. I Indskriften Nr. 26 er Navnet ligeledes i Ejeformen *Rája-raño Gotamíputasa Síri Sátakanisa*, med Udeladelse af *yaña* paa alle tre Steder og af *siri* paa det mellemste.

130. Kongens fulde Navn og Titel har saaledes været paa Sanskrit Gautamíputra svámin Çrí-yajña Sátakarñi¹). Heraf er Svámin en Hæderstitel; de andre tre Navne findes ogsaa i Puránernes Lister, men ikke samlede paa en eneste Konge. Det første gjenfindes, som anført, i Pulimats Forgjænger, der kaldes Gautamíputra, Gotamíputra eller Gomatíputra; det sidste, Sátakarñi (Çátakarñi), anføres deri dels som Særnavn, dels som Tilnavn eller Hædersnavn for flere Konger, hvoraf en hedder Çrí Sátakarñi og en anden Çivaçrí Sátakarñi; Formen Çrí-yajna findes vel ikke saaledes i Puranerne; men en Fyrste bærer der Navnet Yajna-çrí.²) Det er om denne Gautamíputra, at Indskriften Násik Nr. 26 fornemmelig handler. Efter Angivelsen af Tiden i Siri-Puđumáyis 19de Aar, er Ordføjningen følgende: Linie 1 *Rája-raño Gotamí-putasa* (derefter ikke faa Tillægsord i Ejeformen indtil midt i Linie 9) *Siri Sátakanisa mátuya mahádeviya Gotamiya* (derefter Tillægsord til hende i Redskabsformen indtil ind i Linie 10) *kárita . . . Tirañha-sikhare . . . mahiđhika leña*, d. e. Konge-Kongen Gautamíputra Çrí Sátakarñis Moder, Dronning Gautamí har ladet udføre paa Triraçmi-Bjærget en prægtig Klippehal. De til hans Navn knyttede Tillægsord udhæve hans Ypperlighed; det skeer for en Del i meget almindelige

130. ¹) H. H. Wilson giver Çátakarñi i Vishnu-Purána, S. 474; men Navnet skrives Sátakarñi i den med Slægten samtidige Satrap-Indskrift (jfr. § 154), hvilken Form jeg derfor har bibeholdt.

²) Wilson har alt udtalt: The adjuncts Sváti and Çátakarñi appear to be conjoined or not with the other appellations, according to the convenience of the metre, and seem to be the family designations or titles, Vishnu P. S. 474 Anm.; og i denne Puránas Kongeliste forekommer Sátakarñi fem Gange, dels som Særnavn, dels som Tilnavn.

Udtryk, saasom, at hans Kraft var lig med Bjærgenes, Himavat, Meru og Mandara³⁾; at hans Bud blev adlydt af den hele Kongeskare⁴⁾; at hans Aasyn var klart og ligt den af Solens Straaler vækkede Lotus, og lignende billedrige Udtryk. Han sammenstilles med Sagnhistoriens Helte; han var i Mod lig med Ráma, Keçava, Arjuna og Bhímasena, og i Kraft lig med Nábhága, Nahusha, Janamejaya, Sakara, Yayáti, Ráma og Ambarísha.⁵⁾

131. Han havde Titlen *Rája-rájan*, Kongers Konge, ligesom ogsaa *Mahárája*, da Moderen kalder sig *Mahárája-mátá*. Hans Riges Omfang angives i Linie 2-3. Her siges der nemlig, at han var Rájan over Landene, hvis Sanskrit Navne ere *Rshika*, *Açmaka*, *Muḍaka*, *Suráshtra*, *Kukura-Aparánta*, *Anúpa*, *Vidarbha*, *Ákara-Avanti*.¹⁾ Dertil var han Parvata-

³⁾ Texten Lin. 1-2 har: *Himavata-Meru-Madara-pavata-sama-sára*, en ikke usædvanlig Udtryksmaade; saaledes: Mahendrádri-samána-sára, Raghuv. VI, 54; Meru-Malaya-Mandara-samána-dhairya, i Gavebrev fra Pulakeçins Brodersøn (§ 64). Det kan ikke oversættes, som J. Stevenson (J. Bombay B. R. A. S. V, 42) har gjort: whose sway as universal lord extends beyond the Himálayas to the Meru and Mandara mountains; (jfr. Ind. Alt. IV, 86, Anm. 2). De to sidstnævnte Bjærg tilhøre Mythologien.

⁴⁾ Lin. 3: *sava-rája-loka-maḍala-patigahíta-sásana*. I Bretts Aftryk manglede det første Tegn *sa* og Selvlydstegnet i *loka*, og det blev saa oversat: to whose commands Varája, lord of the circle of Lanka (Ceylon) submits; (jfr. Ind. Alt. IV, 87 og Anm.)

⁵⁾ De to sidste Navne skrives *Rámábarisa* med den sædvanlige Udeladelse af Næselyden. *Sakara* er mig ubekjendt, medmindre det skulde være *Rámáyana*-Sagnets *Sagara*.

131. ¹⁾ Landenes Prákrit Navne ere: 1. *Asika*, som jeg jævnfører med *Rshika*, der af Varáhamihira (Brhat-S. 14, 15) nævnes blandt Sydlandets Folk. Et andet Folk *Rshika* nævnes i det fjærne Nord i Mahábh. II, 1033, men derom kan der ikke her være Tale. — 2. *Asaka* ∴ *Açmaka*; det anføres i Brhat-S. saavel 14, 22 blandt Folkene i Nordvest, som ellers oftere (5, 39, 73, 74. 9, 18, 27. 16, 11. 32, 15) og dets Fyrste (11, 54, 55. 17, 15), hvad der tyder paa, at det endnu den Gang har havt en vis Betydning. Det omtales som en Krigerstamme i Pápiní IV. 1, 173, og i de grammatiske Lister til Pápiní II, 2, 31, VI, 2, 37 nævnes det tillige med *Avanti* i Sættninger *Avanty-Açmakam* og *Avanty-Açmakáh*, hvoraf Lassen (Ind. Alt. I, 708, Anm. 1) har formodet, at de vare Herrer over Egnene ved *Avantí*. — 3. *Muḍaka* er mig ubekjendt, ligesaa vel som *Muḍaka*, hvormed J. Stevenson omskriver det; Lassen (Ind. Alt. IV, 86, Anm. 1) henviser til en By *Mundana* i Khándeç, 21° 37', ifølge Edw. Thornton's Gazetteer. I *Daça-kumára*-ch. S. 193 nævnes Kongerne over *Açmaka*, *Rchika* og *Murala*, af hvilke Wilson i den tilføjede Anmærkning har jævnført det andet med *Rshika*; men det tredie var ogsaa ubekjendt for ham; Folket *Murala* nævnes ved Siden af *Pándya* i *Chedi* Indskriften, J. American O. S. VI, 504, jfr. 527, og en Flod *Muralá* nævnes i det sydligste som det synes i Forbindelse med *Kerala*-Folket i Raghuv. 4, 55. — 4. *Suráshtra* ∴ *Suráshtra* paa Vestkysten af det indiske Fastland (Ind. Alt. IV, 86). — 5. *Kukuráparata*, og i Satrap-Indskriften paa *Girnar* Stenen findes samme Sættning *Kukuráparánta* ∴ *Kukura* og *Aparánta* eller de vestlige af *Kukura*. Dette var en Gren af den store *Yádava* Æt, som var bosiddende paa Halvøen *Gujarat* ifølge Lassens Formodning (Ind. Alt. IV, 86, II, 791). *Kukura* nævnes i Forbindelse med *Daçárha* og *Anhaka* i Mahábh. III, 12588. — 6. *Anúpa* var ifølge Raghuv. 6, 37-43 Landet ved *Narmadáfloden* med Hovedstaden *Mahishmatí*. — 7. *Vidarbha* ∴ *Vidarbha*, nævnes i *Bihat*-S. 14, 8, det nuv. *Berár* Syd for *Khándeç* og *Málava*. — 8. *Ákarádvati* ∴ *Ákara-Avanti*; en lignende Forbindelse findes i Satrap Indskriften ved *Girnar*: *Púrváparákarádvanti*. *Avanti* var Landet med *Byen Ujjayiní*, *Málava* eller en *Del* deraf. I *Bihat*-S. 14, 12 anføres *Ákara* i Sydlandet, ellers er det ubekjendt. Det maa dog have været noget

pati eller Herre over Bjerge, nemlig: *Vindhya-Rxavat*, *Páriyátra*, *Sahya*, *Krshnagiri*, *Machasiritana*, *Malaya*, *Mahendra*, *Setagiri* og *Chakora*.²⁾ Enkelte af disse Navne kjendes endnu ikke eller kun ubestemt; men det fremgaaer dog af de bekjendte Navne, at han har vundet sig et ikke ubetydeligt Rige i Sydindien, der har strakt sig langs Vindhya-Bjærgene, i al Fald fra Vidarbha mod Øst hen til Vestkysten, og vel ogsaa ind paa Halvøen Gujarat.

132. Indskriften (Nr. 26) omtaler ogsaa Kamp og Strid. Gautamíputra siges nemlig i al Almindelighed at have været *khatiya-dapa-mána-madana*, en Knuser af Krigernes Overmod og Stolthed (Linie 5), og at have overvundet sine Fjenders Skare i mange Kampe (Linie 6), og mere særligt siges der, at han havde været *Saka-Yavana-Pahlava-nisúdana*, en Tilintetgjører af disse tre Folkeslag, hvilket i al Fald er et overdrevent Udtryk. Çaka var ogsaa i Indien en almindelig Benævnelse paa de skythiske (eller her indoskythiske) Folkestammer, som vare trængte ind i Indien og havde bëmægtiget sig store Stykker deraf, og som endnu efter Indskriftens Tid vedblev at hævde deres Besiddelse. Derimod maa det Herredømme, som Yavaner eller de baktriske Grækere havde vundet i Indien, antages at være aldeles ophørt paa den Tid. Ogsaa Partherne havde sat sig i Besiddelse af Stykker

betydeligt, siden der i den ene Indskrift tales om østlig og vestlig Ákara. Ordet betyder en Mine, Grube, og det er maaske en anden Benævnelse paa Landet Khándeç, da dette Navn efter Lassens Formodning (Ind. Alt. I, 89, Anm.) kan være Kháni-deça, Grubelandet.

- ²⁾ Bjærgenes Navne synes at antyde et endnu større Omraade af Land. Deres Prákrit Navne ere: 1. *Vijhachhavata* ∴ *Vindhya-Rxavat*, *Vindhya* og *Rxavat* eller *Rixavat* i *Vindhya*bjærgene, hvis mellemste Del var *Rixavat*, der laa ved *Narmadá* paa Vejen fra *Ayodhyá* til *Vidarbha* (*Raghuv.* 5, 44 og *Mah.* III, 2317; jfr. *Ind. Alt.* I, 575, Anm.) Det er det græske *Uxentos*, *Ind. Alt.* III, 123. — 2. *Pári-cháta* ∴ *Páriyátra*, det vestlige af *Vindhya* eller *Arávali*-Bjærgkjæden, *Ind. Alt.* III, 680, Anm. — 3. *Sahya* ∴ *Sahyádri*, den nordlige Del af de vestlige *Ghats*, *Ind. Alt.* IV, 87, Anm. — 4. *Kanbhagiri* ∴ *Krshnagiri*, nuv. *Kanheri* ved *Bombay* (jfr. § 125, Anm. 1). — 5. *Macha siri țana*, saaledes tydeligt baade hos *West* og hos *Brett*. Det er ogsaa mig ubekjendt, og jeg ved heller ikke, om det er et eller to Navne. *Macha* kunde være *Sanskrit Mancha*, men *Betydningen Tribune* passer ikke; derimod er det *mahrattiske máchi* en Højslette; Resten synes at være *Çri-stana*. Efter Pladsen i Rækken skulde man søge det eller dem paa Vestsiden af Indien, syd for *Bombay*, i det nordlige *Konkan*. — 6. *Malaya*, et velkjendt Navn paa den sydlige Del af de vestlige *Ghats* (*Vishnu P.* 174); Ordet er en *Dravidisk* Benævnelse paa Bjærg i Almindelighed, og Navnet kan den *Gang* have naaet mod Nord højere op end 12° 30', til eller ind i *Konkan*. Det nævnes i *Xaharáta* Indskriften ved *Násik*, og i Nærheden af denne By findes endnu *Malligám* (*Malayagráma*) og *Malair*. — 7. *Mahida* hos *Brett*, men *Mahisa* hos *West*, paa begge Steder tydeligt angivet. *Mahida* vil være *Mahendra*, et velkjendt Navn paa Bjærgene i *Orissa*, øst for *Rxavat*; *Mahisha* kjender jeg ikke som Bjærgnavn; imidlertid er *Máhishí* en nordlig Biflod til *Krshná* ved nuv. *Haiderábád*. — 8. *Setagiri* er ubekjendt; det er gjengivet med *Sanskrit Çreshthagiri*, hvad der dog synes at være tvivlsomt. — 9. *Chakora* hos begge, ligeledes et ubekjendt Navn; i *Puránerne* (*Vishnu-p.* 180 Anm.) nævnes et Bjærg *Chakora*, men dets Beliggenhed er ikke angivet. — Om Bjærgene 5-9 jfr. *Ind. Alt.* IV, 87, Anm. — De syv Hovedbjærgene (*Kulaparvata*) i Indien ere: *Mahendra*, *Malaya*, *Sahya*, *Çuktimat*, *Rxa*, *Vindhya* og *Páriyátra* (jfr. *Vishnu-p.* 174, 180); de nævnes alle her, med Undtagelse af *Çuktimat* og maaske *Mahendra*.

af det vestlige Indien; deres Konge Pakores, der døde A. D. 107, har efterladt sig indiske Mynter.¹⁾ Hans Efterfølger Chosroes kjæmpede uheldigt mod Trajan, der A. D. 116 indsatte til Parthernes Konge Parthamaspatas, som snart efter Kejserens Død igjen maatte vige for Chosroes. Denne Tid vil omtrent være Begyndelsen af Gautamíputras Regjering, og Forholdene kunne derfor have været gunstige for ham i denne Henseende; men det er dog endnu et Spørgsmaal, om ogsaa Partherne vare naaede saa langt mod Øst, eller Gautamíputra mod Vest, at de overhovedet kunde komme i fjendlig Berøring. Det brugte Udtrykker maaske kun i Almindelighed, at Gautamíputra havde kjæmpet heldigt med de fremmede Herrer i Indien, og de anførte tre Navne ere maaske kun Exempler paa de Folkeslag, der vare vel kjendte som fremmede Fjender og Erobrere.

133. Bestemtere er Indskriftens Angivelse af en anden Krigsbedrift af Gautamíputra, idet han siges at have været *Khakharáta-vasa-niravasesa-kara* eller den, der ikke havde ladet nogen Levning blive tilbage af Khakharáta-Slægten; thi dette Navn er aabenbart det samme, som Xaharáta eller Khaharáta, hvilket er Navnet paa den Satrap-Slægt, som tidligere havde hersket over Egnene omkring Násik.¹⁾ Af denne Slægt har en Satraps Svigersøn, Ushavadáta, ladet udhugge ved Násik den midterste og ved sin Plads den mest fremtrædende af de tre store Klippehaller, hvis Beliggenhed derfor ogsaa viser, at den er ældre end de to andre, nemlig den østligste eller Hærførerens med Indskrift fra Gautamíputras 7de Aar (Indskrift Nr. 4) og den vestligste eller Dronningmoderens fra Efterfølgerens 19de Aar (Nr. 26, jfr. § 127). Det Krigstog af Gautamíputra, der medførte Satrap-Slægten's Undergang, maa derfor have fundet Sted forinden eller i al Fald senest i hans syvende Regjeringsaar, i hvis tredie Vinterhalvmaaned Indskriften er dateret. Et Minde om dette Tog findes i Indskriften Násik Nr. 25 paa Dronningens Klippehal, der imidlertid er vanskelig at læse. Det første Stykke, hvoraf den bestaaer (Lin. 1 til Midten af Lin. 6) indeholder Beretningen om en Befaling, udstedt paa Govardhana.²⁾ Herved bekræfter *Svámi Gotamíputo Sivi Sadakani* paa sit Sejerstog den Gave af en Mark paa 200 Nivartana Land, som Usabhadáta, eller den nysnævnte Svigersøn af en Satrap, havde gjort til Klostermenigheden, hvilket ogsaa antyder, at denne Gave er skjænket ikke længe forinden. Det følgende

132. ¹⁾ Pakores' indiske Mynter have den arianske Omskrift: Maharájasa rájádhirájasa mahatasa Pakurasa, (Prinseps Essays II, 217) eller Rája-rájasa (ifølge Ind. Alt. II, 879, Anm. 4), hvilket er den samme Titel, som tillægges Gautamíputra i Indskriften Nr. 26.

133. ¹⁾ Dr. Bháu Dájí har alt gjort opmærksom paa denne Overensstemmelse i J. Bombay B. R. A. S. VII, 117.

²⁾ Govardhana er Navnet paa denne Egn ved Násik; det nævnes i denne Indskrift Nr. 25 Lin. 1 og 7 og i Nr. 26 Lin. 11. Selve Bjærgtet hed Triraçmi i Enkelttal eller Flertal, og paa Prákrit *Tiraṇha*. Saaledes Násik 17, 3 Govardhane Triraçmishu parvateshu idam leṇam káritam imá cha poḍhiyo; Násik 15, 7 Triraçmi-parvata; og Prákrit: pavate Tiraṇhamhi, Násik 9, 2, 11, 2, og Tiraṇha-pavata-sikhare, Násik 26, 10, gámam Tiraṇha-pavatasa aparadakhina-pase (párçve), Násik 26, 11.

synes at indeholde, at Udførelsen af denne Befaling var overdraget til en Minister, Çiva-gupta (amacha Sivaguta), og det bærer en Tidsangivelse aldeles tydelig, skjøndt kun udtrykt med Taltegn, nemlig *savachhare 18 vasa-pakhe * divase 1*. Da Klippehallen først blev fuldført i Siri Puḍumáyis 19de Aar, kan Tidsangivelsen af det 18de Aar have Hensyn til selve Gautamíputras Regering. Indskriften maa i al Fald være indhugget længe efter Gavens Bekræftelse, og derom bærer ogsaa dens Ordlyd Præg; thi skjøndt Kongens Bud er, som det synes, anført med hans egne Ord — (det begynder: amache...ya khetam..., eta amhte kheta imesa pavajitána ... vitaráma o. s. v.) — saa indledes dette Bud med Gjærningsordet i Dat. (Sadakani ánapayata Govadhane), medens Efterfølgerens Edikt (§ 127) fra samme Dag, som Hovedindskriften er dateret paa, indledes med Go. i Nut. (Siri Puḍumávi ánapayati Govadhane). Det andet Stykke af Indskriften Nr. 25 indeholder en Beretning om en anden Gave af 120 Nivartana Land til de der boende Gejstlige, skjænket i de samme Udtryk (Lin. 10-11) som den foregaaende (Lin. 3-5). Gaven er gjort: *Raño Gotamíputasa Sátakanisa mahadeviya cha* (hendes Navn) *rájamátuya vachanena*, efter Gautamíputras og Kongemoderens Ord. Hendes Navn er utydeligt;³⁾ men det maa vistnok have været hans egen Moder med Slægtnavnet Gautamí, da (hans Kone) Vásishthí, der ogsaa blev Moder til enKonge, nemlig Siri Puḍumávi, næppe vilde have været kaldt en Kongemoder, medens han var Konge. Dette Stykke bærer en dobbelt Tidsangivelse; og Meningen af de to sidste Linier synes at være, at Ristningen (lekha) fuldendtes i Aaret $\square 4$, den femte Dag i den fjerde Regn-Halvmaaned, og at Affattelsen (nibandha nibadha) er skeet i Aaret $\ominus 4$, den 10de Dag i den * Sommer- eller Gimhá-Halvmaaned. Tegnet for Tieren, som det er angivet, er ubekjendt; skjøndt det er af forskjellig Form, er det dog vistnok et og samme Tegn, og det synes paa første Sted at være utydeligt indhugget, da Bretts Aftryk der har Formen \bigcirc eller Taltegnet for 20, og saaledes har ogsaa J. Stevenson, vistnok med Rette, forklaret Formen saavel paa første som paa det andet Sted. Før saa vidt som der er Tale om Indristningen, maa Aarstallet i hvert Fald tilhøre Tiden efter Siri Puḍumáyis 19de Aar.

134. Gautamíputra siges (Lin. 6) at have været *Sátaváhana-kula-yasa-patihápana-kara*, den der grundfæstede Sátaváhanas Slægts Berømmelse, og der kan derhos ligge i dette Udtryk, at denne Berømmelse havde været blegnet før hans Tid. Sátaváhana har været Slægtens Stamfader; hvor langt fjærnet fra Gautamíputra, vides ikke. Han nævnes ikke i Puránernes Kongelister; men han maa dog i sin Tid have været af Betydning, da han er gaaet over i Eventyret som en mægtig Konge netop i Pratishtána ved Godávarí.⁴⁾

³⁾ Wests Afskrift synes at have Ejeformen Javasebháya, men Bretts Aftryk Jivasubháya, hvilket sidste kan betyde Livets Glands.

134. ⁴⁾ Der fortælles: En Konge Dvípikarni elskede sin Hustru Çaktimatí saa højt, at da hun pludselig

Hans Navn er dertil blevet enstydigt med eller maaske endog ligefrem fordrejet til Çáli-váhana, som den Konge i Pratishthána hed, der efter en senere Tids Tradition skal have indstiftet Çaka-Tidsregningen.²⁾ Den samme Slægt nævnes ogsaa i en anden Indskrift paa to korte Linier, nemlig Násik Nr. 6 ved den østlige (Hærførerens) store Klippehal, over et Vindue i Verandaen til en Hule (leṇa), der er udført paa Foranstaltning af *Sádaváhana-kula Kanharāja Nasibhaka samana mahámátra*, af Kṛshnarāja i Sátaváhanas Slægt, som var en Çramaṇa og Mahámátra.³⁾

135. Da Andhrafolket overhovedet stod lavt i det brahmanske Omdømme, maatte det naturligt ogsaa blive Tilfældet i Traditionen med den derfra udsprungne Kongeslægt; og Bhágavata Purána kalder udtrykkelig dens Stamfader en Vishala, enten en Çúdra eller en ond, ugudelig Mand (Vishnu P. 472 Anm.); hvad der ogsaa kan ligge i selve Udtrykket Andhra-játíya, efter den brahmanske Opfattelse af Andhrafolkets Byrd. Slægten har i Virkelighed staaet langt højere og tilhørt selve Brahmaskosten, som det udtrykkelig udtales i Násik Nr. 26, der udsiger, at Gautamíputra var *eka-bamhana* den fortrinligste Brahman, og jeg formoder, at Indskriftens andet Udtryk *eka-kusa* udtaler, at han ansaaes for at være den fortrinligste af Kutsa-Slægten, en Gren af Bharadvájas Æt.¹⁾ Slægtens Brahmanbyrd udvises ogsaa af Navnene paa de to Mødre, Gautamí og Vásishthí, der tilhøre ældgamle Brahman-Slægter. Om den sidste læres intet videre i Indskrifterne; Gautamí derimod prises højlig i Násik Nr. 26, og hendes Lov kan sammenfattes i det ogsaa der brugte Udtryk,

omkom ved en Slanges Bid, vilde han, skjøndt sønneløs, ikke indlade sig i en ny ægteskabelig Forbindelse. Da han sørgede over at være sønneløs, aabenbarede Çiva ham i en Drøm, at han i Skoven vilde see en Dreng ridende paa en Løve; ham skulde han antage til Søn. Han traf ogsaa Drengen, der var en Søn af en Yaxa ved Navn Sáta, som maatte vandre om i Løveskikkelse ifølge en Rishis Forbandelse, med hvis Datter han havde indladt sig i en Kjærlighedsforbindelse. Kongen antog Drengen som Søn; fordi han havde redet paa Sáta, kaldtes han Sátaváhana; han blev en Sárvaabhauma eller Kejser og dertil særdeles kyndig i Sanskrit og alle Videnskaber; hans Hovedstad var Pratishthána ved Godávarí. Somadeva, Kathá S. S. VI, 88 fig.

²⁾ Çaka Tidsregningen begyndte A. D. 79, næppe mere end en Menneskealder før Gautamíputra, saa at her Traditionen kunde synes at have bevaret en uforfalsket og sand Efterretning. Jfr. § 162.

³⁾ Mahámátra var Navnet paa en buddhistisk Embedsmand, der alt omtales i Açokas Edikter, jfr. Ind. Alt. II, 255. — Indskriftens tredie Ord, der er tydelig Nasibhaka eller Nasitaka, kan jeg ikke forklare. Samana ∴ Çramaṇa, buddhistisk Gejstlig modsat Bráhmaṇa.

135. ¹⁾ Indskriftens Ord i Lin. 7 ere i Ejef.: *eka-kusasa*, *eka-dhanudharasa*, *eka-súrasa*, *eka-bamhanasa*, hvoraf de tre sidste Ord ere: den fortrinligste Bueskytte, Helt og Brahman. Det første ved jeg ikke at forklare paa anden Maade, end ovenfor angivet; Sanskrit Ordene kuça og ankuça afgive ingen passende Betydning. Sanskrit *tsa* gaaer i Prákrit over til *chha*, saaledes i samvatsara-savachhara, Vatsa-sagotra til Vachha-sagota, Junir Nr. 26; men det gaaer ogsaa over til *sa*, som samvatsara-savasara, Násik Nr. 4 (Hærførerens), Kanheri Nr. 19; ligeledes utsava - usava, Násik 26, 8, og derfor troer jeg, at man kan sammenstille Kutsa med Kusa.

at hun svarede fuldstændig til Navnet af en Rája-rishi-Kvinde.²⁾ Hendes Ægtefælles Navn bliver ikke angivet; hun maa imidlertid længe have overlevet ham, da hendes Søn Gautamí-putra regjerede mindst 17-18 Aar, maaske 21 Aar, som Puránerne sige, og det var først i Sønnenens 19de Aar, at hun bortskjænkede Klippehallen. Sin Tro har hun vist ved sine Gjæringer; derimod indeholde Indskrifterne intet bestemt om Sønnenens Tro;³⁾ thi hans Gavmildhed mod en buddhistisk Menighed kan blot være et Tegn paa den almindelige Fordragelighed, som endnu længe efter fandt Sted i religiøs Henseende. Ifølge Indskriftens Lovtale har han holdt over Kasteordenen og standset alle blandede Forbindelser i de fire Kaster (*vivivatita-chátuvaṇa-sakara*, Lin. 6); men dette hørte i Grunden med til enhver god Konges Pligter.

136. Et tredje Kongenavn har staaet i de to smaa Indskrifter paa Kanheri, hvoraf Nr. 19 er anbragt paa den højre og Nr. 20 paa den venstre Sidevæg udenpaa Verandaen til samme Klippehule (Nr. 36 paa Planen); begge ere meget svagt indristede og have lidt meget, navnlig Nr. 20, hvoraf et stort Stykke er afskallet. Indskriften Nr. 19 skyldes en Kjøbmand fra Kalyána og hans nærmeste Slægtninge, og er sat samme Dag som Gjenbo-Indskriften. Tidsangivelsen er fuldstændig bevaret i Nr. 19, *savasare 7 gi pa 4 diva 10*, og i Nr. 20 er endnu *diva 10* tilbage med Spor af Halvmaaneden. Formen her er saaledes den samme, som er brugt i Indskrifterne fra de to andre Andhra-Konger, og tyder derfor hen paa, at disse to Indskrifters Fyrste har tilhørt samme Slægt og Tid, hvad der ogsaa fremgaaer af Navnets Form.⁴⁾ Det er næsten ganske forsvundet i Nr. 20, men i Nr. 19 Linie 1 er endnu tydeligt tilbage *Raño ***t-putasa Svámi Sakase****; Ordet foran putra er et kvindeligt Navn, endende sig paa *í* og bestaaende af tre Stavelser, hvoraf der er Spor tilbage, som jeg dog ikke kan tyde. Hans eget Navn har bestaaet af fire Stavelser, thi den femte utydelige maa have været Ejeforms Endelsen *-sa*; Navnet har maaske været Sakasena eller Çakrasena; et saadant findes vel ikke i Puránernes Lister, skjøndt der findes Pravilasena i en, og Puríndrasena i en anden, (Vishnup. 473).

²⁾ Lin. 10: *Rája-risi-vadhū-sadam akhilam anwidhīyamāndīyar* er blevet i Stevensons Fortolkning til: Umákhelá, his chief queen, worthy of a reverence equal to that of the wife of Manu; og hun er derfra gaaet over i Ind. Alt. IV, 88.

³⁾ Udtrykket *ágamāna nilaya* Lin. 7 kan være buddhistisk, da ágama har der den særlige Betydning af Lovsamling; jfr. Burnouf, Introduction à l'hist. du Buddhisme, S. 48. — I Lin. 5 staaer ****janānīvesa-sama-sukha-dukha*, ens i Glæde og Sorg aldeles som *****; det første Ord er hos West *pōra* en Borger; hvorimod Bretts Aftryk har nærmest *dhera*, der kan være *thera*, en buddhistisk Gejstlig, der har naaet et højt Trin af Fuldkommenhed. — I det utydelige Stykke af Násik Nr. 26 ender Lin. 13 med *Jina-varasa* Budhasa; det følgende Ord synes at være *vitārāma*, men de nærmest foregaaende kan jeg ikke læse.

136. ¹⁾ Denne Maade at betegne Tiden paa har jeg, foruden i de nævnte Indskrifter fra Andhrakonger, kun fundet anvendt i en eneste Indskrift, Násik Nr. 15, sat under en Ábhíras Regjering (jfr. § 164).

137. Et Minde om Slægten findes paa den store Tope ved Sánchí. Den østlige Port har paa den øverste Architrav et Basrelief, forestillende en Hyldest bragt tre Toper, hvoraf den mellemste har en Indskrift: *Raño Siri Sátakarṇisa ávesanisa Vásishí-putasa Ánandasa dánam*, en Gave fra Vásishí-Søn Ánanda, áveçani hos Kong Çri Sátakarṇi.¹⁾ Det skyldes derfor til en from Dyrker, der har valfartet til eller besøgt dette hellige Sted ved Bhilsa eller Bilsa (23° 33'. 77° 55'), der ikke laa længere fjærnet fra Avanti eller Ujjayini (23° 11'. 75° 35'), end at det meget vel kunde have tilhørt Andhra-Riget, der tilmed synes at have strakt sig endnu længere mod Øst. Navnet Sátakarṇi er, som før bemærket, almindelig i Puránernes Kongelister; i Vishnu Purána kaldes den tredie Çri-Sátakarṇi, men saaledes bliver ogsaa Gautamíputra kaldt i de to Indskrifter Násik 25 og 26.

138. Et vigtigt Bidrag til Slægtens Historie findes i Satrap Indskriften paa Girnár Stenen (jfr. § 154). Deri fortælles, at Maháxatrapa Rudradáman overvandt to Gange uden Svig Sátakarṇi, Herre (pati) over Daxinápatha, og indlagde sig Hæder ved ikke at tilintetgjøre ham af Hensyn til Slægtskabet (*sambandhávexayá anutsádanát prápta-yaças*). Heraf fremgaaer, at en Konge Sátakarṇi har kjæmpet med Rudradáman, og har tabt til ham store Stykker af Gautamíputras Rige, der i samme Indskrift nu anføres som Dele af Rudradámans; men at han desuagtet er vedblevet at regjere. Rudradámans Tid skal jeg siden søge at paavise (§ 161). Den ubestemt angivne Konge synes ikke at have været Siri Puçumáyi, da han i sine Indskrifter ikke bærer Navnet Sátakarṇi, men snarest hans Efterfølger.¹⁾ Hvor længe Slægten siden har regjeret, vides endnu ikke; thi hermed standse alle Minder om den.²⁾

137. ¹⁾ A. Cunningham. The Bhilsa topos S. 214, 264, og Indskrift Nr. 190 paa pl. xix. Cunningham oversætter ávesani neophyte. Jeg formoder, at det er Titlen paa en Embedsmand ved Andhrakongens Hof, en Art Kammerherre, afledt af Sanskrit áveçay, hvoraf áveçika Gjæst, gjæstfri Modtagelse; jfr. Bøhtlings Ordbog.

138. ¹⁾ Vishnu Purána har Rækkefølgen: Gomatíputra, Pulimat, Çivaçri Sátakarṇi, sandsynligst dog kun ved et Tilfælde; Matsya-Purána har: Gautamíputra, Pulomat, Çivaçri.

²⁾ I de tre smaa Indskrifter fra Junír Nr. 16, 18 og 19 samt i Topetavlen fra Kanheri har J. Stevenson desuden troet at finde Minder om Andhrabhitya Slægten (J. Bombay B. R. A. S. V, 166, 33). Topetavlen er affattet paa Sanskrit, men Afbildningen i J. Birds Værk «on the Bauddha and Jaina religions» er mislykket (jfr. § 54 Anm. 1). Begyndelsen af dens anden Linie læser og uddyder Stevenson: siddha vijayándhrabhita Çrámikárṇaka vástavyasya, a kinsman of the exalted Çrámi-Kárna, of the victorious Andhrabhita family (og derfra i Ind. Alt. IV, 80); men der staaer mere eller mindre tydeligt: ** *vishayántargata-çramíka* * *ka-vástavyasya*, bosiddende i en By *****, beliggende i ** Syssel, og samme Udtryksmaade findes oftere, f. Ex. i Gurjara Gavebrevene, jfr. § 31 og J. R. A. S. 2. ser. I, 275. — Heller ikke i Junír Indskrifterne kan jeg finde noget Minde om denne Slægt. De to, Nr. 18 og 19, ere ret tydeligt, Nr. 16 derimod er skjødesløst indristet; alle ere uforstaaelige, uden for saa vidt det er klart, at der i dem er Tale om Gaver af *Nivartandni*, hvis Antal i Nr. 19 er 25; i Nr. 16 er det udtrykt med 20 *visa* 2 o: 22, og i Nr. 18 med et utydeligt Tegn, der maaske er 10.

Satrap-Huset Xaharáta.

139. Dette Hus, der blev tilintetgjort af Gautamíputra, kjendes ikkun af Indskrifter, hvoraf to findes ved Junir og Kárlá, og de øvrige ved Násik paa den store midterste Klippehal.¹⁾ De ere affattede paa Prákrit paa en Undtagelse nær (Násik Nr. 17), og skyldes fornemmelig en Satraps Datter og hendes Mand. De fleste begynde saaledes, overensstemmende med Sanskrit Indskriften: *Rájñah Xaharátasya xatrapasya Nahapánasya jámátrá* (eller *dáhitu*), hvilket J. Stevenson har oversat ved: Svingerson (eller Datter) til Nahapána, Satrap eller Vicekonge under Kong Xaharáta, og i denne Opfattelse følges han af Lassen (Ind. Alt. IV, 81). Men man vilde dog næppe betegne sin Overherre paa en saa let og formløs Maade. De tre Ejeformer ere vistnok aldeles sideordnede og angive de Titler, hvorunder Nahapána fremtraadte; Rájan og Xatrapa eller Maháxatrapa er ogsaa den samlede Titel ved det andet Satrap-Hus. Det andet Ord Xaharáta er aabenbart af fremmed Oprindelse, skjøndt tillempet efter indisk Sprog.²⁾ Dets Prákritform i Slægtens egne Indskrifter er *Khaharáta*, og som ovenfor bemærket, gjenfindes det i *Khakharáta* i Dronningens Indskrift Násik Nr. 26, hvor det er opfattet som Slægtnavn (Kh.-vança) for den Slægt, hendes Søn tilintetgjorde; jeg har derfor ligeledes benyttet Ordet saaledes for at skjelne denne Satrap-Slægt fra en anden, noget yngre Satrap-Slægt (Sinha eller Sah), som ogsaa herskede i omtrent de samme Egne. Slægten Xaharáta har været af fremmed Byrd; derpaa tyder ogsaa Særnavnet Nahapána eller Nahabána, som Navnet skrives Kárlá Nr. 5 med sædvanlig Prákrit Overgang. Ogsaa Tittlen Xatrapa eller Satrap var af fremmed, persisk Oprindelse; den fulgte med Yavanerne til Indien, og optoges og bibeholdtes af deres Efterfølgere Çakerne. Skjøndt dette Ord fik i Indien en indisk Form med en god og høj Betydning, da det som xatra-pa kunde udlægges som Krigerkastens Beskytter, slog det dog ikke Rod i Indien, men forsvandt med de fremmedes Herredømme.³⁾

140. Om Nahapána selv vides ikke andet end hvad man kan slutte sig til af hans Titler, rájan og xatrapa, der udvise, at han har været en regjerende Fyrste og Satrap eller Underkonge af mindre Betydning hos en Overherre, der efter Tiden at dømme har tilhørt det indoskythiske Folkefærd, som under Kanishka og hans Efterfølgere raadede over en stor

139. ¹⁾ Indskrifterne ere: Junir Nr. 26 og Kárlá Nr. 5 (J. Bombay B. R. A. S. V, 169, 159); dernæst ved Násik Nr. 14, 17, 19, 16b + 18; endelig Nr. 16a og 20 (J. Bombay B. R. A. S. VII; jfr. V, 49-53).

²⁾ Navnet skrives *Xaharáta* ogsaa i Sanskrit Indskriften, hos West, Brett og i min egen Afskrift; det er derfor ikke rigtigt, naar Stevenson skriver Xaharátra, ligesom Ind. Alt. IV, 81-82 Anm. 2.

³⁾ Böhlings Ordbog har saaledes intet Exempel paa Brugen af xatrapa, men vel enkelte for xatra-pati fra Yajurveda.

Del af Indien i de første christelige Aarhundreder. Thi det er ved Slutningen af det første eller Begyndelsen af det andet Aarhundrede, at Nahapána maa antages at have levet, eftersom hans Slægts Tilintetgjørelse ved Andhra Kongen Gautamíputra maa, som før bemærket, have fundet Sted ikke længe efter hans Svingersøns Anlæggelse af den midterste store Klippehal ved Násik og Gave af et Jordstykke til Menigheden der. Nahapána har ogsaa baaret højere Titler; thi fra denne Satraps Tid findes i den temmelig utilgængelige Række af Klippehuler (mærket F paa Kortet) ved Junir en Indskrift (Nr. 26), paa tre Linier, hvoraf kun det midterste Stykke er bevaret, idet saavel Begyndelsen som Slutningen af de tre Linier er forsvundet. Denne Indskrift er sat af en Vachha-sagota α : Vatsa-sagotra, en Ætling af Vatsas-Brahmanslæg¹⁾ Indskriftens Affattelsestid har været angivet i den første Linie, hvoraf kun Midten er bevaret ... *ha-khatapasa sámī Nahapánasa*, der imidlertid udviser, at Nahapána ogsaa har havt Titlen af Maháxatrapa og Svámin; men dette er den eneste Indskrift, hvori disse Titler forekomme.

141. Nahapánas Datter skyldes to smaa ligelydende Prákrit Indskrifter, nemlig Násik Nr. 16 Linie 1-2 paa den venstre, og Nr. 20 lige overfor paa den højre Sidevæg i Verandaen til den store Klippehal, hver over Døren til en lille Celle, hvis Anlæggelse derfor er hendes Fortjeneste, ligesom der siges, at de ere hendes Deya-dharma.¹⁾ Indskrifterne indeholde desuden kun hendes Navn *Dakha-mitrá*, der bestaaer af to Sanskrit Ord, daxamitra, og de fortælle, at hun var Nahapánas Datter og Hustru (kuṭumbinī) til Dinikas Søn Ushavadáta.

142. Fra Ushavadáta stamme de øvrige Indskrifter. Han har anlagt ved Násik den midterste af de tre store Klippehaller, som ved selve sin Plads paa det mest fremragende Sted viser, at den er ældre end de to andre. Hovedindskriften Nr. 17 er anbragt paa Bagvæggen i Verandaen i dennes hele Udstrækning, og den bestaaer af to Stykker. Det første Stykke er affattet paa Sanskrit og er saaledes den ældste Sanskrit Indskrift der kjendes, men den røber dog et noget mangelfuldt Kjendskab til dette Sprog i dets korrekte, klassiske Form.¹⁾ Dette Stykke (Linie 1-3) udgjør kun en Sætning, hvori Sammenhængen

140. ¹⁾ Hans Særnavn er utydeligt. Stevenson (J. Bombay B. R. A. S. V, 169) har udydet det i Ejeformen *āghamasa* og antaget det for et Slægtnavn (jfr. Ind. Alt. IV, 84). Navnet kan ogsaa læses *suyama*; men jeg ved ikke, om dette forekommer som Navn.

141. ¹⁾ Indskrifterne ende med *Dakhamitrāya deya-dhammam ovarako*. Det sidste Ord findes ogsaa i Páli, hvor det anføres som enstydigt med *gabbha* (garbha), et indre Værelse, Sovekammer (Páli Ordsaml. Abhidhána-pradípika i Cloughs Udgave S. 26 Vers 17); det viser tilbage til et Sanskrit *avavara*, der ikke synes at forekomme i dette Sprog, hvorimod Formen *apavaraka* der bliver anført.

142. ¹⁾ Der findes saaledes Formerne: *bhojāpayitar* Lin. 1, *ubhato tīram* Lin. 2, *leṇa* Lin. 3, hvis Sanskrit

er: *Nahapánasya jámadrá Dinika-putrena Ushavadátena* (ti Tillægsord til ham) *Govardhane Triraçmishu parvateshu dharmátmaná idam leñam káritam imá cha podiyo*, d. e. Nahapánas Svigersøn, den dydige, har ved Govardhana paa Triraçmi-Fjældene ladet udføre denne Leña og disse Cisterner (de tre sidste Ord ere paa Prákrit). Svigersønnens Navn skrives her Ushavadáta og ligesaa i Indskifterne Násik Nr. 16 + 18 og Nr. 14, men derimod Usabhadáta i Kárlá Nr. 5, som ogsaa i Gautamíputras Edikt Násik Nr. 25. Hans Fader hed Dinika eller Dínika; jeg kan ikke afgjøre, hvilken Form der er den rette. Begge Navne have i det mindste en indisk Klang; men det er dog muligvis kun en Tillempning; thi en indisk Afledning synes ikke at give dem nogen passende Betydning.²⁾

143. Hvorfra end Navnet stammer, saa har han været en Bekjender af den brahmaniske Tro eller en varm Velynder af Brahmanerne, og de samme Indskrifter, som bære Vidnesbyrd om hans Gavmildhed mod Buddhister, udvise dog tillige, at hans Gavmildhed mod Brahmaner var end større, og den beskrives som saa storartet, at man hartad maa antage, at det var hans Kones Tro, som væsenlig raadede for hans Velvillie mod hendes Trosfæller. I de ti Udtryk, hvorved han i Násik Nr. 17 Lin. 1-3 beskrives og prises, udhæves der nemlig, at han havde (I) skjænket 300,000 Køer og (III) givet 16 Landsbyer til Guder og Brahmaner, samt (IV) hvert Aar bespist 100,000 Brahmaner; at han (II) havde anlagt ved Floden Bárnása et Badested, som kaldes Suvarña-dána-tírtha; at han (V) paa det hellige Badested Prabhása havde skjænket til Bráhmaner en Gave,¹⁾ og ligeledes (X) paa andre Steder skjænket 32000 af noget, jeg heller ikke kan forklare.²⁾ Til mere almindelig Gavn have hans andre

Form layana findes i Indskriften Násik Nr. 5, der er anbragt indvendig i Hærførerens store Klippehal over den første Celle-Dør til venstre, og lyder: *deyadharmo upásikáyá Marmáyá layanam*, fra en Lægkvinde Marmá, med et mig ellers ukjendt Navn. — Omtrent samtidig med Indskriften Násik Nr. 17 synes at være den dobbelte Indskrift paa to store Granitstene ved Landsbyen Khunniara i Distriktet Kangra (32° 15'. 76° 8') i Landskabet Jalandhara mellem Vipáçá og Çatadru, der er udgivet af E. C. Bayley i J. Bengal A. S. 1854, XXIII, 57, og J. Royal A. S. XX, 250 pl. ix. Den ene Indskrift er paa Folkesproget med ariansk Skrift, hvis Lighed med Skriften paa Mynterne fra den parthiske Konge Pakores (A. D. 61-107) A. Cunningham har gjort opmærksom paa; den anden er paa en Slags Sanskrit med indisk Skrift (Krishñayasasa áráma, og: *Krshñayaçasya árámam idam tasya*, som det synes mig, at Bogstaverne maa læses, hvorefter følge to mystiske Tegn).

²⁾ Tilsvarende Sanskrit Ord ere: *dína*, Dag; *díniká*, Dagløn; *dína*, sørgmodig, elendig; *rshabha*, Tyr og Særnavn for flere Helte og Rishier (Böhtl. Ordh.); *dáta* søndret. Da Ushavadáta er en Prákritform, kan det sidste Led ogsaa være Sanskrit *datta* givet.

143. ¹⁾ Texten har tydeligt: *bráhmanebhyah ashãa-bhãryá-prada*, og lignende findes i Kárlá Nr. 5 paa Prákrit, *aþha-bháryá*; *bháryá* er en Hustru, men jeg forstaaer ikke Sammenhængen; J. Stevenson har tolket: he was at the expense of the marriage of Brahman.

²⁾ Udtrykket er fuldstændigt: *Píðitakávate Govardhane Suvarñamukhe Çorpárage cha Rámatírthe charaka-parshabhyah gráme Nánagole dvátrinçat-nádigera-múla-sahasra-pradena*. Ordene paa *-e* ere vistnok alle Stedsnavne, jfr. Anm. 3. Ordet *charaka* betyder en omvandrende Brahman Studerende

gode Gjerninger sigtet, nemlig: (VI) Opførelsen af Fattiggaarde med 4 Længer i Bharukachha, Daçapura, Govardhana og Çorpáraga³⁾, (VII) Anlæggelsen af Haver, Damme og Brønde, og (VIII. IX) Indrettelsen af Bedesteder for Rejsende og Vandforsyningssteder ved flere Floder.⁴⁾ Til Buddhister i Særdeleshed har han efter Indskriften Nr. 17 kun skjænket den Klippehal, hvorpaa den er anbragt.

og en egen Skole af den sorte Yajurveda; *Parshabhyah* synes at maatte være *Parshadbhyah*, Flert. Hf. af parshad, en Forsamling, Collegium, Menighed. — Som her 32000 *Nádigera-múla*, saaledes i Násik Nr. 16 til Buddhister *datáni nádigerdna múla-sahasráni aþha 8000*. Stevenson læser: *Nándigera múla* og forklarer gold mohurs of *Nándigera* currency, og tilføjer: *Nándigera* seems to have been the name of a town from which the currency was named, thus we have Surat, Chandore rupees &c., hvortil han sagtens har været ledet ved samme Indskrifts Udtryk i Lin. 7: *dína swarna-sahasrána múlya*, som han oversætter ved: worth a thousand gold mohurs, J. Bombay B. R. A. S. V, 51-52; jfr. Ind. Alt. IV, 83. Som Lassen har bemærket kan *múla* ikke betyde Myntstykker; det betyder Rod i Almindelighed og en spiselig Rod; hvorefter det foregaaende maatte være Særnavnet; men *Nádigera* findes ikke i Böhlingks Ordbog; det nærmeste Sanskrit Ord er *náðikela* eller *nárika*, men det betyder Kokosnød og Træet; *nálitá* er en spiselig Rod, *Arum colocasia* (Wilson).

³⁾ De Stæder og Egne, der nævnes i Xaharáta Indskrifter, ere: *Prabhása*, med et berømt helligt Badested (*tírtha*) af samme Navn, var en Landstrækning paa Vestkysten, omtrent det nuv. Konkana; Ind. Alt. I, 572. — *Bharukachha*, nuv. Broach ($21^{\circ} 46'$. $73^{\circ} 14'$), den store Handelsby Barygaza hos Ptolemæus. Byen nævnes i Junir Nr. 12 og senere af *Varáhamihira* i Sydlandet (Brhat S. 14, 11, 16, 6) og dens Fyrster *Bharukachha*-pa 5, 40. — *Daçapura* nævnes ligeledes i Sydlandet, Brhat S. 14, 12; i Meghad. 49 (A. Z. Collins Oversættelse Moln-Budet, V. 48) ifølge Commentarerne Nord for Floden *Charmaṇvatí* (Chumbul); en Commentar jævnfører den med *Rantipura*, og, hvis det er saa, formoder H. H. Wilson, at det kan være nuv. Rantampore ($26^{\circ} 0'$. $76^{\circ} 18'$) paa Vejen fra Ujjein ($23^{\circ} 11'$. $75^{\circ} 35'$) til Tahnesar ($29^{\circ} 55'$. $76^{\circ} 48'$). Indskriften Násik Nr. 1 skyldes en *lekhaka* (Skriver), bosiddende i *Daçapura*. — *Govardhana* jfr. § 133 Anm. 2. — *Çorpáraga* har alt Lassen jævnført med *Çúrpárika* (Mah. II, 1169), *Supara* hos Ptolemæus, det nuv. Surat, Ind. Alt. III, 172, IV, 83. I Indskriften *Kanheri* Nr. 12 nævnes en *Sopáraga-negama*, Kjøbmand fra *Çorpáraga*. I *Mahábh.* III, 8185-6 nævnes ogsaa et *Rámatírtha* ved *Çúrpárika*, ligesom i Násik Nr. 17. — I denne Násik Indskrift Nr. 17 nævnes endvidere de mig ubekjendte Steder: *Píðitakávaþa* (eller saa omtrent), *Suvarṇamukha* og en Landsby *Nánagola*, jfr. Anm. 2, og endelig den hellige Sø *Pushkara* ved *Ajmír* (jfr. § 146). — I Násik Nr. 14 nævnes *Dáhanuká-nagara*, *Kekápura* og *Ujeni* eller det bekjendte *Ujjayiní*.

⁴⁾ Floderne ere endnu mere ubekjendte. *Bárṇásá* (Prákrit *Bandsá* Násik Nr. 14, *Kárlá* Nr. 5), hvorved han anlagde et helligt Badested (*Suvarṇadána-tírtha* eller *Suvarṇa-tírtha* jfr. § 144), antager jeg med J. Stevenson for at være den østlige *Parnáçá* (det nuv. Banass), der fra *Páryátra* Bjærgene flyder øst for *Ajmír* ud i *Charmaṇvatí*; Lassen (Ind. Alt. IV, 82, Anm. 3) har vel rejst Tvivl imod denne Antagelse; men Floden flyder paa Vejen fra Násik til *Ajmír*, og i faa Miles Afstand fra *Rantampur*, der er identificeret med *Daçapura* (jfr. Anm. 3). — De Floder, der nævnes i Nr. 17 Lin. 2, ere: *Ibá* — *Páradá* — *Damaṇá*, som Lassen (Ind. Alt. IV, 83) har jævnført med den Flod, der ogsaa kaldes *Damaṇagangá*, ved hvilken *Damán* ligger ($20^{\circ} 25'$. $72^{\circ} 58'$). — *Tápi*, der er enstydig med *Taptí*, som løber forbi Surat. — *Karabeṇá*. — *Dáhanuká*, vistnok ved Byen *Dáhanukánagara*, men ogsaa dens Beliggenhed er ukjendt; der er en Søstad *Dánu* ($19^{\circ} 57'$. $72^{\circ} 50'$) ved en Flod, men den ligger Syd for *Damán*. — Endelig *Nává*, som det synes.

144 Til Indholdet af dette Stykke af Násik Nr. 17 slutte sig to andre Prákrit Indskrifter. Om den ene, Kárlá Nr. 5, bemærker J. Stevenson (J. Bombay B. R. A. S. V, 159), at den er altfor utydelig og mangelfuld til at tillade nogen sammenhængende Oversættelse; dette er vel ogsaa Tilfældet, men ved Hjælp af Násik Nr. 17 kan dog en Del udfindes i de fem Linier, hvoraf den bestaaer. Den omtaler, ligesom Nr. 17, at han har ved Floden Bañásá anlagt Suvāṇa-titha (Suvāṇa-tírtha), som den her synes at kaldes; at han paa det hellige Badested Prabhása har givet en vis Gave (aṭha bháya) til Brahmaner, og at han hvert Aar har bespist 100,000 Brahmaner, hvortil der i de to sidste Linier 4-5 er føjet, at han ligeledes til Munkene af den almindelige Menighed, som boede i den i Kárlá værende Leṇa, har skjænket en eller anden Gave, til hvis Minde Indskriften er sat. Den anden Indskrift, Násik Nr. 14, er anbragt udvendig paa Verandaen til Ushavadátas Klippehal over en Niche med et Basrelief. Af den er kun den højre Side bevaret, medens Begyndelsen af alle Linier tilligemed næsten hele det nederste Stykke er afskallet. Det er imidlertid klart, at den har sluttet sig til Nr. 17, men dog ogsaa indeholdt noget nyt og ejendommeligt. Dens Begyndelse har været affattet noget forskjelligt fra de andre Indskrifters, idet Giverens Navn her er anført i Ejeformen. Af de to første Linier er tilbage Slutningen

....tasa xatrapasa Nahabánasa jámá

....çakasa Ushavadátasa netyakesu.

At slutte fra den almindelige Begyndelse ved disse Indskrifter, er der i første Linie forsvundet syv Stavelser: Sidham raño xahará-, og denne Plads i anden Linie kan udfyldes ligeledes med de syv Stavelser (jámá)tu Dinika-putasa; derefter vilde da have fulgt det gaadefulde og forførende çakasa (som om det var Ejeformen af Folkenavnet Çaka), saa Giverens Navn, og endelig netyakesu af netyaka, der maaske er Sanskrit naityaka uden den sædvanlige Lydovergang. I de to næste Linier nævnes Dáhanuká-nagara, Kekápura og Ujeni. Derefter udhæves hans Gavmildhed mod Brahmaner og Anlæggelsen af Suvāṇa-tírtha.¹⁾

145. Det andet Stykke af Hovedindskriften Násik Nr. 17, Linie 3-4, er indhugget med noget mindre Bogstaver og affattet paa et Sprog, der er en Blanding af Sanskrit og Prákrit.¹⁾ Det giver et Bidrag til Ushavadátas Historie og lyder ordret: «Og paa Kejserens

144. ¹⁾ Násik Nr. 14 Linie 8-10 indeholde: - - - - - xahará
 na gava çata-sahasradena Usha
 haṇana nadiya Bañásáya.

Altsaa baade Slægtnavnet Xaharáta og Særnavnet Ushavadáta; men jeg kan ikke see, i hvilken Forbindelse de have været.

145. ¹⁾ Texten er: Bhaṭáráká - añatíyá cha gato 'smi Varsháratam Málaye . . . hirudham utamabhadram mochayitum; te cha Malayá pranáden' eva apayátá, utamabhadrakánam cha xatriyánam sarve parigrahá kitá; tato 'smi gato Poxaráni, tatra cha mayá abhishekah kito, tríṇi cha go-sahasráni datáni grámo (grámau) cha.

Befaling er jeg gaaet til Varshárata i Málaya for at befrie ..hirudha Uttamabhadrá; og disse Malayaer flygtede ved den blotte Larm, og af Uttamabhadra Krigerne bleve alle gjorte underdanige; derpaa er jeg gaaet til Poxaráni, og der er der af mig gjort abhisheka, og givet 3000 Køer og en Landsby (eller maaske to Landsbyer). Om Stedet for hans Krigsdaad kan der være Tvivl. Ordet Málaya findes ikke paa Sanskrit som Benævnelse for et Land²⁾; men det betegner dog her aabenbart det Landskab, som var beboet af Malayaer. Dette er, som før bemærket, Navnet paa den sydlige Del af de vestlige Gháts og paa Beboerne der; men da det er i Dravidiske Sprog en Benævnelse paa Bjærg i Almindelighed, kan det som Egennavn have havt en større Udbredelse, end nu er Tilfældet. Stedet Varshárata, hvortil han drog, er ukjendt, ligesom Navnet Uttamabhadrá.³⁾ Dette maa imidlertid betegne en Krigerstamme, bosiddende der i Landet, som da var stedt i Nød ved Malayaer, og som nu traadte i et Vasalforhold til Riget. Navnet paa dens Fyrste, som Ushavadáta drog ud for at befrie, er næppe fuldstændigt bevaret; thi foran det tydelige *hirudha* er Klippefladen lidt afskallet, hvorved nogle faa, fire eller fem, Bogstaver kunne være forsvundne, indeholdende Begyndelsen af hans Navn eller en Titel.

146. Fra dette Tog gik han til *Poxaráni*, hvorved der vistnok nærmest maa underforstaaes *tírtháni*, de hellige Steder ved Søen Pushkara¹⁾, nuv. Pokhar, en hellig Sø, berømt fra Oldtiden af, tæt ved Ajmir (26° 31'. 74° 28'). Der udførtes en *abhisheka*; det betyder en religiøs Badning paa et helligt Sted, og mere menes der maaske heller ikke dermed.²⁾ Den sædvanligste Betydning er imidlertid den højtidelige Indvielse til Konge, Tronfølger eller Hærfører, og saaledes har Lassen (Ind. Alt. III, 587, IV, 85) opfattet Udtrykket. I saa Fald maatte det have været enten til Tronfølger eller til Hærfører, og ikke til rájan eller xatrapa; thi dels var Svigerfaderen Nahapána aabenbar endnu levende og i Besiddelse af disse Titler og den dertil knyttede Magt saavel paa den Tid, da Pushkara blev besøgt, som ogsaa senere den Gang, da denne og de andre Indskrifter bleve indhuggede, og dels bærer Ushavadáta i ingen Indskrift nogen kongelig Titel, eller overhovedet nogen-

²⁾ I Böhtlingks Ordbog findes *Málaya* kun som Tillægsord, stammende fra og hørende til Malaya.

³⁾ Lassen (Ind. Alt. IV, 85, Anm.) har tænkt paa en Del af Khándeç, med Byen Varsa (Wursa omtrent 21° 0'. 74° 12') i Nærheden af Malaigám.

⁴⁾ *Bhadra* nævnes som et Folk i Bihat S. paa tre Steder, i Midtlandet 14, 2, i Sydøst 14, 7 og i Sydlandet 14, 16.

146. ¹⁾ Stevenson har alt forklaret Poxara som en anden Form af Pushkara, hvoraf Sanskrit Afledningen er paushkara. J. Bombay B. R. A. S. V, 40.

²⁾ Udtrykket er nemlig: tatra mayá abhishekah kito; og den højtidelige Indvielse gaves af en Overherre, som: krtábhisheko yuvarája-rájye Sugriva-rájena Tárásutah, Bhattik. 12, 50; men man bør vel ikke lægge altfor megen Vægt paa den grammatiske Nøjagtighed i disse Indskrifter.

somhelst anden Titel end Satrapens Svigersøn. Er der ment en højtidelig Indvielse, har hans Overherre eller Kejser, med Titlen Bhattáraka³⁾, den Gang havt sin Hofleir ved Ajmír; men hvorledes det end forholder sig, er det klart, at den indoskythiske Overherres Magt har strakt sig ud over Násik, siden man der modtog og adlød hans Befaling. Ushavadáta maa ogsaa have været en anseet og mægtig Mand og i Besiddelse af store Rigdomme; thi om end hans Lovtale er holdt i meget overdrevne Udtryk, saa siger den dog i hvert Fald, at han har havt Evne og Villie til at vise en storartet Gavnildhed.

147. De øvrige Indskrifter, der ere affattede paa Prákrit, have kun ringe historisk Betydning. Indskriften Násik Nr. 19 er anbragt lige under den højre Del af Hovedindskriften Nr. 17, og er senere indhugget med meget mindre Bogstaver. Der siges blot, at han til Beboerne af sin Klippehal (mama leña vasatána) har skjænket en Mark, som han havde kjøbt af en Brahman for 4000 Káhápána.¹⁾ Det er denne Mark, som Gautamíputra omtaler i sit Edikt Násik Nr. 25. — Endnu findes i den samme store Klippehal to Indskrifter Násik Nr. 16 b og Nr. 18, hvoraf Nr. 16 b er anbragt paa den venstre Sidevæg og Nr. 18 paa Bagvæggen i Verandaen under den venstre Del af Hovedindskriften til venstre for Vinduet. Skjøndt meddelte og fortolkede som to selvstændige Indskrifter, danne de tilsammen ikkun en eneste sammenhængende Indskrift, hvis Linier begynde paa Sidevæggen som Nr. 16 b Lin. 3-6 (hos Stevenson VI) og fortsættes som Nr. 18 Lin. 1-4 (hos Stevenson V) paa Bagvæggen. Den sidste eller syvende lille Linie i Nr. 16 indeholder blot en Gjentakelse af Slutningsordene af denne Del af Indskriften, der findes i Nr. 18 Lin. 4. Resten af Nr. 18 Lin. 4 og hele dens Linie 5 udgjør et Tillæg, der er af selvstændigt Indhold. Hovedstykket (Nr. 16 Lin. 3-6 + Nr. 18 Lin. 1-4) begynder: *vase *2 vesákha-másam raño x. x. Nahapánasa jámátará D.-p. Ushavadđtena* o. s. v., og udsiger, at han har skjænket til den almindelige buddhistiske Mønighed denne Klippehal, samt et Legat paa 3000 Káhápána, om hvis Anbringelse og Anvendelse, saa vidt jeg kan see, dette Stykke handler, saavel som ogsaa om en Gave af 8000 Náđigerána múla (jfr. § 143 Anm. 2). Tillæget begynder: *bháyá nena data vase * kártika-gudhe*, og omtaler atter hans Gavnildhed til det andet Trosparti, idet han paa den Dag, saavel som i Aaret *5 har skjænket til Guder og Brahmaner 4000 Káhápána, 35 Suvarņa og Værdien af 1000 Suvarņa.²⁾ Han har brugt her, ligesom i Násik Nr. 14 (Lin. 8 chetra sudhe), den almindelige Tidsinddeling i Aar, Maaneder og Halvmaaneder. Betydningen af Tierens Taltegn, ५, er ukjendt, men det maa betegne en af de

³⁾ Dette er det ældste Exempel paa Brugen af denne Titel; derefter findes den ved Chandragupta II. som parama-bhattáraka i Indskriften paa Udayagiri, jfr. § 22.

147. ¹⁾ Bráhmanens Navn synes at være Agribhúti, Søn af Váráhi, begge Navne ere usædvanlige.

²⁾ Suvarņa er enstydig med Kárshápána som en vis Vægt Guld; men det sidste Ord bruges ogsaa om samme Vægt i Sølv og Kobber.

tre Tiere 30, 40, 50, hvis Tegn endnu ikke med Sikkerhed ere bestemte, da de endnu ikke ere fundne i nogen Indskrift, hvor Tallet tillige er udtrykt med Ord. De her anførte tre Aarstal kunne tilhøre en personlig Regjering, enten Svigerfaderens eller Kejserens, omendskjøndt man, efter den Maade, hvorpaa de anføres, nærmest maatte antage dem for at tilhøre en almindelig brugt Tidsregning. (Jfr. § 163 Anm. 3 og § 51 Anm. 2.)

Denne Satrap-Slægt Xaharáta bukkede under for Gautamíputra, der ødelagde den fuldstændigt, som Indskriften Násik Nr. 26 udsiger (jfr. § 133).

Satrap-Slægten Sinha (Sáh).

148. Det egenlige Slægtnavn er ukjendt; den er blevet kaldt *Sinha* eller *Sah*, fordi dette Ord udgjør det sidste Led af flere Navne paa Fyrster af denne Slægt, som have præget Mynter. Den første Form, *Sinha*, er vistnok den rigtigste; thi *sah* (eller rettere *saha*) har ikke paa Sanskrit nogen Betydning, der kunde lede til en almindelig Anvendelse af dette Ord ved Dannelsen af Egennavne, såaledes som det er Tilfældet med Ordet *sinha* (Løve). Om end, som det synes, Ordet *saha* oprindeligt har forekommet paa nogle Mynter, medens andre fuldkommen tydeligt have Ordet *sinha*, saa hidrører det, som Lassen (Ind. Alt. II, 785 Anm.) har bemærket, væsenlig fra Mangel paa tilstrækkelig Plads, da en betydelig Myntlegende skulde presses ind paa et lille Rum, hvilket ogsaa havde til Følge, at Medlydstegnene fik en mere langstrakt og derved afvigende Form.¹⁾ Hertil kommer, som det ogsaa turde fremgaae af Klippeindskrifterne, at man den Gang synes at have troet at kunne udelade eller ogsaa ligefrem tidt har glemt de smaa Bitegn for Selvlydene. Derfor har jeg med Lassen foretrukket Formen *Sinha* (Løve) som Slægtnavn, for at skjelne denne Slægt fra det ældre Xaharáta Satrap-Hus. Sinha-Slægten Aktstykker ere en Indskrift og for Resten en stor Mængde Mynter. Alle Slægtens Medlemmer have Titlen *Rájan*, og dertil er føjet enten *Xatrapa* eller *Maháxatrapa* (Storsatrapen); ved enkelte Fyrster findes begge de sidstnævnte Titler afvejlende. At slutte fra Fyrsternes Navne har Slægten været af indisk Byrd, og Titlen *Rájan* viser her maaske blot, at den har tilhørt Krigerkasten. De to andre Titler angive det Forhold, hvori disse Fyrster have staaet til Indiens fremmede Herrer.

149. Indskriften er indhugget paa den store Sten ved Girnar, der ogsaa bærer de ældre Açokas Edikter og den yngre Indskrift fra Skandaguptas Statholder (jfr. § 36), og

148. ¹⁾ I Omskriften indeholdes nemlig saavel Fyrstens som hans Faders Navn og Titler, f. Ex. *Rájño mahá-xatrapasa Rudra-sinhasa putrasa, Rájño maháxatrapasa Rudra-Sinhasa*, eller 29 Stavelsestegn paa en Mynt, der ikke er saa stor som en Firskilling.

den er affattet paa korrekt Sanskrit.¹⁾ Den har lidt betydeligt ved Tidens Slid, og navnlig er et stort Stykke af Midten fraoven nedad aldeles afskallet; dog er Sammenhængen i det hele taget klar. Indskriften handler om en i Nærheden værende Sø eller Dam, hvis første Anlæggelse var skeet paa Foranstaltning af en Embedsmand hos Maurya Kongen Chandragupta, og som ved en anden Embedsmand hos Açoka Maurya var blevet forsynet med Afløbsrender eller Kanaler.²⁾ Denne Dam blev i Rudradámans 72de Aar i Efteraarsmaanedén Márgaçirsha ødelagt ved en Oversvømmelse af Bjærgstrømmene, der efterlod et stort Brud paa den opførte Dæmning.³⁾ Denne Dæmning lod Fyrsten istandsætte med stor Bekostning af sit eget Skatkammer, uden at trykke Folket ved Skatter, tvunget eller frivilligt Arbejde; de øvrige Ministre havde fraraadet dette Foretagende paa Grund af Bruddets Størrelse;⁴⁾ men det var nu bragt lykkeligt til Ende af en Pahlava, Søn af Kulaipa, ved Navn Suviçákha, der (skjøndt han efter Navnet var af fremmed Byrd) af Fyrsten var ansat til at bestyre hele Ánarta og Suráshtra, og som nu derved forøgede sin Herres gode Gjerninger, hans Hæder og Berømmelse. Indskriften synes at være sat efter Fyrstens Død, da der siges om ham (Lin. 9), at han havde afholdt sig fra Drab paa Mennesker lige til sit Livs Udaanden (á práñóchhvasát).

149. ¹⁾ Denne Indskrift blev allerede 1838 efter et mindre heldigt Facsimile dechiffreret, oversat og udgivet af J. Prinsep i J. Bengal A. S., og derefter fortolket i Zeitschrift f. d. Kunde d. M. IV, 146 flg. af Lassen, der, paa Enkeltheder nær, alt da rigtigheden har opfattet Indskriftens Indhold. En anden Afskrift blev taget 1841 af nuv. General Le Grand Jacob og mig, og udgivet i Facsimile i J. Bombay B. R. A. S. I. 148; den er benyttet af Lassen i Ind. Alt. II, 782 og af H. H. Wilson til en Oversættelse, hvoraf Uddrag er meddelt af E. Thomas i hans Afhandling om denne Slægts Mynter i J. Royal A. S. 1848, XII, 22 og i Prinseps Essays II, 68; en tredje Afskrift er udgivet ligeledes i J. Bombay B. R. A. S. VII, 118 (1862) af Bháú Dájí i Facsimile, med Omskrift og Oversættelse; jfr. § 150, Anm. 2.

²⁾ Linie 8 har tydeligt: Mauryasya rájñah Chandrag .. ráshtri .. cyena Pushyaguptena káritam, Açokasya Mauryasya toyavana-rájena Tushaspenádhishṭayá pranádíbhír alankítam. Deres Navne ere Pushyagupta og Tushaspa, hvoraf det sidste aabenbart er iránsk. Deres Stilling er uklar. Dr. Bháú Dájí har for den første gjættet suráshtriya fra Suráshtra, og det er muligt, at Hullet efter Chandragu har indeholdt ptasya su (eller sau); der er kun tilbage et Stykke af s lige foran rd. Den andens Stilling, der kunde synes at være toya-vana-rája (Konge over Vand og Skov), er ogsaa højest tvivlsom. Bháú Dájí gjætter ogsaa her tena Yavanarájena; men dette forudsætter dels en Fejl begaaet ved Indristningen (og en saadan findes strax efter i adhiṣṭayá for adhiṣṭhayá), dels er det næppe sandsynligt, at en Yavana kunde være traadt i saadant Forhold til den indiske Konge, at han kunde kaldes Açokas Yavana-Konge.

³⁾ Til Stedets Topografi hører: Bjærget *Úrjayat* (det styrkende), og Floderne *Swarña-sikatá* (Guldsand), *Paláçini* (med Paláça-Træer, der ere skjønne, med røde Blomster) og andre Floder. Formen *Paleçini* er en Fejl i mit Aftryk og har ogsaa været paafaldende for Böhtlingk i hans Ordbog (min oprindelige Afskrift har *Paláçini*, saaledes som ogsaa Bháú Dájís).

⁴⁾ Bruddet var 430 Hasta langt, ligesaa bredt og 75 Hasta dybt. En Hasta = 2 Vitasti = 24 Angula = omtr. 18 Tommer.

150. Indskriften har indeholdt Navnene paa Fyrstens Bedstefader og Fader. Af disse var Bedstefaderen Rájan og Maháxatrapa. Af hans Navn er tydeligt *Svámi-cha * na*, men af det næstsidste Tegn er forsvundet det øverste Stykke. Dette Tegn blev oprindeligt læst *shá*, og det derved fremkomne Navn Chashtána sammenstillet med den Tiastana, hvis Kongeby Ujjayini var, efter en Angivelse hos Geografen Ptolemæus¹⁾, og den nyeste Udgiver af Indskriften har atter optaget denne Udtydning, hvad der synes at vinde Bestyrkelse ved den Omstændighed, at Tiastana var samtidig med Siripolemaios eller Siri Puḍumáyi, hvis Slægt kjæmpede uheldigt med en Sønesøn af Svámi-cha * na. Men hvor fristende end Ligheden er, turde den dog kun være aldeles tilfældig. Selv afseet derfra, at heller ikke den græske Form er aldeles sikker, da Navnet ogsaa bliver læst Tiaskana, saa er ingen af disse Former Sanskrit, og man maa vente her et Sanskrit Ord, da der udtrykkelig siges, at han var sugrīhita-náman, der ogsaa oversættes: of well accepted (propitious) name, saa at hans Navn maa have indeholdt en bestemt Betydning. Vel er det næstsidste Tegn vistnok angivet som aldeles tydeligt i det sidste Facsimile;²⁾ i min Afskrift derimod mangler det øverste Stykke af Tegnet, og det tilbageblivende har mest Lighed med *nda* (der forekommer i visyandamána Lin. 14), ligesom ogsaa baade Wilson og Lassen derefter have læst Navnet Svámi-chandana. Dette er derhos et betydningsfuldt Navn, da chandana (Sandeltræet) efter Grammatikernes Forklaring til Páṇini II. 1, 56 hører til den Række af Ord, der kunne bruges i Slutningen af Sammensætninger som Sammenlignings-Gjenstand, og hvorvel dets Brug i denne Forbindelse vistnok har været sjælden, vil dog Svámi-chandana betegne en Herre ypperlig som Sandeltræet, og det har vel nærmest været et Hædersnavn, som Fyrsten har antaget ved sin Ophøjelse til Xatrapa eller Maháxatrapa.³⁾

151. Derefter har der i Indskriften været nævnt Svámi-chandanas Søn, der var Rudradámans Fader; men hans Titler ere aldeles afskallede, ligesom ogsaa hans Navn paa

150. ¹⁾ Ὀζήνη βασιλεῖον Τιαστάνου.

²⁾ Ved dette Facsimile her klæber ogsaa den Mangel, at Bháu Dájí ikke selv har taget Afskriften under et Ophold paa Stedet, men har ladet det gjøre ved en ung Brahman, who possessed a moderate knowledge of Sanskrit and the cave characters, og som han vejledte fra Bombay. Det er imidlertid ikke sikkert at see med andres Øjne; man kan derved let komme til at see, hvad man netop ønsker.

³⁾ Böhrtlings Ordbog har intet Exempel paa en saadan Brug. — Samme Navn og maaske samme Satrap-Fyrste findes sagtens i *Sandanés* i Periplus maris erythræi, som er forfattet mod Slutningen af det første christelige Aarhundrede, eller omtrent ved den Tid, da Svámi-chandana kan antages at have regjeret. I Periplus Kap. 52 siges der: Byen Kalliena (Kalyána) var paa den gamle Saraganas Tid den lovlige Handelsplads, men efterat den er kommen i Sandanes' Besiddelse, har den tabt meget, og Helleniske Skibe, som ved et Tilfælde komme til disse Steder, føres under Vagt til Barygaza; jfr. Udgaven i Geografi Græci minores, Paris 1855. I, xcvi og 295. — I en senere Tid nævnes *Chandana* som Navnet paa en Fyrste, der var Bedstefader til Sinharája, hvorom Tempelindskriften i Shekavatí fra Samvat 1030, A. D. 973 handler; Ind. Alt. III, 932 (jfr. § 112).

Ejeformens Endelse *-h* nær. Paa den eneste Mynt, der hidtil er fundet af Sønnen Rudradáman, er uheldigvis ogsaa Faderens Navn forsvundet; men hans Titel er der tydelig bevaret, nemlig Rájan og Xatrapa, saa at han altsaa ikke har opnaaet den højere Værdighed af Maháxatrapa, som hans Fader havde besiddet.¹⁾ Det Udtryk, der bruges om hans Søn, giver i det mindste en Anledning til en Gisning om hans Navn. Rudradáman siges nemlig at være *gurubhir abhyasta-náman*, havende et Navn, der var gjentaget af hans Guruer; og deraf kan man formode, at Faderens Navn, der ellers er forsvundet, ogsaa har været Rudradáman, som derefter er blevet givet Sønnen og derved gjentaget i Slægten. Denne Fyrste maa være død tidlig; dette fremgaaer klart af det Aarstal, der er knyttet til hans Søn. Thi den Stormflod, der ødelagde Dæmningen, fandt Sted: *maháxatrapasya Rudradámno varshe dvisaptatitame 72*, i Storsatrapen Rudradámans 72de Aar (udtrykt baade med Talord og Taltegn); og efter den Maade, hvorpaa det er anført, kan det kun betegne Rudradámans Regjeringsaar eller hans Leveaar, som ganske eller omtrent have faldet sammen, da han kort efter i Indskriften (Lin. 9) siges at have besiddet en Kongelykke af uafbrudt Varighed ligefra Moderlivet eller fra Barnsben af (á garbhát prabrty avihata-samudayarája-laxmí-dhareṇa).

152. Rudradámans Ypperlighed udhæves udførlig i Linierne 9-16. Han prises saaledes blandt andet for sin Retfærdighed og Mildhed, Rigdom og Gavmildhed, Manddom og Vaabenfærdighed, for sit store Kjendskab til Sproget (*çabdártha*), til Dands og Musik (*gándharva*), til Logik og de andre store Videnskaber; men der er intet, som bestemt angiver, hvilket Trosparti han havde sluttet sig til. Det eneste Udtryk, der kunde give en Antydning heraf, findes paa det mangelfulde Sted i Linie 15, hvor navnlig det bevarede *go-bráhma-* viser, at der har været Tale om noget gjort til Gavn for Køer og Bráhmaer, hvad der nærmest vilde antyde, at han har været en Bekjender af den brahmanske Tro.¹⁾

151. ¹⁾ Denne Mynt er meddelt af H. Newton i J. Bombay B. R. A. S. VII, 4, fig. I. Hvad der kan læses eller gjættes er: *Rájño xatrapasa* *putrasa Rájño maháxatrapasa Rudradámasa* (Kursivskriften betegner det tydelige). Ejeformen Rudradámasa er besynderlig, men hidrører sagtens fra Folkesproget.

152. ¹⁾ Teksten i Lin. 15 har: *Rudradámna, varsha-sahasráya go-bráhma* (og saa efter et Hul paa omtrent 12 Bogstavers Plads) *rttham dharmakírti-váddhyartham cha*. Det første *rttham* er maaske Slutningen af et *hita-sukhdartham*, der er almindeligt i de samtidige, men buddhistiske Klippeindskrifter; men det er dog langt fra tilstrækkeligt til at udfylde det hele Hul, eller til at antyde hvad han har gjort, som skulde vare i 1000 Aar, saaledes som Meningen synes at være. — Hans Navn Rudradáman kan næppe vise noget med Hensyn til hans Tro, især hvis han har arvet det efter sin Fader. I Ind. Alt. II, 783, Anm. 3 anføres der som et Bevis paa hans brahmanske Tro, at han i Indskriften Lin. 15 siges at være *Kanga-múrti*; men denne Tydning hidrører fra en Unøjagtighed i den ældste Afskrift, og det er blevet overseet, at Indskriften kun har *kánta-múrti* med et yndigt Legeme.

Rudradáman blev, som der endvidere siges, paa Grund af sine Fortrin valgt til Herre (patitve vīta) af alle Kaster; og han har selv erhvervet sig Maháxatrapa Navnet (svayam adhigata-maháxatrapa-náman), og dette Udtryk tyder ogsaa hen paa, at denne Titel ikke gik i Arv, men maatte hver Gang skjænkes af en Overherre.²⁾ Skjøndt han, ligesom Bedstefaderen, i Linie 4 kaldes baade Rájan og Maháxatrapa, synes dog derhos den sidste Titel at have været den fornemste; thi den bruges ene ved og om ham i Linie 15 (maháxatrapena Rudradámná) og Linie 17 (maháxatrapasya sachivais). Derhos kaldes han blot párthiva, Landsherren, i Linie 18, hvor der berettes, at han havde overdraget Bestyrelsen af Ánarta og Suráshtra til den Pahlava, som forestod Dæmningens Istandsættelse.

153. Rudradáman har raadet over et stort Rige. De Lande, som han havde vundet ved sin Tapperhed og hvis Beboere vare ham hengivne, vare: det østlige og vestlige Ákara og Avanti, Anúpa-Landet, Ánarta, Suráshtra Sindhusauvira, Kukura-Aparánta, Nisháda og andre.¹⁾ Opregningen af disse Lande synes at gaae fra Øst mod Vest og Nord. Hans Riges Omfang falder saaledes for en stor Del sammen med det, som Gautamíputra herskede over (§ 131). Begge Lister have tilfælles Ákara, som her deles i det østlige og det vestlige, Avanti, Anúpa, Suráshtra og Kukura-Aparánta. Gautamíputras Liste indeholder desuden Asika, Asaka, Muḍaka og Vidarbha, og hans Rige har saaledes strakt sig videre mod Syd og Øst, hvor disse Lande vides at have ligget eller med størst Rimelighed maa søges. Omvendt har Rudradámans Rige strakt sig længere mod Vest og Nord; thi Ánarta boede i den vestlige Del af Halvøen Gujarat, og Sindhusauvira henimod eller ved Indusfloden, og i denne Retning maa vel ogsaa det manglende Navn søges.²⁾ Det sidst anførte Navn, Nisháda, var en almindelig Benævnelse paa Indiens

²⁾ Saaledes bruges ogsaa senere Udtrykket: samadhigata-panchamahácabda, jfr. § 31 og 62 Anm. 3.

153. ¹⁾ Indskriftens Lin. 11: *Purváparádkarāvanty Anúpanivīd Ánarta Suráshtra gva ndhus.vira Kukura-paránta Nishád-dádm.* Afskalningen paa Midten af Stenen ender ved denne Linie, men har dog her borttaget det øverste af de 11-12 Bogstavtegn, som have staaet imellem Suráshtra og Kukura, og hvoraf der ere nogle mere eller mindre tydelige Spor tilbage. Bháu Dáji har heldig udfundet det sidste Ord *Sauvira*, hvoraf Tvetydstegnet *au* er aldeles forsvundet; dette viser tillige, at de foregaaende to Tegn have været *sindhu*, hvoraf *ndhu* er temmelig tydeligt. Da det øverste sidste Hjørne af Ordet Suráshtra ogsaa har lidt, er det ikke klart, om de øvrige 5 eller 6 Tegn have begyndt med *gva* eller *açva*. Jeg kan ikke sige, hvilket Navn her har staaet, jeg kan blot udtale den Formodning, at der maaske har staaet en almindelig Benævnelse (som *açvasáddin* eller lignende S sammensætning) paa et Rytterfolk i disse Egne, der vare bekendte i Indien for deres Hesteavl. Dr. Bháu Dáji har, men kun med Tvivl, gjættet paa *Açvakutcha* eller *Bharukacha*; men hans *kacha* er *sindhu*.

²⁾ Ánarta var en Stamme af den store Yádava Æt, som boede paa Halvøen Gujarat om Byen Kuçasthalí eller Dváraká, Mahábh. III, 618, 622, jfr. Vishnupurána 189 Anm. og Ind. Alt. II, 791. Det samme Navn anføres ogsaa i Nord, hvor Mahábh. II, 997 lader Arjuna overvinde Ánarta, Kálakúta og Kulinda. I Bihat S. 8, 17 anføres Ánarta i den sydvestlige Egn, tilligemed Suráshtra og Sindhu-

oprindelige Befolkning, der var bleven staaende udenfor den brahmanske Kulturudvikling, og det træffes derfor paa forskjellige Steder i Indien.³⁾ En Stamme af Nisháda anføres som opholdende sig ved Vinaçana eller det Sted, hvor den hellige Sarasvatí taber sig i Sandet (omtrent 29° 30' N. B.). Dette kunde synes at være for langt mod Nord fra Midtpunktet for Slægtens Magt paa eller ved Halvøen Gujarat; men ikke langt fra Vinaçana og ligesaa nordlig boede den Krigerstamme, som strax efter nævnes i Indskriften.

154. Dette var Yaudheya Stammen i Nærheden af Floderne Akesines (Asikni) og det mellemste Indus. Rudradáman togede mod dem, som vare gjenstridige af Hovmod, opstaaet ved det Helte-Ry, der var aabenbar i hele Krigerkasten, og han oprev dem med Magt (prasahya utsádaka). Men de overlevede dog dette Nederlag og nævnes senere i Samudraguptas Indskrift (jfr. § 20) og oftere af Varáha-mihira.⁴⁾ Paa den modsatte Verdenskant har Rudradáman ogsaa toget, som før omtalt (§ 138), idet han uden Svig to Gange har overvundet Daxinápatha-pati Satakarni, men indlagt sig Hæder ved desuagtet ikke at tilintetgjøre ham af Hensyn til Slægtskabet. Denne Satakarni maa snarest antages at have været Siri Puçumáyis Efterfølger af Andhra Slægten, og det var vistnok ved disse Krigstog, at Rudradáman vandt de Lande, som tidligere havde været i Gautamíputras Besiddelse.

sauvira. Sindhusauvira hørte til de vanhellige Folkestammer i Panjáb, der vare blevne staaende tilbage for den brahmanske Kultur-Udvikling, og som stode udenfor dette Samfundsliv (jfr. Mahábh. VIII, 2030 flg., Ind. Alt. I, 822 og Afhandl. om de ældste indiske Tidsrum, S. 22). Denne Folkestamme bliver ogsaa kaldt blot *Sauvira* (Pán. IV, 1, 148; 2, 76), og Sauvira nævnes som vanhellig i bestemt Modsætning til Suráshtra i Rámáy. III, 53, 56 (Weber, Ind. Studien I, 220). Derhos *Sindhu* eller *Sauvira* og *Sindhu*, Mahábh. III, 15581, 15617-20 (Vishnu Pur. 191). Deres sagnhistoriske Konge Jagad-ratha deltog i den store Mahábhárata Kamp, Mahábh. VII, 3010 flg.

³⁾ En gammel Vedafortolker Aupamanyava forklarede Veda-Udtrykket panchajana ved de fire Kaster og Nisháda, Nirukta 3, 8. Varáha-mihira sætter Nisháda-ráshtra i Sydøst for Midtlandet tilligemed Kalinga, Vanga o. s. v. Br. S. 14, 10. Rámáyana har en Stamme ved Prayága (Ind. Alt. I, 534 Anm.). Mahábh. har det ved Havet I, 1321; Syd for Dañðaka II, 1170 (Ind. Alt. I, 566); ved Vinaçana III, 10538. (Ind. Alt. I, 546, II, 792). Efter den brahmanske Opfattelse (Manu 10, 8) var Nisháda et Afkom af en Brahman med en Çúdrapige; og Çúdra er ogsaa Navnet paa en Folkestamme, der nævnes i Forbindelse med Ábhira. En Nishádas Syssel var Fiskefangst, Manu 10, 48. Efter en anden Opfattelse udsprang Nisháda fra en ugudelig Konge Venas højre Laar; Mahábh. XII, 2216. Ind. Alt. I, 798.

154. ¹⁾ Yaudheya nævnes som en Folkestamme, der levede af Vaabenbrug, Pánini V, 3, 117. IV, 1, 178. Den siges at nedstamme fra Çibi-Folket, der boede mellem Akesines og Mellem-Indus; Ind. Alt. I, 644. II, 792, Anm. — Yaudheya anføres i Nordlandet af Brhat S. 14, 28 tilligemed Gándhára; derimod opregnes i dette Kapitel ikke Çibi, som imidlertid nævnes 4, 24. 5, 67. 11, 59. 16, 26. 17, 19. Yaudheya bliver ligeledes der oftere omtalt 4, 25. 5, 40. 67. 75. 9, 11. 11, 59. 16, 22. 17, 19. — Indskriftens Ord om denne Folkestamme ere: sarva-xatr'-ávishkita-vira-çabda-játótseka-avidheyánám Yaudheyánám prasahyótsádaka, Lin. 11-12.

155. De øvrige Fyrster af dette Satrap-Hus kjendes blot af de Sølvmynter, som de have præget og som ere fundne i et stort Antal. Større Fund ere gjorte i Kacchh, Junágadh paa Halvøen Gujarat, ved Junír paa Fastlandet, og i Karrad ved Krishnafloeden i Nærheden af Sattára, og derhos ere de fundne spredte over hele Gujarat og mod Øst til Ujjayiní (Avantí); de ere saaledes fundne omtrent i de Lande, som udgjorde Dele af Rudradámans Rige, og vel endogsaa udenfor dette, ved Nagpúr i Gondvana.¹⁾ Alle Mynter have paa Forsiden et Hoved med en Omskrift, der indeholder dels et Aarstal efter det gamle indiske Talsystem, og dels en Række af Tegn, der er en Efterligning af græske Bogstaver, mere eller mindre gjenkjendelige, som man altsaa har bibeholdt, hvorvel Kundskaben om deres Betydning var gaaet tabt. Bagsiden har paa Midten en ejendommelig Figur, , dannet af en Linie, der bærer to Halvcirkler, paa hvilke den tredie er stillet i Form af en Pyramide, enten en Art af en buddhistisk Chaitya eller et Symbol paa Ilddyrkelsen;²⁾ under denne Figur er en bølgeformet Linie, og over den to smaa Halvcirkler som Halvmaaner, og en Kreds af Punkter, der undertiden antage Formen af en Sol med Straaler. Rundtom denne hele Figur gaaer paa Bagsiden en Omskrift, der indeholder saavel Fyrstens som hans Faders Navn og Titler, og denne Omskrift er affattet paa Prákrit, dog med en stærk Helling til Sanskrit, og dets vedvarende Brug tjener til i Forbindelse med de græske Bogstaver at vise hvor nøje man har villet holde sig til sine ældre Forbilleder. Til Læsningen af Omskrifterne har J. Prinsep vist Vejen, og han har tillige paavist den Plads, disse Mynter indtage i Indiens Mynthistorie. I hans Fodspor have andre fulgt, hvoraf jeg blot her skal nævne H. H. Wilson og E. Thomas, der med stor Indsigt og Dygtighed have udvidet vor Kundskab, tilligemed H. Newton i Bombay, der (1863) har underkastet dette Æmne en grundig og omhyggelig Behandling, hvortil jeg kan slutte mig og nøjes med for Fuldstændigheds Skyld kortelig at angive de Resultater, der ere fremkomne ved hans Forgjængeres og hans eget Arbejde.³⁾

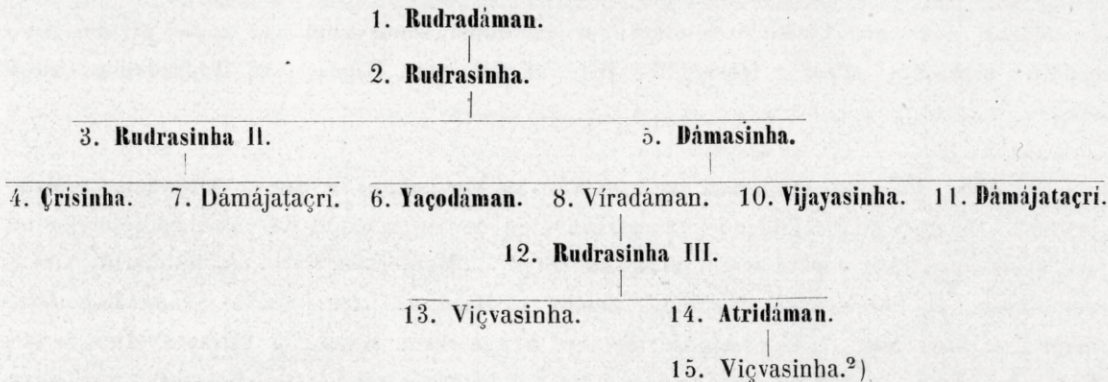
156. Disse Mynter ere prægede saavel af Fyrster, der vare Maháxatrapa (Storsatrap), som af saadanne, der ikke bare højere Titel end Xatrapa (Satrap), og Myntningen synes paa den Tid endnu ikke at have været en Forrettighed, der tilkom Overherren; lige-

155. ¹⁾ Et større Fund paa nogle hundrede Mynter er gjort ved Kamptí ved Nagpúr (21° 9'. 79° 11') J. Roy. A. S. XII, 2, Anm.

²⁾ E. Thomas i J. Royal A. S. XII, 50, Lassen Ind. Alt. II, 777.

³⁾ Jfr. de forskjellige Artikler af Prinsep, samlede i hans Essays. H. H. Wilson, Ariana antiqua 1841, S. 405 flg. E. Thomas, On the Dynasty of the Sáh Kings of Suráshtra i J. Roy. A. S. XII, 1 flg. samt i Prinseps Essays. The honorable H. Newton, On the Sáh, Gupta and other ancient dynasties of Kattiarwar and Guzerat, i J. Bombay B. R. A. S. VII, 1 flg.

som der ogsaa fra Nord-Indien haves andre Arter af Mynter prægede af Satraper.¹⁾ Dog kan det bemærkes, at alle disse Satrap-Mynter ere af Sølv, Kobber eller Bly; endnu er der ikke fundet nogen Guldmynt præget af en Satrap. Den ældste Fyrste af Sinha-Huset, der kjendes af Mynter, er Rudradáman, af hvem der dog kun er fundet en eneste Mynt, der ikke viser noget Aarstal paa den forvitrede Overflade. Efter denne følge 13 Fyrster, hvis Slægtskab efter Newtons Undersøgelse bedst oversees af Slægtstavlen, hvori Tallene angive Følgeordenen, begyndende med den ældste kjendte Storsatrap Svámi-chandanas Sønneson Rudradáman, og Storsatraperne ere givne med udhævet Skrift.

157. For sig selv staaer Íçvaradatta, der sættes af Newton som Nr. 9 i Rækken imellem Víradáman og Vijayasinha. Hans Mynter indeholde ikke hans Faders Navn, og have heller ikke den sædvanlige Aarsangivelse; Bagsiden har en ejendommelig Omskrift, nemlig: Rájño Maháxatrapasa Íçvaradattasa varshe prathame, i hans første Aar, ret som om han ikke hørte med til de øvrige Fyrsters Familie, men var en fremmed for den, og havde dog opnaaet samme Værdighed i dens Nærhed. Det ældste Aarstal, der kjendes, er 102 paa 2. Rudrasinhas Mynter, og det yngste er 214 paa 14. Atridámans, den sidste Storsatrap

156. ¹⁾ Saadanne ere Sølv- og Kobbermynter med ariansk og græsk Legende, prægede af *Chatrapa Jihania* (*Jihanaya, Jivanisa*), Ζεωνισος, og af en anden *Chatrapa Bhrata Daopha* (*Bhrahata Opha. açpasa putra*), som Navnene ere læste af E. Thomas i *Prinseps Essays* II, 210-11, eller af A. Cunningham, *Coins of Buddhist Satraps, with greek inscriptions*, i *J. Bengal A. S.* 1854, XXIII, 679 fig. Derhos de saakaldte Buddhist-Satrap-Mynter, (*Prinseps Ess.* II, 223). Hertil hører vel ogsaa den i *Prinseps Essays* pl. VII fig. 4b afbildede Mynt med indisk Skrift, der er noget utydeligt og er læst Bhámada... vatapasa (jfr. II, 3). — En nordindisk *Chatrapa* nævnes ogsaa paa en Cylinder fra Manikyála med ariansk Indskrift, *Prinseps Ess.* I, 93, Dowson i *J. Royal A. S.* XX, 244.

²⁾ Newton læser den sidste Del som *sinha* ved de to Navne, 2 Rudrasinha og 13 Viçvasinha; derimod som *sáh* ved de øvrige, nemlig 3 Rudra Sáh, 4 Çri Sáh, 5 Dáma Sáh, 10 Vijaya Sáh, 12 Rudra Sáh og 15 Viçva Sáh.

af denne Række, og tilsyneladende 225 paa Sønnen Viçvasinha, der kun var Satrap. I de 112 Aar, fra 2. Rudrasinha I i 102 til 14. Atridáman i 214, var der saaledes, foruden Íçvara-datta, ni Storsatraper, som tilhørte fem Slægtled. Føjes hertil fra Indskriften den Tid af mindst 72 Aar, hvori 1. Rudradáman regjerede, og tages endvidere i Betragtning, at hans Regjeringstid sandsynligvis falder sammen med hans hele Levealder, hvorved det Slægtled, som Faderen ellers vilde have repræsenteret, tillige udfyldes af Sønnens, saa kommer man med 7 Slægtled i en 184 Aar til det omtrentlige Middeltal af 26-27 Aar for disse Slægtleds Varighed. De ni Storsatraper paa Mynterne (102-214) ville kun kunne have haft en kort Regjeringstid hver, hvis de have efterfulgt hinanden i denne Værdighed; men ifølge de Aarstal, der ere knyttede til dem, er det højst sandsynligt, at nogle af dem have regjeret samtidig, altsaa i forskellige Dele af det store Rige, som Rudradáman havde samlet.

158. Efter 14. Atridáman og hans Søn 15. Viçvasinha, er der en Afbrydelse i Mynt-rækken, hvorfor de to følgende Slægtskab med de foregaaende ikke kan godtgjøres, om der overhovedet har fundet noget Slægtskab Sted. Mynternes Form er imidlertid aldeles den samme og tildels ogsaa Navnene, nemlig 16. Rudrasinha, Søn af Svámi Jina (Jiva)-dáman og hans Søn 17. Açadáman; de vare begge ikkun Rájan og Xatrapa. Den førstes Fader bar ikke anden Titel end *Svámin*, der vel betegner en Fyrste, Hersker, men ogsaa blot en Ejer, Herre i Almindelighed, og det er vel snarest saaledes, at Ordet her er brugt som en ringere Værdighed end Xatrapa.¹⁾ Faderens Navn synes at kunne læses enten Jivadáman eller Jinadáman; det sidste indeholder en Antydning af buddhistisk Tro.²⁾ Aars-tallene paa disse to Fyrsters Mynter synes alle at tilhøre Tiaaret 260, saa at den stedfin-dende Afbrydelse strækker sig over en 40 Aar. Endelig komme Mynterne fra to Fyrster, der vel have aldeles samme Navn, men dog ikke staae i nogen Forbindelse, i al Fald ikke i nogen meget nær. Den ene er 18. Rájan Maháxatrapa Svámi Rudrasinha, en Søn af Svámi Rudradáman, der ligeledes var Rájan og Maháxatrapa, men som kun kjendes af Sønnens Mynter med Aarstal 284-295. Den anden er 19. Svámi Rudrasinha, en Søn af Svámi Satyasinha, der anføres sidst af H. Newton med Bemærkning om, at Myntaarstallet er ulæseligt, men uden Angivelse af hans eller hans Faders Værdighed, og jeg har ikke fundet afbildet nogen Mynt, som tilhører ham.³⁾

158. ¹⁾ Svámin betyder ogsaa en Lærer og lærd Brahman, og denne Titel blev baaret af de tre Brahman-Fyrster af Andhra-Huset.

²⁾ Mynter, afbildede i J. Royal A. S. XII, pl. 1, fig. 3 og 5.

³⁾ H. Newton har Formen Sinha ved Nr. 16 alene, men ellers Sáh saavel ved Angivelsen af 17. Açadá-mans Fader, som ved 18-19 og ved den sidstes Fader.

159. Mynternes Aarstal gaae saaledes fra 102 til 295, og Spørgsmaalet bliver, hvilken Tidsregning dette Satrap-Hus har benyttet. Det er givet, at det er gaaet forud for de Herskere af Gupta-Slægten, som efterlignede dets Mynter og prægede en egen Art af Sølvmynter, nemlig Kumáragupta og Skandagupta, og maaske alt Chandragupta II. (§ 22 Anm. 6). Da H. Newton gik ud fra den i øvrigt almindeligt antagne Forudsætning, at Valabhi-Slægstens Herredømme begyndte med dens Tidsregning, og at følgelig Gupta-Slægten herskede i Tiden før A. D. 319, lededes han naturligen til den Antagelse, at den Tidsregning, som Satrap-Huset havde benyttet, var den almindelige indiske Vikramádityas, hvis Begyndelsesaar er 57 før Chr. Men da, som jeg har søgt at vise, det netop var Gupta-Slægten, der fremtraadte ved A. D. 319 og herskede i Tiden derefter, medens Valabhi-Slægstens Historie først kan være begyndt henimod A. D. 500, falder den Grund bort, som Newton anfører mod Antagelsen af den anden ligesaa almindelige Çaka-Tidsregning med Begyndelsesaaret 79 eft. Chr., eftersom netop denne Tidsregning vil bringe Satrap-Huset i temmelig nær Forbindelse i Tiden med Gupta-Slægten. Det sidste hidtil kjendte Satrap-Aarstal 295 svarer efter Çaka-Tidsregningen til Gupta 54 eller omtrent til den Tid, da Chandragupta I. endte eller Samudragupta begyndte sin Regjering. Dennes Søn Chandragupta II. regjerede i Aarene G. 82 og 109 = Çaka 323—350, og under hans Søn Kumáragupta er den nye Gupta Sølvrække i fuld Gang. Vel er der endnu imellem de yngste hidtil fundne Satrap-Mynter og Gupta-Sølvrækken et Mellemrum af omtrent 50 Aar; men deri falder Samudraguptas Krigstog, medens paa den anden Side Antagelsen af Vikramádityas Tidsregning netop vilde fjerne de to Slægter for langt fra hinanden ved at gjøre det stedfindende Mellemrum endnu 135 Aar større.

160. Mod denne Antagelse, at Çaka-Tidsregningen var den af Satrap-Huset brugte, synes at kunne fremføres en Mynt af Kumáragupta, som Newton har afbildet fig. 10, og hvortil han har føjet den Bemærkning: one of the four coins (af Kumáragupta) clearly gives one numeral (90) of the date, and before it a figure, which appears to be a mint mark, commonly found on the coins of the Sáhs; further researches must show whether the full date was 290 with perhaps some unknown unit. Dette vilde vistnok bringe Kumáraguptas Aarstal tæt op til XIX. Svámi Rudrasinhas; men efter Çaka Tidsregningen vilde Aaret være G. 49, der ligger forud for Kumáraguptas Tid, ligesom Ç. 390 = G. 149 ligger efter den. Heller ikke med Gupta-Tidsregningen passer et Aarstal 90, thi ogsaa dette er forud for den nævnte Konge, der begyndte sin Regjering efter Gupta-Aaret 109. Da det imidlertid vilde være den eneste Mynt af Guptaernes vestlige Sølvrække, der overhovedet bærer et Aarstal, ligger den Formodning nær, at hint Tegn ikke er det Taltegn, der skrives 90 i Indskriften paa Sánchi stúpa (§ 23), men kun en Levning af den Efterligning af græske Bogstaver,

der ved Siden af Aarstallet findes om Hovedet paa Forsiden af Satrap Mynterne, og hvoraf der ogsaa findes Spor paa Skandaguptas.¹⁾

161. Derimod passer Çaka-Tidsregningen til de øvrige Angivelser om de tre Fyrstehuse, der have hersket over Dele af det vestlige Indien, og til de Tidsforhold, hvori de ifølge Indskrifterne have staaet til hinanden. Da Rudrasinha var Storsatrap i Aaret 102, der efter Çaka-Tidsregningen er A. D. 180, falde Faderen Rudradámans i Indskriften angivne 72 Aar i det sildigste fra A. D. 108-180 og maaske nogle faa Aar forinden. Rudradáman kjæmpede med en Andhra-Konge og var Herre over Landskaber, der havde tilhørt en anden Andhra-Konge. Denne Gautamíputra havde tilintetgjort Xaharáta-Huset i eller før sit syvende Regjeringsaar, og hans Efterfølger Siri Puđumáyi var samtidig med Geografen Ptolemæus. Denne synes at have fuldendt sit geografiske Værk efter A. D. 151 (§ 128); men hans Efterretninger kunne have været ældre, og saaledes ogsaa den om den samtidige Konge i Pratihhána, om end denne By laa paa den store Handelsvej ind i det indre af Indien, og saaledes Efterretninger derfra ikke behøvede meget lang Tid for at naae Alexandrien. Det turde fremgaae af den korte Meddelelse hos Ptolemæus, at den indiske Konge var vel kjendt, og at han følgelig havde hersket i længere Tid den Gang, Optegnelsen om ham blev gjort, saa at hans Regjering endog kan have ophørt omtrent paa den Tid, kort før eller kort efter det geografiske Værk blev fuldført. Ved Aar 150 var Rudradáman i sin Manddomsalder, og han kan forinden have vundet de Landskaber mod Vest og Nord, som ikke havde tilhørt Gautamíputra, før han efter A. D. 151 foretog de Krigstog, hvorved han kom i Besiddelse af de Landskaber mod Øst, som havde tilhørt denne. Siri Puđumáyi regjerede efter Indskrifterne mindst 24 Aar, og Gautamíputra mindst 18 Aar (efter Puránerne 28 og 21 Aar), tilsammen mindst 42 (49) Aar, hvilket vil føre Begyndelsen af den sidstes Regjering tilbage til omtrent det første Aarti af det andet Aarhundrede eller omtrent til den Tid, da Rudradáman blev født, og det kan være netop Gautamíputras Krigstog, der medførte, at han tiltraadte sin Fædrenearv i sin tidlige Barndom. Ifølge disse Betragtninger ville Tidsforholdene for Begivenhederne i denne Del af Indien, navnlig i Suráshtra i de første christelige Aarhundreder have været omtrent følgende:

160. ¹⁾ Paa Mynten er der intet Spor til noget Tegn foran det anførte. Dersom dette virkelig skulde have været et Taltegn, maatte man snarest troe, at det fuldstændige Aarstal havde været 490; thi efter Vikramádityas Tidsregning er dette Aar = A. D. 433 = G. 114, der vistnok hørte til Kumáraguptas Tid. I dette (rigtignok efter min Mening lidet sandsynlige) Tilfælde vilde denne Mynt afgive det ældste Exempel paa Brugen af Vikramádityas Tidsregning, og derved tillige paa det fuldstændigste godtgjøre Anvendelsen af Çaka- og Gupta-Tidsregningerne paa de øvrige Mindesmærker fra de to Slægter Sinha og Gupta. Taltegnet 400 kjendes ikke; men i Lighed med Tegnene for 500 (Násik Nr. 15) og for 4000 (Násik Nr. 17) har Tegnet vistnok været dannet ved en Sammenstilling og Forening af Tegnene for 100 og 4, og det maa derfor have indtaget en større Plads end et enkelt Tegn.

Xaharáta-Husets Fald	Ç. 35	= A. D. 113.
Gautamíputras Regjering (21 Aar ifølge Pur.)	— 29-50	— 107-128.
Siri Puđumáyis Regjering	— 50-74 (78)	— 128-152 (156).
Rudradámans Levealder og Regjering	— 30-102	— 108-180.
Hans Hus, Storsatraperne	—102-214	— 180-292.
Andre Satrapeer og Storsatrapeer	—260-295	— 338-373.
Samudraguptas Krigstog, før G. 82	før Ç. 323	— før 401.
Kumáraguptas Regjering, omkring G. 121	— 362	— 440.

162. Vi kunne saaledes følge Çaka-Tidsregningens Brug langt tilbage i Tiden til henimod dens Begyndelse. Navnet forekommer for første Gang i Pulakeçins Indskrift (§ 61) med Aarstal 411, og den bestemte Angivelse her af dette Navn synes at være for at skjelne den fra den anden i Indskriften brugte Tidsregning efter en 60aarig Cyklus, hvoraf Navnet paa det tilsvarende Aar anføres. Til Çaka-Tidsregningen maa derhos henføres de tidligere Aar 380-394 fra tre Gavebreve (§ 31); Navnet paa Tidsregningen er vel ikke her angivet; men da der i disse kun bruges en enkelt, maa det have været den, der var gængs i de Egne, hvortil Gavebrevene høre, og det var netop de Egne, hvor Satrapeerne af Sinha-Huset tidligere havde hersket. I en anden Del af deres Rige, paa Halvøen Gujarat, har Skandaguptas Statholder i Çaka 379 dateret sin Indskrift (§ 26) efter Gupta-Tidsregningen, og nævner derhos udtrykkelig dennes Navn, hvad der ogsaa maatte have været nødvendigt, for saa vidt som den var der ny og ualmindelig. Forud gaae Mynternes Aarstal tilbage i Tiden indtil 102, og Indskrifterne vise os Mænd og Begivenheder, der vare samtidige med eller ikke stode langt fra denne Tidsregnings første Aar. Spørgsmaalet maa derfor opstaae, hvorfra har den sin Oprindelse. Den nuværende almindelige Tradition henfører dens Indstiftelse til en Konge Çáliváhana i Pratishtána, der skal have vundet en stor Sejer over Çakafolket eller over Çaka-Fjenden (Çakári) Vikramáditya¹⁾, og mærkeligt nok træffes i Násik Indskrifter denne Konges andet Navn Sátaváhana, som Stamfader for den Slægt, der ved Tidsregningens Begyndelse herskede i Pratishtána. Men Çáliváhanas Navn, knyttet til Çaka-Tidsregningen, forekommer først i Aktstykker fra det 12te Aarh.²⁾ Imidlertid er Sagnet om et Nederlag i Forbindelse med Tidsregningens Indstiftelse ældre; Albirúni (før A. D. 1031) hørte, at Çaka havde været en mægtig Konge i Indien, efter nogles Mening af

162. ¹⁾ Jfr. Ind. Alt. II, 880 fig.

²⁾ De ældste, jeg har lagt Mærke til, ere to Gavebreve fra Konkan, daterede Çrí-Çáliváhana-çake 1194 og 1212, Wathens Indskrifter Nr. 10 og 9 i J. Royal A. S. V, 183, 179. En anden Indskrift Nr. 5 er dateret: In 1008 year of the æra of the fortunate most victorious king Sáliváhan, men den er blot meddelt i Oversættelse (V, 173).

fremmed Byrd, som trykkede Folket i høj Grad, indtil han blev dræbt af Vikramáditya, og af Glæde herover blev saa Çakas Død Begyndelsesaaret for en Tidsregning.³⁾ Ligesaa siger Varáhamihiras Commentator (Bhañtopala Ç. 888, A. D. 966), at der ved Forfatterens Udtryk Çaka-bhúpa-kála menes den Tid, da de fremmede Konger Çaka bleve overvundne af Vikramáditya.⁴⁾ Den Gang antoges saaledes Tidsregningens Indstiftelse at være knyttet til en Çaka-Konges Død.

163. Ráshtrakúta Kejserne fra Ç. 730-894 bruge alle Udtrykket *Çaka-nípa-kála-atíta-samvatsara-çateshu saptasu* eller *ashñasu*, der kan oversættes, da syv eller otte Aarhundreder vare forløbne af Çaka-Konge-Tiden, eller ogsaa, da de vare forløbne fra (efter) denne Tid, saa at det kan være tvivlsomt, om Tidsregningen antoges at gaae fra denne Çaka-Kongetids Begyndelse eller fra dens Slutning. Skjøndt det Udtryk, som den første Ráshtrakúta Kejser i Ç. 675 har brugt, *pancha-saptaty-adhika-Çaka-kála-samvatsara-çata-shatke vyatíte*, næppe kan forklares anderledes end, da 675 Aar af Çaka-Tiden vare forløbne, saa findes dog i modsat Retning en endnu ældre Angivelse hos Brahmagupta, der selv fortæller, at han fuldendte sit Værk, *Çaka-nrpálat pancháçat-samyuktair varsha-çatair panchabhir atítaih*, da 550 Aar vare forløbne fra Çakakongen; thi dette siger vistnok ikke andet end efter Çakakongens Tid, som Udtrykket ogsaa er opfattet.¹⁾ Saa langt tilbage vil man saaledes kunne spore denne Maade at forklare Tidsregningens Navn; men selv da var der forløbet mere end tre Aarhundreder, siden Çakernes Herredømme var fuldstændigt brudt i

³⁾ Reinaud, J. A. Paris IV, 283 og Mémoire sur l'Inde 79. Albirúni knytter til Sagnet den rigtige Bemærkning, at det Tidsrum af 135 Aar, som er imellem Vikramádityas Tidsregning og denne Çakas Død, viste, at hans Overvinder ikke kunde have været den berømte Vikramáditya, men en anden Fyrste af samme Navn. Han saa ikke den Forvirring og Sammenblanding, som fandt Sted ved Sagnene. — En underlig Forvexling af begge Tidsregningers Navne viser sig i en senere Indskrift fra Málava (J. Bengal A. S. 1859, XXVIII, 1). Den er dateret først *Samvat* 1275 (udtrykt med Talord og Taltegn), og strax derpaa *Çaka* 1275 (udtrykt alene med Talord). Dertil er føjet Aaret Chitrabhánu, det 16de af den tresindstyveaarige Cyklus, som viser, at Aaret 1275 tilhører Vikramádityas Tidsregning. Jfr. Afhandlingen i Universitetsprogrammet 1868, § 9-10 og § 58.

⁴⁾ Colebrookes Essays II, 475 (410).

163. ¹⁾ Verset meddelt af Bháu Dájí i J. Bombay B. R. A. S. VI, 27. A. Weber (i Afh. über den Vedakalender, Namens Jyotisha, S. 9, Anm.) mener, at den rette Læsemaade vilde være *nípántát*, og saaledes har ogsaa Colebrooke læst, da han siger (Essays II, 475), at Brahmagupta bruger Udtrykket *Çaka-nípánta*, som en Scholiast til en anden Astronom Bháskara (Ç. 1072) forklarer som Enden paa Vikramádityas (Liv eller Regjering), som slog Barbarfolket Çaka. Det er muligt, at det er den senere Tradition, der har indvirket paa Læsemaaden hos Brahmagupta. Meningen forekommer mig at være den samme. Brahmaguptas Alder blev i Begyndelsen af dette Aarhundrede opgivet af Astronomer i Ujjayini overensstemmende med hans egen Angivelse (Colebrooke Essays II, 461); Albirúni sætter Affattelsen af Brahmaguptas *Khañða-kañaka* til A. D. 1031 ÷ 366 = A. D. 665, Ç. 587; Reinaud, Mémoire 337, J. A. Paris IV, 283. — Fra en senere Tid er det lignende Udtryk *çaka-nípater atítá abdáh* 1141 paa et Gavebrev (Colebrookes Essays II, 244).

disse Dele af Indien. Brahmagupta levede paa Chálukya Slægtens Tid; den næstsidste Kejser af denne Slægt bruger Ç. 627 Udtrykket 627 *Çaka-varsheshu atiteshu*, og et lignende har vistnok staaet i det ældre Gavebrev Ç. 530 (Trinsutar pancha sateshu Saka varsha, jfr. § 72 Anm.), og hermed stemmer den ældste Angivelse, med Tilføjelse af Ordet *nīpa*, nemlig *Çaka-nīpābdeshu 411 atiteshu*, da der var forløbet saa og saa mange Çaka-Aar eller Çaka-Konge-Aar. Endelig blive de lignende Udtryk *Çakendra-kāla* eller *Çaka-bhūpa-kāla*, Çaka-Konge-Tiden (Brhat S. 8, 20, 21), eller blot kortelig *Çaka-kāla*, Çaka-Tiden (Brh. S. 13, 3), brugte af Varāhamihira i det femte Çaka-Aarhundrede.²⁾ Disse Udtryk gaae med større eller mindre Bestemthed i Retningen af at vise, at Tidsregningen begyndte med eller under selve Çakakongernes Regjering, og at dens Indstiftelse skyldes dem, saa at den følgelig er et Minde om deres Herredømme i Indien, der har overlevet deres Undergang der. Stifteren kan ikke antages at have været selve Sātavāhana, Andhra-Husets Stamfader; thi om end dette Hus, der regnede sig til Brahmankasten, synes at have været af dravidisk Byrd, saa var det dog fremmedt for Çakafolket, med hvilket det stod i fjendlig Berørelse, og Tidsregningen blev heller ikke benyttet af dette Hus; den kommer først frem, efterat dets Magt var knækket af Satraphuset Sinha, og det er først dette Sinha-Hus, som i denne Del af Indien bruger denne Tidsregning.³⁾ Der kjendes endnu for lidt til Çakernes Herredømme, saavel ellers som ogsaa i det første christelige Aarhundrede, til at man kan have nogen Formodning om, hvilken Fyrste Tidsregningen skylder sin Indstiftelse, eller overhovedet om hvilken Begivenhed det var, som foregik i A. D. 79 af en saadan Betydning, at den gav Anledning til, at netop dette Aar blev det første i Tidsregningen, hvad enten man har begyndt dens Brug strax fra dette Aar af, eller man først en kort Tid derefter har valgt det som et passende Udgangspunkt for en almindelig Tidsregning.

²⁾ Varāhamihira fra Avanti eller Ujjayinī, en Søn af Ādityadāsa. Hans Tid bliver saavel af Albirūnī som af Astronomer i Ujjayinī sat til Ç. 427, A. D. 505 (Reinaud og Colebrooke); men dette Aarstal hidrører sagtens fra en Misforstaaelse af en Angivelse af dette Aar i et Værk af Varāhamihira, hvor det imidlertid er knyttet til et andet astronomisk Skrift Romaka-siddhānta, som Dr. Bhāu Dājī har paavist i J. R. A. S. 2. ser. I, 407, hvor han tillige anfører en Commentator til Brahmagupta, Āmarāja som Hjemmel for, at Varāhamihira gik til Himlen (divam gatah) i Ç. 509 (A. D. 587). Jeg kjender intet til denne Āmarājas Tid eller Betydning, og hans Navn er heller ikke optaget i Bøhtlingks Ordbog.

³⁾ Ældre Aarstal turde maaske findes i de arianske Indskrifter fra Nordindien, der ere fortolkede af J. Dowson i J. R. A. S. XX, nemlig: *samvatsaraye 78* paa Taxila Tavlen (S. 222), *Sam 51* paa Vardak Urnen (S. 256), *Sam 18* paa Manikyāla Stenen, som det synes med Kanishkas Navn (S. 250). — Endvidere findes uvisse Aarstal i de Yusufzai Indskrifter fra Ohind og Panjtār (S. 233) og paa Hidda Krukken (S. 230 og Ariana Antiqua 262). — Endelig kunne Aarstallene i Indskriften fra Satraphuset Xaharāta, Nāsik Nr. 16 + 18 (§ 147), muligvis have tilhørt denne Çaka Tidsregning, og i saa Fald vil det være Tieren 30, der blev udtrykt ved det der anvendte Taltegn 𑀘 , ligesom det da vil have været Xaharāta Huset, der først har brugt denne Tidsregning i det sydvestlige Indien.

Ábhíra - Huset.

164. Folkestammen Ábhíra boede fra gammel Tid af ved Indusflodens Mundinger, hvor endnu en Stamme paa Halvøen Kachh bærer Navnet Áhír.¹⁾ Den bliver nævnet i Mahábhárata alene eller i Forbindelse med en anden Folkestamme Čúdra²⁾. Efter den brahmanske Opfattelse var det en Blandingskaste, en lavbaaren Gren af Vaiçya Kasten; en Brahmans Datter med en Vaiçyakvinde var en Ambashthí, og hendes Søn med en Brahman hed Ábhíra (Manu 10, 15), hvis Dont det var at vogte Kvæg; og en egen Prákrit Sprogform, der brugtes af meget lavbaarne Folk, blev senere kaldt efter dette Folkenavn.³⁾ I det første christelige Aarhundrede var denne Folkestamme bosiddende noget nordligere, ovenfor Indusflodens Delta og mod Øst.⁴⁾ Noget senere har en Gren deraf strakt sig over Násik, hvor en Indskrift bærer Vidnesbyrd om dens Tilstedeværelse. Denne Indskrift (Násik Nr. 15) er anbragt over en Niche paa Ydervæggen af Verandaen til den af Xaharáta Slægten anlagte store Klippehal (§ 142); den er kun svagt indhugget og vanskelig at læse, da mange Bogstaver ere tvivlsomme, hvortil kommer, at ikkun fire Linier ere fuldstændigt bevarede af de fjorten, hvoraf den har bestaaet. Indskriften er affattet paa Sanskrit og skyldes en buddhistisk Lægkvinde Vishnudattá, der til Gavn og Glæde for alle, for at forsyne den gejstlige Menighed paa Triraçmi-Bjærgtet med Olie til Lægedom, havde stiftet et Legat, der var betroet til fire derværende Gilder.

165. Dette er skeet under en Ábhíra-Konges Regjering, hvad der fremgaaer af Tidsangivelsen i de tre første Linier, hvoraf jeg med større eller mindre Sikkerhed kan læse: *siddham. Rájnah ** ri-putrasya ** dattábhíra-putrasya, Ábhírasya Čúrasenasya samvatsare navame gimha-pakhe *tha 4 divase trayodaçe 13*. Dette er den eneste Indskrift, der indeholder et Minde om dette Folks Herredømme. Kongens Navn er temmelig tydeligt Čúrasena, og de to utydelige Ord foran det gjentagne putrasya ere vistnok Navnene paa hans Moder og Fader. Saaledes vil hos dette Ábhíra-Hus den mere almindelige Brug at angive Faderens Navn have været forenet med Andhra-Slægten Skik kun at anføre Modrens. Ligeledes har man i dette Hus benyttet den ejendommelige Maade at betegne Tiden paa, som ellers kun findes brugt i Andhra-Slægten Indskrifter, der alle ere affattede

164. ¹⁾ Jfr. Lassen Ind. Alt. I, 539; II, 547. Ahir, I, 396, 799.

²⁾ F. Ex. Ábhíra, Mah. II, 1832, VI, 354 (Vishnu-P. 189). — Čúdrábhíra, Mah. II, 1192 (III, 12840), VI, 375 (Vishnu-P. 195).

³⁾ Ábhíri, jfr. Lassens Institutiones linguæ Præcriticæ. Index.

⁴⁾ Efter Periplus Maris Erythræi (cap. 41) og Ptolemæus; jfr. Ind. Alt. II, 385 Anm., II, 855.

paa Prákrit, og Folkesproget har ogsaa i denne Sanskrit Indskrift gjort sig gjældende ved Angivelsen af Aarstiden og Halvmaaned (gimha-pakha). Det tidligere Satraphus Xaharáta i Násik benyttede den almindelige Betegnelsesmaade efter Maaneder. Denne Indskrift med sin Ábhíra-Konge vil derfor være at henhøre til Tiden efter Andhra-Slægten, hvis Skik der følges, og hvorfra den efter Skriftens Form ikke kan være langt fjærnet, og den maa vel ogsaa snarest henføres til Tiden efter Sinha-Fyrsten Rudradáman (omtrent A. D. 180), der sejrede over Andhra-Slægten og herskede i de samme Egne (§ 153). Dette stemmer med den brahmanske Tradition, ifølge hvilken et *Ábhíra*-Hus fulgte lige efter *Andhra*-Slægten; og dette viser, at denne Folkestamme har spillet en vis Rolle i Indiens Historie, om end kun kortvarig, saa dog af saa megen Betydning, at Mindet derom har kunnet holde sig.¹⁾ Folkestammen Ábhíra nævnes senere i Samudraguptas Indskrift (§ 20) blandt de Folkestammer i det vestlige Indien, som hyldede hans Herredømme, og den bliver anført af Varáhamihira baade i Sydlandet (14, 12) og mod Sydvest tilligemed Çúdra (14, 18); ligesom den ogsaa tiere bliver nævnet af ham (5, 38, 42. 9, 19. 16, 31).

166. Disse Násik-Indskrifter og ikke mindst den sidste, hvor kort den end er, give et Bidrag til Belysningen af Spørgsmaalet om Brahmankastens Forhold til Skriftens Brug. Dennes Fremkomst i Indien er fra en forholdsvis sen Tid.¹⁾ Den er efter min Mening udgaaet fra Vaiçyastaven, medens Brahmankasten stillede sig fjændlig lige overfor den, og heller ikke godt kunde andet efter sin hele Udvikling; den vedblev derfor med den mundlige Undervisning og Overlevering af sin hele Lærdom. Skriften var kjendt og brugt før det fjerde førchristlige Aarhundrede; men de ældste Indskrifter, der kjendes, ere først fra Midten af det tredie; de skyldes alene Buddhismen og ere affattede ikke paa Brahmankastens Sprog Sanskrit, men paa forskellige Sprogarter af det deraf afledte Folkesprog Prákrit, som i lang Tid udelukkende blev benyttet i dette Øjemed. Buddhisterne fulgte dog Brahmanernes Exempel ved Forplantningen af deres Troslære, hvilket ikkun skete ved mundlig Overlevering, indtil den endelig henimod Begyndelsen af vor Tidsregning i den sydlige Kirke paa Ceylon blev nedskrevet paa Páli Sproget, medens det i den nordlige Kirke blev gjort endnu senere paa det Kirkemøde i Kashmír, der under Kong Kanishka blev holdt i det første christelige Aarhundrede, og til Gjengivelsen valgte man her Sanskrit Sproget, som man dog ikke var i Stand til at magte. Ved denne Tid maa Brahmankasten have begyndt at forsone sig med Skriftens Brug og at stille sin Lærdom til

165. ¹⁾ Puránerne stemme overens i Tidsfølgen, men afvige i øvrigt i Enkeltheder. Vishnu-p. har 7, Matsya har 9, og Váyu-p. har 10 Ábhíraer, og denne angiver deres Varighed til ikkun 67 Aar. Vishnu-p. 475. 481.

166. ¹⁾ Jfr. Max Müller, History of Ancient Sanskrit literature 1859, S. 497 flg., og min Afhandling om de ældste Tidsrum i den indiske Historie 1860, S. 29 flg.

dens Raadighed. En af de ældste Indskrifter ved Násik (§ 142), der skyldes en Xaharáta Fyrstes Svigersøn ved Begyndelsen af det andet christelige Aarhundrede, og som, skjøndt et Minde om hans buddhistiske Gave, dog især frembæver hans Gavmildhed mod Brahmaner og Velvillie mod deres Tro, er affattet paa Sanskrit, og den er tillige omtrent den ældste Sanskrit Indskrift, der kjendes. Men den er den eneste Sanskrit Indskrift, som denne Xaharáta har sat; i alle andre Indskrifter fra ham og hans Kone bruges ene Prákrit, selv i saadanne, der fortrinsvis berette om hans Gavmildhed mod Brahmaner. Den følgende Andhra-Slægt, der var af Brahmanbyrd, brugte udelukkende Prákrit i sine buddhistiske Indskrifter. Det næste Hus, Satraperne Sinha, brugte vel altid paa sine Mynter en Blanding af Sanskrit og Prákrit, men vistnok kun for at holde sig saa nær som muligt til de ældre Forbilleder (§ 155); thi den eneste Indskrift om dette Hus, der er ældre end næsten alle Mynterne og som er sat af en fremmed, en Pahlava, henimod Slutningen af det andet christelige Aarhundrede, er affattet paa Sanskrit, og dette Sprog er ligeledes omtrent samtidigt benyttet i den buddhistiske Indskrift, der er sat af en Kvinde under Ábhíra-Huset (§ 164). Næst i Alder komme, men efter et langt Melletrum, saa vidt som man endnu kjender, Gupta Slægtens Sanskrit Indskrifter fra Slutningen af det fjerde Aarhundrede. Men længe forinden har sagtens Omslaget været fuldstændigt indtraadt, og Sanskrit Sproget blevet det overvejende og snart det eneraadende i alle Indskrifter og Aktstykker, som det da vedblev at være gennem Aarhunderer.²⁾ Dette havde en uheldig Følge. Vel søgte man, for i Dramaet at give et Billede af Livets virkelige Forhold, at udtrykke de forskjellige Talemaal eller Sprogformer hos de forskellige lavbaarne Kaster og Kasteafdelinger, som overhovedet hos alle, højere eller lavere stillede, der ikke havde nydt eller ikke kunde nyde Del i Brahmanernes lærde Undervisning; men ved den grammatiske Behandling, som derfor blev disse Talemaal eller Prákrit Arter til Del, antog de strax en fast og uforanderlig Form, som blev bevaret og overholdt ved deres Brug i Dramaet, medens de virkelige Folkesprogs Udvikling og Uddannelse blev forsømt gennem Aarhunderer.

²⁾ Til de ældre Sanskrit Indskrifter hører den lille Kanheri Nr. 6 om den fromme Gave af et Buddha-Billede ved Čákya-bhixu Buddhaghosha, en Lærling af Triṭakopádhyaya-bhadanta-dharmácharya; thi denne *Buddhaghosha* kan meget vel, som antaget af J. Stevenson (J. Bombay B. R. A. S. V, 5) og Lassen (Ind. Alt. IV, 78), have været den berømte buddhistiske Lærer af Brahmanbyrd fra Magadha, som vandrede til Ceylon, hvor han oversatte Fortolkningen af de hellige Bøger fra Folkesproget paa Páli i Begyndelsen af det femte christelige Aarhundrede og derefter bragte Læren til Bagindien.